

СТРАТЕГИСКА ОЦЕНА НА
ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

ЗА

Планот за
управување со
природно и
културно
наследство во

ОХРИДСКИОТ
РЕГИОН

(VLERËSIMI STRATEGJIK I MJEDISIT JETËSOR PËR PLANIN PËR MENAXHIMIN ME TRASHËGIMINË NATYRORE DHE KULTURORE NË RAJONIN E OHRIT)

Parathënie

Në procesin e miratimit të dokumenteve strategjike të planit, detyrimisht përpilohet Raport për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit Jetësor, me qëllim të parashikimit të ndikimeve të mundshme, si dhe masave parandaluese që sigurojnë mbrojtjen e mjedisit jetësor dhe shëndetit të njerëzve.

Ky Draft i Vlerësimit Strategjik të Mjedisit Jetësor zbatohet në bazë të Marrëveshjes së lidhur ndërmjet Institutit të Ndërtimit "Maqedonia" SHA Shkup nr. 0902-1790 / 2 dhe Ministrisë së Kulturës nr. 46-12124 / 17 nga 17.12.2018, si dhe Aneks Marrëveshjes nr. 0905-917 / 6 nga 18.09.2019 (Institutit i Ndërtimit "Maqedonia" SHA Shkup) dhe nr. 47-10383 / 1 nga 17.09.2019, (Ministria e Kulturës) për përpilimin dhe hartimin e draft-raportit për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit Jetësor për zbatimin e Planit për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit 2018-2027. Meqë periudha kohore e miratimit të Planit ka ndryshuar nga 2018-2027 në 2019-2028, për këtë arsye edhe Vlerësimi Strategjik i Mjedisit Jetësor përpilohet për Planin për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit 2019-2028.

Përpilimi i raportit është në pajtim me obligimin e Përpiluesit të dokumentit të planit për zbatimin e procedurës për vlerësimin strategjik të mjedisit jetësor dhe për jetën dhe shëndetin e njerëzve, të dhënë në Kapitullin X (Vlerësimi i ndikimit të strategjive, planeve dhe programeve të caktuara mbi mjedisin jetësor) të Ligjit për mjedisin jetësor.

Në pajtim me pikën 17 neni 3 të Dekretit për strategjitë, planet dhe programet, duke i përfshirë edhe ndryshimet e tyre, për të cilat detyrimisht zbatohet procedura për të vlerësuar ndikimin e tyre mbi mjedisin jetësor dhe mbi jetën dhe shëndetin e njerëzve, Plani për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit për periudhën 2019-2028 është dokument i planit për të cilin detyrimisht bëhet vlerësimi strategjik i ndikimeve. Qëllimi i këtij raporti është të bëhet identifikimi dhe analiza e ndikimeve mbi mjedisin jetësor për zbatimin e dokumentit të paraparë të planit në fazën e përpilimit të tij dhe të propozojë masa përkatëse për t'i parandaluar, kontrolluar dhe / ose kompensuar ndikimet. Në mënyrë plotësuese, përpilimi i VSMJ-së paraqet edhe rekomandim që rrjedh nga Raporti i Misionit Reaktiv të UNESCO-s në Rajonin e Ohrit në vitin 2017.

Raporti është përpiluar në pajtim me përmbajtjen e përshkruar në Dekretin për përmbajtjen e Raportit për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit Jetësor (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë, numër 153 nga 20.12.2007).

Përgjegjëse për përpilimin e Raportit për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit Jetësor janë:

Martina Blinkova Donçevska, ekologe e diplomuar, eksperte për VSMJ-në me Vërtetim nr. 12-770/4 të lëshuar nga MMJPH-ja më 08.02.2017.

mr. Suzana Kasovska Georgieva, arkeologe e diplomuar dhe historiane e arteve

PËRMBAJTJA

1. HYRJE	7
1.1 VLERËSIMI STRATEGJIK I MJEDISIT JETËSOR – PËRKUFIZIMI DHE DEDIKIMI	7
1.2 KOORDINIMI NDËRMJET PLANIT DHE VSMJ-SË	8
1.3 PROCESI I VSMJ-SË.....	11
2. REZYMEJA E PËRMBAJTJES, QËLLIMET KRYESORE DHE RREZIQET E DOKUMENTIT TË PLANIT	12
2.1 PASQYRA E PËRMBAJTJES SË DOKUMENTIT TË PLANIT	12
2.1.2 KRITERET PËR REGJISTRIMIN E RAJONIT TË OHRIT NË LISTËN E TRASHËGIMISË BOTËRORE	13
2.1.3 VLERA E JASHTËZAKONSHME UNIVERSALE	13
2.1.4 VLERAT	13
2.1.5 ZONIMI DHE MASAT E MBROJTJES NË KUFIJTË E TRASHËGIMISË NATYRORE DHE KULTURORE NË RAJONIN E OHRIT	16
2.2 QËLLIMET E DOKUMENTIT TË PLANIT	22
2.3 RREZIQET E PËRKUFIZUARA NË DOKUMENTIN E PLANIT	23
2.3.1 RREZIQET DHE REKOMANDIMET E KONSTATUARA NGA RAPORTI I MISIONIT REAKTIV TË UNESKO-S, SI DHE DISPOZITAT THEMELORE TË VENDIMIT TË KOMITETIT PËR TRASHËGIMINË BOTËRORE (41COM 7B.34, TË MIRATUAR NË KRAKOV, POLONI, NË KORRIK 2017)	23
2.3.2 RREZIQET SIPAS KLASIFIKIMIT TË LIDHJES NDËRKOMBËTARE PËR MBROJTJEN E NATYRËS (IUCN) DHE VLERËSIMI NDËRKOMBËTAR GLOBAL I UJËRAVE (GIWA)	25
2.3.3 FAKTORËT TË CILËT E RREZIKOJNË TRASHËGIMINË KULTURORE DHE VLERAT ARKITEKTONIKE URBANISTIKE	38
39	
2.3.5 OBJEKTET INFRASTRUKTURE.....	42
2.3.6 OBJEKTET E NDËRTUARA TË REJA NË QENDRAT E VJETRA TË QYTETIT	48
3. TË DHËNAT THEMELORE PËR RAJONIN	50
3.1 VENDNDODHJA	50
3.2 KUFIJTË E ZONËS	51
3.3 BAZA SOCIO-EKONOMIKE	52
3.3.1 TIPARET THEMELORE TË POPULLSISË.....	53
3.3.2 PLANIFIKIMI HAPËSINOR DHE URBANISTIK.....	55
PLANET URBANISTIKE	56
3.2 GJENDJA ME MJEDISIN JETËSOR.....	58
3.2.1 RELIEVI	58
3.2.2 GJENDJA GJEOLOGJIKE	58
3.2.3 TIPARET SEIZMIKE	59
3.2.4 TIPARET PEDOLOGJIKE	59
3.2.5 TIPARET KLIMATIKE	59
3.2.6 TIPARET HIDROGRAFIKE DHE HIDROBIOLOGJIKE	62
3.2.7 GJENDJA ME LOKALITETET QË POSEDOJNË VLERË TË JASHTËZAKONSHME UNIVERSALE TË TRASHËGIMISË NATYRORE	65
3.2.8 GJENDJA ME LOKALITETET QË POSEDOJNË VLERË TË JASHTËZAKONSHME UNIVERSALE TË TRASHËGIMISË KULTURORE	69
3.3 MENAXHIMI ME MJEDISIN JETËSOR.....	76
3.3.1 RESURSET UJORE DHE MENAXHIMI ME UJËRAT	76
3.3.2 MENAXHIMI ME CILËSINË E AJRIT	77
3.3.3 MENAXHIMI ME MBETURINËN	78
3.3.4 MENAXHIMI ME ZHURMËN	80
3.3.5 SHFRYTËZIMI I TOKËS	82

3.3.6 TURIZMI	83
3.3.7 MENAXHIMI ME TRASHËGIMINË NATYRORE	84
3.3.8 MENAXHIMI ME TRASHËGIMINË KULTURORE	85
3.3.9 KOMISIONI PËR MENAXHIM ME TRASHËGIMINË NATYRORE DHE KULTURORE NË RAJONIN E OHRIT	87
4. TIPARET E MJEDISIT JETËSOR NË ZONAT QË DO TË PËRFSHIHEN NË MËNYRË TË RËNDËSISHME DHE GJENDJA PA ZBATIMIN E PLANIT	88
3.2.7 GJENDJA ME LOKALITETET QË POSEDOJNË VLERË TË JASHTËZAKONSHME UNIVERSALE TË TRASHËGIMISË KULTURORE	91
5. ZONAT TË CILAT JANË ME RËNDËSI TË VEÇANTË PËR MJEDISIN JETËSOR, NË ASPEKT TË MBROJTJES SË SHPENDËVE TË EGRA DHE HABITATEVE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
5.1 ZONAT E MBROJTURA KOMBËTARE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
5.2 ZONAT E SHPALLURA DHE TË MBROJTURA NDRËKOMBËTARE.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
5.2.1 RRJETET EKOLOGJIKE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6. ÇAKTIMI I VËLLIMIT TË VSMJ-SË	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6.1 PËRÇAKTIMI I QËLLIMEVE DHE SFIDAVE TË PLANIT.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6.1.1 ANALIZA E QËLLIMEVE TË PLANIT	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6.2 PËRÇAKTIMI I QËLLIMEVE TË VSMJ-SË.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6.3 TESTIMI I ZE-SË NË LIDHJE ME QËLLIMET E MJEDISIT JETËSOR	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6.3.1 KRAHASIMI NDRËMJET QËLLIMEVE TË PLANIT DHE VSMJ-SË	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
6.3.2 PLAN VEPRIMI I DOKUMENTIT TË PLANIT	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
7. ANALIZA E ZGJIDHJEVE ALTERNATIVE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
7.1 HYRJE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
7.2 SKENAR „PA NDRYSHIME“	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
7.3 ZGJIDHJET ALTERNATIVE PËR PROJEKTET INFRASTRUKTURORE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
7.4 QASJET ALTERNATIVE PËR PRECIZIM SHITESË TË KUFIJVE TË A.Q. ZONA E KONTAKTIT	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
7.4.1 ALTERNATIVA 1: KUFIRI I ZONËS SË KONTAKTIT IDENTIK ME KUFIRIN E ZONËS KALIMTARE TË REZERVATIT TË BIOSFERËS OHËR - PRESPË.....	136
7.4.2 ALTERNATIVA 2: KUFIRI I ZONËS SË KONTAKTIT QË ËSHTË MË E VOGËL SE ZONA E KONTAKTIT TË REZERVATIT TË BIOSFERËS OHËR - PRESPË POR ME PËRFSHIRJEN E LIQENIT TË PRESPËS	137
7.4.3 ALTERNATIVA 3: KUFIRI I ZONËS SË KONTAKTIT QË ËSHTË MË E VOGËL SE ZONA E KONTAKTIT E REZERVATIT TË BIOSFERËS OHËR - PRESPË PA E PËRFSHIRË LIQENIN E PRESPËS	138
8. NDIKIMET E RËNDËSISHME TË DOKUMENTIT TË PLANIT MBI MJEDISIN JETËSOR	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.1 NDIKIMI MBI CILËSINË E AJRIT	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.2 NDIKIMET MBI CILËSINË DHE SASINË E UJËRAVE.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.3 NDIKIMI MBI TOKËN	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.4 NDIKIMI MBI ZONËN.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.5 NDIKIMI MBI GJENDJEN SOCIO-EKONOMIKE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.6 NDIKIMI MBI POPULLSINË DHE SHËNDETIN E NJERIUT.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.7 NDIKIMI MBI TRASHËGIMINË KULTURORE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.8 NDIKIMI MBI BIODIVERSITETIN (FLORA DHE FAUNA).....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.9 NDIKIMET LIDHUR ME MENAXHIMIN ME MBETURINËN	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.10 NDIKIMI NGA ZHURMA.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.11 NDIKIMET KUMULATIVE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.12 NDIKIMET NGA FATKEQËSITË DHE AVARITË	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
8.13 NDIKIMET TEJKUFITARE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

9. MASAT DHE REKOMANDIMET PËR MBROJTJEN, REDUKTIMIN DHE NEUTRALIZIMIN E NDIKIMEVE NEGATIVE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9.1 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI CILËSINË E AJRIT.....	152
9.2 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI CILËSINË E UJËRAVE	153
9.3 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI TOKËN.....	153
9.4 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI ZONËN	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9.5 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI TIPARET SOCIO-EKONOMIKE ...	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9.6 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI POPULLSINË DHE SHËNDETIN E NJERIUT	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9.7 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI TRASHËGIMINË KULTURORE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9.8 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI BIODIVERSITETIN (FLORA DHE FAUNA)	156
9.9 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI DOKUMENTIN E PLANIT NGA MENAXHIMI ME MBETURINËN	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9.10 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NEGATIV MBI DOKUMENTIN E PLANIT NGA ZHURMA	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9.11 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMEVE KUMULATIVE DHE TEJKUFITARE.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
9.12 MASAT PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE ZBUTJE TË NDIKIMIT NGA FATKEQËSITË DHE AVARITË	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
10. PLANI PËR MBIKËQYRJE NË MJEDISIN JETËSOR.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
11. REZYMEJA JOTEKNIKE.....	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.
12. RAPORTI I KONSULTIMEVE PUBLIKE	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

Lista e fotografive

Fotografia 1. Integrimi i proceseve të Planit dhe VSMJ-së	10
Fotografia 2. Përfitimet nga VSMJ-ja	12
Fotografia 3. Vlera e jashtëzakonshme universale e trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit	15
Fotografia 4. Zonat e mbrojtura (trashëgimia natyrore)	18
Fotografia 5. Zonat e mbrojtura (trashëgimia kulturore)	20
Fotografia 6. Qëllimet e dokumentit të planit	23
Fotografia 7. Lymi i depozituar i pellgut të Lumit të Sateskës dhe zbatimi përgjatë viteve (incizimi satelitor nga Google Earth).....	29
Fotografia 8. Rrugët ujore të Liqenit të Prespës dhe ujërat e shiut që derdhen nga Mali i Galiçicës në Liqenin e Ohrit	30
Fotografia 9. Shkalla e lidhjes së rrjetit të kanalizimeve me sistemin e kolektorit (burimi: Studimi për grumbullimin e të dhënave për përmirësimin e mjedisit jetësor të Liqenit të Ohrit dhe teknikat e rehabilitimit të sistemit të kolektorit, XHAJKA, 2015).....	31
Fotografia 10. Pamja e Liqenit të Ohrit kur niveli është nën kuotën minimale të lejuar natyrore (majtas) dhe mbi kuotën maksimale të lejuar natyrore (djathtas)	33
Fotografia 11. Modelimi hidrologjik i përmytjes nga ujërat sipërfaqësorë	34
Fotografia 12. Modelimi hidrologjik i përmytjes nga ujërat nëntokësorë (majtas) dhe përmytjes së bregdetit të ardhur nga Liqeni (djathtas)	34
Fotografia 13. Rrugët ujore në Liqenin e Ohrit	36

Fotografia 14. Vendi joadekuat për ndalimin e objektit të lundrimit në Tërpejcë.....	37
Fotografia 15. Ndryshimi i shfrytëzimit të tokës (Burimi: www.land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover)	40
Fotografia 16. Kërcënimet për zonën e UNESCO-s nga projektet e infrastrukturës.....	44
Fotografia 17. Vendndodhja e Rajonit të Ohrit.....	51
Fotografia 18. Kufijtë e zonës së mbrojtur të UNESCO-s	52
Fotografia 19. Tiparet gjeologjike dhe hidrologjike kryesore të pellgut të Liqenit të Ohrit (Haud dhe sor, 2011).....	58
Fotografia 20. Vendi i Liqenit të Ohrit në Pellgun e Drinit.....	63
Fotografia 21. Topografia e grykës së Liqenit të Ohrit dhe pikat më të larta	63
Fotografia 22. Liqeni i Ohrit	66
Fotografia 23. Zona shkëmbore e Galiçicës.....	66
Fotografia 24. Lokalitetet me vlera natyrore në Rajonin e Ohrit.....	68
Fotografia 25. Lokalitetet me vlera kulturore në Rajonin e Ohrit	70
Fotografia 26. Trashëgimia kulturore në Qytetin e Ohrit sipas periudhës së ndodhjes	72
Fotografia 27. Qendra e vjetër urbane e Ohrit	73
Fotografia 28. Qyteti i Ohrit	73
Fotografia 29. Qyteti i Strugës	74
Fotografia 30. Senzori për ndjekjen indikative të parametrave ekologjike të cilësisë së ajrit në Ohër.....	78
Fotografia 31. Vatrata e ngrohta të zhurmës në qytetin e Ohrit	81
Fotografia 32. Shfrytëzimi i tokës në rajon.....	83
Fotografia 33. Shën Mëria	88
Fotografia 34. Kalishtë	89
Fotografia 35. Podmolje	89
Fotografia 36. Mazia	89
Fotografia 37. Moçali i Studençishtës	90
Fotografia 38. Veli Dab.....	90
Fotografia 39. Vela Pesh.....	90
Fotografia 40. Burimet e Shën Pjetrit.....	Error! Bookmark not defined.
Fotografia 41. Burimet e Shën Naumit.....	91
Fotografia 42. Qendra e vjetër urbane në Ohër.....	92
Fotografia 43. Qyteti i Strugës me objektet e veçanta	93
Fotografia 44. Komplekset e manastirit	93
Fotografia 45. Vendbanimet bregdetare Tërpejcë, Peshtani dhe Radozhdë	93
Fotografia 46. Rrjeti Emerald.....	Error! Bookmark not defined.
Fotografia 47. Rrjeti MAK-NEN	Error! Bookmark not defined.
Fotografia 48. Zona primare për fluturat	Error! Bookmark not defined.
Fotografia 49. Zona e rëndësishme bimore	Error! Bookmark not defined.
Fotografia 50. Zona e rëndësishme ornitologjike	Error! Bookmark not defined.
Fotografia 51. Zona kryesore për biodiversitetin.....	Error! Bookmark not defined.
Fotografia 52. Zona Ramsar.....	Error! Bookmark not defined.
Fotografia 53. Sfidat zhvillimore të planit	Error! Bookmark not defined.

LISTA E SHKURTESAVE:

VJU	Vlerat e jashtëzakonshme universale
PPU	Plani i përgjithshëm urbanistik
PDU	Plani i detajuar urbanistik
PUJVB	Plani urbanistik jashtë vendbanimit
VSMJ	Vlerësimi strategjik i mjedisit jetësor
BE	Bashkimi Evropian
PVLMJ	Plani i veprimit lokal për mjedisin jetësor
MMJPH	Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor
MBPEU	Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave
MK	Ministria e Kulturës
PVKMJ	Plani i veprimit kombëtar për mjedisin jetësor
PH	Plani hapësinor
RM	Republika e Maqedonisë
PPU	Plani i përgjithshëm urbanistik
PU	Plani urbanistik
BU	Bashkësia urbane
BU	Blloku urban
OKBSHAK	Organizata e Kombeve të Bashkuara për Shkencë, Arsimit dhe Kulturë
UNKMNRN	Unioni Ndërkombëtar për Mbrojtjen e Natyrës dhe Resurseve të Natyrës
IHB	Instituti Hidrobiologjik
PK	Parku kombëtar
NP	Ndërmarrja publike
LMN	Ligji për mbrojtjen e natyrës
PN	Parku i natyrës

1. HYRJE

1.1 Vlerësimi Strategjik i Mjedisit Jetësor – përkufizimi dhe dedikimi

---

Vlerësimi Strategjik i Mjedisit Jetësor (**VSMJ**) është një proces sistematik dhe pjesëmarrës që zbatohet për t'i analizuar ndikimet mbi mjedisin jetësor, jetën dhe shëndetin e njerëzve, si dhe aspektet sociale dhe ekonomike të lidhura me zbatimin e dokumentit të caktuar të planit në këtë rast "*Plani për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit*" (në tekstin e mëtejshëm: **Plani**).

Me procedurën e VSMJ-së integrohen çështjet në fushën e mjedisit jetësor gjatë miratimit të vendimeve për vëllimin dhe mënyrën e zbatimit të Planit. Pastaj organet (Ministria e Kulturës dhe Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor) kompetente për zbatimin e Planit, gjatë revidimit dhe finalizimit të tij, do ta marrin parasysh këtë si vijon:

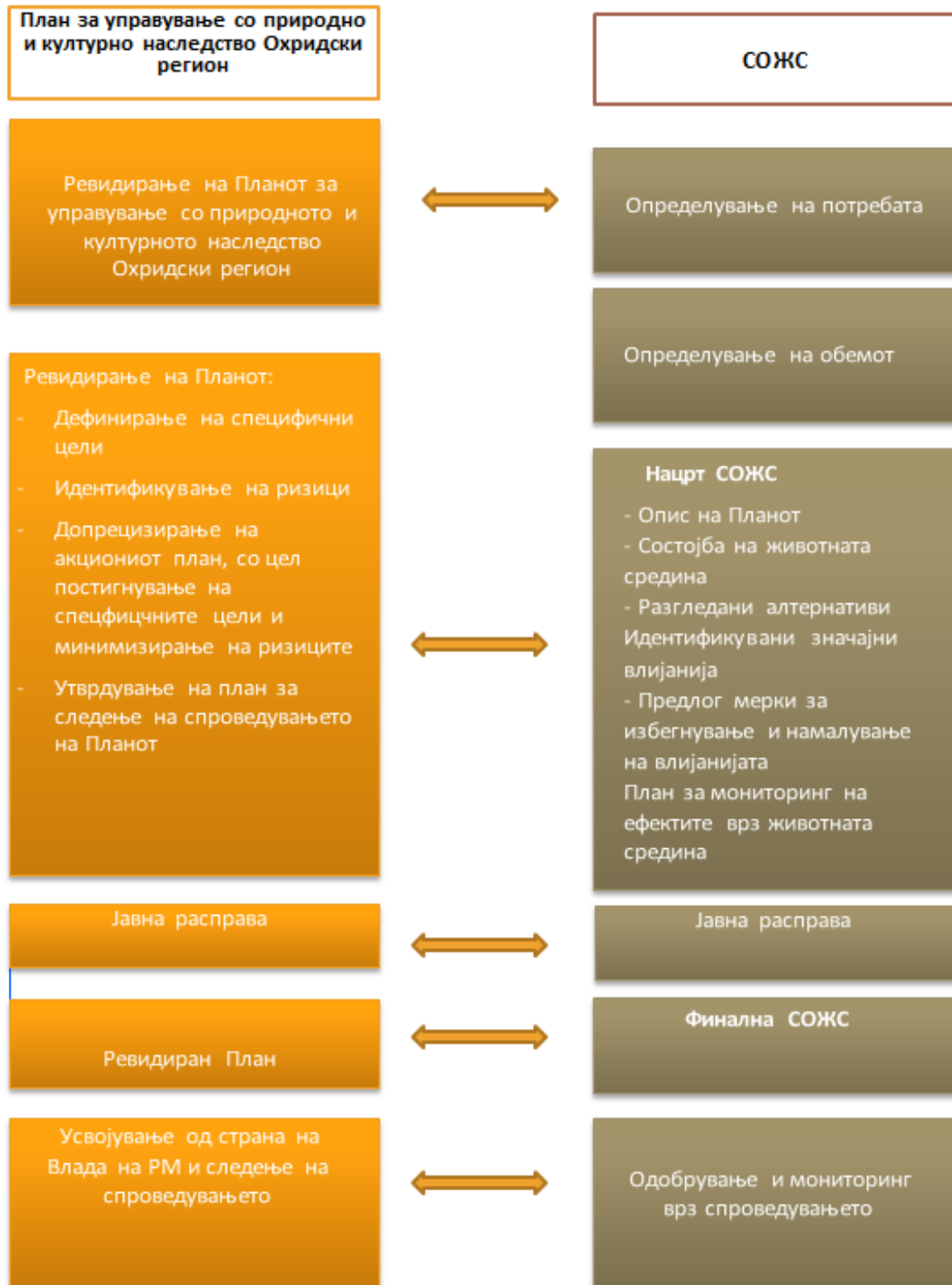
- *Gjendjet dhe trendet e zonave dhe aktiviteteve në mjedisin jetësor, që mund të kenë ndikim ose të preken nga zbatimi i Planit;*
- *Qëllimet e mjedisit jetësor dhe indikatorët për arritjen e tyre gjatë zbatimit të Planit;*
- *Efektet e besueshme të rëndësishme mbi mjedisin jetësor që mund të ndodhin si rezultat i zbatimit të Planit;*
- *Masat për t'i shmangur, zvogëluar ose zbutur ndikimet negative;*
- *Qëndrimet, nevojat dhe informatat e siguruara nga palët e interesuara (duke i përfshirë edhe organet kompetente), në vend dhe në kontekstin tejkuftar.*

1.2 Koordinimi ndërmjet planit dhe VSMJ-së

Vlerësimi Strategjik i Mjedisit Jetësor në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor ("*Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë*" numër 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16 dhe 99/18) përpilohet drejtpërdrejtë me revidimin e Planit (fotografia 1). Këto dy procese do të mundësojnë inkorporimin përkatës të qëllimeve për mbrojtjen e mjedisit jetësor dhe masave për zvogëlimin e ndikimeve mbi Vlerën e Jashtëzakonshme Universale (**VJU**) të Rajonit të Ohrit në kuadër të Planit. Njëkohësisht do të mundësohet harmonizimi i planeve për mbikëqyrjen e zbatimit të Planit dhe efektet e tij në mjedisin jetësor.

(Plani për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit

Revidimi i Planit për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit

Revidimi i Planit:

-Përkufizimi i qëllimeve specifike

-Identifikimi i rreziqeve

-Saktësimi shtesë i planit të veprimit me qëllim të arritjes së qëllimeve specifike dhe minimizimit të rreziqeve

-Përcaktimi i planit për ndjekjen e zbatimit të Planit

Debati publik
Plani i reviduar
Miratimi nga Qeveria e RM-së dhe ndjekja e zbatimit
VSMJ
Caktimi i nevojës
Caktimi i vëllimit
Drafti i VSMJ-së
-Përshkrimi i Planit
-Gjendja e mjedisit jetësor
-Shqyrtimi i alternativave
-Identifikimi i ndikimeve të rëndësishme
-Propozim-masat për shmangien dhe zvogëlimin e ndikimeve
-Plani për mbikëqyrjen e efekteve mbi mjedisin jetësor
Debati publik
VSMJ-ja finale
Miratimi dhe mbikëqyrja e zbatimit)

Fotografia 1. Integrimi i proceseve të Planit dhe VSMJ-së

(burimi: Udhëzimi për mbështetjen e zbatimit të Protokollit për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit Jetësor, Komisioni Ekonomik i Kombeve të Bashkuara për Evropë, propozimi për shqyrtimin e redaksionit, janar 2012)

Përpilimi i VSMJ-së i Planit, përveç si obligim ligjor, është iniciuar edhe nga Misioni Reaktiv i Mbikëqyrjes nga Qendra e Trashëgimisë Botërore dhe Trupave Këshillëdhënës të Listës së Kuqe të Lidhjes Ndërkombëtare për Mbrojtjen e Natyrës (**LNMN** ose **IUCN**) dhe Komiteti Kombëtar i Këshillit Ndërkombëtar të Monumenteve dhe Lokaliteteve (**KKKNML** ose **ICOMOS**), me kërkesë paraprake të Komitetit të Trashëgimisë Botërore të Organizatës për Arsim, Shkencë dhe Kulturë (të njohur si **UNESCO**) në Mbledhjen e 40-të në Stamboll (2016). Qëllimi i misionit për të vizituar Rajonin e Ohrit nga 9 deri më 14 prill 2017 ishte të vlerësojë gjendjen e ruajtjes së trashëgimisë natyrore dhe kulturore, si dhe të ofrojë ndihmë për Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Siç është theksuar edhe në raportin e misionit të VSMJ-së, do të vlerësohen ndikimet e ndara dhe kumulative të urbanizimit dhe realizimit të projekteve të planifikuara në fushën e turizmit, infrastrukturës rrugore dhe hekurudhore, si dhe rreziqet e tjera në vlerën e jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore botërore të Rajonit të Ohrit.

Plani për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore botërore në Rajonin e Ohrit që është lëndë e VSMJ-së bazohet në versionin e vitit 2017 dhe njëkohësisht i inkorporon komentet dhe rekomandimet e Raportit të Misionit Reaktiv nga 9-14 prill 2017 të zbatuar nga Qendra e Trashëgimisë Botërore dhe Trupave Këshillëdhënës të IUCN-së dhe ICOMOS-së. Në mënyrë plotësuese, me VSMJ-në revidohet Plani dhe në të përfshihen të gjitha ndryshimet.

Raporti i misionit jep rekomandime që shteti duhet t'i zbatojë në mënyrë që të ruhet vlera universale dhe rëndësia e jashtëzakonshme, si dhe integriteti i kësaj trashëgimie natyrore dhe kulturore botërore. Kryesisht, rekomandimet kanë të bëjnë me ndalimin e ndërtimit ose zbatimit të analizave plotësuese para se të miratohet vendimi për zbatimin e

projekteve të veçanta të infrastrukturës, moratoriumi për ndërtimin e zonës bregdetare, **me qëllim që të parandalohen transformimet e pakthyeshme në lidhjen ndërmjet qendrës historike, mbetjeve arkeologjike, Parkut Kombëtar Galiçica dhe Liqenit të Ohrit.**

1.3 Procesi i VSMJ-së

Procesi i përpilimit të VSMJ-së, në pajtim me kërkesat e Porositësit (të përmbajtura në detyrën e projektit të Konsulentit) është i ndarë në disa faza:

Faza 1: Analizimi i Planit për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit, qëllimet e tij të përgjithshme dhe specifike dhe korniza juridike relevante;

Faza 2: Analiza e gjendjes ekzistuese të mjedisit jetësor dhe sfidave që dalin nga aktivitetet ekzistuese; vendosja e qëllimeve të mjedisit jetësor, testimi i marrëdhënieve ndërmjet qëllimeve të mjedisit jetësor dhe qëllimeve të Planit; analiza e alternativave, duke e përfshirë edhe alternativën zero (skenari pa zbatimin e Planit);

Faza 3: Zbatimi i debatit publik inicial me qëllim të diskutimit për qëllimet e mjedisit jetësor, qëllimet specifike dhe alternativat e planit;

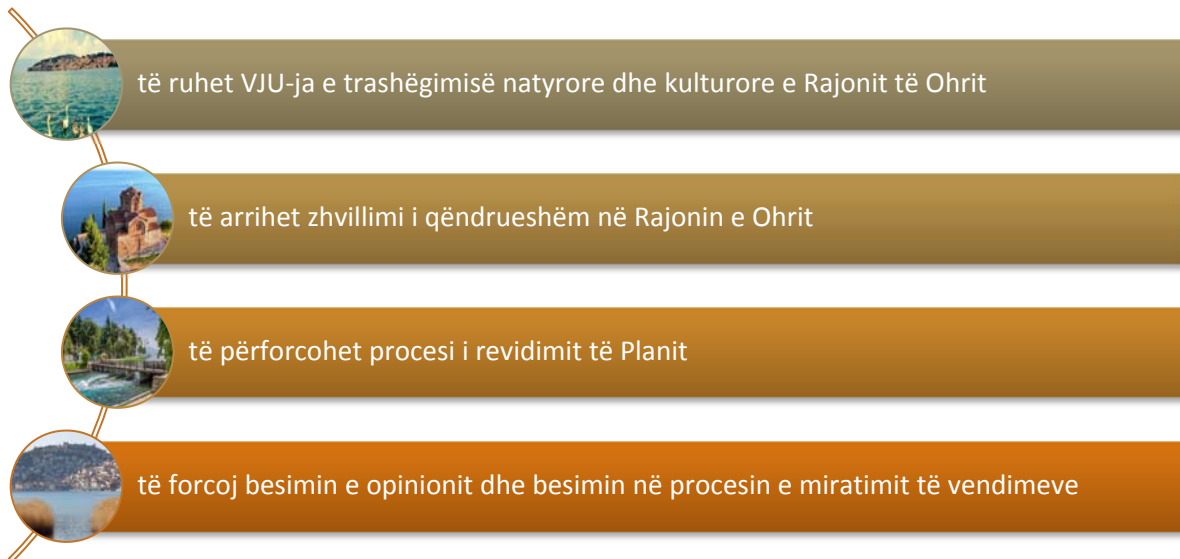
Faza 4: Përpilimi i Draft-raportit të VSMJ-së për Planin e menaxhimit me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit (2019-2028);

Faza 5: Mbajtja e debatit publik me qëllim të diskutimit për Draft-raportin e VSMJ-së dhe Planin e reviduar për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit;

Faza 6: Inkorporimi i shënimeve të palëve të interesuara (duke i përfshirë edhe palët e interesuara në kontekstin e zbatimit të Protokollit për Vlerësimin Strategjik të Mjedisit Jetësor dhe zbatimin e procedurës për vlerësimin e ndikimeve tejkufitare) dhe përpilimin e Raportit përfundimtar të VSMJ-së mbi Planin për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit (2019-2028).

I gjithë procesi i VSMJ-së, i udhëhequr nëpërmjet bashkëpunimit të drejtpërdrejtë me Bartësin e Planit, çon në mbrojtjen dhe menaxhimin më të mirë të mjedisit jetësor (me theks të veçantë të trashëgimisë natyrore dhe kulturore) dhe promovon një zhvillim të qëndrueshëm në Rajonin e Ohrit, si dhe stimulimin e procesit të konsultimit me publikun dhe palët e interesuara. Gjithashtu, e përforcon procesin e hartimit të politikave, planifikimit

dhe miratimit të Planit, ndërsa me të siguron një numër të madh përfitimesh momentale dhe afatgjata për bartësit e vendimeve si vetëqeverisja lokale, organet kompetente, institucionet publike, etj. Përfitimet procedurale të VSMJ-së e përfshijnë efikasitetin e proceseve të planifikimit dhe menaxhimin e përmirësuar në Rajonin e Ohrit (fotografia 2). Prandaj, ky raport i VSMJ-së mund t'u ndihmojë bartësve të vendimeve:

Fotografia 2. Përfitimet nga VSMJ

2. REZYMEJA E PËRMBAJTJES, QËLLIMET KRYESORE DHE RREZIQET E DOKUMENTIT TË PLANIT

2.1 Pasqyra e përmbajtjes së dokumentit të planit

Procesi i përpilimit të Planit bazohet në konceptin e punës ekipore dhe qasjen ndërdisiplinore, që nënkupton menaxhimin e sinkronizuar të procedurave të shumta kërkimore nga një ekip ekspertësh nga fusha të ndryshme, në bazë të platformës së përbashkët metodologjike, qëllimeve që duhen arritur dhe koordinimit të vetëm. Gjatë përpilimit të Planit, u zhvillua një konsultim i gjerë me palët e interesuara. Në proces janë përfshirë edhe institucionet dhe organizatat kompetente nga Shqipëria për të siguruar sinergji ndërmjet planeve kombëtare për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit.

Gjatë përpilimit të Planit për menaxhim janë shfrytëzuar analizat krahasuese dhe përvojat e vendeve të tjera që i kanë përpiluar tashmë Planet për menaxhimin me trashëgiminë botërore, si dhe rekomandimet e ekspertëve të UNESCO-s dhe trupave të tij këshillëdhënës.

Temat të cilat janë përpunuar në Plan janë:

1. *Pjesa hyrëse: Historiku i Rajonit të Ohrit, vlera e jashtëzakonshme universale, kriteret e të regjistruarit të Rajonit të Ohrit në listën e trashëgimisë botërore*
2. *Vlerat e rajonit (natyrore, kulturore, shoqërore, shkencore dhe arsimore), integriteti dhe origjinaliteti dhe kufijtë e trashëgimisë botërore në Rajonin e Ohrit*
3. *Metodologjia dhe procesi i përpilimit të Planit për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit*
4. *Menaxhimi me trashëgiminë botërore në Rajonin e Ohrit*
5. *Rreziqet dhe vlerësimi i rrezikimit të vlerave të jashtëzakonshme universale*
6. *Vizioni dhe qëllimet e mbrojtjes*
7. *Zonimi dhe mbrojtja e kufijve të trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit*
8. *Plani i veprimit*
9. *Plani i mbikëqyrjes*
10. *Plani për menaxhimin me vizitat*
11. *Programi i edukimit*
12. *Shtojcat*

Në vazhdim është dhënë pasqyra e temave kryesore të cilat janë shpjeguar në Planin:

2.1.2 Kriteret për të regjistruar Rajonin e Ohrit në listën e trashëgimisë botërore

Trashëgimia natyrore dhe kulturore e Rajonit të Ohrit është trashëgimi e përzier botërore, që është regjistruar për vlerat e tij natyrore në vitin 1979 (sipas kriterit (iii), që është ekuivalent me kriterin e reviduar më vonë (vii). Në vitin 1980 baza e kriterit ishte shtrirë për t'i përfshirë kriteret për vlerat kulturore (i), (iii) dhe (iv).

2.1.3 Vlera e jashtëzakonshme universale

„Vlera e jashtëzakonshme universale” (foto. 3) e trashëgimisë botërore të UNESCO-s bazohet në tri shtyllat si vijon:

1. Zona / lokaliteti / monumenti / duhet të përmbush të paktën njërin nga kriteret e përcaktuara në Udhëzuesin Operativ për zbatimin e Konventës së Trashëgimisë Botërore
2. Zona / lokaliteti / monumenti / duhet t'i përmbush kushtet e origjinalitetit dhe integritetit
3. Zona / lokaliteti / monumenti / duhet t'i përmbush kushtet e mbrojtjes dhe menaxhimit me trashëgiminë botërore

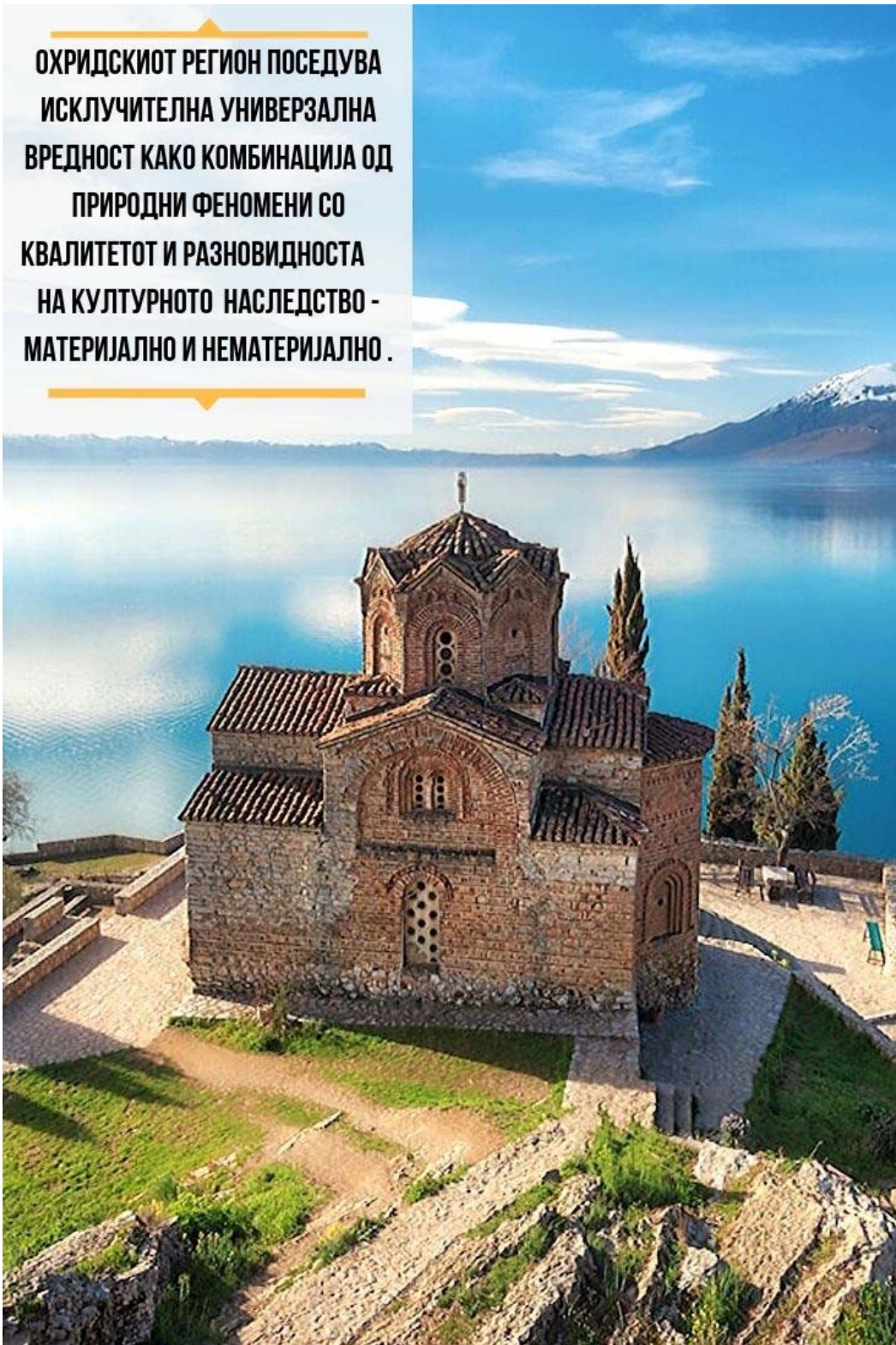
2.1.4 Vlerat

Liçeni i Ohrit është njëri nga liqenet më të vjetër në Evropë dhe është i rrethuar nga rrugë dhe vendbanime të lashta që janë ndër më të vjetrat në Evropë. Historia natyrore dhe

kulturore e këtij vendi të veçantë është gërshetuar me kalimin e kohës duke krijuar një trashëgimi vërtet të jashtëzakonshme që duhet të ruhet si e tillë për të mirën e brezave të ardhshëm. Përveç vlerave natyrore dhe kulturore të rajonit, rajoni posedon gjithashtu edhe vlera shkencore dhe arsimore dhe shoqërore. Ajo në çka është shpallur dhe synon rajoni të përmirësohet është integriteti dhe origjinaliteti.

**ОХРИДСКИОТ РЕГИОН ПОСЕДУВА
ИСКЛУЧИТЕЛНА УНИВЕРЗАЛНА
ВРЕДНОСТ КАКО КОМБИНАЦИЈА ОД
ПРИРОДНИ ФЕНОМЕНИ СО
КВАЛИТЕТОТ И РАЗНОВИДНОСТА
НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО -
МАТЕРИЈАЛНО И НЕМАТЕРИЈАЛНО .**

(Rajoni i Ohrit posedon vlerë të jashtëzakonshme universale si kombinim i fenomeneve natyrore me cilësinë dhe llojlojshmërinë e trashëgimisë kulturore – materiale dhe jomateriale)

Fotografia 3. Vlera e jashtëzakonshme universal e trashëgimisë natyrore dhe kulturore e Rajonit të Ohrit¹

¹ Fotografia është marrë nga interneti, vetëm teksti është shtuar

2.1.5 Zonimi dhe masat mbrojtëse në kufijtë e trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit

Plani parashikon që të synojë zhvillimin e ardhshëm hapësinor të Rajonit të Ohrit për shkak të mbrojtjes së VJU-së. Në këtë mënyrë, zonimi kryhet me masat e përcaktuara për mbrojtjen e trashëgimisë natyrore dhe kulturore. Me zbatimin e sistemit të vlerave dhe vendosjen e marrëdhënieve ndërmjet ekuilibrit ekologjik, social dhe ekonomik, janë përcaktuar kriteret e zonimit si për trashëgiminë natyrore ashtu edhe për trashëgiminë kulturore.

Analiza e karakteristikave morfologjike – topografike të terrenit, degëzimi i lartësisë, shfrytëzimi i tokës në pajtim me Corine Land Cover, zonat e mbrojtura dhe përfaqësimi hapësinor i tyre, si dhe indeksi i funksionimit të bregdetit (shorezone functionality index – SFI), në Rajonin e Ohrit e jep zonimin e **trashëgimisë natyrore** për të cilën janë vendosur masat mbrojtëse. Masat e mbrojtjes përmbajnë zona (foto. 4) dhe standardin e ndërhyrjeve të lejuara, përkatësisht veprimet që mund të merren për të mirat e mbrojtura natyrore dhe në mjedisin e tyre të afërt, të shprehura si masa mbrojtëse në:

- zonën e parë
- zonën e dytë
- zonën e tretë

dhe nënzonat përkatëse.

Për secilën nga zonat e parashikuara të mbrojtjes së trashëgimisë natyrore, në Planin janë dhënë masat përkatëse të mbrojtjes, me përshkrimin e hollësishëm të aktiviteteve të ndaluara që duhet të rregullohen me aktin juridik përkatës.

Duke e pasur parasysh kompleksitetin dhe larminë e **trashëgimisë kulturore**, me qëllim të mbrojtjes përkatëse të trashëgimisë kulturore, zhvillimit të qëndrueshëm dhe urbanizimit të kontrolluar, në Rajonin e Ohrit përcaktohen disa zona (foto. 5) të mbrojtjes me kushtet dhe masat e tyre specifike për ruajtjen e cilësive të përmendura:

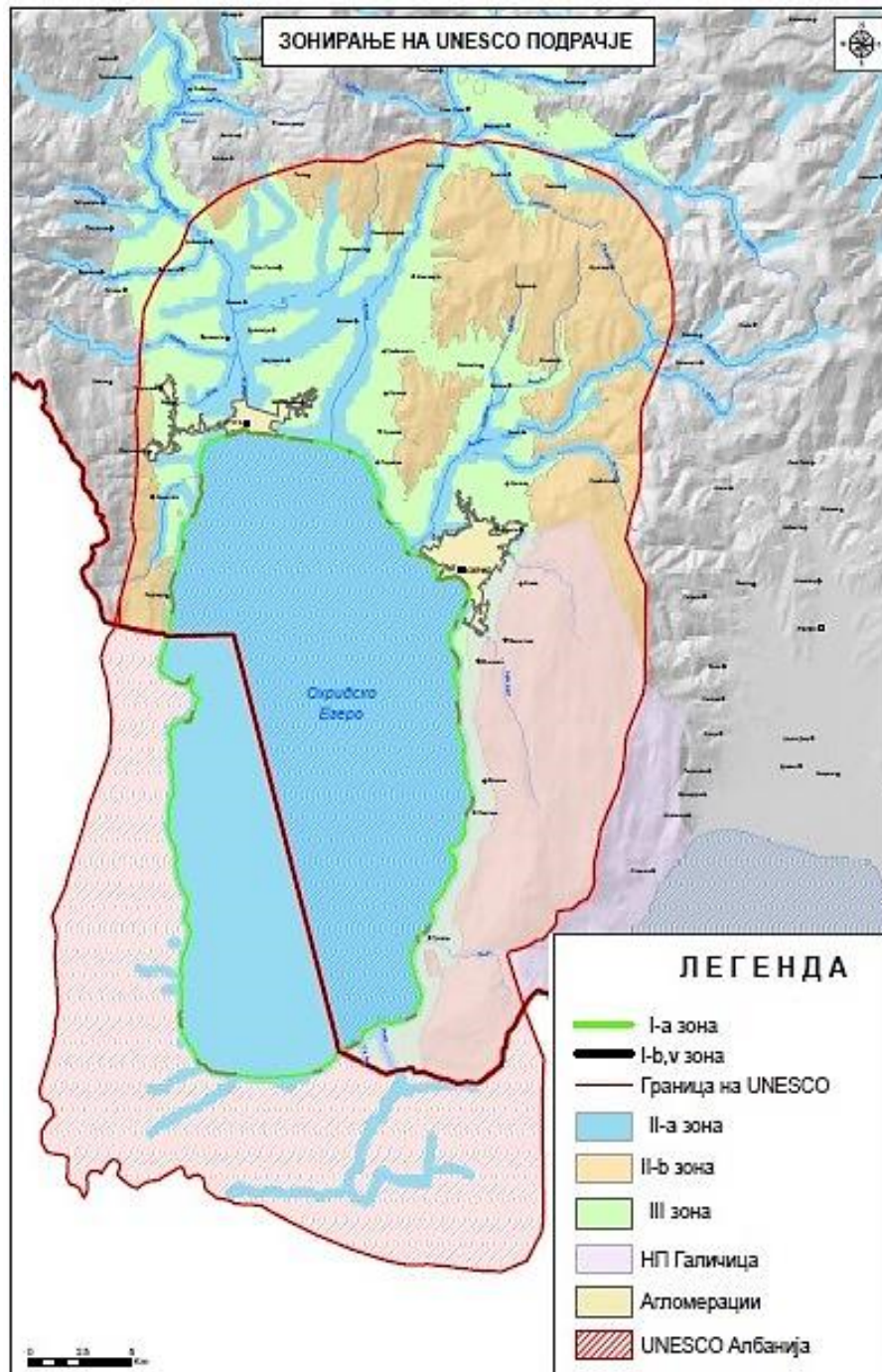
- Qendrat urbane të qytetit,
- Trashëgimia e religjionit,
- Vendbanimet bregdetare dhe rurale,
- Lokalitetet arkeologjike

Masat e mbrojtjes përmbajnë zona mbrojtëse (foto. 5a dhe 5b) dhe standardin e ndërhyrjeve ose veprimeve të lejuara që mund të merren për të mirat e mbrojtura kulturore dhe në mjedisin e tyre të afërt, të shprehura si masa mbrojtëse në:

- zonën e parë
- zonën e dytë
- zonën e tretë

dhe nënzonat përkatëse.

(ZONIMI I ZONËS SË UNESCO-s

LEGJENDA

Zona I-a

Zona II-b,v

Kufiri i UNESCO-s

Zona II-a

Zona II-b

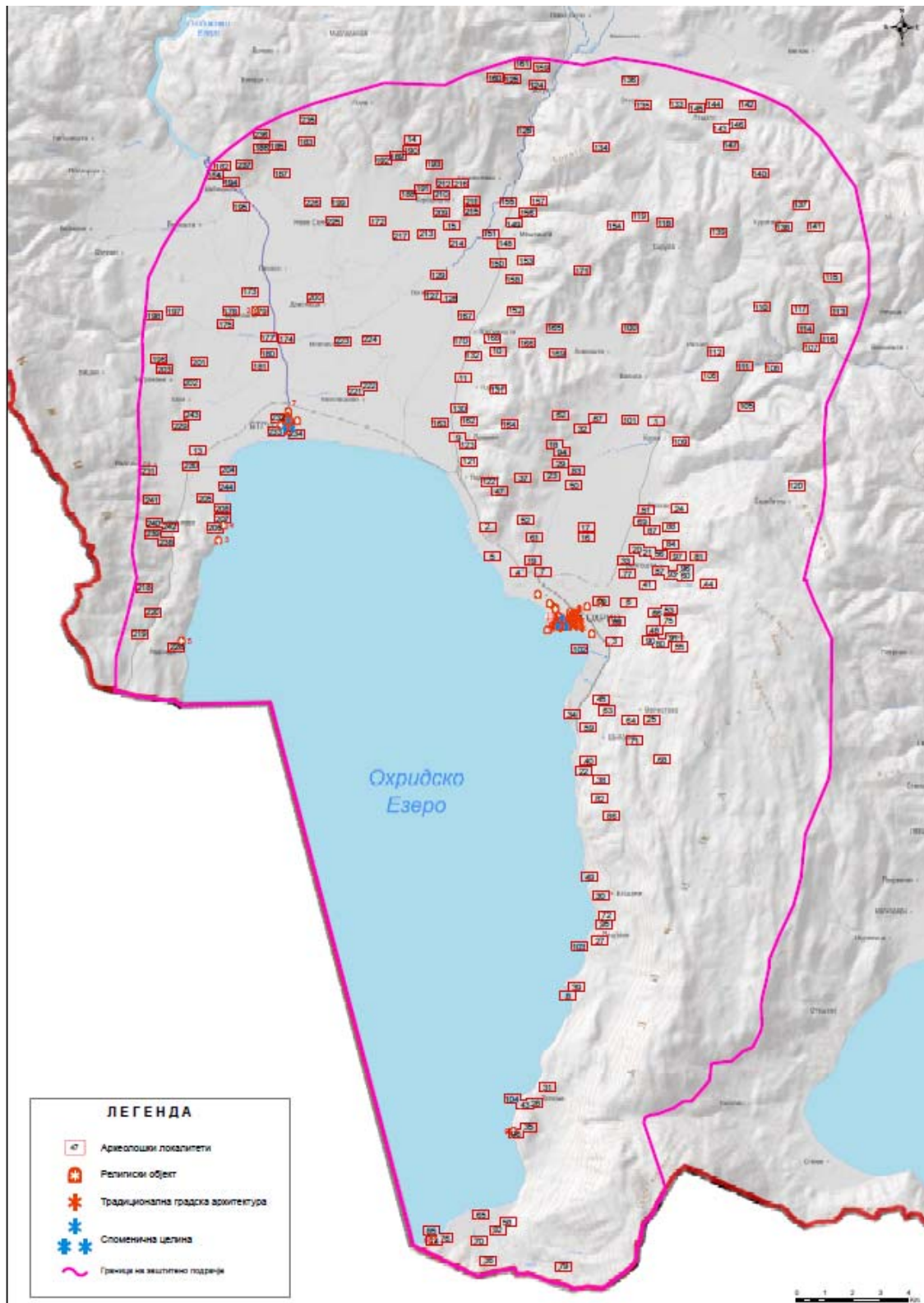
Zona III

PK Galiçicë

Aglomeracionet

UNESKO Shqipëri)

Fotografia 4. Zonat e mbrojtura (trashëgimia natyrore)

(Liqeni i Ohrit

LEGJENDA

Lokalitetet arkeologjike

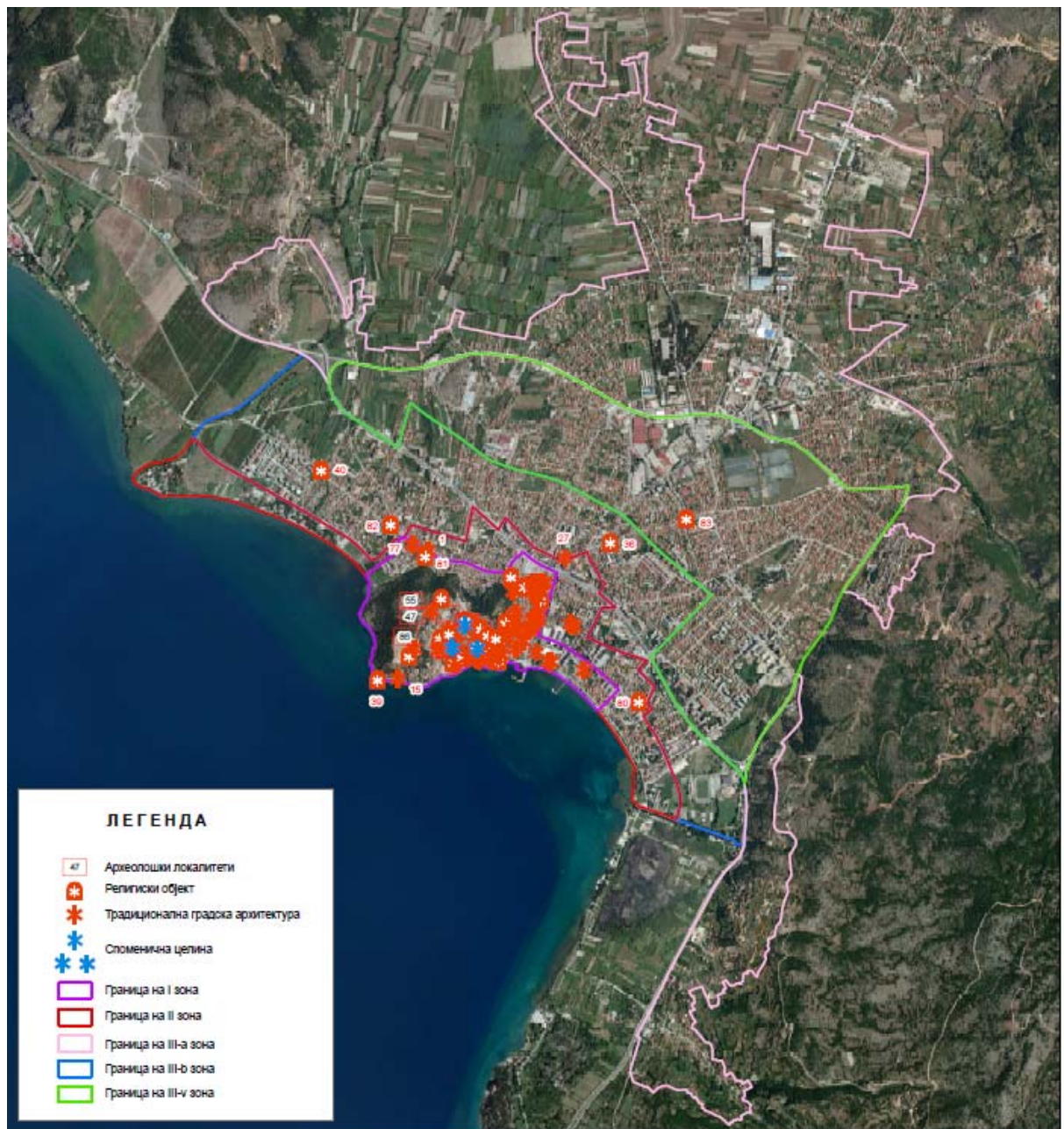
Objekti fetar

Arkitektura tradicionale e qytetit

Tërësia monumentale

Kufiri i zonës së mbrojtur)

Fotografia 5. Zonat e mbrojtura (trashëgimia kulturore)

(LEGJENDA

Lokalitetet arkeologjike

Objekti fetar

Arkitektura tradicionale e qytetit

Tërësia monumentale

Kufiri i zonës I

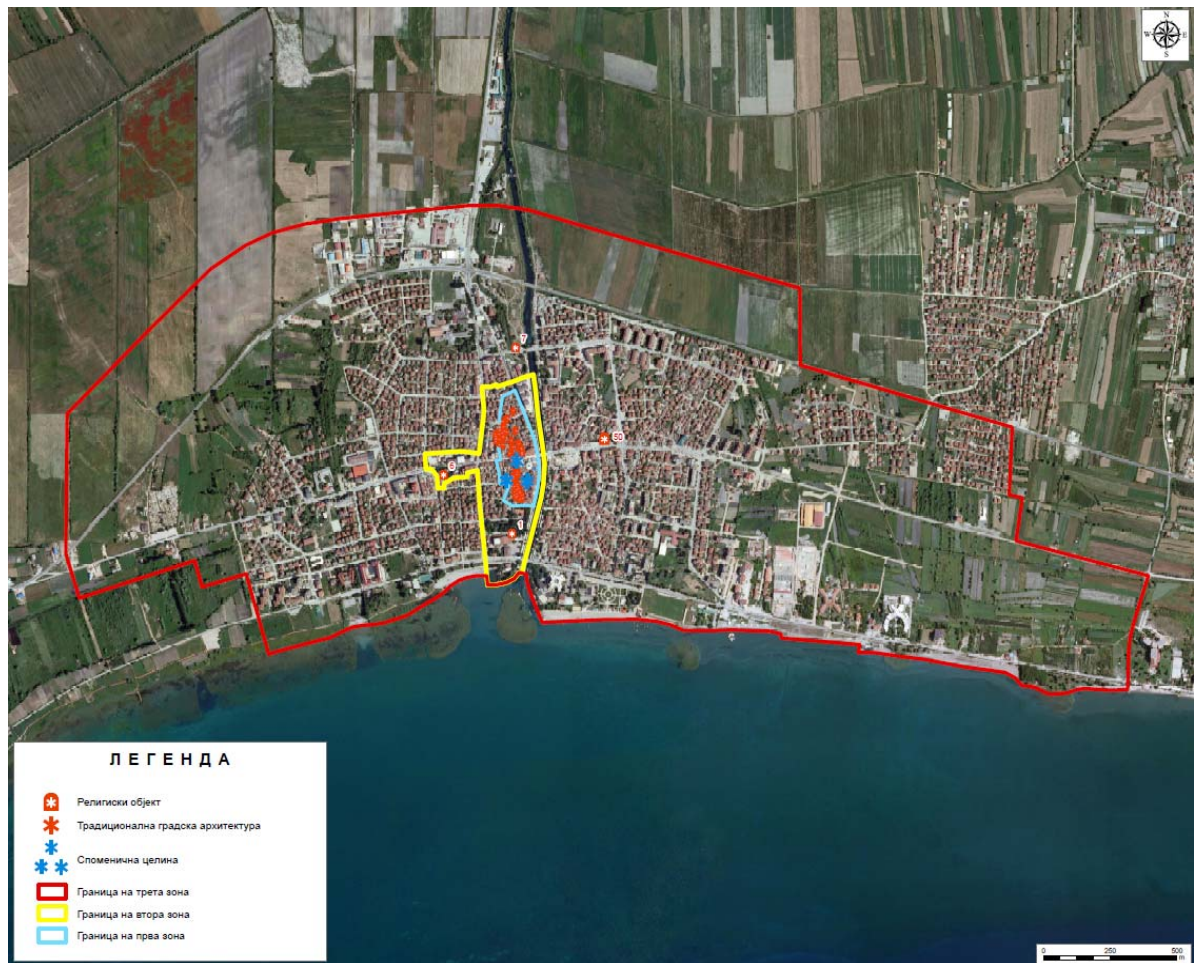
Kufiri i zonës II

Kufiri i zonës III-a

Kufiri i zonës III-b

Kufiri i zonës III-v)

Fotografia 5-a. Zonat e mbrojtura në Qendrën e Vjetër të Qytetit të Ohrit (trashëgimia kulturore)

(LEGJENDA

Objekti fetar

Arkitektura tradicionale e qytetit

Tërësia monumentale

Kufiri i zonës së tretë

Kufiri i zonës së dytë

Kufiri i zonës së parë)

Fotografia 5-b. Zonat e mbrojtura në Qendrën e Vjetër të Qytetit të Strugës (trashëgimia kulturore)

2.2 Qëllimet e dokumentit të planit

Qëllimi kryesor i Planit për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit (2019-2028) është ta vlerësojë, mbrojë dhe promovojë vlerën e jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit. Plani duhet të sigurojë transferimin e vlerës së jashtëzakonshme universale të trashëgimisë

natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit te brezat e ardhshëm, si pjesë e trashëgimisë së përgjithshme të gjithë njerëzimit.

Dokumenti i analizuar i planit do ta arrijë qëllimin kryesor nëpërmjet realizimit të qëllimeve specifike (foto. 6) të dhëna më poshtë:

Qëllimi 1. URBANIZIMI I KONTROLLUAR

Qëllimi 2. MBROJTJA E TRASHËGIMISË NATYRORE

Qëllimi 3. MBROJTJA E TRASHËGIMISË KULTURORE

Qëllimi 4. ZHVILLIMI I QËNDRUESHËM EKONOMIK QË NUK ËSHTË NË KUNDËRSHTIM ME VLERAT E JASHTËZAKONSHME UNIVERSALE TË SË MIRËS

Qëllimi 5. PËRFORCIMI I KAPACITETEVE TË MENAXHIMIT TË INSTITUCIONEVE KOMPETENTE

Qëllimi 6. NDËRGJEGJËSIMI DHE EDUKIMI

Fotografia 6. Qëllimet e dokumentit të planit

Në mënyrë plotësuese, Plani jep edhe Vizion për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit për një periudhë më të gjatë kohore, udhëzime për zbatimin e tij të shprehura nëpërmjet aktiviteteve të propozuara. Ai e promovon kuptimin e rajonit, interpretimin dhe shfrytëzimin e tij si mjet arsimor dhe paraqet mbështetje për komunitetin lokal në jetesën e tij kulturore, shoqërore dhe ekonomike. Plani për menaxhimin me Rajonin e Ohrit ka për qëllim të sigurojë një kornizë të plotë për zbatimin e vendimeve për mbrojtjen, menaxhimin dhe shfrytëzimin e së mirës për një periudhë prej nëntë vitesh nga dita e miratimit të tij. Në thelb, Plani ka për qëllim:

- ta përkufizojë rëndësinë e VJU-së;
- të jap një pasqyrë të shkurtër të problemeve dhe sfidave aktuale;
- ta përkufizojë menaxhimin në bazë të VJU-së në zonën në pajtim me udhëzimet e UNESCO-s
- t'i përkufizojë qëllimet për t'i orientuar politikatat dhe aktivitetet gjatë zbatimit nëntëvjeçar të Planit.

2.3 Rreziqet e përkufizuara në dokumentin e planit

2.3.1 Rreziqet dhe rekomandimet e konstatuara nga raporti i Misionit Reaktiv të UNESCO-s, si dhe dispozitat kryesore të Vendimit të Komitetit të Trashëgimisë Botërore (41COM 7B.34, të miratuar në Krakov, Poloni, korrik 2017)

Në Plan është dhënë Raporti i Misionit Reaktiv të Mbikëqyrjes ku janë shënuar rreziqet dhe kërcënimet për vlerën e jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore botërore të Rajonit të Ohrit:

1. Ndërtimi i hekurudhës, Korridori Evropian VIII: rekomandohet të identifikohej trasat alternative (duke e përfshirë edhe trasën e propozuar nga ICOMOS) që nuk depërtojnë në kufijtë e trashëgimisë botërore, përkatësisht nuk afrohen shumë afër bregut të Liqenit të Ohrit (në veçanti t'i shmanget zonës natyrore të kufirit të Shqipërisë dhe Maqedonisë pranë vendbanimit Lin) dhe studimit për trasat alternative në Qendrën e Trashëgimisë Botërore.
2. Ndërtimi i autostradës A2, Korridori Evropian VIII: të sigurojë numër të mjaftueshëm të vendkalimeve në segmentin rrugor Trebenishtë - Strugë (lugina e Drinit të Zi dhe Sateskës) për njerëzit dhe kafshët; të mbahet konsideratë për vendzbulimet e mundshme arkeologjike gjatë ndërtimit.
3. Ndikimet kumulative të vijës hekurudhore dhe autostradës, Korridori VIII: ndikimet në mjedisin jetësor të secilit prej projekteve të veçanta janë analizuar përmes zbatimit të vlerësimit të ndikimeve mbi mjedisin jetësor, por ndikimet kumulative ende nuk janë trajtuar. Ato duhet të analizohen gjatë zbatimit të Vlerësimit Strategjik të Ndikimeve të Planit për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit.
4. Ndërtimi i rrugës shtetërore A3²: ndikimet e realizimit të këtij aksi rrugor janë të papranueshme, meqë ato mund të shkaktojnë dëme të pakthyeshme në vlerën e jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore botërore.
5. Ndërtimi i qendrës për ski Galiçicë³: në lidhje me projektet e tjera të zhvillimit dhe ndryshimet e deritanishme të vendbanimeve dhe vijës bregdetare, projekti do të shkaktojë dëme të pakthyeshme në vlerën e jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore botërore.
6. Projektet / zonat e zhvillimit të turizmit: zonat e zhvillimit të turizmit Krastë, Gradishtë, Lubanishtë 1 dhe 2, si dhe objektet turistike në shkallë të madhe me rëndësi për turizmin kongresiv, konsiderohen si kërcënime pa u analizuar paraprakisht ndikimet e veçanta dhe kumulative të këtyre projekteve. Ato duhet të analizohen gjatë zbatimit të Vlerësimit Strategjik të ndikimeve të Planit për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit.

Ndryshimet e shkaktuara nga urbanizimi paraqesin rrezik për të rrezikuar vlerën e jashtëzakonshme universale të trashëgimisë botërore të Rajonit të Ohrit, siç konstatuan Misionet e UNESCO-ICOMOS-IUCN në vitin 1998, Misioni ICOMOS nga dhjetori i vitit 2013 dhe Misioni Reaktiv i Mbikëqyrjes së Qendrës së Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s dhe trupave konsultative (IUCN dhe ICOMOS), që u mbajt nga 9 - 14 prill 2017.

Misioni i mbajtur në vitin 2017 konstatoi se gjendja e përgjithshme e mbrojtjes së trashëgimisë së përzier natyrore dhe kulturore botërore të Rajonit të Ohrit është nën

---

² Ky projekt infrastrukturor është anuluar.

³ Ky projekt infrastrukturor është anuluar.

kërcënim nga një numër faktorësh që mund të rezultojë me zbatimin e alineve 179 dhe 180 të Udhëzimit Operativ, që do të nënkuptonin që origjinaliteti dhe integriteti i kësaj trashëgimie mund të bëhet i prekshëm.

Në vitin 2018, Qeveria ka miratuar vendim të anulohen projektet për segmentet rrugore (a) dhe (e) të rrugës A3 dhe për realizimin e Qendrës për Ski Galiçicë, si dhe zonave të zhvillimit të turizmit Krastë, Gradishtë, Lubanishtë 1 dhe 2.

Gjatë Mbledhjes së Dyzetëtetë të Komitetit të Trashëgimisë Botërore në Baku (30 qershor - 10 korrik 2019) me Vendimin e Komitetit të Trashëgimisë Botërore (43COM 7B.36) është pranuar përparimi në lidhje me zbatimin e pjesës së rekomandimeve të Misionit Reaktiv në lidhje me anulimin e qendrës për ski, zonave të zhvillimit të turizmit dhe rrugës A3, si dhe ngarkimet me borxh që Qeveria u ka deleguar institucioneve kompetente, por janë shënuar detyrimet e mbetura që ka vendi për t'i përmbushur:

- Rekomandimi për t'i analizuar alternativat e vijës hekurudhore së Korridorit VIII, do të mbahen jashtë kufijve të zonës së mbrojtur në Maqedoni dhe do të lidhen në trasenë e propozuar të vijës hekurudhore në Shqipëri që kalon jashtë zonës së mbrojtur në Shqipëri;
- Të zbatohet vlerësimi i ndikimeve në trashëgiminë kulturore të trasesë së autostradës A2 segmenti rrugor Trebenishtë - Strugë;
- Të vendoset moratoriumi në transformimin urban dhe bregdetar deri në miratimin e dokumenteve të duhura të planit dhe miratimin e mekanizmave ligjorë dhe të kontrollit që do ta garantojnë mbrojtjen e nevojshme;
- Të përpilohet inventari i objekteve të ndërtuara pa leje; të zbatohet vlerësimi i ndikimit mbi trashëgiminë kulturore dhe vlerësimi i ndikimit mbi mjedisin jetësor për këto objekte dhe t'i qaset prishjes së objekteve që kanë ndikim negativ;
- Të zbatohet mbikëqyrja e duhur për të parandaluar shfaqjen e mëtejshme të objekteve të ndërtuara pa leje;
- Të përfundojë Plani për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit dhe të dorëzohet Draft-Plani në Qendrën e Trashëgimisë Botërore dhe Trupave Këshillëdhënës para se të finalizohet dhe miratohet;
- Të zbatohen të gjitha rekomandimet e tjera të Komitetit të UNESCO-s të përmbajtura në Raportin e Misionit Reaktiv të vitit 2017;
- Të dorëzohet Raporti i azhurnuar më së voni deri më 1 shkurt 2020 për gjendjen e mbrojtjes së të mirës në Qendrën e Trashëgimisë Botërore që do të shqyrtohet në Mbledhjen e 44-t në vitin 2020, kur përfundimisht do të vendoset për statusin e së mirës, përkatësisht nëse do të regjistrohet në Listën e Trashëgimisë Botërore në Rrezik.

2.3.2 Rreziqet sipas klasifikimit të Lidhjes Ndërkombëtare për Mbrojtjen e Natyrës (IUCN) dhe Vlerësimin Ndërkombëtar Global të Ujërave (GIWA)

Vlerësimi i rreziqeve (foto. 6) është kryer në pajtim me udhëzimet e publikuara nga IUCN dhe GIWA. Klasifikimi i rekomanduar nga IUCN u referohet rreziqeve ndaj llojeve të rrezikuara të florës dhe faunës, ndërsa rreziqet e identifikuar nga GIWA zbatojnë qasje të ekosistemit.

Rreziqet që janë të pranishme në pellgun e Liqenit të Ohrit përfshijnë:

- ndikimet e cilësisë së ujërave në kuadër të pellgut të Liqenit të Ohrit,
- ndotjen difuze, erozionin dhe ndryshimet në hidrologji nga bujqësia dhe pylltaria e paqëndrueshme,
- presionin mbi zonat e mbrojtura nga turizmi i paqëndrueshëm,
- futjen e llojeve aloktone,
- ndryshimin e habitateve ose humbjen,
- peshkatarinë e paqëndrueshme dhe
- ndryshimet klimatike.

Efektet nga ndikimet / rreziqet në Liqen mund të përfshijnë prishjen e cilësisë, ndryshimet në hidrologji, humbjen e habitatit dhe biodiversitetit, etj. Këto efekte mund të pasqyrohen edhe në aspektet ekonomike dhe sociale. Është veçanërisht e rëndësishme të theksohet se këto rreziqe dhe efekte janë të pranishme në të dyja anët e liqenit (Shqipëri dhe Maqedonia e Veriut).

Në Tabelën 1 identifikohen ndikimet dhe rreziqet që janë të pranishme në pellgun e Liqenit të Ohrit, shkalla e hulumtimit / njohjes së shkaktarëve të këtyre dukurive dhe është dhënë përshkrimi i shkaktarëve.

Tabela 1 Ndikimet / rreziqet, niveli i njohjes së shkaktarëve dhe përshkrimi i shkaktarëve

Ndikimet	Rreziqet kryesore	Niveli i njohjes së shkaktarëve	Shembull
1. Ndikimet mbi pellgun e Liqenit të Ohrit	Futja e nutrientëve	mirë të njohura	Lumi i Sateskës dhe Liqeni i Prespës
	Futja e shtuar e sedimenteve	mirë të njohura	Degët e lumit të Liqenit të Ohrit (konkretisht Lumi i Sateskës dhe Lumi i Koselskës)
	Ujërat e zeza fekale	mirë të njohura	Sistemi i papërfunduar i kolektorit dhe stacioni i pastrimit me kapacitetin joadekuatë të stacionit për pastrimin e ujërave të zeza
	Ndotja nga metalet e rënda	Të njohura pamjaftueshëm	Lëshimi i ujërave të zeza nga industritë dhe minierat në kontekstin tejkuftar
2. Bujqësia dhe pylltaria	Bujqësia e intensifikuar	të panjohura	Pesticidet e bioakumuluar në peshqit
	Ujitja	të njohura	SHM Lubanishtë – Uji për ujitje në këtë sistem furnizohet në formë të pompimit të ujit nga burimet e Shën Naumit
	Prerja e drunjve	të panjohura	Prerja pa leje e drunjve në Velgoshti

	Mbulimi i ujërave	të njohura	Mbulimet e ujit për ujitje nga Lumi i Sateskës që kanë ndikim mbi fondin e peshqve
	Zjarret	të panjohura	Zjarret e shkaktuara në mënyrë antropogjene në Galiçicë; Djegia e shiritit të kallamit
3. Turizmi dhe rritja e popullsisë	Ndërtimet e shtëpive, vilave, hoteleve	të njohura	Ndërtimi i shtëpive për fundjavë në infrastrukturën në zonat e mbrojtura të PK Galiçicë dhe ndërtimi i hoteleve në shirtin bregdetar, si dhe mirëmbajtja e "Gjirit të Eshtrave"
	Rregullimi i plazheve	të njohura mesatarisht	Ndërtimet jocompatibile në shirtin bregdetar duke e shkatërruar peizazhin
	Sportet ujore	mirë të njohura	Prishja e vendeve për pllenimin e peshqve ciprid; Derdhja e naftës
	Ndotja	mirë të njohura	Ngarkimi i sistemit të kolektorit dhe stacioni i pastrimit
4. Llojet aloktone	Konkurrenca me llojet autoktone	të njohura mesatarisht	Trofta e Kalifornisë është kërcënim për troftën e Ohrit
	Ndryshimet e popullsisë	Të njohura pamjaftueshëm	<i>Elodea canadensis</i> në bashkësitë makrofite
5. Ndryshimet e habitateve dhe humbjet	Transformimi bregdetar	mirë të njohura	Fragmentimi i Moçalit të Studençishtës; urbanizimi në zonën bregdetare
	Fragmentimi i vegjetacionit makrofit bregdetar	të njohura mesatarisht	Shiriti makrofit në Peshtani dhe Tërpejcë
	Ndryshimet dhe mbulimet e burimeve	të njohura	Uzarpimi i burimeve të Shën Naumit (ndërtimi i objekteve hotelierike) si dhe mbulimi i ujit nga burimet e ujitjes
	Kaptazhimi i burimeve	mirë të njohura	Kaptazhimi i burimit Bej Bunar
	Eutrofikimi	Të njohura pamjaftueshëm	Ndryshimi i mikrobiofilmit dhe bashkësive algale veçanërisht në brigjet shkëmbore
6. Peshkataria e paqëndrueshme	Peshkimi jashtë mase	mirë të njohura	Peshkimi joligjor i troftës së Ohrit
	Lëshimi i llojeve aloktone dhe invazive të peshqve	Të njohura pamjaftueshëm	Llojet e detektuara aloktone të cilat janë kërcënim i drejtpërdrejtë për llojet autoktone të peshqve
7. Ndryshimet globale	Rritja e temperaturave mesatare	Të njohura pamjaftueshëm	Eutrofikimi i rritur i pasuar me anoksinë në shumë pjesë të liqenit duke shkaktuar shfarosjen e peshqve

(KËRCËNIMET PËR ZONËN E UNESCO-s

LEGJENDA

Kallami i shkatërruar

Aktivitetet bregdetare

Aktivitetet ndërtimore në ujë

Deponitë

Lumi i Sateskës

Vija hekurudhore

Kolektori

Gazsjellësi

Autostrada

Largpërçuesi

Kufiri i UNESCO-s)

Fotografia 6. Prezantimi kartografik i ndikimeve / rreziqeve në Rajonin e Ohrit

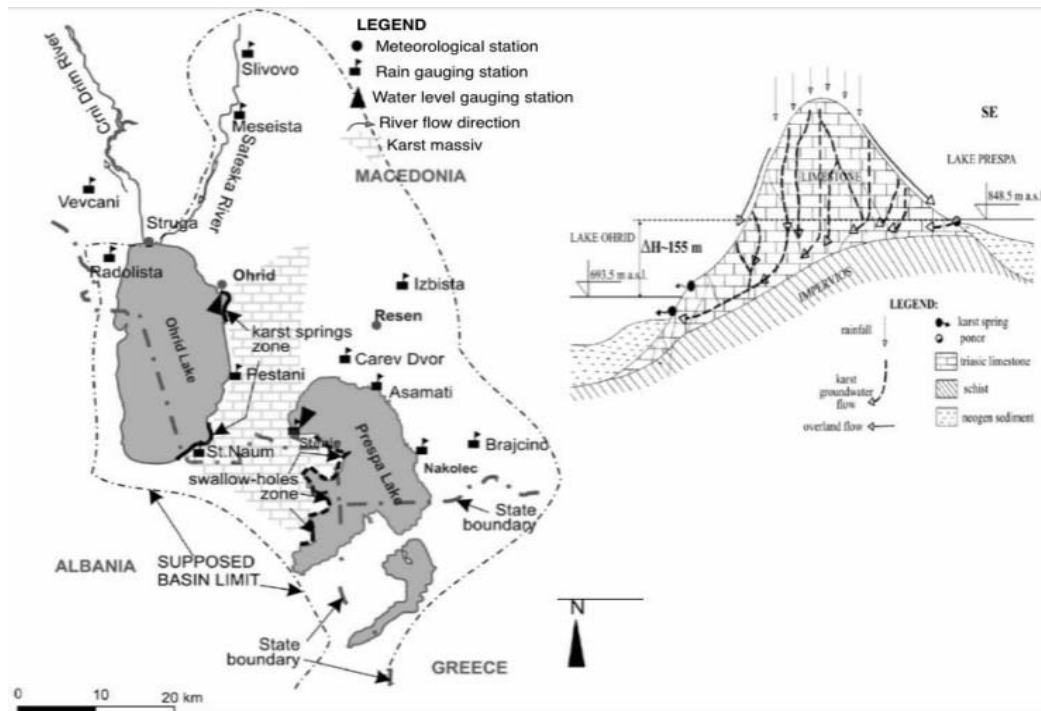
Lumi i Sateskës ka ndikim të konfirmuar të shumëfishtë negativ mbi cilësinë e ujit të Liqenit të Ohrit, si dhe të bashkësive bimore dhe shtazore që banojnë në bregdetin litoral të tij. 5.28% ose 53.96 km² të territorit janë të nxënë me nivel të lartë të erozionit (Blinkov dhe sor. 2004), që kontribuon që Lumi i Sateskës të depozitohet më shumë se 100,000 m³ / në vit sedimente në liqen. Gjithsej 38,1 ton i këtij materiali është fosfor, i cili akumulohet afër grykës së lumit. Lymi i depozituar në Liqen e ndryshon plotësisht formën e litoralit në hyrjen e lumit (foto. 7).

Fotografia 7. Lymi i depozituar i pellgut të Lumit të Sateskës dhe zbatimet përgjatë viteve (incizimi satelitor nga Google Earth)

Këto sasi të sedimenteve të akumuluar nga gryka për në fshatin Podmolje janë kërcënim i madh edhe për rezervat e peshkut në Liqen, meqë peshqit nuk vendosin vezë, ndërsa sedimenti futet në verzat e peshqve të rinj dhe ata ngordhin.

Liqeni i Prespës mund të ndikojë në futjen potenciale të fosforit në Liqenin e Ohrit nëpërmjet lidhjes hidraulike karstike midis këtyre dy liqeneve (foto. 8); fosfori i transportuar nga liqeni eutrofik mund ta rrezikojë cilësinë e ujit të Liqenit të Ohrit (Matzinger et al., 2006a).

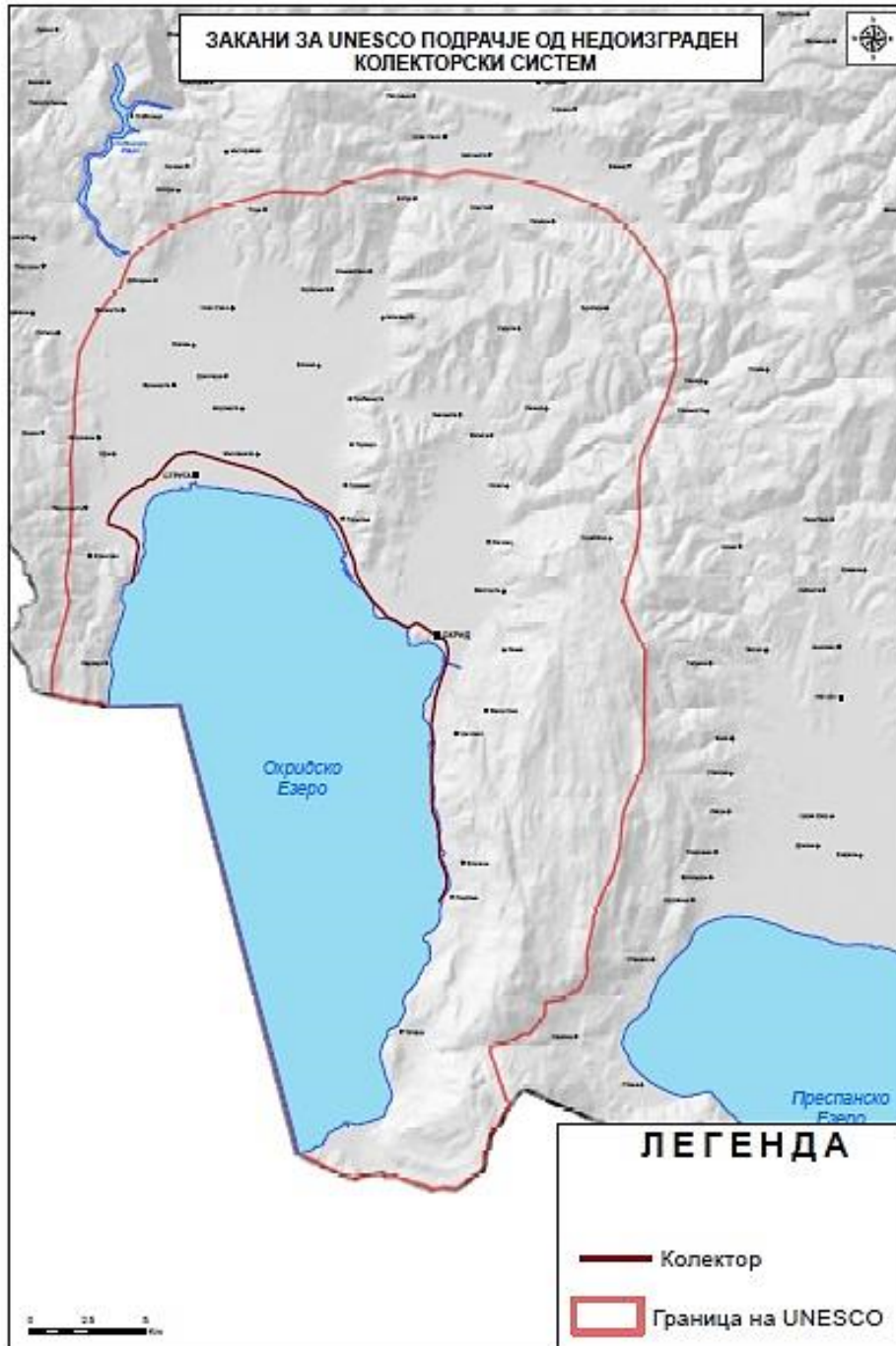
Fotografia 8. Rrugët ujore të Liqenit të Prespës dhe ujërat e shiut që rrjedhin nga Mali i Galiçicës në Liqenin e Ohrit (Popovska dhe Bonaçi, 2007)

Bujqësia mund të jetë burim i ndotjes difuze me komponime të ndryshme kimike dhe metale të rënda. Gjatë prodhimit bujqësor shfrytëzohen kimikalet e ndryshme që në mënyrë të pamjaftueshme kontrollohen. Kërkimet e zbatuara tregojnë për gjurmët e pesticideve të ndaluara që gjenden në mostrat e indeve të peshkut, që do të thotë se ato gjithashtu mund ta rrezikojnë shëndetin e njeriut. Përdorimi i pakontrolluar dhe i tepërt i plehrave shkakton marrjen e nutrienteve, ndërsa me të edhe eutrofikimin.

Cilësia e ujërave të Liqenit të Ohrit është rrezikuar nga shkarkimi i drejtpërdrejtë i ujërave të zeza komunale, ujërave të zeza industriale që derdhen pjesërisht dhe në Lumin e Grashnicës, nga lymet erozivë përmes Lumit të Sateskës që përmban edhe ndotje organike nga shtresat e tokës që përmbajnë plehra artificiale dhe mjete kimike për mbrojtjen e dëmtuesve.

Ujërat e zeza nga habitatet, industria dhe objektet turistike kryesisht grumbullohen nga sistemi i kolektorit dhe pastrohen në stacionin e pastrimit të ujërave të zeza në Vranishtë. 35% e ujërave të zeza të krijuara në zonën Ohër - Strugë nuk trajtohen ose derdhen drejtpërdrejtë në liqen. Sistemi i kolektorit nuk ka përfunduar (foto. 9) dhe gjithashtu mirëmbajtja e tij joadekuate ka çuar në dëmtimin e gypave dhe pajisjeve, që në mënyrë plotësuese ka ndikuar negativisht në funksionalitetin e tij.

(Kërcënimet për zonën e UNESCO-s nga sistemi i pandërtuar i kolektorit

LEGJENDA

Kolektori

Kufiri I UNESCO-s)

Fotografia 9. Shkalla e lidhjes së rrjetit të kanalizimeve me sistemin e kolektorit (burimi: Studimi për grumbullimin e të dhënave për përmirësimin e mjedisit jetësor të Liqenit të Ohrit dhe teknikat e rehabilitimit të sistemit të kolektorit, XHAJKA, 2015)

Stacioni i pastrimit të ujërave të zeza është gjithashtu në gjendje të dobët dhe nuk mund të arrijë një shkallë të kënaqshme të pastrimit të ujërave të zeza. Ujërat e zeza të pastruara

pjesërisht derdhen në Drinin e Zi. Kapaciteti i stacionit është i pamjaftueshëm dhe nevojitet plotësimi i tij urgjent. Nevojitet të ndërtohen 44 km kanalizim dhe të bëhet rikonstrukcioni i stacionit të pastrimit të ujërave të zeza.

Në shumicën e vendbanimeve në pjesën rurale të komunave përreth Liqenit, nuk është ndërtuar asnjë rrjetë i kanalizimeve atmosferike dhe fekale. Gjatë reshjeve të mëdha atmosferike, ndodh përzierja e ujërave të zeza fekale dhe atmosferike, për shkak të kapacitetit të pamjaftueshëm të rrjetit të kanalizimeve ndodh derdhja e ujërave të zeza nga pusetat dhe përmytja e pjesëve të habitateve. Gjithashtu, gjatë dukurive të tilla ndodh mbingarkesa e kolektorit nga Sistemi i Mbrojtjes së Liqenit të Ohrit, për shkak që ujërat e zeza të cilat janë pastruar në mënyrë të pamjaftueshme derdhen në liqen. Në Podmolje derdhja e ujërave të zeza fekale e nxisin rritjen e kallamit, por gjithashtu shkaktojnë ndotjen e liqenit dhe erën e pakëndshme.

Mbeturina e grumbulluar nga personat juridikë dhe familjet në Ohër nga Ndërmarrja Publike "Ohridski Komunalec" mënjanohet në deponinë komunale jostandarde Bukovo. Ajo funksionin që nga viti 1972; sipërfaqja është 60,000 m² dhe ajo është larg rreth 25 km nga qendra e Ohrit. Me Planin Kombëtar për Menaxhimin e Mbeturinave (2009-2015) kjo deponi vlerësohet me rrezik të lartë për mjedisin jetësor dhe për këtë arsye duhet të mbyllet më së voni deri në vitin 2020. Lumi i Koselskës mund të transportojë ndotjen në Liqenin e Ohrit që mund të transferohet potencialisht nga deponia "Bukovo" e cila nuk i përmbush standardet.

Peshkimi i paqëndrueshëm i liqenit i zvogëlon rezervat e peshkut, me ç'rast janë shumë të goditura llojet e vlefshme, siç është trofta endemike e Ohrit (*Salmo letnica*).

Kapacitetet industriale në Komunën e Ohrit dhe Komunën e Strugës nuk prodhojnë një sasi të madhe të ujërave të zeza industriale. Ujërat e zeza në përgjithësi nga këto kapacitete derdhen në gjiriz. Prandaj konsiderohet se ujërat e zeza industriale nuk ushtrojnë presion të konsiderueshëm në cilësinë e ujërave të Liqenit të Ohrit.

Ekulibri vjetor hidrologjik arrihet duke rregulluar rrjedhjen e Lumit të Drinit të Zi dhe duke e devijuar Lumin e Sateskës. Dalja e Liqenit të Ohrit rregullohet në pajtim me kuotat e harmonizuara të liqenit - minimumi natyror prej 693 m l.m. dhe maksimumi 694 m l.m.

Edhe Liqeni i Ohrit është shpallur trashëgimi natyrore botërore e UNESCO-s, ai është përdorur për dekada të tëra si akumulimi për prodhimin e energjisë elektrike nga SHA ELEM në bazë të lejes së marrë për ekonominë e ujërave.

Kompania për prodhimin dhe shpërndarjen e energjisë elektrike SHA ELEM është përgjegjëse për rregullimin e nivelit të ujit të Liqenit të Ohrit në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Rregullimi i nivelit të ujit kryhet duke lëshuar ujin nga liqeni në Lumin e Drinit të Zi i cili akoma kryhet me dorë me ndarjet prej druri. Përgjatë rrjedhës së Lumit të Drinit të Zi ekzistojnë dy hidrocentrale në territorin e Republikës së Maqedonisë së Veriut, HC "Shpilje" - Komuna e Dibrës dhe HC "Glloboçica" afër Komunës së Strugës, dhe tre hidrocentrale në territorin e Republikës së Shqipërisë. Oscilimet e mëdha në nivelin e ujit të liqenit, të cilat shpesh janë rezultat i menaxhimit jo të duhur, kanë ndikime negative mbi ekosistemin e

Liqenit të Ohrit për shkak të tërheqjes së ujit dhe ndikimeve përkatëse me biodiversitetin, përkatësisht rrjedhjen e liqenit që ndodh gjatë nivelit të lartë të ujit dhe pastrimin e plehrave dhe pesticideve nga sipërfaqet bujqësore (foto. 10).

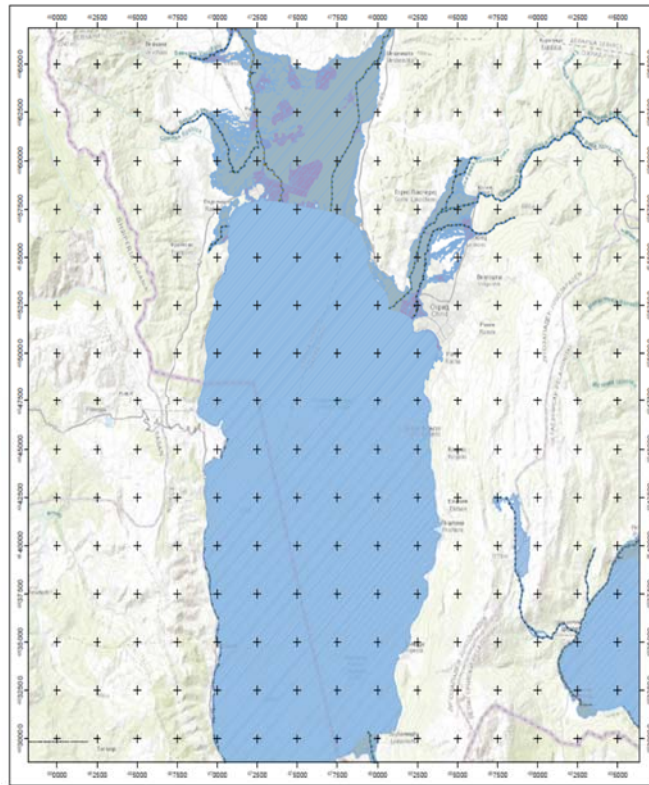
Fotografia 10. Pamja e Liqenit të Ohrit kur niveli është nën kuotën minimale të lejuar natyrore (majtas) dhe mbi kuotën maksimale të lejuar natyrore (djathtas)

Të dhënat e oscilimit të nivelit të ujit në Liqenin e Ohrit për periudhën 1951–2000 (Popovska dhe Bonaçi, 2007) tregojnë ndryshime në nivelin prej 1.6 m, me ç'rast lartësia e liqenit lëviz midis 693,0 m dhe 694,6 m lartësi mbidetare dhe lartësia mbidetare mesatare prej 693,5 m lartësi mbidetare.

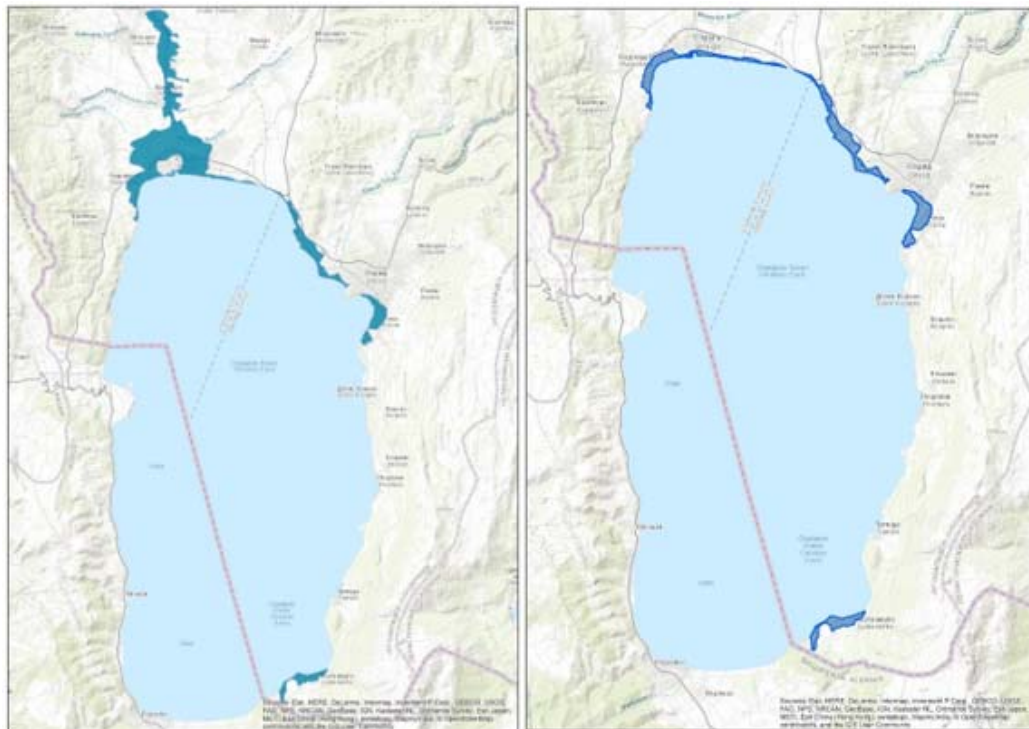
Nivelimi i liqenit u bë për herë të fundit para gjysmë shekulli, gjë që tregon qartë për nevojën për të bërë një analizë të sërishme. Duke e devijuar shtratin e Lumit të Sateskës në Liqenin e Ohrit, kanë ndryshuar oscilimet natyrore të ujërave në liqen për rreth 50 centimetra. Kuotat që janë caktuar në fillim të viteve të '60-ta duhet të revidohen, meqë këto kuota mund të maten dhe efekti i ndryshimeve të mundshme është i panjohur. Gjithashtu, është e nevojshme të revidohet edhe marrëveshja me Shqipërinë për të lëshuar sasinë e caktuar të ujit për nevojat e saj energjetike.

Për nevojat e *Vlerësimit Preliminar të rrezikut nga përmbytja për pellgun e Lumit të Drinit / Drin - Buna / Bojana*⁴ (në kuadër të projektit: Përshtatja e ndryshimeve klimatike në menaxhimin tejkufitar me rrezikun e përmbytjeve për Ballkanin Perëndimor, GIZ, Eschborn, Gjermani), janë bërë modelime hidrologjike të përmbytjeve të rajoneve nga ujërat sipërfaqësorë (foto. 11) përmbytja e ujërave nëntokësorë si dhe përmbytjet bregdetare (foto. 12).

⁴ Në përpunimin e PointPro Konstaling, Shkup.

Fotografia 11. Modelimi hidrologjik i përmytjes nga ujërat sipërfaqësorë

Fotografia 12. Modelimi hidrologjik i përmytjes nga ujërat nëntokësorë (majtas) dhe përmytjes së bregdetit të ardhur nga Liqeni (djathtas)

Niveli i Liqenit është faktori thelbësor për gjendjen e **Moçalit të Studençishtës**. Nuk ka dyshim se ujërat e Moçalit komunikojnë me Liqenin dhe pikërisht niveli i Liqenit është rregullator i nivelit të ujërave nëntokësorë në Moçal. Është e sigurt që nivelet e larta të ujit të

Liqenit krijojnë një pengesë më të madhe për rrjedhjen e ujit në të dhe e rrisin nivelin e ujërave nëntokësorë në Moçal, ndërsa në nivelet e larta të ujit, siç ishin në vitin 1963 dhe në pranverën e vitit 2010, ai bëhet pjesë përbërëse e Liqenit. Zhvillimi i qëndrueshëm dhe mbijetesa e Moçalit në përgjithësi konsiston pikërisht nga ajo se si do të ndërtohet lidhja me Liqenin, përkatësisht se si do të zgjidhet komunikimi i vazhdueshëm i ujërave të Moçalit me ujërat e Liqenit.

Objektet e lundrimit - anijet

Në Regjistrin e Anijeve që mbahet në organin e Kapitanerisë së Limanit me aftësinë e konstatuar të anijes për lundrim ka katër anije udhëtarësh: tre me kapacitet deri më 150 udhëtarë dhe një anije me kapacitet deri më 80 udhëtarë.

Anijet gjatë jetës së tyre janë rinovuar disa herë dhe janë përshtatur me nevojat e tyre. Moshë mesatare e anijeve është tridhjetë e katër vjet, që është një indikator se ato janë mjaft të vjetra, dhe se mbi to është e domosdoshme mbikëqyrja e shpeshtë teknike.

Në procedurën e riklasifikimit - konfirmimi i aftësisë për lundrimin në Liqenin e Ohrit momentalisht ekzistojnë dy anije të tjera të importuara nga BE-ja si të shfrytëzuara.

Objektet e lundrimit - varkat

Në Regjistrin e varkave që mbahet në organin e Kapitanerisë së Limanit për periudhën 20.07.1999, përfundimisht me gjysmën e parë të vitit 2019, janë evidentuar 2,322 objekte të lundrimit.

Gjendja e objekteve aktive të lundrimit që janë regjistruar për herë të parë në regjistrin e varkave veçmas për dhjetë vitet e fundit është dhënë në Tabelën 2.

Tabela 2 Objektet e lundrimit që janë regjistruar për herë të parë në regjistrin e varkave për dhjetë vitet e fundit veçmas

Viti	Objekte të lundrimit varkat pasara	Objektet e lundrimit goma plastika	Objekte të lundrimit pontoni	Objekte të lundrimit jahtet	Objektet e lundrimit anijet me vela	Objektet e lundrimit varkat me motor	Objektet e lundrimit skuterët	Gjithsej
2009-2019	902	35	52	4	54	676	149	1872

Burimi: Ministria e Transportit dhe Lidhjeve, organi i Kapitanerisë së Limanit

Objektet e lundrimit për veprimtarinë ekonomike transportin e udhëtarëve për 10 vitet e fundit në evidencë janë 182, ndërsa për varkat e specializuara të peshkimit nuk janë të evidentuar. Për këtë veprimtari shfrytëzohen varkat tradicionale të Ohrit - pasara që i angazhon bartësi i koncesionerit i lejes së peshkimit.

Transporti i udhëtarëve dhe mallrave

Transporti më i përfaqësuar që shfrytëzohet në liqen është transporti i nevojave personale - sport dhe rekreacion. Transporti publik i udhëtarëve përfaqësohet me objektet e lundrimit, anijet dhe varkat e udhëtarëve, zhvillohet si transport i lirë (transporti në formë të marrëveshjeve ndërmjet transportuesit dhe shfrytëzuesve të transportit). Në raste të caktuara paraqitet edhe si transport i kombinuar i udhëtarëve në mënyrë të lirë dhe i elementeve në mënyrë të rregullt. (mbërritja në disa limane më të vogla përpara komplekseve

të hoteleve, marrëveshja e dhënësve të shërbimeve gjatë nisjes së destinacionit fillestar dhe përfundimtar të udhëtimit, etj.). Transporti publik i udhëtarëve dhe i mallrave që kryhet në relacionin e caktuar dhe në rendin e përcaktuar të lundrimit nuk është i regjistruar. Transporti i mallrave është i përfaqësuar në mënyrë të parëndësishme vetëm për nevojat e veta të popullsisë lokale. Lundrimi ndërshtetëror vendoset vetëm në Liqenin e Ohrit me objektet e lundrimit dhe anijet me karakter sezonal si transport i lirë i udhëtarëve. Transporti ndërshtetëror dhe ndërkombëtar publik i udhëtarëve dhe mallrave nuk është i vendosur në dy liqenet e tjera natyrore të Prespës dhe Dojranit.

Transporti publik i udhëtarëve dhe i mallrave që kryhet në relacionin e caktuar dhe sipas rendit të përcaktuar të lundrimit nuk është i regjistruar. Transporti publik ndërshtetëror është vendosur me Republikën e Shqipërisë në periudhën nga 15 qershori deri më 15 shtator me karakter sezonal me objekte të lundrimit anije si transport i lirë i udhëtarëve. Transporti më i përfaqësuar që shfrytëzohet në liqen është transporti individual për nevojat personale - sport dhe rekreacion. Transporti publik i udhëtarëve përfaqësohet me objektet e lundrimit anijet dhe varkat e udhëtarëve, i cili kryhet si transport i lirë (transporti në formë të marrëveshjes ndërmjet transportuesit dhe shfrytëzuesve të transportit). Në disa raste, paraqitet edhe si transport i kombinuar i udhëtarëve në transportin e lirë dhe transportin e rregullt. Transporti i mallrave përfaqësohet vetëm me objektet e lundrimit varka në sasi të vogla për nevojat personale të popullsisë lokale. Transporti publik i udhëtarëve me objektet e lundrimit varkat zhvillohet në vende të caktuara. Numri i përgjithshëm i udhëtarëve të transportuar me objektet e lundrimit varka nuk dihet sepse një evidencë e tillë nuk mbahet. Objektet e lundrimit të kategorisë së anijeve me të cilën zhvillohet transporti publik i udhëtarëve zakonisht nisen nga limani i Ohrit, mbërrijnë në lokalitetet ku ka udhëtarë dhe më së shpeshti shkojnë në vendin e destinacionit të fundit në Shën Naum (foto. 13).

Fotografia 13. Rrugët ujore në Liqenin e Ohrit

Relacionet më të shpeshta të lundrimit që shfrytëzohen në liqen janë shumica e vendbanimeve dhe vendeve turistike përgjatë bregut të liqenit. Relacionet më të gjata të lundrimit janë: Ohër - Shën Naum, me gjatësi 22 km, Ohër - Strugë, me gjatësi 12 km, Strugë - Shën Naum - me gjatësi 30 km. Relacionet e tjera më të vogla të lundrimit janë: Ohër - Goricë, Ohër - Metropoll, Ohër - Desaret, Ohër - Livadhishte, Ohër - Radozhdë, etj. Relacioni më i shpeshtë i lundrimit me anije që zhvillojnë transport publik të udhëtarëve është nga Ohri deri në vendin Shën Naum me pushime të shkurtra gjatë udhëtimit nëpër vendet: Goricë, Metropoll, Desaret. Nga Ohrit deri në Strugë, pushimet gjatë udhëtimit që shfrytëzohen janë në këto vende: Radozhdë, Livadhishte, AS, Kalishtë, Treskë. Objektet e lundrimit të kategorisë së anijeve me të cilën zhvillohet transporti publik i udhëtarëve për në Stuga nuk ka. Kjo buron nga mungesa e infrastrukturës, limanit ose marinës. Objektet e lundrimit varka me të cilën zhvillohet transporti publik i udhëtarëve në Ohër zakonisht gjenden përgjatë kejit rreth limanit në Ohër dhe vendeve më të mëdha Goricë, Metropoll, Lagadin, Peshtani, Gradishtë, Tërpejcë, Shën Naum, burimet e Lumit të Drinit të Zi. Objektet e lundrimit varkat me të cilën zhvillohet transporti publik i udhëtarëve në Strugë janë kryesisht të vendosura në pjesën e kejit të grykës së Lumit të Drinit të Zi dhe vendet e mëdha turistike AS, Livadhishte, Treskë, Izgrev, Kalishtë dhe Radozhdë.

Një problem i madh është ndalimi joadekuat i objekteve të lundrimit, përkatësisht nëse ndalimi nuk është në liman, rrezikohet cilësia e ujit të Liqenit dhe siguria e njerëzve siç tregohet në Fotografinë 14.

Fotografia 14. Vendi joadekuat për ndalimin e objektit të lundrimit në Tërpejcë

Ujitja: ujërat nga degët e Liqenit të Ohrit si dhe nga burimi i Shën Naumit shfrytëzohen edhe për ujitje. Pra, ujitja e sipërfaqeve në Rajonin e Ohrit bëhet përmes hidrosistemeve si vijon:

1. Sistemet hidromeliorative (SHM) me rrjedhat burimore të ujit dhe lumenjtë
  - SHM Leskoec
  - SHM Kosel – Lakoçerej
  - SHM Velmej
  - SHM Leshani

- SHM Sateska (Volino, Mesheishta)
- 2. Sistemi i pompimit të ujit
- SHM Lubanishtë
- 3. Sistemi i ujitjes me akumulim artificial
- SHM Sllatinë

SHM Lubanishtë shfrytëzon ujë për ujitje të furnizuar nga pompimi i ujit nga burimet e Shën Naumit. Uji nxirret në lartësi prej 15 metrash, pastaj ujitet me anë të gravitetit. Pompimi i ujit për ujitje paraqet rrezik për ruajtjen e pasurisë dhe vlerave të këtyre burimeve.

2.3.3 Faktorët që e rrezikojnë trashëgiminë kulturore dhe vlerat arkitektonike urbane

Trashëgimia kulturore është një komponent i rëndësishëm në vlerat e përgjithshme të Rajonit të Ohrit. Ndërtimet e njohura arkitektonike që e përbëjnë qendrën urbane të qendrave të qytetit, shtresimi i periudhave historike e konfirmojnë rolin e trashëgimisë së patundshme kulturore dhe nevojën për mbrojtjen përkatëse të saj. Por, krahas numrit të madh të ndërtimeve që i kanë pësuar ndërhyrjet e nevojshme për konservim-restaurim, ende përballemi me një numër faktorësh që e rrezikojnë trashëgiminë kulturore:

- Valorizimi jo i plotë profesional i hapësirës dhe mungesa e studimeve për mbrojtjen e trashëgimisë ndërtimore për të gjitha vendbanimet (është kryer valorizimi dhe rivalizimi i shumicës së objekteve profane, objekteve fetare në territorin e Komunës së Ohrit, Komunës së Strugës dhe Komunës së Debarcës.

- Njohuria dhe studimi i pamjaftueshëm i zhvillimit historik të rajonit, përkatësisht karakteristikat e epokave historike që ndikuan në paraqitjen dhe kushtëzuan shndërrime të shumta të hapësirës që ndikuan negativisht mbi mundësinë për t'i njohur vlerat dhe potencialet;

- Ndërgjegjësimi i përgjithshëm i pamjaftueshëm për vlerat dhe potencialet e hapësirës në tërësi, si dhe niveli i pamjaftueshëm i vetëdijes për vlerat arkitektonike dhe artistike të trashëgimisë së ndërtimit dhe trashëgimisë tjetër kulturore;

- Ndërtimi i objekteve të shumta në bregun e Liqenit të Ohrit që çon në një ndryshim të vazhdueshëm të strukturës ekzistuese të vendbanimeve bregdetare, peizazhit dhe vijës bregdetare;

- Mospërshtatja e koncepteve të zhvillimit të degëve të veçanta ekonomike me potencialet hapësinore të Rajonit të Ohrit dhe me kufizimet që i përcaktojnë kriteret për mbrojtje (infrastruktura e komunikacionit dhe infrastruktura tjetër, komplekset e mëdha turistike, objektet e prodhimit, stabilimentet dhe objektet e ndryshme, stacionet, magazinat, depot);

- Mospërshtatja e instrumenteve standarde të planifikimit për përmirësimin e gjendjes së trashëgimisë së ndërtimit me kriteret e përcaktuara për mbrojtje;
- Trajnimi i pamjaftueshëm dhe numri i pamjaftueshëm i kuadrit profesional për t'i kryer punët rreth planifikimit, hartimit dhe realizimit të punëve të ndërtimit dhe punëve të tjera në Rajonin e Ohrit nga aspekti i njohjes dhe integritit të mekanizmave të mbrojtjes së trashëgimisë;
- Mungesa e përfitimeve ose lehtësimeve dhe ndihma për pronarët / shfrytëzuesit në rregullimin, restaurimin dhe ruajtjen e objekteve të tyre;
- Numri i pamjaftueshëm i kuadrit profesional për t'i kryer punët në teknikat tradicionale, artizanale.
- Numri i pamjaftueshëm i kuadrit profesional për t'i kryer punët e studimit, konservimit, restaurimit dhe mbrojtjes së trashëgimisë kulturore.
- Mungesa e burimeve të përhershme dhe të sigurta të mjeteve dhe mënyra e vazhdueshme e financimit të mbrojtjes dhe përmirësimit të gjendjes së trashëgimisë së ndërtimit dhe trashëgimisë tjetër kulturore.

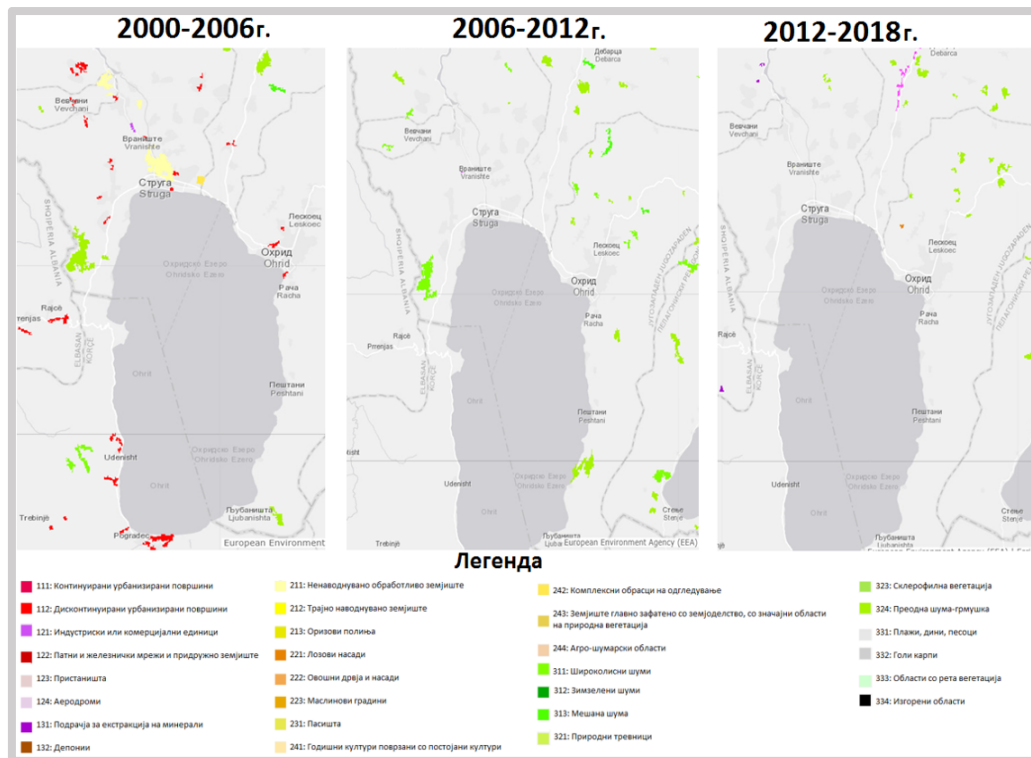
2.3.4 Urbanizimi dhe ndërtimet e ndërtuara pa leje

Urbanizimi i Rajonit të Ohrit filloi në mesin e shekullit të 20-të, veçanërisht intensiv është urbanizimi i pjesëve të reja të qyteteve dhe komplekseve turistike në pjesën bregdetare të liqenit; qendrat historike me ndryshime të mëdha ose të vogla mbeten në kontekstin e tyre historik dhe peizazhin kulturor ekzistues.

Urbanizimi i tepërt dhe i pakontrolluar ndikon negativisht mbi ruajtjen e: strukturës së qendrave të vjetra të qytetit të Ohrit dhe Strugës me arkitekturën e vjetër të qytetit, strukturën e vendbanimeve bregdetare dhe vendeve të tjera ku gjenden të mirat kulturore.

Ndryshimet e shkaktuara nga urbanizimi paraqesin rrezik për të rrezikuar vlerën e jashtëzakonshme universale të Rajonit të Ohrit, siç është konstatuar edhe në Raportet e Misionit UNESCO-IKOMOS-IUCN të vitit 1998, Misioni IKOMOS në dhjetor 2013 dhe Misioni Reaktiv i Mbikëqyrjes i Qendrës së Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s dhe Trupave Këshillëdhënës (IUCN dhe IKOMOS), i cili u realizua nga 9 - 14 prill 2017.

Përgjatë periudhave të ndryshme kohore nga viti 2000 e në vazhdim, intensiteti i shndërrimit të tokës produktive në tokë ndërtimore ndryshon, në varësi të mundësive për zhvillimin hapësinor që lidhen me ndryshimin e dispozitave të Ligjit për planifikim hapësinor dhe urbanistik dhe akteve nënligjore përkatëse.

(Legjenda

- 111: Sipërfaqet e vazhdueshme të urbanizuara
- 112: Sipërfaqet e pavazhdueshme të urbanizuara
- 121: Njësitë industriale ose komerciale
- 122: Rrjetet rrugore dhe hekurudhore dhe toka shoqëruese
- 123: Limanet
- 124: Aeroportet
- 131: Zonat për ekstraksionin e mineraleve
- 132: Deponitë
- 211: Toka e punueshme e paujitur
- 212: Toka e ujitur përherë
- 213: Fushat e orizit
- 221: Plantacionet e hardhisë
- 222: Druntjtë e pemëve dhe plantacionet
- 223: Kopshtet e ullirit
- 231: Kullosat
- 241: Kulturat vjetore lidhur me kulturat e përhershme
- 242: Format komplekse të kultivimit
- 243: Toka kryesisht e zënë me bujqësi, me zona të rëndësishme të vegjetacionit natyror
- 244: Zonat agro-pyjore
- 311: Pyjet me gjethe të gjëra
- 312: Pyjet halore
- 313: Pylli i përzier
- 321: Vendet natyrore me bar
- 323: Vegjetacioni sklerofil
- 324: Pyll-kaçubë kalimtare
- 331: Plazhet, brigjet ranore, vendet me rërë
- 332: Shkëmbinjte e zhveshur
- 333: Zonat me reta vegjetacion
- 334: Zonat e djegura)

Fotografia 15. Ndryshimi i shfrytëzimit të tokës (Burimi: www.land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover)

Fotografia 15 e tregon ndryshimin e shfrytëzimit të tokës në Rajonin e Ohrit sipas periudhave në pajtim me CORINE Land Cover (CLC). Rritja e përfshirjeve urbane përmes shndërrimit të tokës produktive në tokë ndërtimore është përcaktuar për seritë kohore (2000-2006; 2006-2012; 2012-2018). Pra, në periudhën 2000-2006 vërehet se një përqindje e madhe e tokës në Komunën e Strugës është shndërruar në tokë urbane të pandërprerë (në pajtim

me klasifikimin CLC të shënuar me të kuqe), si dhe tokës bujqësore të paujitur (të shënuar me të verdhë).

Përveç shndërrimit të tokës për qëllimet e urbanizimit, karakteristike është rritja e dendësisë së popullsisë, përkatësisht koeficienti i ndërtimit. Dyshemeja dhe tiparet tradicionale të arkitekturës në zonat e qytetit po ndryshojnë.

Transformimi bregdetar për periudhën 2012-2018 është analizuar nëpërmjet ndjekjes së ndryshimeve në incizimet satelitore në lidhje me ndërtimet në bregdet dhe vendosjen e platformave në liqen, si dhe ndryshime (zvogëlime) të zonës së kallamit. Këto ndryshime janë paraqitur në fotografinë 17 së bashku me rreziqet e tjera.

Ndryshimet e evidentuara në zonën e kallamit gjatë vitit 2011 janë për shkak të rritjes së ish-komplekseve më të vogla në komplekse të mëdha dhe zgjerimi i tyre në tokë, por edhe për shkak që komplekset e kallamit që dikur ishin kallame të rralla tani janë më të dendura. Prandaj, numri i përgjithshëm i komplekseve të kallamit në vitin 2011 (80) është më i ulët se ai i evidentuar para 25 vitesh (105), ndërsa sipërfaqja e përgjithshme e zonës së kallamit është rritur. Pra, sipas matjeve të vitit 2011, sipërfaqja e përgjithshme e zonës së kallamit nga Liqeni i Ohrit është 77,15 ha, që është për 2,8 ha më e lartë se ajo e matur para 25 vitesh (përkundër shkatërrimit të pakontrolluar të kallamit duke e prerë, djegur, shkukur, mbuluar me tokë dhe material ndërtimor).

Duke e marrë parasysh gjendjen e tanishme në vitin 2019 në zonën e kallamit dhe inspektimin e kryer nga Enti Hidrobiologjik (EHB), theksohet se në disa zona të kallamit është shkatërruar në mënyrë të pakontrolluar nga njeriu me prerje, djegie, shkulle, mbulim me tokë dhe material ndërtimor për të marrë të ashtuquajturat "sipërfaqe të dobishme" për qëllime të ndryshme (sipërfaqe të punueshme, të tilla si vendet e deponisë së tokës dhe materialit ndërtimor, plazhet, komplekset hotelierike, parkingjet, etj.) Disa nga vendet me vlera natyrore janë gjithashtu nën kërcënim (shpjegohet më hollësisht në Kapitullin 4).

Problemet më të mëdha me rritjen e urbanizimit në hapësirën bregdetare paraqiten me shfuqizimin e Planit të Përgjithshëm Urbanistik (PPU) për hapësirën bregdetare të Komunës së Ohrit, i cili u shfuqizua në vitin 2005 me Ligjin për planifikim hapësinor dhe urbanistik ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë", numër 51/05), ku për herë të parë është përcaktuar që Planet e Përgjithshme Urbanistike miratohen vetëm "për Qytetin e Shkupit dhe qytetet që janë selia e komunave" (neni 10). Në dispozitat kalimtare dhe përfundimtare të këtij ligji qëndron se Planet e Përgjithshme Urbanistike për komplekse ekonomike dhe komplekse të tjera të miratuara përpara ditës së hyrjes në fuqi të këtij ligji, do të zbatohen si plane urbanistike jashtë vendbanimit (dhe këto do të harmonizohen me dispozitat e këtij ligji në afat prej një viti nga dita e hyrjes së tij në fuqi).

Më vonë, me miratimin e Ligjit për planifikim hapësinor dhe urbanistik të vitit 2009 ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 91/2009), u bë një rritje edhe më e madhe në urbanizim, të mundësuar nga llojet e dokumentacionit urbanistik, si: dokumentacioni shtetëror dhe lokal urbanistik i planit, si dhe me dokumentacionin e planit

urbanistik për zonën zhvillimore turistike, dokumentacionin e planit urbanistik për autokampe etj. Me këtë lloj të dokumentacioneve të planit dhe posaçërisht me dokumentacionin e planit urbanistik për ndërtesat me interes të veçantë, i cili u fut me ndryshimet dhe plotësimet e zgjidhjes ligjore të vitit 2014, (Ligji për planifikim hapësinor dhe urbanistik "Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 199/14), janë fragmentim i planifikimit sepse planet mund të përpilohen dhe miratohen pa ndonjë përcaktim paraprak të kornizës së zhvillimit hapësinor në nivel më të lartë. Neni 50 (Dokumentacioni i planit urbanistik për ndërtesat me interes të veçantë) u shfuqizua më vonë nga Gjykata Kushtetuese në mbledhjen e mbajtur më 5 korrik 2017, por dokumentacionet urbanistike të tilla si: dokumentacioni i planit urbanistik lokal; dokumentacioni i planit urbanistik shtetëror; dokumentacioni i planit urbanistik për zonën zhvillimore turistike; dokumentacioni i planit urbanistik për autokampe dhe dokumentacioni i planit urbanistik për ndërtesat me interes të veçantë janë ende në fuqi, me Ligjin ekzistues për planifikim hapësinor dhe urbanistik (Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë numër. 199/14, 44/15, 193/15, 31/16, 163/16 dhe 64/18).

Posaçërisht mjaft problem bëri edhe Ligji për veprim me objekte të ndërtuara pa leje të vitit 2011 ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" numër 23/11), i cili jo vetëm që mundësoi legalizimin e objekteve të ndërtuara pa leje, por edhe njësitë e vetëqeverisjes lokale (NJVL) ishin ngarkuar për përfshirjen e tyre në dokumentacionet përkatëse të planit, ndërsa me ndryshimet dhe plotësimet e këtij ligji ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 23/11, 54/11, 155/12, 53/13, 72/13, 44/14, 115/14, 199/14, 124/15, 129/15, 217/15, 31/16 dhe 190/17), afatet e legalizimit u zgjatën vazhdimisht, ashtu që me ndryshimin e fundit të vitit 2017, në pajtim me nenin 2: pronarët e objekteve pa leje kanë mundur të parashtrojnë kërkesë për të përcaktuar statusin juridik të objektit pa leje deri më 31.12.2018.

Kusht për legalizimin e objekteve, në pajtim me këtë Ligji ishte: për objektin që do të legalizohet, që nga 3 mars 2011, që punimet e ndërtimit dhe instalimit të kryhen plotësisht dhe të përfaqësojnë një tërësi ndërtimore dhe funksionale.

2.3.5 Objektet infrastrukturore

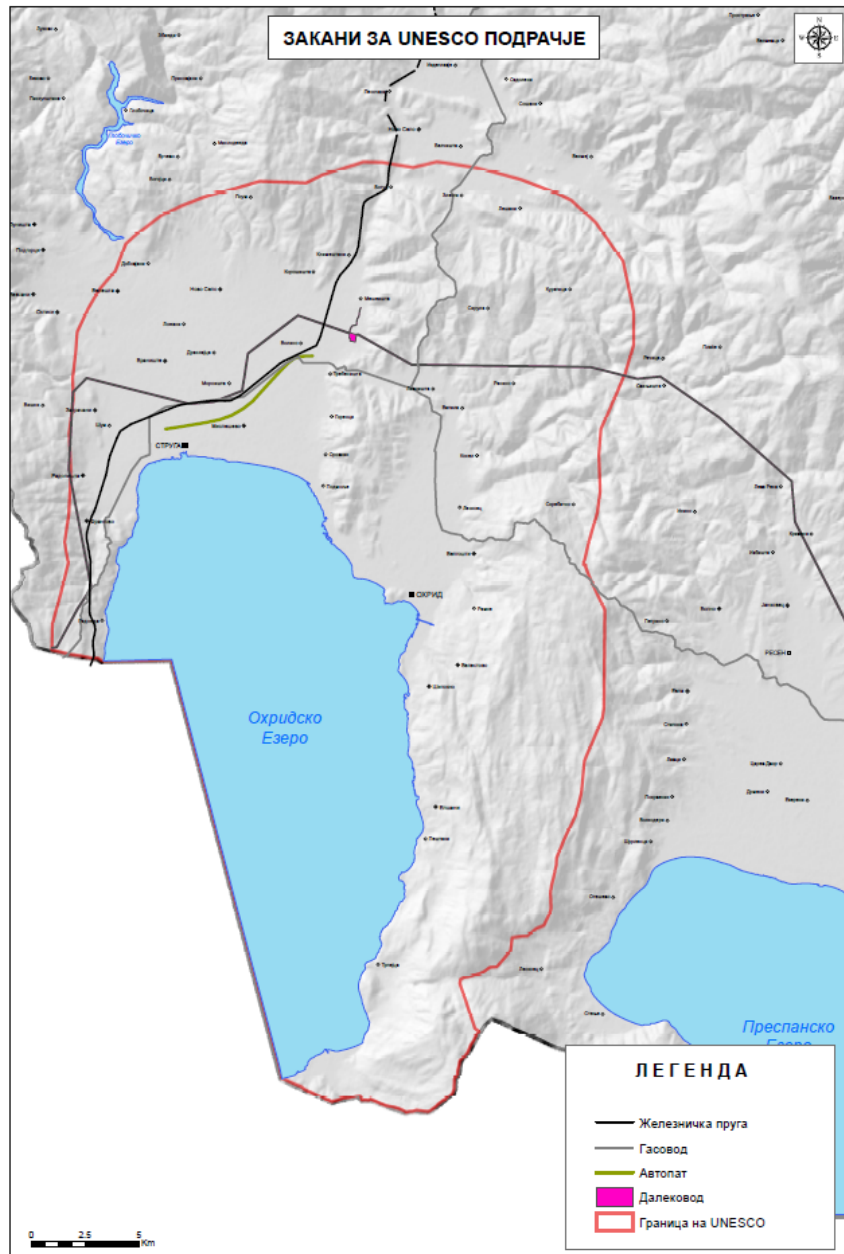
Në kufijtë e trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit planifikohet ndërtimi i infrastrukturës së linjës:

- Vija hekurudhore Kërçovë - Lin (kufiri me Republikën e Shqipërisë)
- Autostrada A2, segmenti rrugor Trebenishtë - Strugë
- Largpërçuesi mbitokësor interkonektiv 400 kV, TC Manastir 2 – kufiri maqedonas-shqiptar dhe TC 400/110 kV Ohër
- Sistemi kombëtar i gazifikimit në Republikën e Maqedonisë, segmenti rrugor Ohër - Strugë

Edhe pse pritet që realizimi i këtyre projekteve të kontribuojë në rritjen e konkurrencës së ekonomisë kombëtare, rritje më të lartë ekonomike dhe zhvillim më të barabartë rajonal duke

e marrë parasysh faktin se Republika e Maqedonisë së Veriut ndodhet në korridoret kryesore të udhëtarëve dhe të hekurudhës në lindje dhe perëndim (Korridori 8) dhe në veri dhe jug (Korridori 10), megjithatë shtytësi thelbësor në zhvillimin hapësinor të Rajonit të Ohrit duhet të jetë ruajtja e VJU-së sipas së cilave u mor statusi i UNESCO-s. Analiza e ndikimeve kumulative të vijës hekurudhore dhe autostradës është edhe njëri nga rekomandimet e UNESCO-s. Në mënyrë plotësuese, në këtë raport të VSMJ-së, janë analizuar edhe ndikimet kumulative të gazsjellësit dhe largpërçuesit që janë planifikuar në kufijtë e zonës së UNESCO-s.

Në dallim nga studimet e VNMJ-së (siç janë përpiluar për secilin projekt veçmas, përveç për gazsjellësin meqë është në fazën e projektit ideor) ku priten ndikime nga projektet e veçanta, VSMJ-ja përqendrohet në atë që pritet si ndikim në nivelin e peizazhit, përkatësisht si do të përshtaten të gjitha projektet lineare të infrastrukturës në Rajonin e Ohrit. Kjo është arsyeja pse ndikimet kumulative të VSMJ-së janë shqyrtuar në nivel rajonal, siç është ndikimi i vlerave të peizazhit. Në fotografinë 16 janë paraqitur rreziqet potenciale për vlerat e jashtëzakonshme universale të zonës nga projektet e infrastrukturës.

(KËRCËNIMET PËR ZONËN E UNESCO-s

Liqeni i Ohrit

Liqeni i Prespës

LEGJENDA

Vija Hekurudhore

Gazsjellësi

Autostrada

Largpërçuesi

Kufiri i UNESCO-s)

Fotografia 16. Kërcënimet për zonën e UNESCO-s nga projektet e infrastrukturës

Efektet në zonën mund të përcaktohen si rezultat i ndryshimeve fizike në zonën që dalin si rezultat i zhvillimit të ri të Rajonit të Ohrit ose nga efektet e tërthorta siç është praktika e keqe e menaxhimit, praktika e keqe e ndërtimit që rezulton në përkeqësimin e cilësisë së zonës. Ndryshime të tilla fizike mund të përfshijnë futjen, ndryshimin ose heqjen e entiteve në hapësirën siç janë objektet ose vegjetacioni natyror. Efektet mund të jenë rezultat i elementeve të reja që përfshihen në zonën (vija hekurudhore, autostrada, shtyllat e largpërçuesve) që shkaktojnë shqetësim vizual ose e pengojnë fizikisht pamjen në të gjithë zonën.

Në kontekstin e përgjithshëm, dukshmëria e objekteve në zonë lidhet me një sërë faktorësh. Ato janë: (i) distanca nga shikuesi tek objekti; (ii) shkalla në të cilën forma e relievit, mbulesa e vegjetacionit ose strukturave siç janë objektet që mund ta ndërpresin ose fshehin gjithë pamjen ose një pjesë të pamjes, (iii) shkalla e ngurtësisë së objektit dhe (iv) shkalla në të cilën objekti ndryshon në ngjyrë nga prapavija e tij. Përveç kësaj, pika në të cilën objekti e "thyen" horizontin gjithashtu ndikon në dukshmërinë e tij.

Duke e analizuar infrastrukturën lineare të planifikuar kumulative në Rajonin e Ohrit pritet të shkaktojë prishje të zonës për shkak të ndërtimit të autostradës, largpërçuesit 400 kV, vijës hekurudhore dhe gazsjellësit në distancë të afërt dhe në kufijtë e zonës që konsideron se posedon VJU të trashëgimisë natyrore dhe kulturore botërore. Këto prishje pritet të shkaktojnë "hapje lineare" nëpër habitatet ose prishje në lidhjen e zonës, për shkak të ndërtimeve, por edhe për shkak të mirëmbajtjes së infrastrukturës (për shembull, për largpërçuesin është i nevojshëm korridori prej afër 30 m të jetë i pastruar nga vegjetacioni për mirëmbajtje), për të cilën dihet se ka më shumë efekte ekologjike në ekosistemet tokësore dhe ujore. Këto efekte përfshijnë humbjen dhe copëzimin e habitateve, përhapjen e llojeve të huaja invazive, rrezikun nga zjarret, shqetësimin e kafshëve dhe vdekshmërinë (p.sh. largpërçuesit i prejnë shtigjet migratore të shpendëve), ndryshimet në sjelljen e kafshëve, ndotjen, ndryshimet në mikroklimë dhe vegjetacion, etj., humbjen e shërbimeve të ekosistemit, rritjen e presioneve të zhvillimit, turizmin, gjuetinë, menaxhimin me mbeturinat dhe të ngjashme. Edhe pse secili prej këtyre projekteve konsiderohet si infrastrukturë kryesore për sektorët ekonomikë siç janë transporti, furnizimi me energji dhe gaz gjithashtu mund të ketë ndikime të pafavorshme sociale mbi popullsinë lokale përmes ekspozimit ndaj presioneve të reja sociale dhe të tregut, humbjen e tokës dhe zhvendosjen, dhe shpërndarjen e paligjshme të shpenzimeve dhe përfitimeve të projekteve të infrastrukturës.

Efektet vizuale kumulative paraqiten në rastin e ndërveprimit vizual të dy ose më shumë projekteve të llojit të ngjashëm, të dukshëm në horizont. Në rastin e Rajonit të Ohrit, efektet vizuale mund të ndahen në dy fusha: 1. Fusha e Strugës dhe 2. Rrëza e Jabllanicës.

Në vazhdim (Tabela 3) janë dhënë ndikimet e analizuara në zonën veçmas për secilin projekt dhe në secilën fazë (të ndërtimit dhe funksionale). Ndikimet janë ekstrakte nga studimet për VNMJ-në e secilit projekt, ndërsa për gazsjellësin meqë nuk është përpiluar studimi i VNMJ-së, janë marrë ndikimet që do të priteshin nga ky lloj i ndërtimit nga një segment tjetër rrugor në Maqedoninë e Veriut për të cilën është përpiluar VNMJ-ja.

Tabela 3 Ndikimet e projekteve të infrastrukturës sipas fazave

FAZA PROJEKTI	NDËRTIMI	FUNKSIONI
<p>LARGPËRÇUESI (studimi për VNMJ-në i miratuar në vitet 2013/14)</p>	<p>Gjatë fazës së ndërtimit për shkak të aktiviteteve që do të ndërmerren për pastrimin e trasesë, lëvizjen e punëtorëve dhe mekanizimin do të ketë një ndryshim afatshkurtër në efektin vizual të zonës. Ndikimi kryesor gjatë ndërtimit, në lidhje edhe me aspektet operative të largpërçuesit të propozuar, është rezultati i nevojës në fusha të caktuara ku kalon nëpër zonën pyjore, të sigurohet dhe mirëmbahet korridori i pastruar nga vegjetacioni. Ndikimet në tokën bujqësore, pemishtet dhe vreshtat, habitatet rurale dhe urbane do të jenë të vogla dhe të parëndësishme, edhe pse është i mundur shkatërrimi i drejtpërdrejtë i disa pjesëve të habitateve në fjalë nëpërmjet ndërtimit të shtyllave dhe ndërtimit të rrugëve të reja hyrëse.</p>	<p>Largpërçuesi i propozuar do të jetë i ekspozuar dhe i dukshëm në mënyrë vizuale kur traseja e tij do të kalojë nëpër terrene të hapura siç është Fusha e Strugës. Kjo paraqet një zonë të madhe, të hapur dhe të sheshtë me forma të shumta antropogjene të shfrytëzimit dhe zhvillimit të tokës, dhe si të tilla posedojnë cilësi të ulët të zonës, tolerant ndaj ndryshimeve. Prandaj, largpërçuesi i propozuar do të përjetohet si pjesë e zonës më të gjerë dhe vetëm do të shkaktojë efekte të tërthorta vizuale në lidhje me tiparet e tij ekzistuese. Seksioni i largpërçuesit të propozuar që kalon nëpër pjesët e poshtme të Malit të Jabllanicës do të ekspozohet në vendbanimet përgjatë rrugës lokale Belica e Poshtme - Radolishtë, në sektorë të caktuar të mbuluar nga topografia. Për shkak të vlerave piktoreske, zona në këtë fushë mund të klasifikohet me ndjeshmëri mesatare, por për shkak të ndikimeve ekzistuese njerëzore dhe infrastrukturës së ndryshme, mund të konsiderohet si tolerant ndaj ndryshimeve mesatare.</p>
<p>AUTOSTRADA (studimi për VNMJ-në i miratuar në vitin 2015)</p>	<p>Gjatë fazës së ndërtimit për shkak të aktiviteteve që do të ndërmerren për pastrimin e trasesë, gërmimet e llogoreve, hedhjen e tokës, lëvizjen e punëtorëve dhe mekanizimin do të ketë një ndryshim afatshkurtër në efektin vizual të zonës. Për ndërtimin e autostradës do të nevojitet materiali i ndërtimit për çka do të nevojitet domosdoshmërisht transporti dhe depozitimi i tij pranë zonës së projektit.</p>	<p>Në fazën e shfrytëzimit pritet që efekti vizual i zonës së autostradës të ndryshohet. Shiriti i pastruar i tokës përgjatë rrugës do të mbulohet vazhdimisht prej tij, ndërsa gjatë gjithë jetës funksionale të aksit rrugor nga të dyja anët do të jetë një zonë me vegjetacion me rritje të lirë që do të shërbejë si amortizues. Kjo do të shkaktojë copëzimin e habitateve natyrore, përkatësisht ndarjen e tyre në disa pjesë të veçanta. Në pjesë të mëdha të trasesë dominon toka bujqësore, zonat në të cilat mbjellen kulturat dhe në to aplikohen pesticide dhe plehra të ndryshme. Bëhet fjalë për një zonë të ulët të biodiversitetit, ku tashmë ekziston copëzimi, jo vetëm për shkak të segmentit të autostradës, por për shkak të këtyre habitateve natyrore të degraduara. Pra, nga planifikimi i kujdesshëm i trasesë, do të ketë nevojë nga pastrimi i trasesë së vegjetacionit, drunjve dhe të ngjashme, por për shkak të gjerësisë së saj të vogël, ndërhyrjet do</p>

		të jenë të vogla, me të edhe ndryshimet vizuale do të jenë të parëndësishme.
<i>VIJA HEKURUDHORE (studimi për VNMJ-në i miratuar në vitin 2010)</i>	Peizazhi, në kuadër të zonave të ndërtimit, i vendosur përgjatë shtrirjes së trasesë së vijës hekurudhore do të modifikohet dukshëm gjatë ndërtimit. Numri i zonave të ndërtimit, madhësia e tyre dhe lokacionet e tyre do të përcaktohen në dokumentacionin teknik për ndërtim. Këto zona, së bashku me vendet ku do të ruhen materialet e ndërtimit dhe segmentet e montimit, do të vërehen dukshëm dhe do të shkaktojnë ndryshime në estetikën e zonës. Sidoqoftë, këto ndryshime do të jenë të natyrës afatshkurtër, me kohëzgjatje të barabartë me kohën e ndërtimit. Për shkak të kësaj, si dhe për shkak të faktit që në pjesën më të madhe të korridorit, traseja kalon nëpër zonën pyjore, këto ndryshime do të jenë të papërfillshme. Pas përfundimit të aktiviteteve të ndërtimit, dhe në pajtim me detyrimet e inkuorpuara në Ligjin për ndërtim, mikro-relievi dhe vegjetacioni në këto zona do t'i nënshtrohen restaurimit.	Në lokalitete të caktuara, vija e re hekurudhore do të shkaktojë ndryshime të kufizuara vizuale në peizazhin dhe zonën ekzistuese. Për shkak të korridorit të ngushtë, i cili e mbulon vijën hekurudhore, gjatësia dhe numri i tuneleve, afërsia e rrugës rajonale Kërçovë - Ohër - Kufiri i Shqipërisë, si dhe për shkak të largësisë nga vendbanimet, pritet që efekti vizual i vijës hekurudhore të jetë i papërfillshëm. Në rrethinën e trasesë nuk janë përcaktuar zonat me vlera të konsiderueshme vizuale, zonat turistike dhe rekreative, monumentet historike dhe arkitektonike, vlerat estetike të cilave do të binin ndesh me të. Në Planin Hapësinor të Republikës së Maqedonisë 2002-2020 nuk janë evidentuar, shpallur ose propozuar zonat e mbrojtura të diversitetit të zonës në afërsinë e vijës hekurudhore Kërçovë - Lin. Krahas planifikimit të kujdesshëm të trasesë së vijës hekurudhore, do të ketë nevojë për pastrimin e trasesë nga vegjetacioni, drunjtë dhe një pjesë e njësisve ekonomike pyjore, por për shkak të gjerësisë së vogël të vijës hekurudhore, ndërhyrjet do të jenë të vogla.
<i>GAZSJELLËSI</i>	Gjatë fazës së ndërtimit për shkak të aktiviteteve që do të ndërmerren për pastrimin e trasesë, gërmimin e llogoreve, hedhjen e tokës, lëvizjen e punëtorëve dhe mekanizimin do të ketë një ndryshim afatshkurtër në efektin vizual të zonës. Gjithashtu, objektet që do të ndërtohen për të mirëmbajtur gazsjellësin në vende të caktuara do të kenë një ndikim afatgjatë, por nuk do të kenë efekt negativ në aspektet vizuale. Receptorë do të jenë popullsia lokale.	Një pjesë e ndikimeve nga faza e ndërtimit do të vazhdojnë edhe në fazën e eksploatimit. Kjo kryesisht ka të bëjë me pastrimin e trasesë nga vegjetacioni, drunjtë me ç'rast do të ketë efekte vizuale. Për shkak të gjerësisë së vogël të trasesë, ndikimet konsiderohen të papërfillshme.

Zona në Fushën e Strugës nuk konsiderohet si peizazh i rëndësishëm, për të konsiderohet se është tolerante ndaj ndryshimeve dhe zonë e zakonshme antropogjene (siç theksohet edhe në Studimin e VNMJ-së për largpërçuesin). Magnituda e ndikimit kumulativ që pritet në këtë pjesë të të gjitha projekteve të infrastrukturës është ndikimi kumulativ mesatar për shkak të

hapësirës më të gjerë. Nga infrastruktura rrugore dhe hekurudhore pritet të ketë ndikim kumulativ mbi fazën operative, për çka duhet harmonizimi i traseve në hapësirë dhe ndërmarrjen e masave të tilla si gjelbërimi për t'i zvogëluar ndikimet vizuale në zonën e Fushës së Strugës.

Në dallim nga Fusha e Strugës, zona në rrëzën e Jabllanicës është një zonë me vlerë në kontekstin më të gjerë dhe ndikimi kumulativ i infrastrukturës lineare konsiderohet të jetë i madh për shkak të kufizimeve hapësinore.

Në pjesën në rrëzën e Jabllanicës, paraqitet i ashtuquajti "vendi i ngushtë" i infrastrukturës që kërkon zgjidhje alternative të infrastrukturës që është akoma në fazën e planifikimit (gazsjellësi) ose për të cilën ka ende mundësi për ta shqyrtuar trasenë alternative (hekurudhën).

Nga gazsjellësi dhe largpërçuesi dhe në pjesën më të gjerë të Fushës së Strugës dhe në rrëzën e Jabllanicës pritet ndikimi kumulativ në fazën e ndërtimit.

Duhet të theksohet se në autostradën A2, segmenti rrugor Trebenishtë - Strugë në të ardhmen është parashikuar të lidhet me segmentin rrugor Strugë - Qafë Thanë (i cili do të ndodhet në të ashtuquajturën "vendi i ngushtë"). Meqë në momentin e përpilimit të VSMJ-së ende nuk është përpiluar programi i projektit për këtë segment të autostradës, si dhe hartimi shtesë i trasesë, kjo nuk mund të merret parasysh në analizën e ndikimeve kumulative.

Për këtë qëllim rekomandohet:

- Analiza e traseve alternative të vijës hekurudhore
- Identifikimi i trasesë së autostradës Strugë - Qafë Thanë e cila në bashkëveprim me vijën hekurudhore do të ketë ndikime minimale kumulative mbi vlerën e jashtëzakonshme universale të së mirës
- Identifikimi i trasesë së gazsjellësit që në bashkëveprim me largpërçuesin drejt kufirit me Shqipërinë do të ketë ndikime minimale kumulative mbi vlerat e jashtëzakonshme universale të së mirës

2.3.6 Objektet e ndërtuara të reja në qendrat e vjetra të qytetit

Në Rajonin e Ohrit, urbanizimi bashkëkohor i zë hapësirat e lira pranë bregut të liqenit, si dhe mbushjen e sipërfaqeve të gjelbra të lira në qendrat e vjetra të qytetit të Ohrit dhe Strugës. Kryesisht ndërtohen shtëpitë familjare individuale të cilat shpeshherë janë me dimensione dhe lartësi joadekuate dhe formë arkitektonike joadekuate. Me këto ndërtime po ndryshohet silueta e njohur e qyteteve dhe rrezikohen tiparet e qendrës urbanistike. Kjo çon edhe në prishjen e organizatës fillestare hapësinore në kuadër të tërësive tradicionale.

Ndjeshmëria e trashëgimisë kulturore është rritur me humbjen e përhershme të tipareve origjinale të elementeve të veçanta, veçanërisht me:

1. Zëvendësimin e të ashtuquajturës tjegulla e vjetër turke me materiale të tjera për mbuluesit e çatisë;
2. Ndryshimin e pamjes së dritareve dhe dyerve, me ç'rast zdrukthtaria e drurit zëvendësohet me atë të plastikës ose aluminit, duke ndryshuar në mënyrë drastike arkitekturën e objekteve; Përdorimi i materialeve të reja të ndërtimit në realizimin e katit përdhes tradicional prej guri të objekteve, me çka humbet pamja autentike tradicionale e mureve dhe prishet ambienti origjinal;
3. Përdorimin e nuancave të ndryshme gjatë përpunimit të fasadave të objekteve (në vend të ngjyrës karakteristike të bardhë) nga pronarët privatë, si dhe shfrytëzimi i materialeve të ndryshme të papërshtatshme për arkitekturën ekzistuese pa përdorimin e elementeve horizontale dhe vertikale prej druri;
4. Mosrespektimin e formës arkitektonike karakteristike të masave të lëvizshme të mureve ku ndërtimet zakonisht përfundojnë ose me një strehe të zgjatur prej druri ose me një strehe të profilizuar, e cila e pasuron arkitekturën e objektit dhe mbi të cilën drejtpërdrejt fillon konstruksioni i çatisë dhe mbulesa e çatisë;
5. Ndryshimin e shtrimit të pllakave në sheshet dhe rrugët, me materiale të reja bashkëkohore të ndërtimit që nuk përshtaten në ambientin origjinal;
6. Panot e reklamave dhe elementet e tjera të pajisjeve urbane (duke i përfshirë edhe kontejnerët e mbeturinave të vendosura në qendrat e vjetra të qytetit) i shtrembërojnë pamjet drejt objekteve dhe në këtë mënyrë i prishin edhe vlerat ambientale dhe estetike të të mirave;

Faktorët e rrezikut që kontribuojnë në rënien, përkatësisht humbjen e vlerave të trashëgimisë kulturore janë edhe:

1. rritja demografike dhe migrimi i popullsisë nga zonat rurale në qendrat urbane, që çon në ndryshimet sociale dhe prishjen e qendrave historike ku ndërtesat marrin funksion komercial, ndërsa banesat shpesh janë të mbingarkuara dhe jo të shëndetshme;
2. rritja e përdorimit të komunikacionit motorik dhe depërtimi i tij në pjesët në të cilat asnjëherë nuk ishte planifikuar përdorimi i automjeteve që prodhojnë ndotje atmosferike dhe dridhje destruktive;
3. ndërtimi i ndërtesave të larta të cilat i shkatërrojnë qendrat historike urbane, duke e ndryshuar edhe mikroklimën e tyre;
4. ndryshimi i llojit dhe vëllimit të aktiviteteve komerciale që ndikojnë në funksionet ekonomike të zonës historike;
5. mosmirëmbajtja e ndërtesave të vjetra dhe keqkuptimi i vlerave të tyre kulturore dhe funksionale, gjë që e rrit rrezikun e shembjes dhe prishjes;
6. Transformimet e shumta në hapësirë që ndikojnë negativisht mbi mundësinë për t'i njohur vlerat dhe potencialet;
7. Ndërgjegjësimi i përgjithshëm i zhvilluar në mënyrë të pamjaftueshëm për vlerat dhe potencialet e hapësirës në tërësi, si dhe niveli i pamjaftueshëm i vetëdijes për vlerat arkitektonike dhe artistike të trashëgimisë së ndërtimit dhe trashëgimisë tjetër kulturore;

8. Ndërtimi i një numri të madh objektshë përgjatë bregut të Liqenit të Ohrit që çon në ndryshimin e vazhdueshëm të strukturës ekzistuese të vendbanimeve dhe peizazhit bregdetar;
9. Mospërshtatja e koncepteve të zhvillimit të degëve të caktuara ekonomike me potencialet hapësinore të Rajonit të Ohrit dhe me kufizimet që i përcaktojnë kriteret për mbrojtje (infrastruktura e komunikacionit dhe infrastruktura tjetër, komplekset e mëdha turistike, repartet e prodhimit, stabilimentet dhe objektet e ndryshme, stacionet, magazinat, depot);
10. Mospërshtatja e instrumenteve standarde të planifikimit për përmirësimin e gjendjes së trashëgimisë së ndërtimit me kriteret e përcaktuara për mbrojtje; Trajnimi i pamjaftueshëm dhe numri i pamjaftueshëm i kuadrove profesionale për kryerjen e punëve rreth planifikimit, hartimit dhe kryerjes së punëve ndërtimore dhe punëve të tjera në Rajonin e Ohrit nga aspekti i njohjes dhe integritetit të mekanizmave për mbrojtjen e trashëgimisë, si dhe numri i pamjaftueshëm i kuadrit profesional për kryerjen e punimeve në teknikat tradicionale, artizanale.

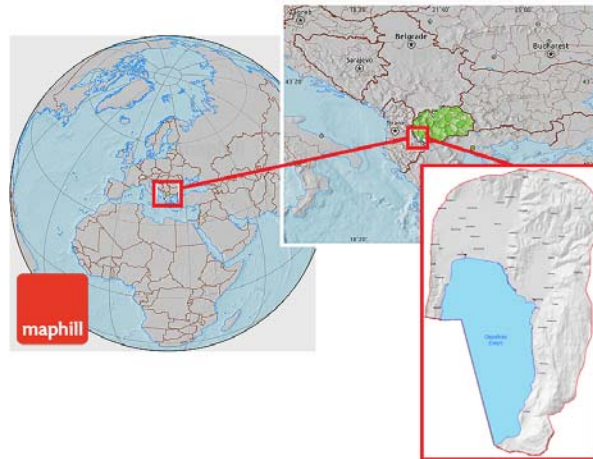
3. TË DHËNAT THEMELORE PËR RAJONIN

3.1 Vendndodhja

Rajoni i Ohrit ndodhet në pjesën jugperëndimore të Republikës së Maqedonisë së Veriut, në kufirin me Republikën e Shqipërisë, duke përfshirë Komunën e Ohrit, Komunën e Strugës dhe Komunën e Debarcës. Një pasqyrë e detajuar e vendndodhjes është dhënë në vazhdim në fotografinë 17.

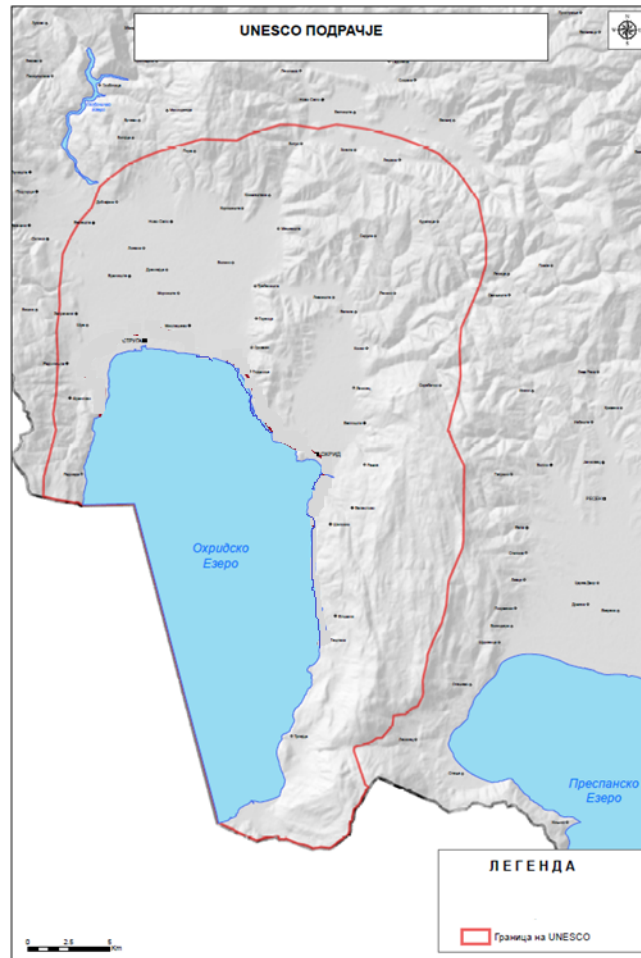
Fotografia 17. Vendndodhja e Rajonit të Ohrit

3.2 Kufijtë e zonës

Në pajtim me nenin 7 të Propozim-ligjit për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit, është përfshirë hapësira me kufijtë si vijon:

“Kufijtë e Rajonit të Ohrit ku ndodhet trashëgimia natyrore dhe kulturore janë: fillon nga vendkalimi kufitar në Shën Naum nga ku shtrihet në lindje dhe verilindje përgjatë vijës kufitare ndërmjet Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Republikës së Shqipërisë deri në shtyllën kufitare F 11 / I. Kështu kufiri kthehet në veri, duke u ngritur në lartësinë mbidetare prej 1.102 m në Galiçicë të Vjetër, nga ku ngrihet në lartësinë më të lartë mbidetare, dhe më pas zbret poshtë luginës që përfundon në Livadhë të Lipovës në lartësi mbidetare prej 1.568 m. Nga këtu, kufiri kthehet në lindje dhe të çon në rrugën e asfaltuar deri në vendin Plosi i Poshtëm, nga ku ndryshon drejtimi drejt veriut, duke u ngjitur në majën e Tomorosit - p.t. me lartësi prej 1.673 m. Prej këtu kufiri e mban drejtimin e njëjtë dhe çon deri në lartësitë e Presekës - p.t. me lartësi prej 1.633 m, Tumba - p.t. me lartësi prej 1.605 m, Shagon - p.t. me lartësi prej 1.622 m, Samar - me lartësi prej 1.657 m, Guri i Kuq - p.t. me lartësi prej 1.660 m, Garvanov Kamen, Semenica - p.t. me lartësi prej 1.346 m, Kodra e Bajçinit - p.t. me lartësi prej 1.380 m, e pret rrugën Ohër - Resnjë dhe ngrihet në majën e Përçishtës - p.t. me lartësi prej 1.184 m, më pas në Stogovë - p.t. me lartësi prej 1.327 m dhe Kalipadinje - me lartësi prej 1.372 m. Nga këtu, kufiri vazhdon të shtrihet në veri dhe zbret në pikën e lartësisë prej 1.268 m, duke kaluar përmes kodrës së Nikotinecit - me lartësi prej 1.131 m, nga ku zbret në vendin e Privja Vodës - me lartësi prej 899 m. Nga këtu kufiri e ndryshon drejtimin dhe shtrihet në veriperëndim duke u ngjitur në kodrën e Gradishtës - p.t. me lartësi prej 1.086m. Nga këtu kufiri zbret dhe kalon nëpër pjesët jugore të Debarcës, pastaj përmes kodrës së Goricës - p.t. me lartësi prej 877 m, e pren Lumin e Sateskës, kalon në vendin e Tumbës së Epërme dhe lartësinë 1.270 m, pastaj përmes lartësisë Kodra Mare - p.t. me lartësi prej 1.436 m dhe pikën e lartësisë prej 1.522 m, zbret në vendin Grikovec, kalon nëpër fshatin Toskë dhe ngrihet në pikën e lartësisë prej 971 m. Nga këtu kufiri e ndryshon drejtimin në jug, e pret Lumin e Drinit të Zi, kalon nëpër Suvo Pole, pastaj kalon p.t. 754 m dhe 714 m, e pret kodrën e Krastës së Poshtme, e pret rrugën e f. Vranishtë - f. Oktisi kalon përmes pikës së lartësisë 752 m dhe

nëpër pjesët lindore të Sinje Bërdo, kalon përmes pikës së lartësisë 864 m, e pret rrugën Strugë - f. Vishni, kalon në lartësinë 1.026 m, pastaj nëpër vendet Bango dhe Conga, pika e lartësisë 1.165 m, p.t. 1.144 m (Karalishtë), 1.103 m (Krasje) dhe 1.179 m dhe ngrihet në vendkalimin kufitar Qafë Thanë në kufirin e Maqedonisë dhe Shqipërisë. Prej këtu kufiri e ndryshon drejtimin në lindje dhe në gjatësi prej 2.2 km deri në bregun e Liqenit të Ohrit përgjatë kufirit me Shqipërinë, pastaj shtrihet përmes Liqenit të Ohrit për të përfunduar në pikën kufitare në Shën Naum. Sipërfaqja e trashëgimisë natyrore dhe kulturore e Rajonit të Ohrit është 833.5 km² (foto. 18).”

(ZONA E UNESCO-s
Liqeni i Ohrit
Liqeni i Prespës
LEGJENDA
Kufiri i UNESCO-s)

Fotografia 18. Kufijtë e zonës së mbrojtur të UNESCO-s

3.3 Baza socio-ekonomike

Përfshirja hapësinore e planit përkon me territorin e përcaktuar me kufijtë administrativë të 3 komunave: Komunës së Ohrit, Komunës së Strugës dhe Komunës së Debarcës, në pajtim me organizatën aktuale administrative-territoriale të Republikës së Maqedonisë së Veriut.

3.3.1 Tiparet themelore të popullsisë

Popullsia është njëri nga elementët themelorë mbi të cilët mund të parashikohet organizimi i ardhshëm. Ai është faktori më i rëndësishëm në zhvillimin e ardhshëm të vendit dhe shoqërisë. Përcaktimi i konceptit të organizimit hapësinor, rregullimit dhe shfrytëzimit të territorit të Rajonit varet nga zhvillimi, ndryshimet strukturore dhe shpërndarja hapësinore e popullsisë.

Popullsia e përgjithshme

Sipas Regjistrimit të popullsisë, ekonomive familjare, banesave dhe ekonomive bujqësore në Republikën e Maqedonisë në vitin 2002 dhe sipas ndarjes territoriale administrative nga viti 2004, në Rajonin e Ohrit jetojnë 124.632 banorë.

Tabela 4 Popullsia e përgjithshme, rritja natyrore dhe lëvizjet e migrimit në komunat sipas Regjistrimit në vitin 2002

Komuna	Popullsia	Shpërndarja territoriale	Rritja natyrore (promil)	Të shpërmgullur	Të ardhur	Saldoja e migrimit
Ohër	55.749	38,7	3,0	136	245	109
Strugë	63.376	3,8	10,3	293	302	9
Debarcë	5.507	44,9	-15,1	23	24	1

Rritja natyrore

Dinamika e rritjes së popullsisë në periudhën e analizuar (2002) është, e shprehur sipas indeksit, 113,4 respektivisht 0,4% mesatarisht në vjet. Lëvizja natyrore e popullsisë, e analizuar përmes indikatorëve të natalitetit, mortalitetit dhe rritjes natyrore, tregon një tendencë për uljen e vazhdueshme të shkallëve, që rezulton në një proces relativisht më të ngadalësuar të riprodhimit të popullsisë edhe në zonat të cilat kanë shkallë më të larta të natalitetit dhe rritjes natyrore. Shkalla e rritjes natyrore më e lartë është në Komunën e Strugës, në krahasim me komunat e tjera, si dhe në krahasim me Republikën (4.9 promile); shkalla në Ohër është më e ulët, ndërsa në Debarcë, shkalla ka vlerë negative.

Migrimet

Ndryshimet mekanike në popullsi, të shprehura përmes lëvizjeve të migrimit, në veçanti kanë ndikim negativ mbi rastet e zonave të vogla. Ato ndikojnë në numrin e përgjithshëm të banorëve, si dhe në karakteristikat strukturore të popullsisë dhe implikojnë pasoja afatshkurtra dhe afatgjata.

Struktura e popullsisë

Sipas strukturës së moshës në vitin 2002 në Komunën e Strugës popullsia e re (0-14 vjet) ka një pjesë të konsiderueshme (26,8%) në popullsinë e përgjithshme që është rezultat i natalitetit të lartë. Në Komunën e Debarcës, kjo kategori e popullsisë merr pjesë me 16,9% dhe 13,7%. Gjithashtu, si pasojë e këtyre proporcioneve në strukturën e moshës, kategoria e popullsisë mbi 65 vjeç, ka pjesën më të vogël pikërisht në Komunën e Strugës (8,5%), ndërsa

në Debarcë ka një përqindje të lartë (28,1%). Kontingjenti që është i aftë për punë (20-64 vjet) lëviz nga 52,3% në Debarcë deri në 62,3% në Ohër.

Struktura e popullsisë sipas gjinisë i jep karakteristikat themelore demografike të popullsisë së një zone të caktuar nga e cila varen shumë karakteristika të tjera që pasqyrohen në bazë riprodhuese, kontigjentin e aftë dhe aktiv për punë, punësimin, etj.

Dendësia e popullsisë

Lëvizjet natyrore dhe të migrimit të popullsisë kontribuan në shpërndarjen dhe përqendrimin e tij të pabarabartë territoriale. Pjesëmarrje më të madhe në popullsinë e përgjithshme të Rajonit ka Komuna e Strugës (44,0%), e ndjekur nga Ohri (38,7%) dhe Debarca (3,8%).

Dendësia e popullsisë në vitin 2002 është më e larta në Komunën e Ohrit (144 b / km²), e ndjekur nga Struga (129 b / km²), dhe Debarca (13 b / km²). Dendësia mesatare në nivelin shtetëror është 78,6 b / km². Sipas përkatësisë etnike, në Komunën e Ohrit dhe Komunën e Debarcës dominon popullsia maqedonase, ndërsa shqiptarët kanë pjesëmarrje më të madhe në Strugë⁵.

Aftësia për punë dhe arsimimi

Kategoritë më të rëndësishme të strukturës demografike dhe ekonomike konsiderohen kontigjenti që janë të aftë për punë dhe kontingjenti aktiv i popullsisë. Pjesëmarrja e popullsisë së aftë për punë në popullsinë e përgjithshme të aglomeracionit të caktuar është një përcaktues shumë i rëndësishëm i zhvillimit të tij ekonomik. Fuqia punëtore, si bartëse e drejtpërdrejtë e të gjitha aktiviteteve, rekrutohet nga kontigjenti i popullsisë që është i aftë për punë, respektivisht nga meshkujt e moshës 15-64 vjeç dhe femrat e moshës 15-59 vjeç. Arsimimi ka një ndikim të rëndësishëm në komponentët e tjerë, veçanërisht në perceptimin e karakteristikave kulturologjike të popullsisë.

Tabela 5. Arsimimi dhe aftësia për punë e popullsisë së komunave sipas regjistrimit në vitin 2002

Komuna	% e paarsimuarve	% e popullsisë së aftë për punë
Ohër	2,6	59,8
Strugë	3,0	53,3
Debarcë	7	48,8

Aktiviteti ekonomik

Dimensioni ekonomik i planifikimit hapësinor manifestohet nëpërmjet shqyrtimit të relacioneve afatgjata në strukturën e zonave ekonomike dhe përcaktimin e dispozicionit të tyre hapësinor në bazë të integritit të hapësirës dhe mjedisit jetësor në sinergji me tendencat në zhvillim të politikës ekonomike, me qëllim të ruajtjes së cilësisë ekologjike të komunitetit lokal, rajonit dhe vendit.

⁵ Të dhënat nga Plani Hapësinor në Rajonin e Ohrit dhe Prespës

Struktura e të punësuarve sipas veprimtarive tregon se numri më i madh i të punësuarve është evidentuar në industri (9384 persona), që paraqet rreth 29,9% të numrit të përgjithshëm të të punësuarve në rajonin e Ohrit dhe Prespës, në tregtinë me shumicë dhe pakicë dhe riparimin e automjeteve motorike 3964 të punësuar (12,6%), në shëndeti dhe punë sociale 2606 ose 8,3%, në administratën publike dhe mbrojtjen, mbrojtjen e detyrueshme sociale 2349 persona, përkatësisht 7,5% të numrit të përgjithshëm në Rajon, 1964 persona, përkatësisht 6,2% e ushtrojnë profesionin në arsim, 2039 persona, përkatësisht 6,5% janë të angazhuar në ndërtimtari, me bujqësi merren 1,760 persona, përkatësisht 5,6%, në komunikacion, depozitim dhe lidhje janë të angazhuar 1,683 persona, përkatësisht 5,4%, në hotelieri dhe turizëm punojnë rreth 1550 njerëz ose 4,9% të numrit të përgjithshëm të personave që ushtrojnë profesion në Rajon. Vetëm 114 persona ose 0,4% të numrit të përgjithshëm të të punësuarve në Rajon janë të angazhuar në peshkim.

Sipas shpërndarjes hapësinore të personave që ushtrojnë profesion në Rajon, numri më i madh (15761) përkatësisht rreth 50% janë të evidentuar në Komunën e Ohrit, pastaj 29,6% ose rreth 9270 persona në Komunën e Strugës, 15% dhe pjesa tjetër janë evidentuar në Komunën e Debarcës (1000 të punësuar) dhe komunat e tjera në rajonin e Ohrit dhe Prespës. Për sa i përket profesionit që e ushtrojnë, numri më i madh i personave të angazhuar (4905) janë punëtorë në veprimtaritë e shërbimit, në dyqane dhe në shitjet në treg, e ndjekur nga 4855 persona që ushtrojnë profesion në mënyrën joindustriale të prodhimit, e ndjekur nga i njëjti numër i ekspertëve dhe shkencëtarëve (me rreth 3950 përkatësisht 3930), operatorë dhe ripunues të makinave dhe stabilimenteve janë rreth 3600, nëpunës janë 2886 dhe rreth 2020 persona janë anëtarë të trupave ligjvënëse, funksionarë shtetërorë, nëpunës shtetërorë udhëheqës, diplomatë dhe drejtorë.

3.3.2 Planifikimi hapësinor dhe urbanistik

Dokumentet e planit që e drejtojnë zhvillimin hapësinor të zonës janë: Plani Hapësinor i Republikës së Maqedonisë, përkatësisht Plani Hapësinor i Rajonit Ohër-Prespë, Planet e Përgjithshme Urbanistike (PPU) të qytetit të Ohrit dhe qytetit të Strugës, Planet e Detajuara Urbanistike (PDU), planet urbanistike për fshat, planet urbanistike për jashtë vendbanimet (PUJVB), planet urbanistike për zonat dhe ndërtesat me rëndësi shtetërore, dokumentacionet e planit urbanistik për ndërtesat me interes të veçantë, dokumentacionet shtetërore të planit urbanistik (DSHPU), dokumentacionet lokale të planit urbanistik (DLPU), dokumentacioni i planit urbanistik për zonat e zhvillimit të turizmit (PUZZHT), dokumentacionet e planit urbanistik për autokampe dhe projektet e infrastrukturës në Rajonin e Ohrit.

Planet ekzistuese hapësinore në bazë të së cilave menaxhohet me dedikimin dhe shfrytëzimin e tokës në kufijtë e trashëgimisë natyrore dhe kulturore botërore në Rajonin e Ohrit janë:

1. Plani Hapësinor i RM-së (2004-2020);
2. Plani Hapësinor i Rajonit të Ohrit dhe Prespës (2005-2020),
3. Plani për rregullimin hapësinor të Parkut Kombëtar Galiçicë (1988)

Plani Hapësinor i Komunës së Ohrit është miratuar në vitin 1988, por vlefshmëria e tij ka skaduar. Draft-Plani Hapësinor për Parkun Kombëtar Galiçicë (2010-2020) ende nuk është përpiluar.

Planet urbanistike

Për zbatimin e planeve hapësinore janë miratuar planet e përgjithshme, planet e detajuara urbanistike dhe llojet e tjera të dokumentacionit të planit urbanistik.

Planet e përgjithshme urbanistike (PPU)

- Plani i përgjithshëm urbanistik i Ohrit (1989 dhe 2006)
- Plani i përgjithshëm urbanistik i Komunës së Strugës (2007)
- Plani i përgjithshëm urbanistik i hapësirës bregdetare të Komunës së Ohrit (1989);
- Plani i përgjithshëm urbanistik i hapësirës bregdetare të Komunës së Ohrit në zonën Lindje 1, vendi Lagadin - Peshtani, ndryshimet dhe plotësimet (1997);
- Plani për realizimin e kompleksit turistik “Shën Stefan - Ohër” (1983)
- Plani i përgjithshëm urbanistik për pjesën e hapësirës bregdetare, lokaliteti turistik Goricë – Shën Stefan – Metropoll (2001)
- Ndryshimi i pjesës së PPU-së për hapësirën bregdetare të Komunës së Ohrit (Zona Veri – lokaliteti turistik “Andon Dukov” (2001)
- PDU për hapësirën bregdetare “Kaneo - Studençishtë” (2001)
- PDU për zonën bregdetare Grashnicë – në pjesën e rëndësishme.

Planet e detajuara urbanistike (PDU)

- PDU për komplekset e vilave “Lagadin” (1987)
- PDU për vendbanimin e Tërpejcës (1990)
- Ndryshimet dhe plotësimet e pjesës së PDU “Shën Stefan - Ohër” – Bllok 1 (1999)
- Ndryshimet dhe plotësimet e kompleksit turistik “Shën Stefan - Ohër” (objekti hotelierik) (1999)
- PDU për vendin Lagadin - Peshtani (1999)
- PDU për hapësirën bregdetare “Kaneo - Studençishtë” (2001)
- PDU për zonën bregdetare Grashnicë - Dalan (2001)

Dokumentacioni urbanistik për vendbanimin (DUVB)

- DUVB për Lubanishtë (1999)
- DUVB për Podmolje (1999)
- DUVB për Eleshani
- DUVB për Peshtani

Plani urbanistik jashtë vendbanimit (PUJVB)

- PUJVB për pjesën e lokalitetit turistik Goricë – Shën Stefan - hoteli Metropoll, pjesa e Bllokut 2 (2008)
- PUJVB për pjesën e vendbanimit turistik Goricë - Lindje (2008)
- PUJVB për Lagadin - Peshtani, pjesa e BU 9 (2008)

Përpilimi i planeve urbanistike për fshat / Aktet e përgjithshme për vendet në territorin e Komunës së Debarcës që janë në kufijtë e së mirës së mbrojtur:

- Botun
- Leshani
- Mesheishtë
- Trebenishtë
- Gorenci
- Orovnik

Planet e përgjithshme urbanistike të qytetit të Ohrit dhe qytetit të Strugës

Plani i Përgjithshëm Urbanistik (PPU) për qytetin e Ohrit ishte i vlefshëm në periudhën 2006 - 2016, ndërsa PPU për qytetin e Strugës ishte i vlefshëm në periudhën 2007-2017. Në vitin 2013, ishte iniciuar përpilimi i PPU-së së ri për qytetin e Strugës, por ky proces u ndalua nga Institucioni Kombëtar Enti për Mbrojtjen e Monumenteve të Kulturës dhe Muzeu - Ohër deri në përpilimin e bazave të konservimit dhe mbrojtjes për zonën e planit. Në vitin 2015, përsëri u bë një përpjekje për të rifilluar miratimin e PPU-së së ri për qytetin e Strugës, duke pasur parasysh që ndërkohë janë përpiluar disa baza të konservimit dhe mbrojtjes për planet e detajuara urbanistike, përkatësisht ka përfunduar inventarizimi i plotë i objekteve të mbrojtura. Në vitin 2018, ka filluar përpilimi i PPU-së së ri për qytetin e Strugës. Përpilimi i PPU-së së ri për qytetin e Ohrit është planifikuar të fillojë.

Në periudhën 2013/2019, në fazën e përpilimit të Planit Urbanistik për fshatrat: Velmej, Laktinje, Pesoçan, Zlesti, Klimeshtani, Izdeglavje, Volinë, Sllatinë me Liqenin e Sllatinës, Cërvena Vodë, Botun, Sredoreçe e Epërme, Sredoreçe e Poshtme, Orovnik, Gorenci, Trebenishtë dhe përpilohen akte të përgjithshme për fshatrat: Gërko Pole, Brezhani, Arbinovë, Godivje, Mramorec, Turie, Soshani, Ozdoleni dhe Çifliku i Sllatinës.

Tashmë janë përpiluar aktet e përgjithshme për fshatrat Orovnik, Gorenci, Trebenishtë, Mesheishtë, Botun, Bellçishtë, Leshani, Slivovë, Vërbjani, Sredoreçe e Poshtme dhe Laktinje.

Planifikimi dhe shfrytëzimi i tokës në Rajonin e Ohrit sigurohet me përpilimin, miratimin dhe zbatimin e planeve hapësinore dhe urbanistike të harmonizuara reciprokisht.

Sipas DMM-së është dhënë një pasqyrë e objekteve të ndërtuara pa leje në Rajon dhe këto janë paraqitur në Tabelën 6.

Tabela 6. Objektet e ndërtuara pa leje sipas llojit të objektit, 2017

Komuna	GJITHSEJ	Objektet ndihmëse	Ndërtimet, mbindërtimet dhe përshtatjet	Objektet afariste	Garazhet	Rrethojat	Shkallët	Terracat	Terracat e verës	Strehat	Objektet e nërkrahme	Objektet ndihmëse
Ohër	68	16	5	4	1	11	/	2	/	6	20	3
Strugë	22	2	8	2	6	/	/	/	/	3	/	1

Debarcë	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
---------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

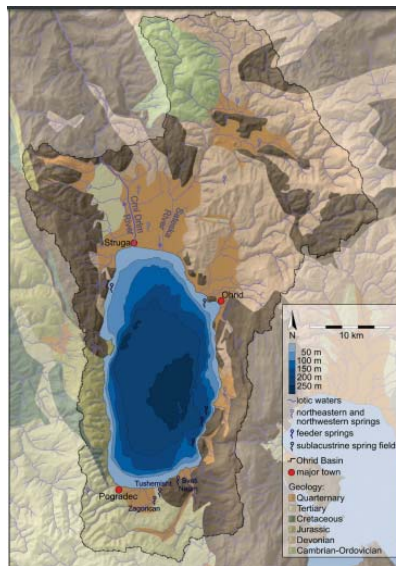
3.2 Gjendja me mjedisin jetësor

3.2.1 Relievi

Në rajonin e Ohrit dhe Prespës mbizotëron relievi kodrinor-malor me sipërfaqen prej 1553 km², ose 67% e rajonit, terreni i sheshtë mbulon 325 km², ose 14%, ndërsa nën liqenet bien 437,28 km², ose 19% e rajonit. Në fundin e të dyja luginave, të Ohrit dhe të Prespës, shtrihen liqenet tektonike, brigjet horizontale të cilave janë të degëzuara dobët. Vija bregdetare e Liqenit të Ohrit është 88,2 km, nga të cilat në territorin tonë janë 56,7 km.

3.2.2 Përbërja gjeologjike

Rajoni i Ohrit nga aspekti gjeologjik i përket zonës perëndimore të Maqedonisë që hyn në Sistemin e Dinarit. Në këtë rajon dallohen këto formacione gjeologjike: paleozoik, triasik, shkumës, neogjen, kvarter. Nga shkëmbinjtë magmatikë në rajon përfaqësohen: granitët, sienitet, shkozat, dioritet, diabazat, trakitet, serpentinitet dhe dunitet (foto. 19).

Fotografia 19. Tiparet gjeologjike dhe hidrologjike kryesore të pellgut të Liqenit të Ohrit (Haud dhe sor. 2011)

Ndërtimin gjeologjik të zonës e përbëjnë sedimentet aluviale, sedimentet gjysëmviale, të shpërndara në pjesën e rrafshnaltës. Lymet aluviale për sa u përket veçorive të inxhinierisë dhe gjeologjike janë kryesisht terrene labile me vlera të ulëta të vetive fizike-mekanike. Kreshta e Ohrit dhe e Dibrës është morfostruktura më markante e fundosjes në kuadër të zonës perëndimore të Maqedonisë. Formimi i kësaj strukture të kreshtës ka të bëjë me fundin e pliocenit të poshtëm dhe atë të mesëm, përkatësisht periudhën kur fillon ekspansioni i fazës orogjenike me shfaqjen e lëvizjeve vertikale të diferencuara intensive. Si rezultat i proceseve të tilla, në fillim riaktivizohen strukturat e vjetra të çarjes. Më vonë përgjatë gjatësisë së tyre ndodh fundosja e hapësirës, përkatësisht shndërrimi i saj në pellgjet e pliocenit të Liqenit të Ohrit dhe Liqenit të Dibrës. Sedimentet e pliocenit në Pellgun e Ohrit gjenden në pjesën jugore (Lubanishtë), si dhe në pjesën veriperëndimore. Mali i Galiçicës, me majën e tij më të lartë -

Vir (2.288 m l.m.), është një dukuri dominuese e relievit të vendosur ndërmjet Pellgut të Liqenit të Ohrit në perëndim dhe Liqenit të Prespës në lindje. Ka një formë të zgjatur me një drejtim meridian në gjatësi prej rreth 50 km, ndërsa gjerësia më e vogël e tij (f. Tërpejcë - f. Leskoec) arrin 10 km.

3.2.3 Tiparet seizmike

Aktiviteti modern tektonik, si pasojë e fazave themelore të orogjenisë alpine, është një vazhdim i lëvizjeve osciluese të blloqeve të veçanta të ndërlidhura reciprokisht nga ndërprerjet e ndryshme. Ai ndihet akoma sot përmes aktivitetit më të shpeshtë seizmik të pjesëve të caktuara të terrenit të rajonit. Ky aktivitet seizmik në lidhje me zonat e ndara i referohet pjesës jugore të rajonit që përfshin Depresionin e Ohrit-Strugës dhe Prespës, si dhe një pjesë të terrenit përgjatë Drinit të Zi, duke filluar nga Fusha e Strugës dhe deri në Pellgun e Neogjenit të Dibrës. Në këtë hapësirë ka një ngritje të vazhdueshme dhe të pabarabartë të terrenit me krijimin e fiksioneve dhe çarjeve. Me rëndësi të veçantë nga aspekti seizmik janë çarjet që shtrihen përgjatë bregut lindor të Liqenit të Ohrit drejt Malit të Galiçicës dhe pjesës lindore të Fushës së Strugës. Për këto çarje janë të lidhura një numër më i vogël hipocendrash me intensitet kryesisht seizmik prej 7⁰ MCS dhe disa më të forta me intensitet prej 8-9⁰ MCS. Këto dridhje, si dhe ato që ndodhin në terrenet fqinje, kanë bërë që tërë terreni i Ohrit dhe Strugës dhe një pjesë e Prespës në Malin e Galiçicës dhe Pelisterit të bien në zonën e 8⁰ MCS me intensitet seizmik maksimal, vetë pjesët e afërta në zonën prej 9⁰ MCS, ndërsa pjesa e mbetur e rajonit në zonën prej 7⁰ MCS.

Pjesa më e madhe e terrenit në rajon ndodhet në zonën me lartësi të mëdha. Në lëvizjen Strugë, Ohër, Resnjë dhe Manastir vërehen ngritje intensive në mënyrë të pabarabartë, gjë që është njëri nga faktorët kryesorë për dridhjet seizmike. Kjo konfirmon që pjesa më e madhe e rajonit është e ekspozuar ndaj dridhjeve moderne.

3.2.4 Tiparet pedologjike

Veçoritë e tokave dhe shpërndarja e tyre kanë një rëndësi të madhe për zgjedhjen dhe vendndodhjen e kulturave bujqësore dhe pyjore, si dhe për vlerësimin e valorizimit të tyre. Në rajon janë të pranishme grupet dhe llojet e tokave si vijon:

1. Tokat e terracave të lumenjve dhe terracave të ulëta të liqeneve;
2. Tokat në konet e sedimenteve;
3. Tokat e terreneve valore terciare dhe sedimentare deluviale dhe terracat e liqeneve dhe
4. Tokat në terrenet malore mbi shkëmbinj të kompaktë.

3.2.5 Tiparet klimatike

a) Temperatura e ajrit

Të dhënat që janë shfrytëzuar për t'i përshkruar tiparet e rajonit i referohen periudhës 1961-1990 për pikat matëse të Ohrit dhe Strugës.

Pjesa më e madhe e kësaj lugine është nën ujën e Liqenit të Ohrit, që ndodhet në një luginë të thellë dhe të mbyllur, e kufizuar në lindje nga Mali i Galiçicës (1945m), dhe në perëndim

nga Jabllanica (2257m) dhe ndodhet në lartësi mbidetare prej 695 metra. Pellgu i Liqenit të Ohrit përfshin 40 lumenj, prej të cilave 23 në territorin e Shqipërisë dhe 17 në territorin e Maqedonisë. Lugina e Ohrit shtrihet në lartësi mbidetare prej 695 deri në 760 metra. Është rreth 110 km larg Detit Adriatik dhe, përmes qafës së malit nga perëndimi, ekzistojnë kushte për depërtimin e masave ajrore të detit, por në këtë luginë në masë të madhe është shprehur ndikimi i liqenit që shihet në temperaturat më të larta të ajrit në dimër dhe disi të zvogëluara në muajt e verës. Temperatura mesatare vjetore në Ohër është 11.1°C, ndërsa në Strugë 10,7°C, temperatura mesatare e muajit janar në Ohër është 1,7° në Strugë 0,9°C, temperatura mesatare e muajit shkurt në Ohër është 2,7 në Strugë 2,2°C, temperatura mesatare e muajit dhjetor në Ohër është 3,3°C në Strugë është 2,7°C. Sidoqoftë, në muajt e verës ndryshimi në temperaturën e ajrit ndërmjet Ohrit dhe Strugës është mjaft i vogël. Në korrik, Ohri është vetëm për 0,1°; ndërsa në gusht 0,3°C më i ngrohtë se Struga. Ndikimi i Liqenit të Ohrit në luginë manifestohet me uljen e luhatjeve vjetore të temperaturës. Liqeni i Ohrit si termorregulator i ajrit përreth tregon ndikim edhe me uljen e temperaturës së ajrit në pjesën e ngrohtë të vitit, veçanërisht në muajt e verës.

a) Reshjet në Luginën e Ohrit

Reshjet në luginën e Ohrit kushtëzohen nga regjimi i pluvimetrit mesdhetar. Pjesa më e madhe e reshjeve vjetore bien në pjesën e ftohtë të vitit, me maksimum në vjeshtën e vonshme, ndërsa pjesa më e vogël në pjesën e ngrohtë të vitit, me minimum në muajt e verës. Është me rëndësi që shirat në luginën e Ohrit janë kryesisht nga shiu dhe një sasi shumë e vogël e borës afatshkurtër. Mesatarisht, lugina e Ohrit ka 19 ditë mbulesë dëbore në vjet. Zhvillimi i vegjetacionit është i rëndësishëm për shpërndarjen e temperaturave mesatare dhe reshjeve në stinët e vitit, si dhe gjatë periudhës së vegjetacionit (01. IV deri në 30. IX)

Vjeshta është më e ngrohtë se pranvera, dhe temperatura mesatare e ajrit gjatë periudhës së vegjetacionit është 16,8°C. Orari i reshjeve është mjaft i çrregullt. Përkatesisht, sasi më të larta të reshjeve ka në dimër (224 mm) dhe në vjeshtë (208 mm), ndërsa më të vogla në verë (96 mm). Gjatë periudhës së vegjetacionit bien 248 mm sediment, që paraqet 35% të sasisë së përgjithshme të reshjeve.

b) Drita e diellit, vranësira dhe lagështia në luginën e Ohrit

Lugina e Ohrit karakterizohet nga rrezatimi i zgjatur diellor. Rrezatimi mesatar vjetor diellor është 2233 orë ose mesatarisht 6 orë në ditë me maksimum në korrik dhe minimum në janar.

Tabela 7. Kohëzgjatja e dritës së diellit në orët në luginën e Ohrit

м е с е ц и											годишно	
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI		XII
80	101	160	174	240	279	308	288	217	171	118	99	2233

(muajt
në vjet)

Vranësira mesatare vjetore është 5,2 të dhjetat dhe ka një vazhdim të rregullt vjetor. Zvogëlohet nga janari deri në korrik dhe më pas rritet deri në dhjetor në mënyrë të rregullt. Nga numri i përgjithshëm vjetor i ditëve, 24% janë të kthjellta, 27% janë të errëta dhe 49% janë me vranësira.

Tabela 8. Vranësira e mesme mujore dhe vjetore në të dhjetat në Luginën e Ohrit

месеци												ГОДИШНО
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
6,8	6,5	6,2	6,0	5,2	4,3	2,8	3,6	3,6	5,0	6,3	6,6	5,2

(muajt
në vjet)

Lagështia relative e ajrit ka rrjedhë të kundërt me temperaturën e ajrit. Bie nga janari deri në korrik, dhe pastaj rritet.

Tabela 9. Lagështia e mesme mujore dhe vjetore relative e ajrit në Luginën e Ohrit (në %)

месеци												ГОДИШНО
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
79	76	72	69	69	66	60	60	66	72	78	79	71

(muajt
në vjet)

c) Erërat në Luginën e Ohrit

Lugina e Ohrit karakterizohet nga një regjim i veçantë i erërave, i kushtëzuar nga liqeni. Përveç erërave që ndodhin për shkak të ndryshimeve të përgjithshme atmosferike, paraqiten edhe erëra lokale të shkaktuara nga ngrohja e pabarabartë e ajrit mbi tokë dhe mbi sipërfaqen e liqenit. Erërat në Luginën e Ohrit i kanë edhe emrat e tyre lokalë, qoftë në drejtim të fryerjes ose emrat që u kanë dhënë atyre peshkatarët e Ohrit. Këto erëra lokale ndikojnë mbi paraqitjen e përgjithshme dhe shpeshtësinë e drejtimeve të erërave në luginë. Kështu, sipas matjeve të pikës matëse të Ohrit, në këtë pjesë mbizotëron era e veriut, pastaj ajo jugperëndimore dhe ajo jugore. Frekuenca e erërave dhe periudhat e qeta ndryshojnë gjithashtu gjatë ditës, veçanërisht gjatë periudhës së verës. Mëngjeset karakterizohen nga mbizotërimi i erërave të veriut dhe heshtjet. Situata ndryshon plotësisht pasdite, kur erërat jugore dhe juglindore e shtypin heshtjen. Erërat lokale ndikojnë në orarin e përgjithshëm dhe shpeshtësinë e drejtimeve të erërave. Mbizotëron era e veriut, me shpejtësi mesatare vjetore prej 2,4 m / sek. Kjo erë fryn gjatë gjithë vitit, zakonisht në orët e mbrëmjes.

Tabela 10. Shpeshtësia mesatare vjetore e erës nga tetë drejtimet në Luginën e Ohrit (në %)

N	NE	E	SE	S	SW	W	NW
297	43	23	23	176	179	58	73

ç) Avullimi, mjegulla dhe vesa në Luginën e Ohrit

Avullimi nga sipërfaqja e lirë e ujit është më i madh se reshjet. Mesatarisht, në vjet avullojnë 836 l/m² ndërsa shuma vjetore e reshjeve është 708,3 l/m². Avullimi është më i madh në muajin gusht 137 l/m², ndërsa më i vogël në muajin janar 27 l/m². Mjegulla është një dukuri e rrallë në Luginën e Ohrit. Mesatarisht, në vjet paraqiten 5 ditë me mjegull, dy në muajin janar dhe nga një në muajin nëntor, dhjetor dhe shkurt. Vesa ndodh gjatë gjithë vitit, por është më e shpeshtë nga muaji prill deri në muajin qershor dhe nga muaji shtator deri në muajin nëntor. Mesatarisht në vjet paraqiten 113 ditë me vesë. Sipas metodologjisë së J. Mavrodiev për zonat klimatike, klima në Luginën e Ohrit i përket zonës së ngrohtë klimatike kontinentale deri në lartësi mbidetare rreth 800 m.

d) ndryshimet klimatike

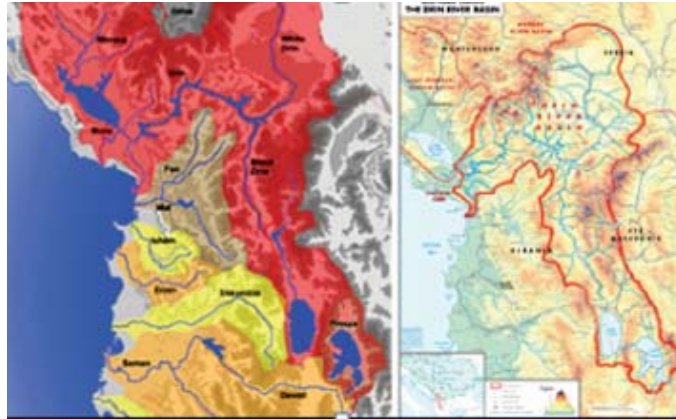
Ndryshimet e parashikuara klimatike (të shprehura si ndryshime në temperaturën e ajrit dhe reshjet) gradualisht evoluojnë dhe rezultatet janë të rëndësishme për një periudhë më të gjatë. Përmbytjet kanë ndikimin më të madh. Përmbytjet janë një dukuri e shpeshtë në Republikën e Maqedonisë si një manifestim lokal i pasojave të ndryshimeve globale dhe shkaktojnë dëme të konsiderueshme.

Sipas skenarëve të përgatitur rajonalë për Maqedoninë, kjo zonë dominohet nga ndikimi klimatik kontinental. Analiza e këtyre skenareve klimatike tregon se temperatura mesatare në këtë zonë refugjiale për 50 vjet do të rritet mesatarisht për 2,0° C, ndërsa për 100 vjet 4,0 ° C. Pastaj temperaturat gjatë dimrit do të rriten thuajse sikurse mesatarja (2,0 dhe 3,9 ° C për 50 dhe 100 vjet), që vlen edhe për temperaturat e verës, përveç temperaturës pas 100 vitesh (2,1 dhe 4,4 ° C për 50 dhe 100 vjet). Sasitë vjetore të reshjeve do të ulen për 3% (50 vjet) dhe 8% (për 100 vjet). Përveç kësaj, reshjet do të ulen vetëm gjatë verës, pranverës dhe vjeshtës (-18% për 100 vjet - verës), ndërsa reshjet e dimrit do të rriten (+ 4% për 100 vjet). Sidoqoftë, reshjet në rajonin jugperëndimor kudo që bie Rajoni i Ohrit nuk do të zvogëlohen dukshëm si në pjesët qendrore dhe jugore të Maqedonisë.

Kushtet klimatike në këtë rajon refugjial për shkak të pranisë së Liqenit të Ohrit dhe Liqenit të Prespës, si dhe Grykës së Drinit të Zi, janë mjaft konstante, meqë i gjithë sistemi vepron si termostat dhe siguron kushte të favorshme për zhvillimin e vegjetacionit pyjor refugjial.

3.2.6 Tiparet hidrografike dhe hidrobiologjike

Sipas ndarjes hidrografike të territorit të Republikës së Maqedonisë së Veriut, Rajoni i Ohrit i përket Pellgut të Lumit Adriatik. Përmes tij kullohen pjesët perëndimore dhe jugperëndimore të Republikës së Maqedonisë së Veriut, përkatësisht sipërfaqja prej 3.350 km², ndërsa për nga madhësia është pellgu i dytë në vendin tonë. Atij i përkasin sipërfaqet e pellgjeve të Liqenit të Ohrit dhe Liqenit të Prespës. Lumi më i rëndësishëm në këtë pellg është Lumi i Drinit të Zi.

Fotografia 20 Vendi i Liqenit të Ohrit në Pellgun e Drinit

Karakteristika më e rëndësishme e këtij rajoni është Liqeni i Ohrit (foto. 20), që ndodhet në luginën e Ohrit dhe Strugës, më saktësisht në 41 shkallë të gjerësisë gjeografike veriore dhe midis 20 dhe 21 shkallë të gjatësisë gjeografike lindore. Pjesëmarrja e sipërfaqes së liqenit në pellgun e përgjithshëm është 7,36%. Liqeni i Ohrit ndodhet në lartësi mbidetare prej 693,17 m dhe është zonë submontane tektonike. Përfshin një sipërfaqe prej 358 km², nga të cilat 2/3 ose 238,79 km² i përkasin Republikës së Maqedonisë së Veriut, ndërsa 1/3 e mbetur ose 119,39 km² i përkasin Republikës së Shqipërisë. Liqeni është i gjatë 31 km, i gjerë 15 km, me thellësi mesatare 151 m dhe thellësi maksimale 286 m. Konsiderohet si njëri nga liqenet më të dukshme në Evropë (22 m), ndërsa sipas thellësisë ndodhet në vendin e shtatë.

Fotografia 21 Topografia e zonës së pellgut të Liqenit të Ohrit dhe pikat më të larta

Zona e pellgut e Liqenit të Ohrit përfshin 40 degë lumi, 23 në anën shqiptare dhe 17 në anën maqedonase, në mesin e të cilave dominojnë lumenjtë e thatë që rrjedhin vetëm gjatë reshjeve të rrëmbyeshme dhe gjatë shkrirjes së borës. Rrjedhat kryesore të ujit në Liqenin e Ohrit janë lumenjtë Koselska, Velgoshka, Çerava, ndërsa nga viti 1961 edhe Lumi i Sateskës.

Pellgu natyror i Liqenit të Ohrit ishte 1.042,25 km², deri në hyrjen e Lumit të Sateskës në pellgun e Liqenit të Ohrit kur u rrit për 398,36 km².

Tabela 11 Pellgu i Liqenit të Ohrit

	Sipërfaqja e pellgut km ²	Gjatësia e pellgut (km)	Gjatësia e rrjetit të lumit (km)	Degët e lumit
Lumi i Koselskës	193,3	29	73	Lumi i Skrebatskës, Lumi i Vapilskës, Lumi i Sirulskës dhe Lumi i Livoishkës
Lumi i Velgoshkës (Sushicë)	33,8	8,5	20	Degët e majta të lumit: përroi i Letnikut dhe përroi i Ramnenit Degët e djathta të lumit: përroi i Çardashicës dhe përroi i Shopçinicës
Lumi i Çeravës	68,6			Lumenjtë e thatë
Lumi i Sateskës	396,3	31,2	117	Degët e djathta të lumit: Lumi i Vërbjanit, i Godivkës, i Laktinës, i Pesočanës, i Koçunës dhe i Botunës; Degët e majta të lumit: Lumi i Sllatinës me degët e lumit Mramoreçka, Golema, Zlestovska me Lumin e Leshanit dhe lumenjtë e thatë Lumi i Mesheishës, dhe Lumi i Trebenishkës.

Liqeni i Ohrit është i mbushur kryesisht me ujë burimor - burimet sipërfaqësore dhe nënl iqenore. Numri më i madh i burimeve sipërfaqësore ndodhen përgjatë bregut jugor, rreth Manastirit të Shën Naumit, në afërsi të Tushemishtës dhe Starovës dhe qytetit të Pogradecit në anën shqiptare. Mjaft i përfaqësuar është lloji karstik i akuiferit, në gëlqerorët triasikë të Galiçicës, Jabllanicës, i cili kullon nëpër burime të shumta, nga të cilat më të rëndësishmet janë burimet në Shën Naum ($Q = 5 - 10 \text{ m}^3/\text{sek}$), Biljanini Izvori ($Q = 0,05 - 0,3 \text{ m}^3/\text{sek}$), Bej Bunar ($Q = 40 - 100 \text{ l}/\text{sek}$).

Në rrafshin e Fushës së Ohrit, si dhe midis Lubanishtës dhe Shën Naumit, paraqiten ujërat e lartë nëntokësorë ende pamjaftueshëm të hulumtuara dhe të konstatuara. Në këtë hapësirë deri më tani janë regjistruar rreth 20 burime, nga të cilat 5 janë të rrëmbyeshëm 1-2 l / sek, 2 të rrëmbyeshëm nën 1 l / sek. Derdhjet karstike në Ohër, Shën Naum dhe Velgoshti arrijnë rrëmbyeshmëri deri në 20 l / sek.

Rripi i bregut të liqenit është i ekspozuar ndaj veprimit të dëmshëm të ujërave të rrëmbyeshëm ose përforcimit të lymëve të rrëmbyeshëm që ndodhin si rezultat i erozionit. Këto dukuri manifestohen nga baza gjeologjike, kushtet topografike, të shprehura përmes shpateve të pjerrëta dhe mungesës së mbulesës së mirë vegjetative, qoftë me sipërfaqen e barit ose sipërfaqen e pyllit. Në lëvizjen Ohër - Goricë - Peshtani nën shpatet e Malit të Galiçicës, janë regjistruar 5 përrua me sipërfaqe 22,6 km², të cilat nuk kanë ujëra të përhershëm në shtrat dhe herë pas here transportojnë lym nga materialet më të mëdha si rezultat i dërmimit të bazës së paqëndrueshme.

Dy të tretat e ujit që del nga Liqeni i Ohrit derdhen në Lumin e Drinit të Zi në qytetin e Strugës (Watzin et al. 2002) dhe më pas në veri përmes Liqenit të Shkodrës derdhet në Detin Adriatik. Që nga viti 1962, rrjedhja e lumit është kontrolluar, me çka rregullohet niveli i ujit. Sipas marrëveshjes midis Jugosllavisë dhe Shqipërisë në vitin 1962, niveli maksimal i ujit në Liqenin e Ohrit nuk lejohet të tejkalojë 693 m l.m, ndërsa niveli minimal i ujit të bjerë nën 691,65 m l.m. (Watzin et al. 2002). Pjesa e mbetur (një e treta) e ujit të liqenit humbet përmes avullimit (Watzin et al. 2002).

Prania e liqenit kushtëzon një sërë implikimesh nga aspekti i tipareve natyrore dhe rëndësisë ekonomike. Liqeni i Ohrit ka qenë prej kohësh i njohur si fenomen natyror superlativ. Me një histori gjeologjike dhe biologjike prej 2-5 milion vjet, dallohet si liqeni më i vjetër natyror në Evropë dhe njëri nga liqenet më të vjetër në botë. Pellgu i liqenit mbështet një biodiversitet po aq të pasur sa edhe të rëndësishëm dhe një numër të madh llojesh endemike. Ky ekosistem ujon nga pikëpamja shkencore është njëri nga ekosistemet më të rëndësishme ujore, siç janë Liqeni i Ohrit dhe Tanganjika. Ky fenomen natyror superlativ karakterizohet nga këto vlera të jashtëzakonshme universale:

- Me një thellësi më të madhe mesatare prej 155 metrash, Liqeni i Ohrit është liqeni më i thellë në Gadishullin Ballkanik dhe në Evropë; sipas thellësisë mesatare është i katërbëdhjeti në botë.
- Kjo e paraqet mbetjen e fundit të rajonit antik të ujit të Kontinentit Euroaziatik përpara Epokës së Akullit dhe sipas historisë së tij gjeologjike dhe biologjike është njëri nga liqenet më të vjetër në Evropë.
- Kjo paraqet një qendër të jashtëzakonshme të biodiversitetit me rëndësi globale. Me 212 lloje endemike të florës dhe faunës dhe sipërfaqe prej 358,2 km², është ndoshta liqeni më i larmishëm në botë, në kuptim të llojeve të përfaqësuara endemike për njësi të sipërfaqes. Fosilet e gjalla dhe llojet endemike janë zhvilluar si rezultat i vetëm i izolimit gjeografik dhe aktivitetit biologjik të pandërprerë. Ky endemizëm i Liqenit të Ohrit i përfshin kërmijtë, krimbat ciljar, një numër të madh të relikteve dhe algave dhe diatomeitë, sfungjerët e liqenit, algat, peshqit dhe 87 lloje zogjsh. Pjesët e mbetura të vegjetacionit janë gjithashtu të pranishme në vegjetacionin moçalik me origjinë glaciale, si shembull unik i Gadishullit Ballkanik, si dhe në botën bimore ujore (p.sh. Alga Silikate).
- Në mungesë të fazave kryesore të akullnajave në Pleistocene, janë krijuar kushtet për ekosistemet e caktuara (veçanërisht ekosistemet shpellore dhe ujore) dhe elementet e faunës që janë pjesë e këtyre ekosistemeve për të mbijetuar për periudha më të gjata. Grupet antike (llojet relikte të faunës), janë përhapur përmes procesit të evolucionit, ku prej një lloji shkaktohen dy ose më shumë lloje gjenetike të pavarura që kanë rezultuar në lloje të shumta lokale endemike.

3.2.7 Gjendja me lokalitetet që posedojnë vlerë të jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore

---

Liqeni i Ohrit (foto. 22) një kohë të gjatë është i njohur si fenomen natyror superlativ. Me një histori gjeologjike dhe biologjike prej 2-5 milion vjet, dallohet si liqeni më i vjetër natyror në Evropë dhe njëri nga liqenet më të vjetër në botë. Pellgu i liqenit mbështet një biodiversitet po aq të pasur sa edhe të rëndësishëm dhe një numër të madh llojesh endemike. Ky ekosistem ujon nga pikëpamja shkencore është njëri nga ekosistemet më të rëndësishme ujore, siç janë Liqeni i Ohrit dhe Tanganjika.

Fotografia 22. Liqeni i Ohrit

Ky fenomen natyror superlativ karakterizohet me këto vlera të jashtëzakonshme universale:

- Me thellësinë më të madhe mesatare prej 155 metrash, Liqeni i Ohrit është liqeni më i thellë në Gadishullin Ballkanik dhe në Evropë; sipas thellësisë mesatare është i katërbëdhjeti në botë.

- Kjo është mbetja e fundit e rajonit të lashtë ujor të Kontinentit Euroaziatik përpara Epokës së Akullit dhe, sipas historisë së tij gjeologjike dhe biologjike, është njëri nga liqenet më të vjetër në Evropë.

Fotografia 23. Zona shkëmbore e Galiçicës

- Është një vatër e jashtëzakonshme e biodiversitetit me rëndësi globale. Me 212 lloje endemike të florës dhe faunës dhe sipërfaqe prej 358,2 km², është ndoshta liqeni më i larmishëm në botë, në kuptim të llojeve të përfaqësuara endemike për njësi të sipërfaqes. Fosilet e gjalla dhe llojet endemike janë zhvilluar si rezultat i vetëm i izolimit gjeografik dhe aktivitetit biologjik të pandërprerë. Ky endemizëm i Liqenit të Ohrit i përfshin kërmijtë, krimbat ciliar, një numër të madh të relikteve dhe algave dhe diatomeitë, sfungjerët e liqenit, algat, peshqit dhe 87 lloje zogjsh. Pjesët e mbetura të vegjetacionit janë gjithashtu të pranishme në vegjetacionin moçalik me origjinë glaciale, si shembull unik i Gadishullit Ballkanik, si dhe në botën bimore ujore (p.sh. Alga Silikate).
- Në mungesë të fazave kryesore të akullnajave në Pleistocene, janë krijuar kushtet për ekosistemet e caktuara (veçanërisht ekosistemet shpellore dhe ujore) dhe elementet e faunës që janë pjesë e këtyre ekosistemeve për të mbijetuar për periudha më të gjata.

Grupet antike (llojet relikte të faunës), janë përhapur përmes procesit të evolucionit, ku prej një lloji shkaktohen dy ose më shumë lloje gjenetikiisht të pavarura që kanë rezultuar në lloje të shumta lokale endemike.

- Gjatë vlerësimit të hapësirës, një rëndësi e veçantë u jepet specifikave gjeomorfologjike dhe topografike, pamjeve, tërheqjes së rajonit dhe specifikave të veçanta të klimës. Nga malet një pozicion qendror në rajon zë vargu malor i Galiçicës me majën e Magarosë (2.275 m), ndërsa Mali i Jabllanicës është kufiri perëndimor i rajonit me disa maja mbi 2000 m. Diversiteti gjeografik i Malit të Galiçicës përfaqësohet nga të gjitha llojet e formave të relievit tipik për shkëmbin gëlqeror (foto. 23).
- Liqeni i Ohrit, Parku Kombëtar i Galiçicës dhe Liqeni i Prespës si një tërësi komplekse, paraqesin një zonë me biodiversitet jashtëzakonisht të pasur, shkallë të lartë heterogjeniteti dhe endemizmi, dhe në këtë kuptim konsiderohet një vend me të vërtetë mbresëlënës në Evropë (Gaston & David, 1994)⁶.
- Në Parkun Kombëtar Galiçicë për herë të parë janë zbuluar më shumë se 30 taksone bimore dhe ato janë shenjë mbrojtëse e malit. Në Malin e Galiçicës janë të pranishëm 19 taksone nga Lista e Kuqe Botërore e bimëve të prekura të IUCN që kanë status "të rralla" (R - e rare). Numri i përgjithshëm i taksoneve të faunës të regjistruara deri më tani në Parkun është mbi 3,150, që paraqet një diversitet jashtëzakonisht të lartë të zonës prej vetëm 25.000 ha.

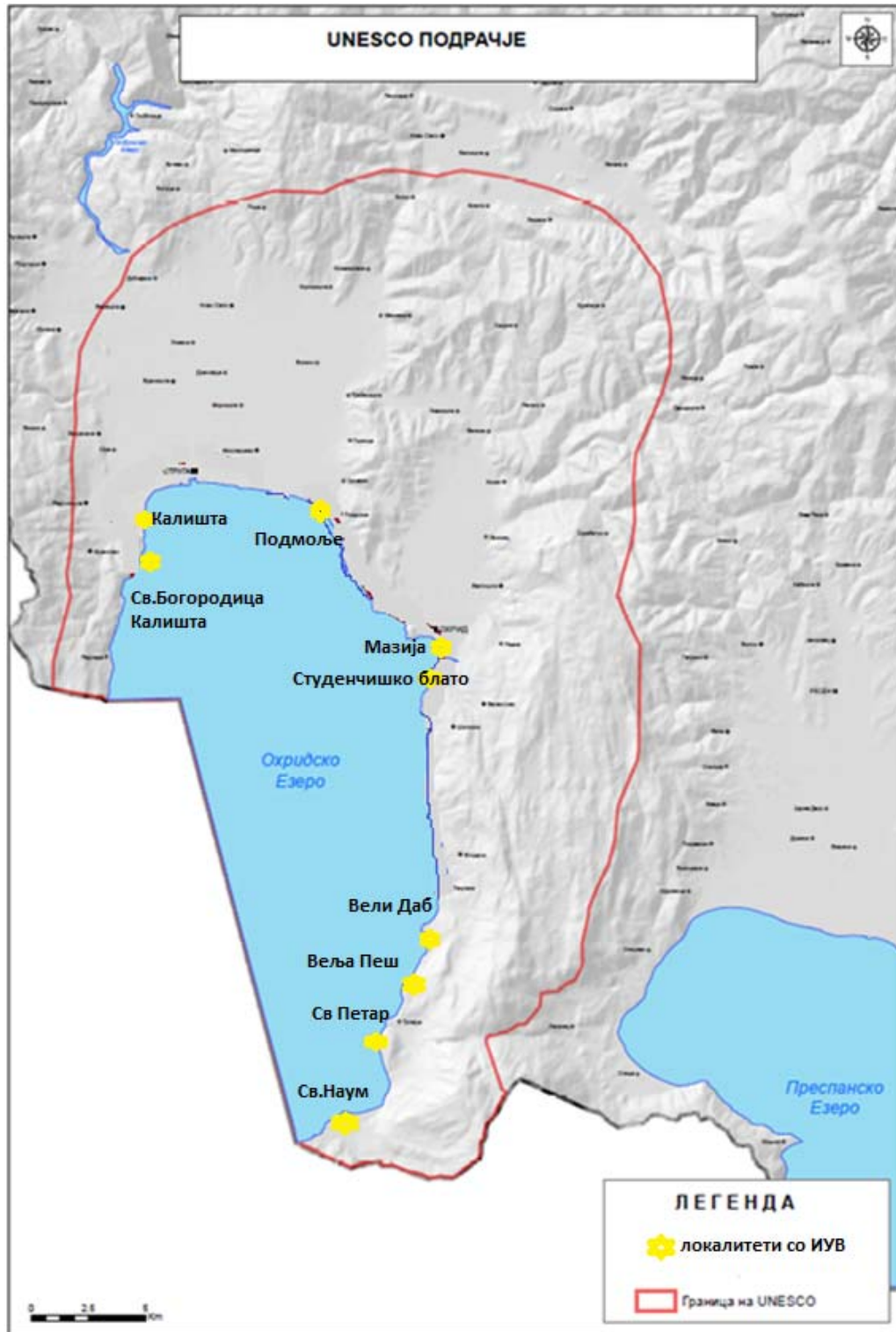
Në zonën e Liqenit të Ohrit si trashëgimi botërore janë identifikuar këto lokalitete me vlera natyrore:

1. Shën Mëria Kalishtë - burimet sublakustrike;
2. Kalishtë - habitat i vetëm natyror i zambakut të verdhë të ujit (*Nuphar lutea*) në Liqenin e Ohrit;
3. Podmolje - shiriti më i përhapur i kallamit (*Phragmites australis*) në Liqenin e Ohrit, habitat natyror i llojeve të rrezikuara të shpendëve dhe stabilimentit për pllenimin e krapit;
4. Mazia - habitat i revitalizuar natyror i zambakut të verdhë të ujit (*Nuphar lutea*), stabilimenti për pllenimin e krapit dhe habitat dhe fole e shpendëve;
5. Moçali i Studençishtës - vegjetacioni makrofit dhe kultivimi i peshqve të krapit;
6. Veli Dab - burimet sublakustrike, kultivimi i troftës dhe biodiversiteti bentik;
7. Vela-Pesh - burimet sublakustrike, kultivimi i troftës dhe biodiversiteti bentik;
8. Shën Pjetri - burimet bregdetare dhe sublakustrike, stabilimenti për pllenimin e troftës dhe biodiversiteti bentik;
9. Burimet e Shën Naumit - burimi më i rrëmbyeshëm i Liqenit të Ohrit, stabilimenti për pllenimin e troftave dhe krapit dhe biodiversiteti bentik.

---

⁶ Gaston, K.J. & David, R. (1994). Hotspots across Europe. *Biodiversity Letters*, 2: 108 - 116.

Në fotografinë 24 është paraqitur shpërndarja hapësinore e vendeve të cilat sipas UNESCO-s posedojnë VJU.

(ZONA E UNESCO-s
Kalishtë
Podmolje
Shën Mëria Kalishtë
Mazia
Moçali i Studençishtës
Liçeni i Ohrit

Veli Dab
Vela Pesh
Shën Pjetri
Shën Naum
Liqeni i Prespës
LEGJENDA
Lokalitetet me VJU
Kufiri i UNESCO-s)

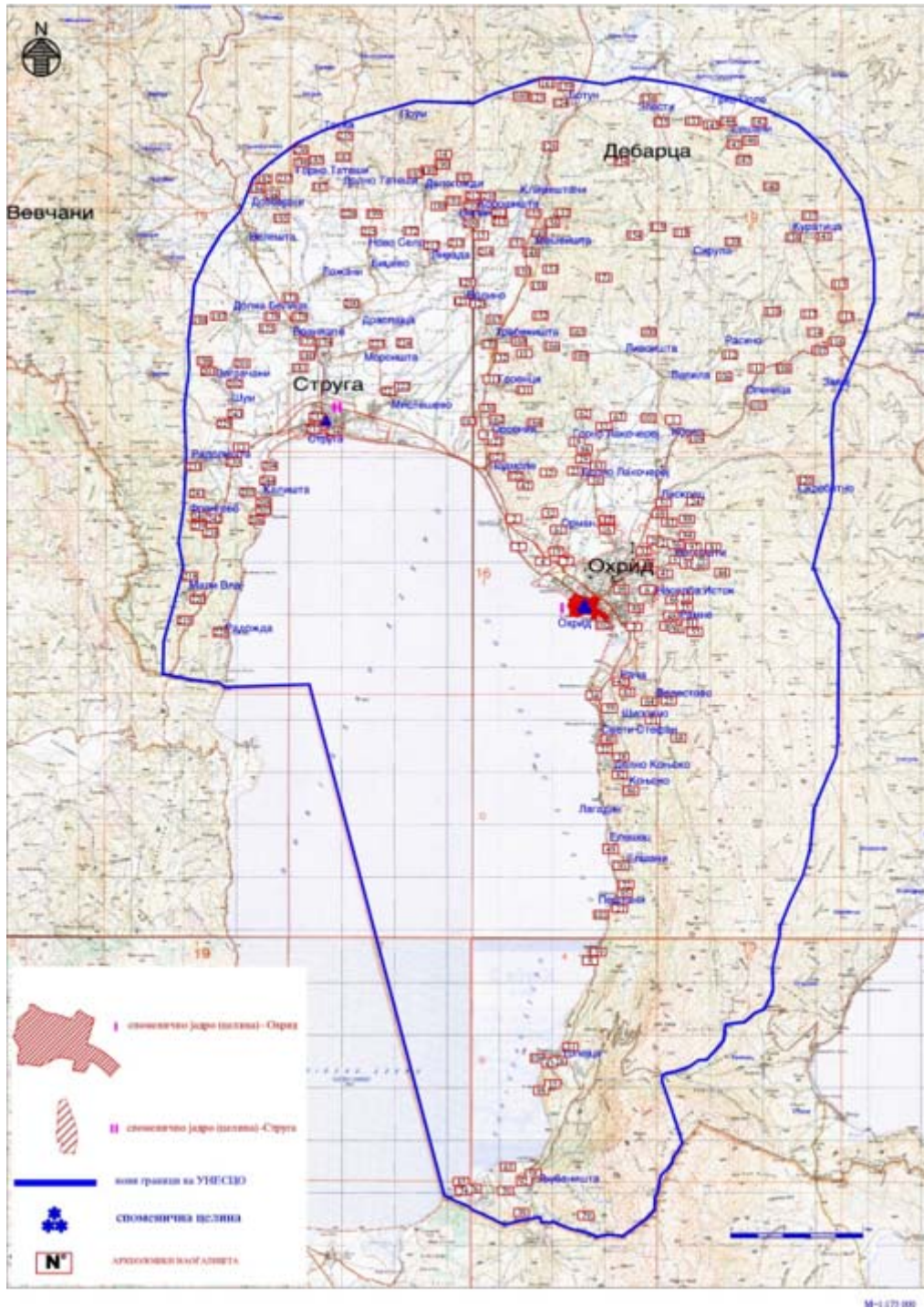
Fotografia 24. Lokalitetet me vlerë natyrore në Rajonin e Ohrit

3.2.8 Gjendja me lokalitetet që posedojnë vlerë të jashtëzakonshme universale të trashëgimisë kulturore

---

Vazhdimësia e gjatë historike e kësaj hapësire dhe shkëmbimi i kulturave midis lindjes dhe perëndimit kanë formuar një identitet të veçantë në këtë territor të vogël siç nuk ekziston jashtë kufijve të rajonit.

(VEVÇANI
DEBARCË
STRUGË
OHËR

qendra (tërësia) monumentale – Ohër
qendra (tërësia) monumentale – Strugë
kufijtë e rinj të UNESCO-s
TËRËSIA MONUMENTALE
VENDZBULIME ARKEOLOGJIKE)

Fotografia 25. Lokalitetet me vlerë kulturore në Rajonin e Ohrit

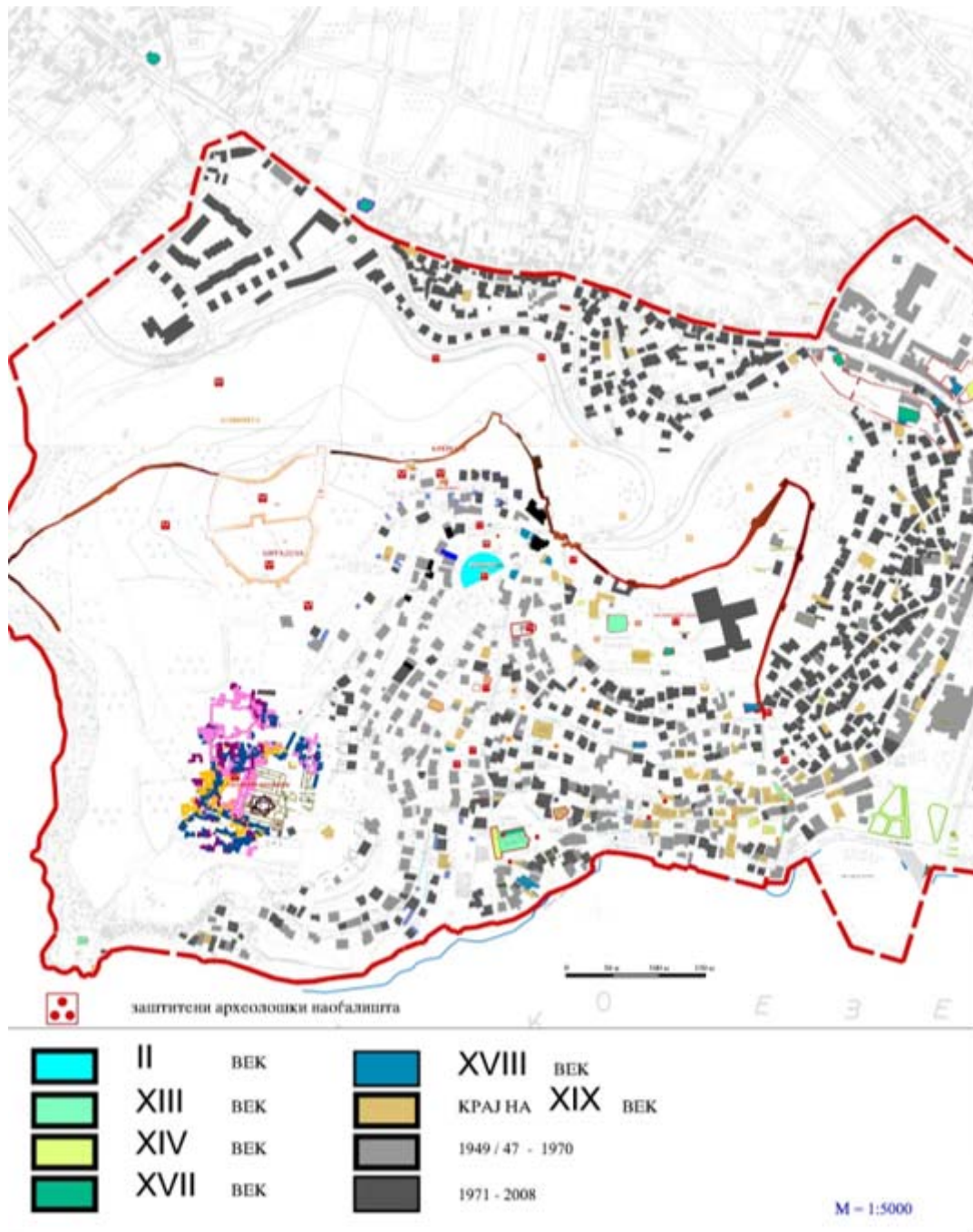
Cilësia e arkitekturës specifike dhe realizimi i suksesshëm i unitetit midis qyteteve, vendbanimeve dhe mjedisit natyror të liqenit e bëjnë këtë zonë autentike edhe për këtë arsye jashtëzakonisht të vlefshme.

Duke i pasur parasysh vlerat e pasura kulturore-historike, arkitektonike, arkeologjike dhe etnologjike që i japin rajonit veçantësi, e bëjnë unik, përfaqësueshmëri, origjinalitet, me ruajtjen, larminë dhe integritetin e tyre, janë krijuar mundësitë që rajoni të përfaqësojë një të mirë me rëndësi kombëtare me vlera universale për njerëzimin dhe historinë, kulturën, artin dhe shkencën e tij.

E mira e regjistruar i përfshin qendrat historike të qytetit të Ohrit dhe të Strugës me qendrën e tyre arkitektonike-urbanistike, disa vendbanime të peshkatarëve në bregun e Liqenit të Ohrit, mbi 250 lokalitete arkeologjike që mbulojnë periudhë mbi 5000 vjet, qendrat dhe manastiret e hershme të krishtera shpirtërore, ndërtimet e Periudhës Bizantine dhe Osmane, etj (foto. 26).

- Ohri, si një tërësi monumentale, ka një rëndësi të madhe për shkak të kompleksitetit të mbetjeve të shumta arkeologjike, si dhe serisë së ndërtesave të veçanta që i kanë karakteristikat e trashëgimisë kulturore të një rëndësie të veçantë. Si njëri nga vendbanimet më të vjetra njerëzore në Evropë, ai paraqet një arritje të rrallë arkitektonike dhe artistike dhe një thesar të vlerave arkitektonike, arkeologjike, materiale dhe jomateriale. Qyteti, i formuar në kushtet karakteristike natyrore-gjeografike, historike, etno-sociale dhe estetike të të jetuarit dhe të mbijetesës / ekonomisë, në periudhën e kaluar është ngritur dhe zhvilluar në një harmoni karakteristike, pa tendencën për uzurpimin e hapësirës dhe pamjeve.

- Qendra e vjetër e qytetit të Ohrit përfshin ndërtesa dhe struktura të tjera që datojnë nga parahistoria, antika dhe antika e vonshme, periudha e hershme e krishterë, shekulli i hershëm dhe mesjeta e zhvilluar, periudha otomane, deri në ditët e sotme. E ndërtuar kryesisht midis shekujve VII dhe XIX, Ohri është selia e manastirit më të vjetër sllav (Shën Pantelejmon) dhe shtëpia e më shumë se 800 ikonave me famë botërore të stilit bizantin, të pikturuara midis shekujve XI dhe XIV. Arkitektura e Ohrit është përmbledhja më e mirë e ruajtur dhe më e plotë e arkitekturës urbane në këtë pjesë të Evropës. Kultura sllave u përhap nga Ohri në vendet e tjera të Evropës. Në qytetin e Ohrit ekziston njëri nga manastiret më të vjetra sllave, i themeluar nga Shën Klimenti i Ohrit në shekullin IX (që konsiderohet të jetë "Universiteti" i parë në Ballkan), i cili e ka përhapur letërsinë, arsimin dhe kulturën në të gjithë botën antike sllave. Me gërmimet arkeologjike janë zbuluar shtatë bazilika në pjesën e vjetër të Ohrit (ky nuk është sigurisht numri i fundit), që datojnë nga periudha midis shekujve IV, V dhe fillimit të shekullit VI, ndërsa përmbajnë tipare të tilla arkitektonike dhe dekorative që padyshim tregojnë për ngritjen dhe lavdinë e fortë të Ohrit të lashtë (Lihnidos), në këtë aspekt. Struktura e qendrës së qytetit është pasuruar nga një numër i madh vendndodhjesh arkeologjike, me theks në bazilikat e hershme të krishtera, të cilat kanë dysHEME të shumta mozaiku.

(vendbulimet e mbrojtura arkeologjike

SHEK II

SHEK XIII

SHEK XIV

SHEK XVII

SHEK XVIII

FUNDI I SHEK XIX)

Fotografia 26. Trashëgimia kulturore në qytetin e Ohrit sipas periudhës së ndodhjes

- Përfaqësuesit më të spikatur të vlerave arkitektonike-urbanistike dhe qendrave shpirtërore janë qendrat e vjetra urbane të Ohrit dhe Strugës, kompleksi i manastirit Shën Arhangell Mihail (Shën Naumi) në pjesën jugore të bregut të Ohrit, kompleksi i manastirit Shën Mëria Zahumska - Zaum, afër fshatit Tërpejcë dhe kompleksi i manastirit Shën Mëria

- Kalishtë, Shën Arhangell Mihail në fshatin Radozhdë në bregun perëndimor të Liqenit të Ohrit dhe Shën Jovan Bogosllav - Kaneo.

(Kalaja e Samuelit
Teatri Antik
Shën Mëria Perivlepta
Pllaoshniku
Shën Sofja Ohër
Shën Jovan Bogosllav Kaneo)
Fotografia 27. Qendra e vjetër urbane e Ohrit

Fotografia 28. Qyteti i Ohrit

- Vendbanimet bregdetare (Tërpejcë, Peshtani, Radozhdë dhe Kalishtë):
- Tërpejcë: me shekuj me radhë, popullsia është marrë me peshkim si burim kryesor i të ardhurave. Blegtoria gjithashtu luan një rol të rëndësishëm, ndërsa bujqësia kufizohet në

një sipërfaqe të vogël të punueshme në fushën e thatë. Fshati ka 370 banorë. Në afërsi të fshatit ndodhet edhe kisha më e vjetër e ruajtur e Shën Mërisë Zahumska nga shekulli XIV.

- Peshtani: me shekuj me radhë, banorët janë marrë me peshkim dhe blegtori, por dekadat e fundit janë orientuar drejt zhvillimit të turizmit me veprimtaritë mirë të zhvilluara të shërbimit të tregtisë dhe hotelierisë. Kjo ka mundësuar që familjet e vjetra të fshatit të ripërshtaten në objektet bashkëkohore për nevojat e turizmit dhe hotelierisë dhe paraqesin mjedise të revitalizuara urbane.
- Radozhdë: është një fshat tipik i peshkatarëve, i vendosur në pjesën e sheshtë të bregut të liqenit, i cili gradualisht po bëhet një vendbanim turistik rural, me mundësi ideale për zhvillimin e turizmit rural. Fshati gradualisht po shndërrohet në një vendbanim modern turistik me zhvillimin e veprimtarive të shërbimit: tregtinë, hotelierinë dhe turizmin. Mbi fshatin ndodhet kisha e shpellës e Arhangel Mihail me pikturën e vlefshme të ruajtur.
- Kalishtë: paraqet një fshat tipik të peshkatarëve ku në vitet e fundit gjithnjë e më tepër ndërtohen objektet e vogla të hotelierisë dhe po zhvillohet hotelieria dhe turizmi. Në afërsinë e fshatit ndodhet kompleksi i manastirit Shën Mëria me tempullin e shpellës së Shën Mërisë. Kisha dhe konakët e manastirit janë ndërtuar në kohët e fundit dhe janë akoma aktive edhe sot.
- Qyteti i Strugës: Edhe pse ndodhet përgjatë bregut të Liqenit të Ohrit, jeta e tij është akoma e përqendruar në brigjet e Lumit të Drinit të Zi, i cili si një fenomen natyror rrjedh nga Liqeni. Shfaqja e Strugës ka të bëjë me vendbanimet mbi hunj pranë Liqenit të Ohrit. Lokalitetet arkeologjike dëshmojnë për ekzistimin e gjetjeve nga periudha neolite, epoka e bronzit, periudha maqedono-helenistike, periudha romake dhe periudha e hershme mesjetare (foto. 29 dhe 29-a).

Fotografia 29. Qyteti i Strugës

(IN Enti dhe Muzeu – Ohër

STRUGA – Inventarizimi i objekteve sipas llojeve dhe vlerës

kufiri i zonës së kontaktit
kufiri i tërësisë monumentale
të mirat e mbrojtura (trashëgimia kulturore)
të mirat e pambrojtura të cilat meritojnë të vihen nën mbrojtje)
Fotografia 29-a. Trashëgimia kulturore në qytetin e Strugës sipas llojeve

- Sipas tipareve të relievit, Komuna e Debarcës është njëra nga komunat kodrinore-malore dhe një pjesë e territorit të saj u përket kufijve të trashëgimisë së mbrojtur natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit. Përqendrimi i lokaliteteve arkeologjike me gjetjet e rëndësishme arkeologjike e pasqyrojnë rëndësinë që e ka pasur ky territor në të kaluarën, por edhe kontributin për të kompletuar imazhin e vlerës autentike universale të rajonit. Lokalitetet e konstatuara arkeologjike në territorin e Komunës së Debarcës u përkasin periudhave të ndryshme kohore, nga të cilat do t'i veçonim: Nekropoli i Trebenishtës, Gorenci, shekujt 8-4 p.e.s. (i njohur për materialin e pasur arkeologjik - u zbuluan maskat e arit të pasvdekjes), Kalaja e Trebenishtës, Trebenishta (periudha antike), Zlla Strana, Sredoreçje e Epërme (neolit), Kutlina, Velmej (neolit deri në shekullin VI), Suva Çeshma, Tri Çelusti dhe Vërtulka, Gorenci (shekujt 8-4 p.e.s.), Çerepec, Godivje, shpella Jaorec, Velmej (gjurmët e konstatuara të bashkësive primitive). Trashëgimia fetare (kisha e shekullit të 14-të e Shën Svetit në Leshani) dhe disa objekte ekonomike (mulliri në fshatin Leshani) janë vetëm një pjesë e trashëgimisë së pasur kulturore që e posedon ky rajon.

3.3 Menaxhimi me mjedisin jetësor

3.3.1 Resurset e ujit dhe menaxhimi me ujërat

Furnizimi me ujë i popullsisë

Në Rajonin e Ohrit vetëm qytetet dhe fshatrat që ndodhen në afërsinë e tyre kanë të organizuar furnizimin me ujë përmes sistemeve rajonale të furnizimit me ujë. Furnizimi me ujë i fshatrave të tjera është kryesisht lokal - çdo fshat e ka sistemin e vet të furnizimit me ujë dhe ujërat mbulohen nga burimet ose puset lokale. Shpeshherë këto sisteme janë me kapacitet të ulët dhe nuk i mbulojnë nevojat, kujdesi për mirëmbajtjen e burimit dhe të rrjetit është i pamjaftueshëm dhe shpesh shfaqen probleme në furnizimin e rregullt me ujë.

Në Komunën e Ohrit, nga gjithsej 29 fshatra, vetëm qyteti i Ohrit, fshatrat dhe lokalitetet: Peshtani, Eleshec, Lagadin, Konjsko e Poshtme, Istok, Shën Stefan, Raça dhe Orman furnizohen me ujë nga sistemi i përbashkët - sistemi i furnizimit me ujë i Ohrit.

Sistemi i furnizimit me ujë i Ohrit i mbulon ujërat nga Liqeni i Ohrit, nga burimet dhe puset. Sasia e ujit që e mbulon nga Letniçkite Izvori është 30-100 l / sek, nga Biljanini Izvori dhe Bejbunar janë 45 l / sek; pastaj nga Liqeni i Ohrit mbulohen 200 l / sek. dhe nga puset e Studençishtës 2x45 l / sek.

Në Komunën e Strugës, qyteti i Strugës dhe 21 fshatra të tjerë (nga gjithsej 54 fshatrat) furnizohen përmes sistemit të furnizimit me ujë të Strugës. Sistemi i furnizimit me ujë i Strugës mbulon gjithsej 430 l / sek nga burimet: Shum, Belicë e Epërme, Radolishtë, Radozhdë dhe Tash Morunishtë. Fshatrat që janë të lidhur me sistemin për furnizim me ujë të Strugës janë: Bixhevë, Vranishtë, Belicë e Epërme dhe e Poshtme, Dërsllajcë, Zagraçani, Kalishtë, Lozhani, Mali Vlaj, Mislleshevë, Moroishtë, Radozhdë, Radolishtë, Shum, Veleshtë, Tateshi i Epërm dhe i Poshtëm, Dobovjani, Tashmarunishtë, Livadi dhe Novo Sellë.

Në Komunën e Debarcës një numër i madh i fshatrave furnizohen me ujë nga burimet lokale, ndërsa në 8 fshatra - Sredorecje e Epërme, Sredorecje e Poshtme, Gërko Pole, Mramorec, Novo Sellë, Çifliku i Sllatinës, Soshani dhe Cërvena Vodë nuk ka ujësjellës.

Për të përmirësuar furnizimin me ujë, u ndërtua ujësjellësi rajonal "Radomirovo", në të cilin do të lidhen fshatrat Sredorecje e Epërme, Sredorecje e Poshtme, Gërko Pole dhe Novo Sellë. Sistemi rajonal i furnizimit me ujë i mbulon ujërat e burimeve pranë HEC "Pesoçanka".

Ujitja

Në Rajonin e Ohrit dhe të Prespës ujiten 7.645 ha. Sipërfaqja e punueshme për të cilat nevojitet të sigurohet 45.589 x 103m³/ujë në vjet. Burimet kryesore të ujitjes janë Liqeni i Ohrit, Liqeni i Prespës, Drini i Zi, Sateska dhe Koselska.

Digat dhe rezervuarët

Për të përmirësuar regjimin e shfrytëzimit të ujërave të disponueshëm për nga sasia, cilësia dhe koha, rezervuarët janë objekte të rëndësishme në ekonominë e ujërave. Në Republikën e Maqedonisë së Veriut janë të ndërtuara 21 rezervuarë, nga të cilat, në Rajonin e Ohrit janë ndërtuar rezervuarët Gllaboçicë dhe Sllatinë. Liqeni i Ohrit, me një ndarje të vendosur në Lumin e Drinit të Zi në Strugë përmes së cilës kontrollohet derdhja nga Liqeni, në të vërtetë është shndërruar në një rezervuar me një vëllim të dobishëm prej 227,5 x 106 m³.

3.3.2 Menaxhimi me cilësinë e ajrit

Pikat kryesore të emisionit që ndikojnë mbi ndotjen e ajrit në Rajonin e Ohrit janë: objektet industriale dhe komerciale, si dhe amvisëritë dhe ngrohja e hoteleve (druri, nafta, etj.) gjatë dimrit.

Komunikacioni rrugor është burimi kryesor i lëvizshëm i ndotjes së ajrit. Në mënyrë plotësuese, gjatë verës komunikacioni ujqor është edhe një burim i lëvizshëm i ndotjes së ajrit në komunat e rajonit.

Në shtator 2019 në kuadër të projektit AIRTHINGS EU INTERREG PROJEKT, BALLKAN PROGRAMI MESDHETAR. Komuna e Ohrit u bë pjesë e rrjetit të qyteteve Sofje, Selanik, Tiranë dhe Nikozia. Partner i Maqedonisë është Inspektoriat i Shtetëror i Mjedisit Jetësor. Sensorët e parë prej gjithsej 11 për ndjekjen indikative të parametrave ekologjike të cilësisë së ajrit të instaluar në pilot-komunën e Ohrit (foto. 30).

Fotografia 30. Senzori për ndjekjen indikative të parametrave ekologjike të cilësisë së ajrit në Ohër

Aerosedimentet janë të rëndësishme sepse ato kanë ndikim në trashëgiminë natyrore dhe kulturore. Për grimcat e depozituara në vegjetacion mund ta pengojnë frymëmarrjen normale dhe fotosintezën e gjetheve. Pluhuri mund të shkaktojë klorozë të kombinuar me shfaqjen e lëvores së trashë dhe toksicitetit të prodhuara në kushtet e kohës me lagështi.

Monumentet me interes të madh kulturor dhe artistik shpesh gjenden në zonat ku aktiviteti antropogjen nuk është i papërfillshëm (në zonën qendrore të qytetit të Ohrit dhe Strugës). Si pasojë e ndotjes së ajrit, gazrat e shfryrë nga stabilimentet industriale dhe transporti publik, kontribuohet në dëmtimin e ndërtesave dhe eksterierëve.⁷

3.3.3 Menaxhimi me mbeturinën

Menaxhimi me mbeturinat e forta komunale

Për momentin punon deponia komunale e vendosur në vendin e Bukovës (ku deponimin e mbeturinës së fortë e kryejnë ndërmarrjet komunale nga Struga, Ohri dhe herë pas here Vevçani). Në territorin e secilës komunë të rajonit në fjalë ka deponi të parregulluara ku

---

⁷ Cultural heritage and its environment: an issue of interest for Environmental Science and Pollution Research

hidhen mbeturinat e shtëpisë, si dhe mbeturinat e materialit ndërtimor. Gjithashtu, shfrytëzohet edhe deponia e Strugës, që ndodhet afër qytetit.

Me llojet komunale dhe llojet e tjera të mbeturinave të parrezikshme në Komunën e Ohrit menaxhon Ndërmarrja Publike - Ohridski Komunalec - Ohër, e cila është themeluar nga Këshilli i Komunës, me përgjegjësinë kryesore për kryerjen e veprimtarive komunale në territorin e Komunës së Ohrit. NP "Ohridski Komunalec" Ohër mbledh hedhurinë nga pjesa urbane dhe rurale e Komunës. Popullsia urbane shërbehet 100%, ose janë përfshirë 43.684 banorë, që paraqet 78,34% të popullsisë së përgjithshme. Nga numri i përgjithshëm i popullsisë rurale janë shërbyer 12.002 banorë, gjegjësisht 21,55%. Popullsia rurale e cila nuk shërbehet është 63 banorë, përkatësisht 0,11%.

Në vitin 2016, Komuna e Strugës parashtroi njoftim për qëllime që MMJPH-ja të ndërtojë një deponi të përkohshme për mbeturinë të parrezikshme në Komunën e Strugës. Vendndodhja e projektit është në PK numër 1462/1 dhe 1462/2 m.v. në prerjen e Gllabokës, KK Mali Vlaj në Komunën e Strugës. Për këtë vendndodhje, Komuna e Strugës ka marrë Aktvendim për kushtet e planifikimit të hapësirës nr. 15-6198 / 6 nga 18.12.2008 dhe Mendim për vlefshmërinë nr. 15-9220 / 2 nga 30.12.2015 me të cilën konfirmohet vlefshmëria e Aktvendimit për kushtet e planifikimit të hapësirës nga MMJPH-ja. Lokacioni ndodhet në të vërtetë rreth 1500 metra nga vendkalimi kufitar Qafë Thanë në anën e djathtë të rrugës Strugë dhe vendkalimit kufitar Qafë Thanë dhe rreth 300 metra në brendësi. Në vendndodhje, është planifikuar të depozitohet mbeturina komunale e parrezikshme në mënyrën e përcaktuar nga Bashkimi Evropian i shndërruar në legjislacionin tonë. Vlerësimet janë që në këtë vendndodhje mund të depozitohen afro 20 milion metra kub të këtij lloji të mbeturinës. Teknologjia e depozitimit do të jetë ashtu që do të shfrytëzohen qelizat dhe do të jetë në kaskada. Pasi të përfundojë secila qelizë, ajo do të mbulohet dhe do të revitalizohet, derisa të mbushet e gjithë hapësira. Do të ndërtohen kanale të rrumbullakëta përreth gjithë objektit me qëllim të shkarkimit të ujërave atmosferikë. Nëse gjatë punës konstatohet nevoja për ndërtimin e një stacioni të vogël të spastrimit për ujërat e zeza, do të marrim detyrimin për ndërtimin e tij në pajtim me udhëzimet e dhëna nga institucionet kompetente dhe personat profesionalë.

Sezoni turistik paraqet presion të madh për rajonin për shkak të "pikave" në formimin e mbeturinave. Në shtojcë është dhënë lista e mbeturinës së formuar.

Tabela 12. Indeksi për mbeturinën e formuar në Rajonin e Ohrit (2016)

Komuna	Formimi i mbeturinës për turistët (kg/mbrëmje)	Formimi i mbeturinës për popullsinë e përhershme (kg/ca/yr)	Formimi i mbeturinës nga popullsia e përhershme (t)	Mbeturina e formuar nga turistët, 2016	Mbeturina e përgjithshme e formuar për vitin 2016	Mbeturina e përgjithshme e grumbulluar, 2016 (t)	Mbulimi (%)	Formimi i ponderuar i mbeturinës, (kg/ca/yr)
Ohër	1,2	361	18886	1161	20047	20047	100%	365
Strugë	1,2	174	11352	481	11833	8815	74 %	178
Debarcë	1,2	198	805	-	805	429	53%	198

Menaxhimi me ujërat e zeza

Ndërmarrjet publike në rajon janë kryesisht përgjegjëse për menaxhimin me ujërat e zeza komunale, ujërat atmosferike dhe ujërat industriale. Mbulimi i popullsisë me rrjetin e kanalizimit në mjediset urbane ndryshon nga 92% në Ohër deri në 100% në Strugë. Në Rajonin e Ohrit është ndërtuar rrjeti sekondar i kanalizimit në gjatësi prej 108 km, ndërsa është ndërtuar edhe kanalizimi atmosferik në gjatësi prej 8.629m. Mbulimi i zonave rurale me rrjetin e kanalizimit është shumë i ulët. Stabilimenti për trajtimin e ujërave të zeza për qytetin e Ohrit dhe të Strugës, si dhe vendbanimet e tjera është vendosur në afërsinë e Ohrit. Stabilimenti mundëson trajtim mekanik dhe biologjik të ujërave të zeza dhe ka kapacitet prej 120.000 banorë ekuivalentë. Uji i pastruar derdhet në Drinin e Zi. Në pikën 2.3.2 çështja e menaxhimit me ujërat e zeza shpjegohet më në detaje.

3.3.4 Menaxhimi me zhurmën

Burimet e identifikuar të zhurmës në Rajonin e Ohrit (me theks të veçantë në qytetin e Ohrit dhe të Strugës) vijnë kryesisht nga: zhurma në fqinjësi (restorantet, bare kafeteritë me terraca, etj.), zhurma e komunikacionit (rrugor, ajror dhe ujqor), zhurma nga objektet fetare, zhurma nga objektet industriale, etj.

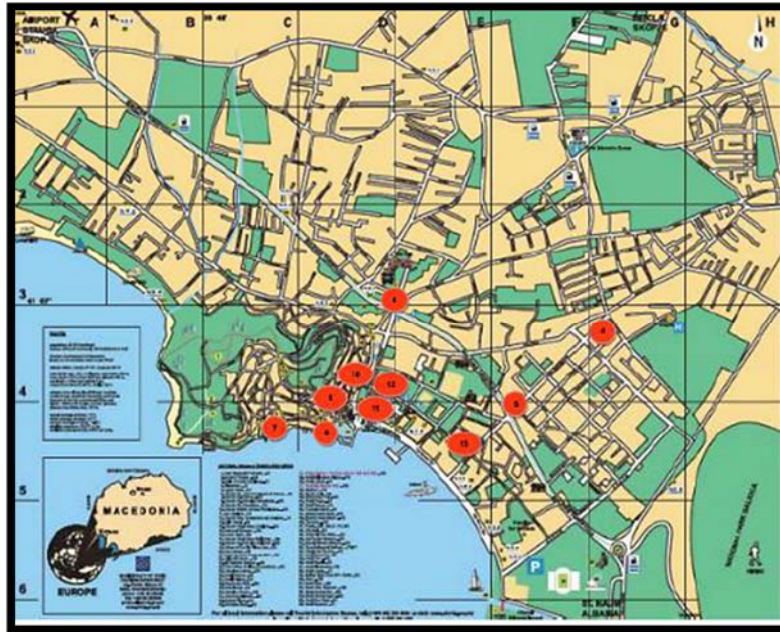
Zhurma nga objektet e hotelierisë dhe zhurma nga mysafirët dhe vizitorët në objektet e hotelierisë kanë intensitet të madh në qendrën e qytetit të vjetër, përkatësisht Qytetin e Vjetër, Çarshinë e Vjetër të Ohrit, Çarshinë e Vjetër të Strugës, sheshet e qyteteve, limani i qytetit, keji i qytetit, keji i lumit të Drinit të Zi dhe platformat e montimit në të cilat ka objekte të hotelierisë dhe bare të natës përgjatë bregdetit në të dyja qytetet.

Për shkak të rritjes së frekuencës së automjeteve dhe shfaqjes së bllokimeve në komunikacion, veçanërisht në zonat bregdetare (ku është rruga për në plazhe) në kulmin e sezonit turistik, zhurma në Rajonin e Ohrit intensifikohet.

Gjithashtu si burime të zhurmës janë aeroplanët të cilat aterojnë dhe fluturojnë, si dhe anijet, varkat, skuterat që e përdorin sipërfaqen e ujit të Liqenit të Ohrit për transport.

Asnjë ndjekje e vazhdueshme e niveleve të zhurmës nuk është kryer në Komunën e Ohrit, Komunën e Strugës dhe Komunën e Debarcës. Nivelet e rritura të zhurmës janë veçanërisht të theksuara në Ohër dhe Strugë gjatë sezonit turistik, festave dhe fundjavave.

Prandaj, Komuna e Ohrit përpiloi Plan të Veprimit dhe Program për Menaxhimin me Zhurmën (2011). Sipas rezultateve të marra nga niveli i zhurmës, në qytetin e Ohrit janë identifikuar vatrat e ngrohta, të paraqitura në fotografinë 31.

Fotografia 31. Vatrata e ngrohta të zhurmës në qytetin e Ohrit

Vlerat kufitare për indikatorët themelorë të zhurmës në mjedisin jetësor janë përcaktuar në Rregulloren për vlerat kufitare të nivelit të zhurmës ("Gazeta Zyrtare e RM-së" numër 147 / 08). Sipas shkallës së mbrojtjes së zhurmës, vlerat kufitare për indikatorët themelorë të zhurmës në mjedisin jetësor të shkaktuara nga burimet e ndryshme nuk duhet të jenë më të larta se vlerat e dhëna në tabelën 13:

Tabela 13 Nivelet e zhurmës sipas zonës

Zona e diferencuar sipas shkallës së mbrojtjes nga zhurma	Niveli i zhurmës i shprehur në dB (A)		
	Ld	Lv	Ln
Zona e shkallës së parë	50	50	40
Zona e shkallës së dytë	55	55	45
Zona e shkallës së tretë	60	60	55
Zona e shkallës së katërt	70	70	60

*Legjenda: - Ld - ditë (periudha nga ora 07:00 deri në orën 19:00) - Lv - mbrëmje (periudha nga ora 19:00 deri në orën 23:00) - Ln - natë (periudha nga ora 23:00 deri në orën 07:00)

Pjesa më e madhe e Rajonit të Ohrit, ku ndodhet trashëgimia e mbrojtur natyrore dhe kulturore, ndodhet në zonën me shkallën I të mbrojtjes dhe siç largohet ashtu edhe zvogëlohet shkalla e mbrojtjes nga zhurma:

Zona me shkallën I të mbrojtjes nga zhurma - zona e dedikuar për turizëm dhe rekreacion, zona në afërsinë e institucioneve shëndetësore për mjekim në spital dhe zona e parqeve kombëtare dhe rezervateve natyrore;

Zona me shkallën II të mbrojtjes nga zhurma - zona kryesisht e dedikuar për qëndrim, gjegjësisht rajoni i banimit, zona në afërsinë e objekteve të dedikuara për veprimtarinë

edukative dhe arsimore, objekteve për mbrojtjen sociale të dedikuara për akomodimin e fëmijëve dhe të moshuarve dhe objekteve për mbrojtjen shëndetësore primare, zona e fushave të lojës dhe parqeve publike, zona me gjelbërim publik dhe sipërfaqe rekreative dhe zona të parqeve lokale.

Zona me shkallën III të mbrojtjes nga zhurma është zona ku lejohet intervenimi në mjedisin, në të cilën do të konsiderohet më pak shkaktimi i zhurmës, përkatësisht zona banesore-afariste-tregtare, e cila është e dedikuar për qëndrim në të njëjtën kohë, përkatësisht në të cilën ka objekte ku ka hapësira të mbrojtura, veprimtari të zejtarisë dhe të ngjashme të prodhimit (zona e përzier), zona e dedikuar për veprimtarinë bujqësore dhe qendrat publike ku kryhen veprimtaritë administrative, tregtare, të shërbimit dhe hotelierisë.

Zona me shkallën IV të mbrojtjes nga zhurma është zona ku lejohen intervenimet në mjedisin, të cilat mund të shkaktojnë ndërhyrje në zhurmë, zona pa banesa të dedikuara për veprimtarinë industriale dhe të zejtarisë ose veprimtari të tjera të ngjashme të prodhimit, veprimtari të transportit, veprimtari të depozitimit dhe veprimtari të shërbimit dhe veprimtari komunale që krijojnë më shumë zhurmë.

3.3.5 Shfrytëzimi i tokës

Shfrytëzimi i tokës bujqësore

Republika e Maqedonisë së Veriut ka gjithsej 1.264.985 ha sipërfaqe bujqësore, nga të cilat 560.264 ha (44,29%) janë tokë e punueshme. Nga këto sipërfaqe bujqësore, 5,52% ose 69.842 ha i përkasin Rajonit të Ohrit dhe Prespës; 30.995 ha (5,53%) prej të cilave janë tokë e punueshme.

Në kuadër të rajonit (foto. 32), pjesa më e madhe e sipërfaqeve bujqësore dhe të punueshme i përkasin Komunës së Resnjës, përkatësisht 39,05%, e ndjekur nga Komuna e Debarcës me 29,18%, Komuna e Strugës me 16,74%, Ohri me 13,77% dhe Komuna e Vevçanit me vetëm 1,51% të sipërfaqes së përgjithshme të punueshme të rajonit.

Arat e lëvruara dhe kopshtet janë më të përfaqësuara në Komunën e Resnjës dhe Komunën e Debarcës, e pasuar nga Struga dhe Ohri. Edhe pemishtet (kryesisht pemishtet me mollë) mbizotërojnë në Komunën e Ohrit me 15,35%, Debarcë me 8,72% dhe Strugë me 6,23%.

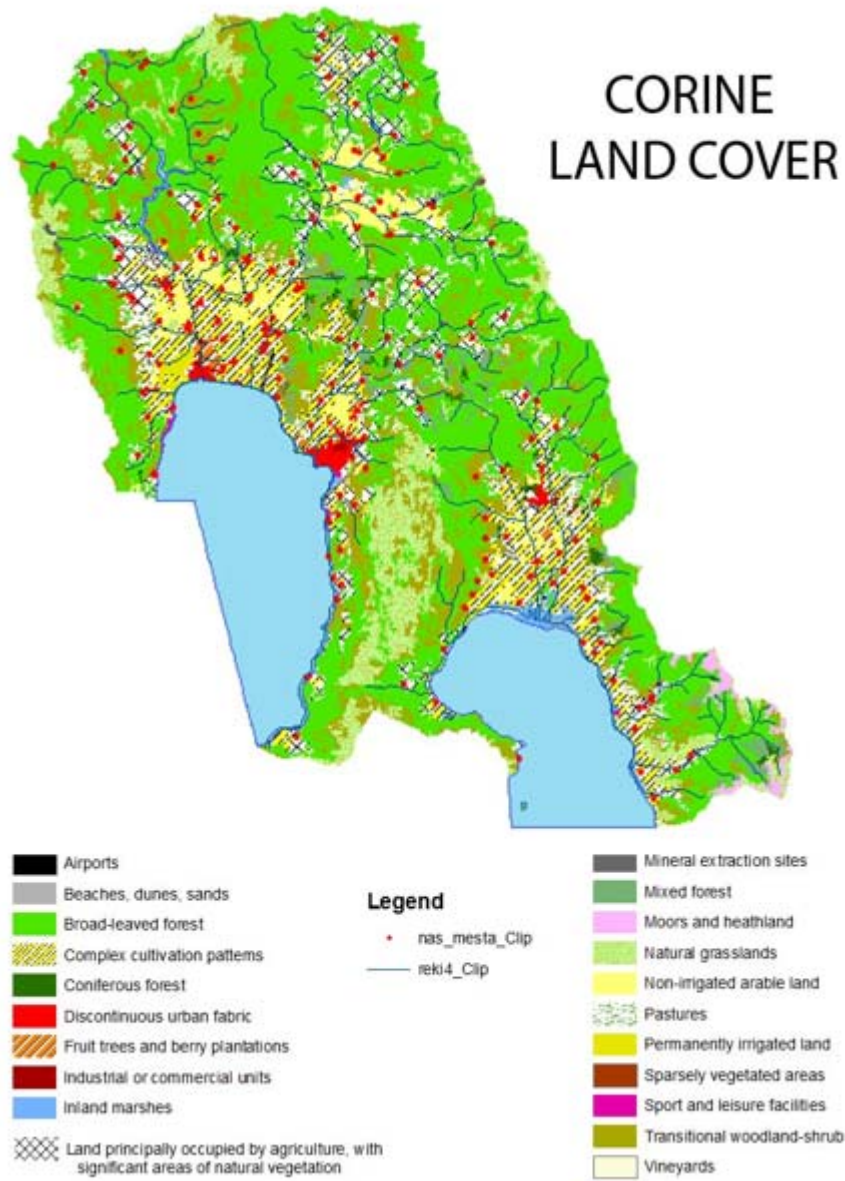
Vreshtat janë më të përfaqësuara në Ohër me 42,35%. Livadhet, të cilat kategorizohen në zona të punueshme, janë më dominuese në Komunën e Resnjës, e pasuar nga Komuna e Debarcës, Komuna e Strugës dhe Komuna e Ohrit.

Në nivelin kombëtar nuk është bërë as rajonalizimi i kulturave të pemëve dhe as kadastrin për përfaqësimin e kulturave të ndryshme të pemëve, por kushtet natyrore (veçanërisht klimatike) kanë ndikuar natyrisht në formimin e rajoneve mikro dhe makro.

Kushtet klimatike që e karakterizojnë këtë rajon janë më të favorshme për rritjen e mollëve, dardhës, kumbullës, arrës dhe pemëve të vogla (luleshtrydhe). Molla, si kulturë më perspektive për këtë rajon, kërkon zona me lartësi më të madhe mbidetare dhe lagështi më të lartë të ajrit.

Dega kryesore bujqësore në këtë rajon është pemëtaria, me theks të veçantë në prodhimin e mollës. Pemëtaria është në nivelin e lartë botëror, si për nga teknologjia e kultivimit, ashtu edhe për nga rendimentet e fituara për njësi të sipërfaqes (mbi 40 t / ha).

Fotografia 32. Shfrytëzimi i tokës në rajon

3.3.6 Turizmi

Zhvillimi i turizmit dhe pjesëmarrja e elementeve të përmbajtjes në të është një marrëdhënie e vërejtur interaktive. Turizmi në Rajonin e Ohrit është një veprimtari me interes të veçantë. Kjo qasje nënkupton që angazhimi i përgjithshëm integruar në krijimin e zhvillimit të turizmit dhe organizimin e zonave turistike në kuadër të Rajonit të Ohrit do të bazohet edhe në zgjidhjet e miratuara hapësinore në sferat që lidhen drejtpërdrejt me zhvillimin e turizmit. Kjo do të thotë që potencialet të cilat janë të karakterit të pozicionit turistik-gjeografik, funksional dhe hapësinor, lidhja e komunikacionit, karakteristikat e trashëgimisë natyrore dhe

kulturore dhe mbrojtja e tij dhe zhvillimi socio-ekonomik duhet të jenë përmbajtje korrelative me planin hapësinor.

Pika fillestare e konceptit të zhvillimit të turizmit dhe organizimit të zonave turistike është rëndësia e trashëgimisë natyrore dhe antropogjene në afirmimin jo vetëm të kësaj zone, por edhe të Republikës së Maqedonisë si tërësi. Turizmi është në rolin e avancimit dhe vitalizimit të resurseve hapësinore.

Komuna e Ohrit ka pjesën më të lartë të përfaqësimit të kapaciteteve akomoduese me 58,2%, Komuna e Strugës me 25,5%, ndërsa në Komunën e Debarcës mungojnë. Në bazë të zhvendosjes, parashikimet hapësinore të planit duhet të orientohen drejt ndërtimit më të drejtë të turizmit, përveç që ndodhen në zonat litorale, është e domosdoshme të inkurajohet ndërtimi i kapaciteteve akomoduese edhe në tërësitë e tjera morfologjike, si në Komunën e Debarcës dhe të realizohet ndërtimi i akseve rrugore tranzitore në rajon.

3.3.7 Menaxhimi me trashëgiminë natyrore

Trashëgimia natyrore brenda kufijve të trashëgimisë botërore në Rajonin e Ohrit është e përqendruar në Parkun Kombëtar Galiçicë dhe Monumentin e Natyrës së Liqenit të Ohrit, duke e përfshirë edhe Moçalin e Sudençishtës. Institucioni publik Parku Kombëtar Galiçicë menaxhon me trashëgiminë natyrore të Parkut Kombëtar në pajtim me Planin për menaxhim.

Trashëgimia natyrore e Liqenit të Ohrit menaxhohet nga shumë institucione dhe organizata në kuptim të rregullimit të kuotës së liqenit përmes rrjedhjes së Lumit të Drinit të Zi, ekonomizimit me rezervat e peshkut (duke e përfshirë edhe shtimin e peshqve), mbikëqyrjen e cilësisë së ujit, rregullimin e lundrimit të brendshëm, etj. (Tabela 14).

Tabela 14 Pasqyra e sistemit të menaxhimit me trashëgiminë natyrore në Rajonin e Ohrit

E mirë	Trupi/Institucioni	Ligji	Plani ose programi
Parku Kombëtar „Galiçicë“	- IPPK Galiçicë	- Ligji për mbrojtjen e natyrës - Ligji për shpalljen e pjesës së Malit të Galiçicës park kombëtar - Nominimet për: „Zona Emerald“, „Zona e rëndësishme bimore“, „Zona primare për flutura“ dhe potencialisht „Zona NATURA 2000“	- Plani për menaxhim me Parkun Kombëtar Galiçicë (2010-2020) ⁸
Pyjet jashtë Parkut Kombëtar	- IP Pyjet e Maqedonisë	- Ligji për pyje	- Bazat ekonomike-pyjore
Monumenti i natyrës Liqeni i Ohrit ⁹ (duke e	- Komuna e Ohrit, Komuna e Strugës dhe	- Ligji për mbrojtjen e Liqenit të Ohrit, Liqenit të Prespës dhe Liqenit të Dojranit	- Nuk është përpiluar Plani për menaxhimin me Monumentin e natyrës Liqeni i Ohrit

8

⁹ Ende nuk është vendosur trupi për menaxhim

përfshirë edhe Moçalin e Studençishtës)	Komuna e Debarcës		
	- Enti Hidrobiologjik – Ohër	- Ligji për ujëra - Ligji për mbrojtjen e Liqenit të Ohrit, Liqenit të Prespës dhe Liqenit të Dojranit	- Programi për mbikëqyrjen e Liqenit të Ohrit dhe Liqenit të Prespës
	- ELEM	- Ligji për energjetikë - Leja e ekonomisë së ujërave	- Menaxhimi me rrjedhjen e Drinit të Zi dhe me hidroakumulimet e Drinit të Zi
	- Trofta - Belushkë, Millorad	- Ligji për peshkatari dhe akuakulturë	- Baza e peshkimit në Liqenin e Ohrit
	- Qendra e Shëndetit Publik Ohër	- Ligji për ujëra	- Programi për mbikëqyrjen e cilësisë së ujit për t'u larë
	- RTM Kapitaneria Ohër	- Ligji për lundrim të brendshëm	- Regjistri i objekteve të lundrimit dhe varkat; - Kufizimi ose ndalimi i lundrimit; - Raporti për ndotjen nga vaji dhe kimikalet në formë të lundrimit

Ende nuk është përpiluar Studimi për rivalorizimin e Monumentit të Natyrës së Liqenit të Ohrit dhe Moçalit të Studençishtës, si bazë për miratimin e Ligjit për shpalljen e këtyre zonave të mbrojtura, përkatësisht Planet përkatëse për menaxhim. Prandaj, nuk është caktuar institucioni që do të jetë përgjegjës për menaxhimin me Liqenin e Ohrit dhe Moçalin e Studençishtës. Në vitin 2018, në Ministrinë e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor është dërguar propozim-dosja për shpalljen e Liqenit të Ohrit dhe Moçalit të Studençishtës në pajtim me Konventën Ramsar. Shpallja e vendeve Ramsar në Rajonin e Ohrit duhet të marrë prioritet më të lartë.

Duke marrë parasysh që për menaxhimin me Monumentet e Natyrës së Liqenit të Ohrit dhe Moçalit të Studençishtës nuk janë emëruar trupat përkatës të menaxhimit, mund të ketë një shfrytëzim të pakontrolluar të mëtutjeshëm të resurseve natyrore dhe humbje të biodiversitetit dhe larmisë së peizazhit në zonë.

3.3.8 Menaxhimi me trashëgiminë kulturore

Trashëgimia kulturore brenda kufijve të së mirës së mbrojtur është përqendruar në qytetin e Ohrit dhe të Strugës, vendbanimet bregdetare Tërpejcë, Peshtani, Radozhdë dhe Kalishtë dhe vijën bregdetare. Institucionet Kombëtare - Qendra Kombëtare e Konservimit - Shkup dhe Enti për Mbrojtjen e Monumenteve të Kulturës dhe Muzeu - Ohër janë kompetent për ndërmarrjen e masave të mbrojtjes dhe të ruajtjes së trashëgimisë kulturore botërore në Rajonin e Ohrit secila sipas kompetencave të veta.

Muzeu "Dr. Nikolla Nezllobinski" - Strugë është kompetent për marrjen e masave të mbrojtjes për trashëgiminë e tundshme kulturore dhe natyrore e cila është pjesë përbërëse e koleksionit të muzeut.

Shërbimet e mbrojtjes përfshihen edhe në urbanizimin e hapësirës, kështu që para fillimit të përpilimit të ndonjë dokumenti të planit, çdo urbanizim kushtëzohet nga përpilimi i bazave të mbrojtjes dhe të ruajtjes që janë drejtime për urbanizimin e mëtejshëm të hapësirës së Rajonit të Ohrit. Këto përfshijnë identifikimin, inventarizimin, kufijtë e trashëgimisë së patundshme dhe zonën e kontaktit, nevojën për ndërhyrje, rivitalizimin dhe potencialin e shfrytëzimit të qëndrueshëm të së mirës. Pasqyra e sistemit të menaxhimit me trashëgiminë kulturore të Rajonit të Ohrit është dhënë në Tabelën 15.

Tabela 15 Pasqyra e sistemit të menaxhimit me trashëgiminë kulturore në Rajonin e Ohrit

E mirë	Trupi/Institucioni	Ligji	Plani ose programi
Trashëgimia e tundshme kulturore	- Muzeu „Dr. Nikolla Nezllobinski“ – Strugë - IN Enti për Mbrojtjen e Monumenteve të Kulturës dhe Muzeu - Ohër	- Ligji për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore	- Programi i punës
Trashëgimia e patundshme kulturore	- IN Enti për Mbrojtjen e Monumenteve të Kulturës dhe Muzeu - Ohër		- Programi i punës Bazat e mbrojtjes dhe të ruajtjes për dokumentacionin përkatës të planit urbanistik
	- Personat juridikë dhe fizikë – pronarët e trashëgimisë kulturore - Kisha Ortodokse Maqedonase - Bashkësia Fetare Islame		- PDU
Qendra e vjetër e qytetit të Ohrit	- IN Enti për Mbrojtjen e Monumenteve të Kulturës dhe Muzeu - Ohër - Komuna e Ohrit	- Ligji për shpalljen e qendrës së vjetër të qytetit të Ohrit trashëgimi kulturore me rëndësi të veçantë	
Trashëgimia e patundshme kulturore në pronësi shtetërore	- Drejtoria për Mbrojtjen e Trashëgimisë Kulturore	- Ligji për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore	
Qendra e vjetër e qytetit të Ohrit	- IN Enti për Mbrojtjen e Monumenteve të Kulturës dhe Muzeu - Ohër - Komuna e Ohrit	- Ligji për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore; - Ligji për shpalljen e qendrës së vjetër të qytetit të Ohrit trashëgimi kulturore me rëndësi të veçantë	

Qendra e vjetër e qytetit Strugës	- IN Enti për Mbrojtjen e Monumenteve të Kulturës dhe Muzeu - Ohër - Komuna e Ohrit	- Ligji për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore;	
-----------------------------------	--	---	--

3.3.9 Komisioni për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit

Menaxhimi me trashëgiminë natyrore dhe kulturore botërore në Rajonin e Ohrit është kompleks dhe përfshin një numër të madh faktorësh dhe disiplinash. Në të njëjtën kohë, koordinimi i sistemeve ekzistuese për planifikimin dhe menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore është i nevojshëm. Dialogu ndërmjet faktorëve të ndryshëm është promovuar ndër vite për t'i gjetur mënyrat më të përshtatshme për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore.

Në pajtim me Ligjin për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit, është formuar Komisioni që të kujdeset për transferimin e vlerave të jashtëzakonshme universale për gjeneratat e ardhshme dhe është i obliguar të parandalojë zbatimin e aktiviteteve që mund të ndikojnë negativisht mbi këto vlera. Komisioni ka 21 anëtarë.

Me Propozim-ligjin për menaxhimin me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit krijohen parakushtet formale-juridike për t'i parandaluar aktivitetet që ndikojnë negativisht mbi vlerat e jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit, si dhe për t'i marrë masat për përfshirjen e tij aktive në jetën e komunitetit si një faktor i zhvillimit të qëndrueshëm. Për këtë qëllim, Propozim-ligji parashikon themelimin e Këshillit për Ndjekjen dhe Koordinimin e Menaxhimit me Trashëgiminë Natyrore dhe Kulturore në Rajonin e Ohrit (në tekstin e mëtejme "Këshilli"), në të cilin do të anëtarësohen gjithsej 14 persona profesionalë të jashtëm dhe nëpunës administrativë - përfaqësues të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, Ministrisë së Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor, Ministrisë së Kulturës dhe Ministrisë së Transportit dhe Lidhjeve, Komunës së Ohrit, Komunës së Strugës dhe Komunës së Debarcës, Institutit Kombëtar Enti për Mbrojtjen e Monumenteve të Kulturës dhe Muzeu - Ohër, Institucionit Shkencor Publik Enti Hidrobiologjik - Ohër, Institucionit Publik Parku Kombëtar Galiçicë dhe organizatave qytetare në fushën e trashëgimisë natyrore dhe kulturore.

Këshilli duhet të kujdeset për të siguruar që masa mbrojtëse efektive do të mbrohen në vlerat natyrore dhe kulturore të së mirës përmes:

- Integritit dhe zbatimit të planifikimit në të gjitha nivelet;
- Bashkëpunimit ndërsektorial dhe ndërinstitucional;
- Përfshirjes së organizatave qytetare në planifikimin dhe ndjekjen e zbatimit të dokumenteve të duhura strategjike dhe të planit;

4. TIPARET E MJEDISIT JETËSOR NË ZONAT QË DO TË JENË TË RËNDËSISHME TË PËRFSHIRA DHE GJENDJA PA ZBATIMIN E PLANIT

Siç është themeluar në zonën e Rajonit të Ohrit si trashëgimi botërore janë identifikuar 9 lokalitete me vlerat natyrore.

1. *Shën Maria Kalishtë – burimet sublakustrike (foto. 33);*

Komuna: e Strugës

Gjendja: urbanizimi potencial, turizmi, ndotja potenciale

Fotografia 33. Shën Mëria Kalishtë

2. Kalishtë - habitati i vetëm natyror i zambakut të verdhë të ujit (*Nuphar lutea*) në Liqenin e Ohrit (foto. 34);

Komuna: e Strugës

Gjendja: kërcënimi i mundshëm i transformimit bregdetar, copëzimi i habitatit, ndotja e mundshme e ujërave të zeza nga objektet hotelierike, djegia e kallamit, shkarkimi i mundshëm i vajit motorik të varkave, mënjanimi i mundshëm joadekuatë i mbeturinës së fortë nga vizitorët, grumbullimi i gurëve, etj.

Fotografia 34. Kalishtë

3. Podmolje - shiriti më i përhapur i kallamit (*Phragmites australis*) në Liqenin e Ohrit, habitati natyror i llojeve të rrezikuara të shpendëve dhe stabilimentit për pllenimin e krapit (foto. 35);

Komuna: e Ohrit

Gjendja: kërcënimi i mundshëm i transformimit bregdetar, zhvillimi i papërshtatshëm i turizmit, copëzimi i habitatit, aktivitetet e papërshtatshme antropogjene

Fotografia 35. Podmolje (prerja dhe djegia e kallamit).

4. Mazia - habitati i revitalizuar natyror i zambakut të verdhë të ujit (*Nuphar lutea*), stabilimenti për pllenimin e krapit dhe habitat dhe fole e shpendëve (foto. 36);

Komuna: e Ohrit

Gjendja: Aktivitetet e papërshtatshme antropogjene (grumbullimi i kallamit nga toka dhe materiali ndërtimor), ndotja e mundshme për shkak të sasive të mëdha të lymeve nga materiet e ndryshme organike dhe inorganike, bimët e dekompozuar dhe llojet e tjera të mbeturinave.

Fotografia 36. Mazia

Fotografia 37. Moçali i Studençishtës

5. Moçali i Studençishtës - vegjetacioni makrofit dhe kultivimi i peshqve të krapit (foto. 37);

Komuna: e Ohrit

Gjendja: mbrojtja e papërshtatshme dhe njohja e pamjaftueshme e gjendjes momentale të biodiversitetit, kërcënimi i mundshëm i transformimit bregdetar, zhvillimi joadekuat i turizmit, copëzimi i habitatit.

6. Veli Dab - burimet sublakustrike, kultivimi i troftës dhe biodiversiteti bentik (foto. 38);

Komuna: e Ohrit

Gjendja: asnjë kërcënim i drejtpërdrejtë nuk është regjistruar, por potencialisht është i mundur nga zhvillimi i papërshtatshëm i turizmit dhe nga ndotja e ujit në liqen

Fotografia 38. Veli Dab

7. Vela-Pesh - burimet sublakustrike, kultivimi i troftës dhe biodiversiteti bentik (foto. 39);

Komuna: e Ohrit

Kërcënimi: mbrojtja joadekuarte dhe zhvillimi i palejuar i turizmit (vendosja e ekokampit) si dhe tërthorazi përmes ndotjes së ujit në liqen

Fotografia 39. Vela Pesh

8. Shën Pjetri - burime bregdetare dhe sublakustrike, stabilimenti për pllenimin e troftës dhe biodiversiteti bentik (foto. 40);

Komuna: e Ohrit

Kërcënimi: kërcënimi nuk është regjistruar, por potencialisht është i mundur nga turizmi i papërshtatshëm dhe tërthorazi përmes ndotjes së ujit në liqen

Fotografia 40. Burimet e Shën Naumit

9. *Burimet e Shën Naumit - burimi më i rrëmbyeshëm i Liqenit të Ohrit, stabilimenti për pllenimin e troftave dhe krapit dhe biodiversiteti bentik (foto. 41).*

Komuna: e Ohrit

Kërcënimi: zhvillimi i papërshtatshëm i turizmit (uzurpimi i hapësirës me ndërtimin e objekteve hotelierike) i ndjekur nga fragmentimi i habitatit, ndotja e mundshme organike e ushqimit të peshqve në peshkoret e improvizuara dhe shkarkimi i papërshtatshëm i ujërave të zeza dhe mbeturinës së fortë, dëmtimi fizik i burimeve, etj.

3.2.7 Gjendja me lokalitetet që posedojnë vlerë të jashtëzakonshme universale të trashëgimisë kulturore

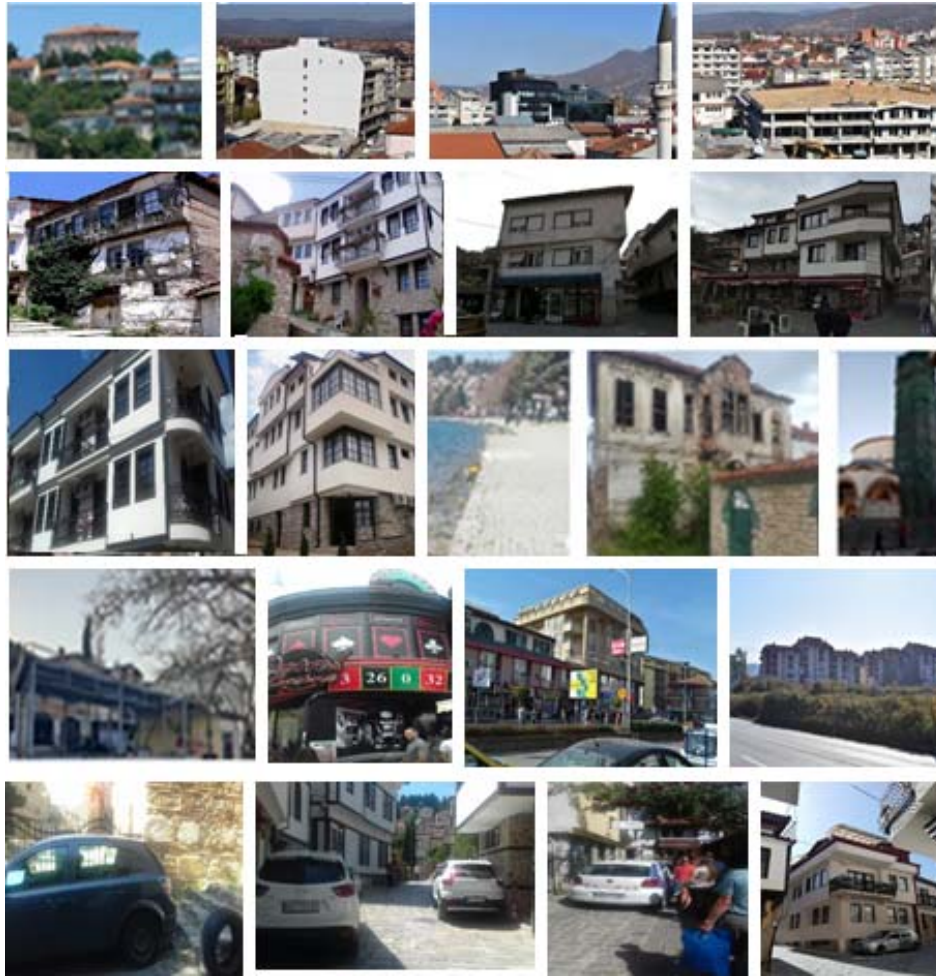
Në zonën e Rajonit të Ohrit si trashëgimi botërore janë identifikuar këto lokalitete me vlera kulturore.

1. *Qendra e vjetër e qytetit të Ohrit - tërësia monumentale (e ndarë në 19 komplekse monumentale) me mbetje të shumta arkeologjike dhe objekte të veçanta me tipare të trashëgimisë kulturore me rëndësi të jashtëzakonshme (foto. 42);*

Komuna: e Ohrit

Kërcënimi: urbanizimi i papërshtatshëm, ndërtimi i objekteve me arkitekturë të papërshtatshme, madhësia dhe lartësia, të cilat kontribuojnë në uljen e cilësisë së pamjes së tërësisë tradicionale; rregullimi dhe kujdesi joadekuat i objekteve të banimit dhe sakrale; presioni i lartë nga turizmi gjatë sezonit të verës (duke përfshirë parkimin e papërshtatshëm, rrëmujën në komunikacion dhe hedhjen e papërshtatshme të mbeturinave); përdorimi i materialit të papërshtatshëm të shtrimit të pllakave; përdorimi i bilbordeve komerciale dhe kolektorëve diellorë që e dëmtojnë vërtetësinë e tërësisë.

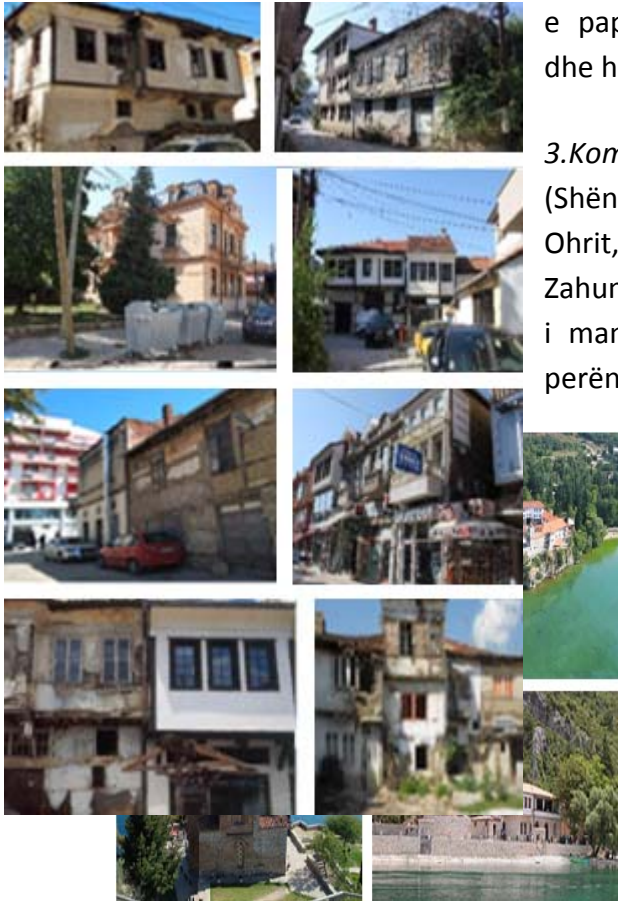

Fotografia 41. Qendra e vjetër urbane në Ohër

2. Qyteti i Strugës - i vendosur përgjatë bregut të Liqenit të Ohrit me lokalitete të shumta arkeologjike dhe objekte të veçanta me veçori të rëndësishme të trashëgimisë kulturore (foto. 43);

Komuna: e Strugës

Kërcënimi: urbanizimi joadekuat i qytetit, ndërtimi i objekteve me arkitekturë joadekuate, madhësia dhe lartësia, të cilat kontribuojnë në transformimin e plotë, copëzimi dhe prishja e integritetit vizual të tërësisë tradicionale; rregullimi dhe kujdesi joadekuat i objekteve të banimit dhe sakrale; presioni i lartë nga turizmi gjatë sezonit të verës (duke përfshirë parkimin

e papërshtatshëm, rrëmujën në komunikacion dhe hedhjen e papërshtatshme të mbeturinave).

3. Komplekset e manastirit Shën Arhangel Mihail (Shën Naum) në pjesën jugore të bregdetit të Ohrit, kompleksi i manastirit Shën Mëria Zahumska - Zaum, afër fshatit Tërpejcë, kompleksi i manastirit Shën Mëria - Kalishtë, në bregun perëndimor të Liqenit të Ohrit dhe Shën Jovan Bogoslllov - Kaneo (foto. 44).

Komunat: e Ohrit dhe e Strugës

Kërcënimi: urbanizimi që kontribuon në transformimin e pamjes bregdetare; kërcënimi i mundshëm i turizmit të papërshtatshëm.

Fotografia 43. Komplekset e manastirit

3. Vendbanimet bregdetare (Tërpejcë, Peshtani, Radozhdë dhe Kalishtë): fshatra tipike të peshkatarëve, popullsia e të cilave është marrë me peshkim dhe blegtori, por në disa dekadat e fundit janë orientuar drejt zhvillimit të turizmit me veprimtari mirë të zhvilluara të shërbimit të tregtisë dhe hotelierisë.
4. Kishat dhe komplekset e manastirit ndodhen në afërsinë e fshatrave (foto. 45)

Fotografia 44. Vendbanimet bregdetare Tërpejcë, Peshtani dhe Radozhdë

Komunat: e Ohrit dhe e Strugës

Kërcënimi: urbanizimi i shiritit bregdetar që kontribuon në transformimin e pamjes bregdetare; kërcënimi i mundshëm i turizmit të papërshtatshëm.

5. ZONAT TË CILAT JANË ME RËNDËSI TË VEÇANTË PËR MJEDISIN JETËSOR, NË ASPEKT TË MBROJTJES SË SHPENDËVE TË EGRA DHE HABITATEVE

5.1 Zonat e mbrojtura kombëtare

Plani hapësinor i Republikës së Maqedonisë së Veriut nga viti 2004 është dokumenti më i lartë afatgjatë dhe integral i planit për hapësirën e shtetit, me të cilin jepen drejtime për dedikimin, shfrytëzimin, mbrojtjen, organizimin dhe rregullimin e hapësirës së territorit të shtetit dhe për rregullimin me atë hapësirë. Plani hapësinor i RM-së nuk e përpunon trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit. Diversiteti biologjik dhe mbrojtja e saj trajtohet në pajtim me Ligjin e vjetër për raretet natyrore. Në kapitullin i cili e trajton trashëgiminë natyrore, janë përcaktuar zonat e mbrojtura dhe zonat e parapara për mbrojtje, si dhe llojet e veçanta në zonat e mbrojtura dhe jashtë tyre (Tabela 16).

Tabela 16 Plani hapësinor i RM-së: Pasqyra e zonave të mbrojtura dhe zonave të propozuara për mbrojtje në Rajonin e Ohrit

Kategoria	Emri	Komuna	Statusi i mbrojtjes
Parku kombëtar	Galiçica	Ohër	I mbrojtur
Rezervati kërkimor-shkencor	Osoji	Ohër	Propozim
Monument natyror	Dushku i Maqedonisë	Ohër	I mbrojtur
Monument natyror	Shpella Samoska dupka	Ohër	Propozim
Monument natyror	Shpella Jaorec	Ohër	Propozim
Monument natyror	Panjë	Ohër	I mbrojtur
Monument natyror	Trungje qiparisi	Ohër	I mbrojtur
Monument natyror	Pisha e Alepit	Ohër	I mbrojtur
Monument natyror	Duvallë – f. Kosel	Ohër	I mbrojtur
Monument natyror	Panjë	Strugë	I mbrojtur
Monument natyror	Shpella Mleçnik	Strugë	I mbrojtur
Monument natyror	Burimet e Vevçanit	Vevçan	I mbrojtur

5.2 Zonat e mbrojtura dhe të shpallura ndërkombëtare

5.2.1 Rrjetet ekologjike

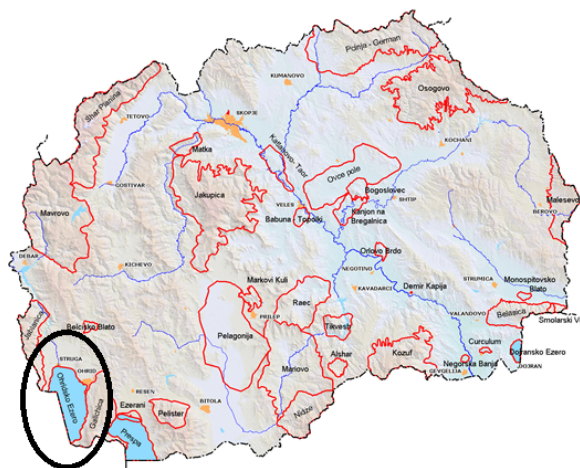
Rrjeti ekologjik paraqet sistem të zonave të ndërlidhura reciprokisht ose zonave të rëndësishme ekologjike të afërta në aspektin hapësinor, të lidhura me korridore natyrore ose artificiale, të cilat me një shpërndarje të ekuilibruar biogeografike kontribuojnë dukshëm në mbrojtjen e ekuilibrit natyror dhe biodiversitetit. Vendosja e rrjetit ekologjik kombëtar në përbërje të të cilit krahas zonave të rëndësishme ekologjike hyjnë edhe sistemi i korridoreve ekologjike, zonat e mbrojtura dhe zonat e propozuara për mbrojtje, si dhe zonat e rëndësishme ekologjike për Bashkimin Evropian - Natura 2000 është përcaktuar në Ligjin për mbrojtje të natyrës (neni 53). Krijimi i rrjetit ekologjik kombëtar është përcaktuar në disa dokumente strategjike kombëtare: Plani hapësinor i Republikës së Maqedonisë (2004) (elementet themelore janë definuar në Studimin për mbrojtjen e trashëgimisë natyrore nga

viti 1999, PVEK-ja e dytë (2006) dhe SKBDPV-ja e parë (2004). Në atë drejtim, në periudhën e kaluar në Maqedoninë e Veriut janë ndërmarrë aktivitete për identifikim të Rrjetit emerald dhe rrjetit ekologjik kombëtar (MAK-NEN), ndërsa aktivitetet për vendosjen e rrjetit Natura 2000 janë në fazë fillestare. Gjithashtu, Brezi i gjelbër ballkanik paraqet një lloj të rrjetit ekologjik në Maqedoni i cili shtrihet përgjatë tre kufijve shtetërore drejt Bullgarisë, Greqisë dhe Shqipërisë.

5.2.1.1 Rrjeti emerald

Rrjeti emerald paraqet rrjet në zonat me interes të veçantë për ruajtje të caktuara me qëllim ruajtjen e rrjetit të habitateve natyrore dhe shtrihet në territorin e vendeve anëtare të Konventës së Bernës. Aktivitetet për zhvillim të Rrjetit kombëtar emerald në Republikën e Maqedonisë filluan që në vitin 2002, ndërsa identifikimi i tërësishëm përfundoi në vitin 2008. Gjithsej 35 zona (20 në rajonin biogeografik alpin Maqedonia Perëndimore, ndërsa 15 në rajonin kontinental-Maqedonia Lindore), janë përfshirë në Rrjetin kombëtar emerald që zënë një sipërfaqe prej 752,223 ha, që është afro 29% e territorit të Republikës së Maqedonisë (MMJPH 2008). Dymbëdhjetë zona emerald janë tërësisht të mbrojtura, e dy të tjera janë pjesërisht të mbrojtura në nivel kombëtar me kategori të ndryshme të mbrojtjes përkatësisht vetëm 27% të zonave emerald janë të mbrojtura në nivel kombëtar, ndërsa të tjerat janë jashtë rrjetit të zonave të mbrojtura. Rrjeti emerald paraqet vegël të rëndësishme përgatitore për vendet të cilat janë në proces të afrimit me BE-në gjatë zbatimit të obligimeve të Direktivave për zogj dhe habitate dhe vendosje të rrjetit Natura 2000, por gjithashtu edhe e ndihmon vendosjen e sistemit kombëtar të zonave të mbrojtura. Siç mund të vërehet në fotografinë 46, Rajoni i Ohrit përfshin tri zona të mbrojtura emerald (Liqeni i Ohrit, Galiçica dhe Jablanica).

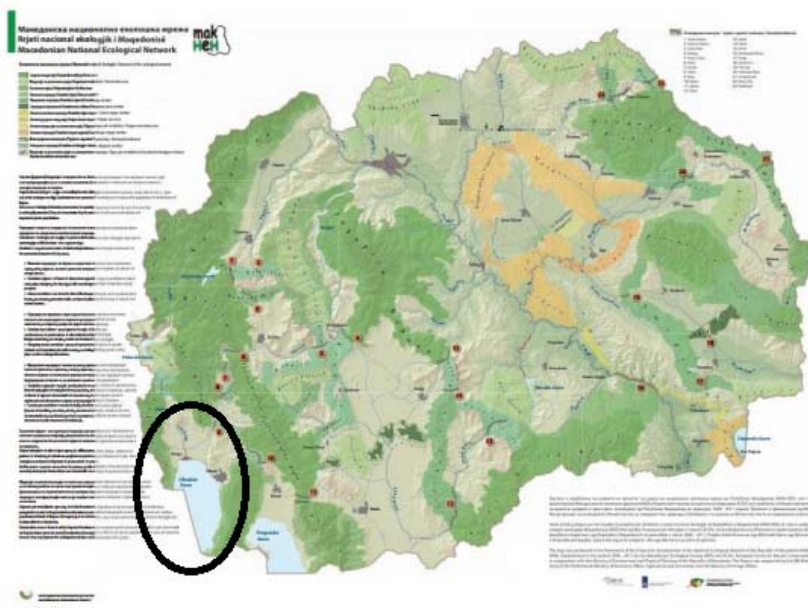

Fotografia 46. Rrjeti emerald

5.2.1.2 Rrjeti ekologjik kombëtar (MAK-NEN)

Rrjeti ekologjik kombëtar (MAK-NEN) është përpunuar në periudhën 2008-2011. Ariu i murmë (*Ursus arctos*) është marrë si lloj i mbrojtur për identifikimin e zonave kryesore (kyçe), korridoreve ekologjike dhe zonave për revitalizim të cilat i lidhin zonat qendrore dhe brezat

mbrojtëse. Harta e përpunuar e MAK-NEN përfshin 13 zona qendrore (kryesore për mbajtje të popullatës stabile të ariut), 26 korridore (12 vijore, 11, rajonale dhe 3 korridore me kalime), ndërsa janë caktuar edhe breza mbrojtëse rreth shumicës së rajoneve kryesore me gjerësi të ndryshme varësisht nga karakteristikat natyrore të relievit dhe ndikimi i njeriut, si dhe shumë rajone për revitalizim. U identifikuan njëzetetë “gryka të ngushta” potenciale kryesisht lidhur me zhvillimin e infrastrukturës së komunikacionit dhe energjetikës, të cilat në të ardhmen mund të shndërrohen në një barrierë të patejkalueshme për lëvizje të bishave të mëdha. Drejtimet për mbrojtjen dhe menaxhimin me korridoret e identifikuar janë përfshirë në Planin për menaxhim me korridoret e ariut të murrmë. Sipas fotografisë 47 tregohet se në Rajonin e Ohrit janë përfshirë zona kryesore për ariun e murrmë dhe atë Galičica dhe Jablanica.

Fotografia 47 rrjeti MAK-NEN

Rrjeti ekologjik Natura 2000

Rrjeti ekologjik Natura 2000 është vendosur në territorin e vendeve anëtare të BE-së me qëllim sigurimin e biodiversitetit përmes ruajtjes së habitateve natyrore dhe të florës dhe faunës së egër.

Obligimi për vendosjen e Natura 2000 del nga neni 3 i Direktivës për ruajtje të habitateve natyrore edhe të faunës dhe florës së egër (92/43/KEE). Masat e ndërmarrë sipas kësaj direktive janë dedikuar për ruajtje të/ose për përtëritje të gjendjes së volitshme të ruajtjes së vendeve natyrore dhe të llojeve të egra bimore dhe shtazore të cilat janë me interes për BE-në. Rrjeti ekologjik Natura 2000 përfshin “Zona të mbrojtura të veçanta” (ZMV) - të caktuara në pajtim me Direktivën për ruajtje të zogjve të egra dhe “Rajone të veçanta për ruajtje” (RVR) - të caktuara në pajtim me Direktivën për ruajtje të habitateve natyrore dhe të faunës dhe florës së egër (Direktiva Habitat).

Në nenin 52 të Ligjit për mbrojtje të natyrës është dhënë bazë juridike për vendosjen e Rrjetit ekologjik Natura 2000.

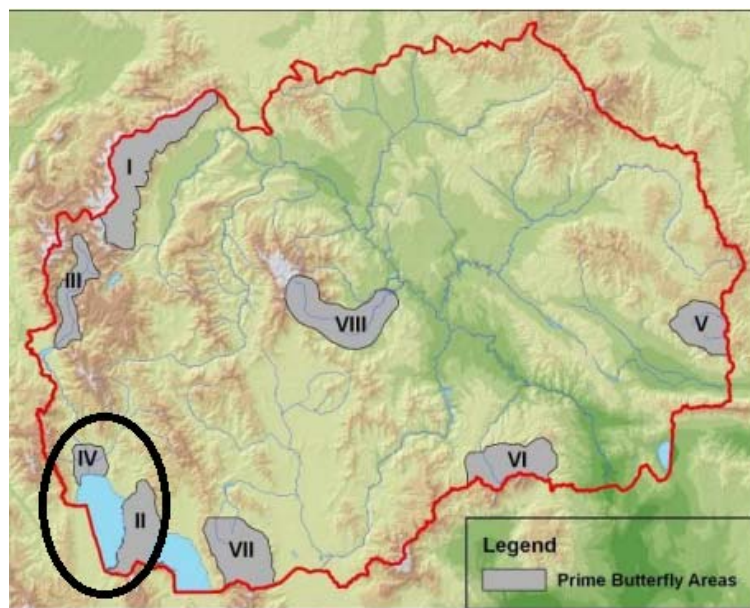
MMJPH realizon aktivitete vazhdimisht për harmonizimin e mëtutjeshëm të legjislacionit kombëtar për mbrojtjen e natyrës me legjislacionin e BE-së, përkatësisht me direktivat për habitate dhe zogj. Në atë drejtim është bërë identifikimi i habitateve dhe llojeve me rëndësi evropiane në nivel kombëtar. dhe janë identifikuar nëntë (9) rajone si zona potenciale për Natura 2000 dhe dy (2) rajone me potencial të lartë natyror. Prej tyre Liqeni i Ohrit është propozuar si zonë potenciale me mbrojtje të veçantë (SPA) sipas Direktivës për zogj, ndërsa Galiçica si zonë me rëndësi komunitare (SCI), në pajtim me Direktivën për habitate.¹⁰

5.2.1.3 Zona të caktuara ndërkombëtare

Numri më i madh i zonave të rëndësishme për mbrojtje të zogjve, bimëve dhe fluturave janë identifikuar dhe caktuar në pajtim me kriteret ndërkombëtare në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Rajoni i Ohrit përfshin 2 zona primare për flutura dhe 4 zona të rëndësishme bimore dhe një Zonë e rëndësishme ornitologjike Liqeni i Ohrit.

Zona parësore për flutura (PBA)

Nga gjithsej tetë rajone të identifikuar si PPP zona në nivel të të gjithë shtetit, në Rajonin e Ohrit janë identifikuar 2: Struga dhe Galiçica (fotografia 48)

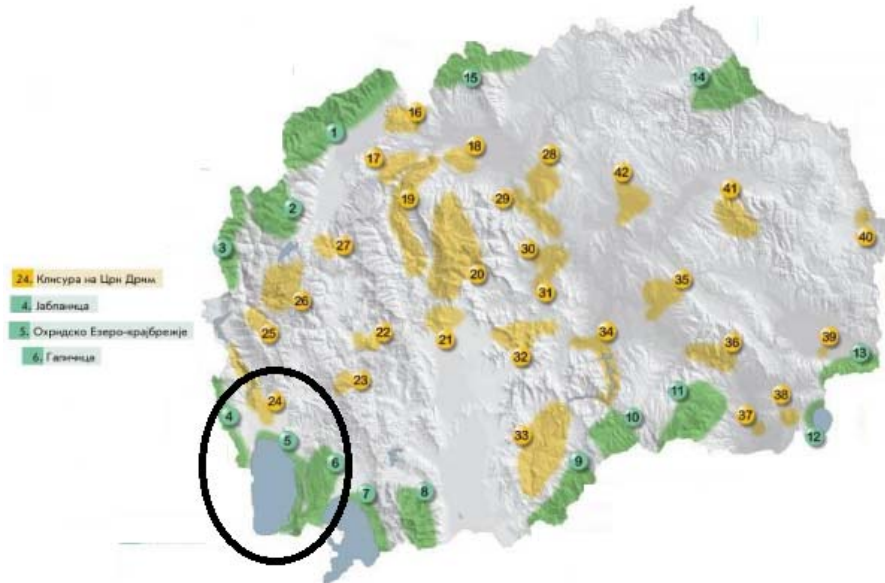

fotografia 48 Zona parësore për flutura (PBA)

Zona e rëndësishme bimore (IPA)

Në lidhje me zonat e rëndësishme për bimët në Rajonin e Ohrit janë identifikuar 4 zona dhe atë: Bregu i liqenit të Ohrit, Galiçica, gryka e Drinit të Zi dhe Jablanica (fotografia 49).

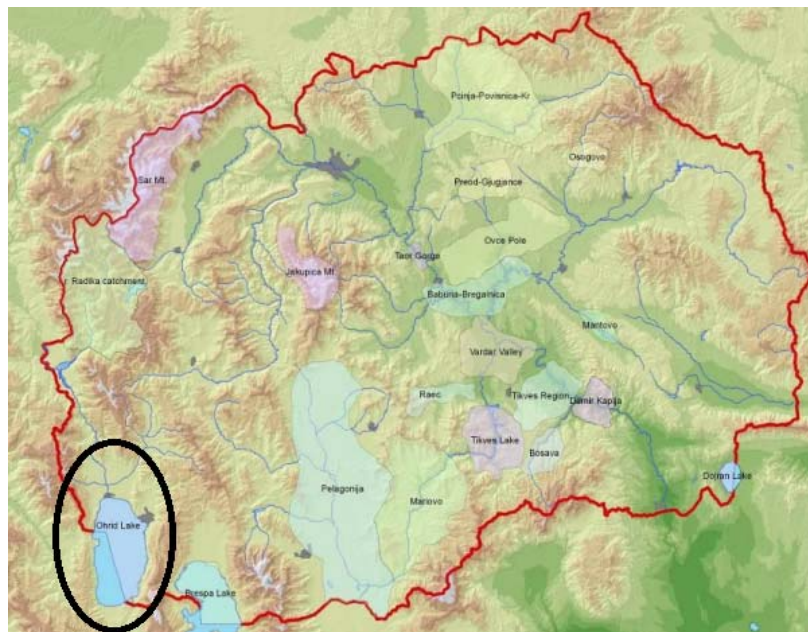
¹⁰ http://www.moepp.gov.mk/?page_id=4920

Fotografia 49 Zona e rëndësishme bimore (IPA)

Zona e rëndësishme ornitologjike (IBA)

Sa u përket zogjve, në Rajonin e Ohrit është identifikuar një Zonë e rëndësishme ornitologjike Liqeni i Ohrit.

Fotografia 50 Zona e rëndësishme ornitologjike

ZRO Liqeni i Ohrit u caktua në vitin 2008 me emrin IPA MK005 si rezultat i prezencës së dy llojeve themelore sipas Kriterit global IBA A4 (Kongrecione) (zona është e njohur ose konsiderohet se mban kongregacione prej $\geq 1\%$ të popullatës globale të një ose më shumë llojeve në bazë të rregullt ose të parashikueshme) dhe atë: Polaga (*Fulica atra*) është paraqitur prej 32.000 njësisish dhe karabullaku i vogël (*Phalacrocorax pygmaeus*) i paraqitur me 100 çifte.

Popullata globale e Polagës (*Fulica atra*) vlerësohet të jetë 7.950.000-9.750.000 njësi (Wetlands International 2016). Gjatë regjistrimit dimëror të zogjve ujore në Liqenin e Ohrit kah mesi i muajit janar (2017) ishte e përfaqësuar nga Polaga (*Fulica atra*) prej 19.519 njësi, që është 0.2% e popullatës botërore. Si rezultat i kësaj, dendësia momentale e popullimit të polagës është pesë herë më e vogël se numri i pragjeve për seleksionim të zonës si e rëndësishme.

Popullata globale e llojit të dytë themelor – karabullaku i vogël (*Phalacrocorax pygmaeus*), vlerësohet të jetë 48.000-137.000 njësi (Wetlands International 2015). Dendësia aktuale e popullatës së karabullakut të vogël gjithashtu është nën numrat e pragut për seleksionim të zonës së të rëndësishme¹¹.

Zona kryesore për biodiversitet (KBAs)

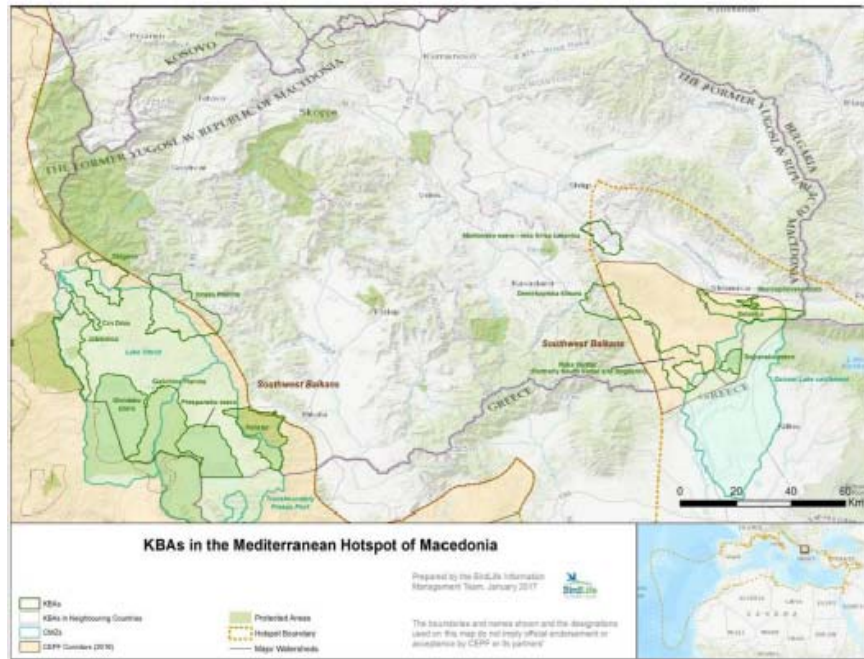
Rrjeti ZMO gjithashtu përmban pjesë të madhe dhe reprezentative edhe nga pjesa tjetër e biodiversitetit. Zona të rëndësishme për zogj dhe për biodiversitet janë zona të rëndësishme për konservim të llojeve të zogjve të cilat identifikohen në kuadër të programit **BirdLife International IBA**. Këto vende janë mjaft të vogla që të mund të ruhen në tërësi, shpesh janë pjesë e rrjetit të zonave të mbrojtura dhe kanë karakteristika të veçanta, sa është e mundshme më shumë, ose rëndësi ornitologjike në krahasim me mjedisin. LMO janë pjesë e zonave kryesore për biodiversitetin të cilat paraqesin qasje më të gjerë të integruar për konservim dhe shfrytëzim të qëndrueshëm të mjedisit natyror. Identifikimi i LMO-ve bëhet në bazë të kriterëve të pranuar dhe të standardizuara ndërkombëtare dhe paraqet proces rrjedhës. Deri tani janë definuar më shumë LMO për numër të madh të rajoneve terrestre të ujërave të ëmbla dhe detare në botë. Zonat e rëndësishme për zogj u riemëruan në vitin 2013 në “Zona të rëndësishme për zogj dhe për biodiversitetin”, që të potencohet rëndësia e tyre edhe për llojet tjera.¹²

Në gjithë rajonin mesdhetar, Rajoni i Ohrit përkatësisht pellgu i Liqenit të Ohrit konsiderohet si zonë kryesore prioritare për biodiversitetin (KBAs) 68 lloje të peshqve aktivë dhe butakëve e bëjnë Liqenin e Ohrit një prej vendeve më të rëndësishme të biodiversitetit biologjik në ekosistemet e ujërave të ëmbla në Evropë. Prej këtyre llojeve, 25 janë endemike për liqenin dhe gjithashtu janë shumë të rrezikuara që e bëjnë Liqenin zonë e rëndësishme për AZE (Alliance for Zero Extinction). Zonat e përfshirë në Aleancën për zhdukje zero) janë ato për të cilat nevojiten aktivitete urgjente për ruajtje nëse llojet e pranishëm në to nuk guxojnë të zhduken në një të ardhme të afërt.¹³

¹¹ Studimi për hulumtim të grupeve taksonomike të faunës (zogj dhe lakuriqa) përgjatë largpërçuesit nënstationi 400kv Manastir 2 – kufiri me Shqipërinë dhe nënstationi Ohër, INM, 2017.

¹² <http://doma.edu.mk/zaucenje/255-znachajni-podrachja-za-ptici-i-za-biodiverzitet-iba>

¹³ Darwall, W., Carrizo, S., Numa, C., Barrios, V., Freyhof, J. and Smith, K. (2014). *Freshwater Key Biodiversity Areas in the Mediterranean Basin Hotspot: Informing species conservation and development planning in freshwater ecosystems*. Cambridge, UK and Malaga, Spain: IUCN. x + 86pp.

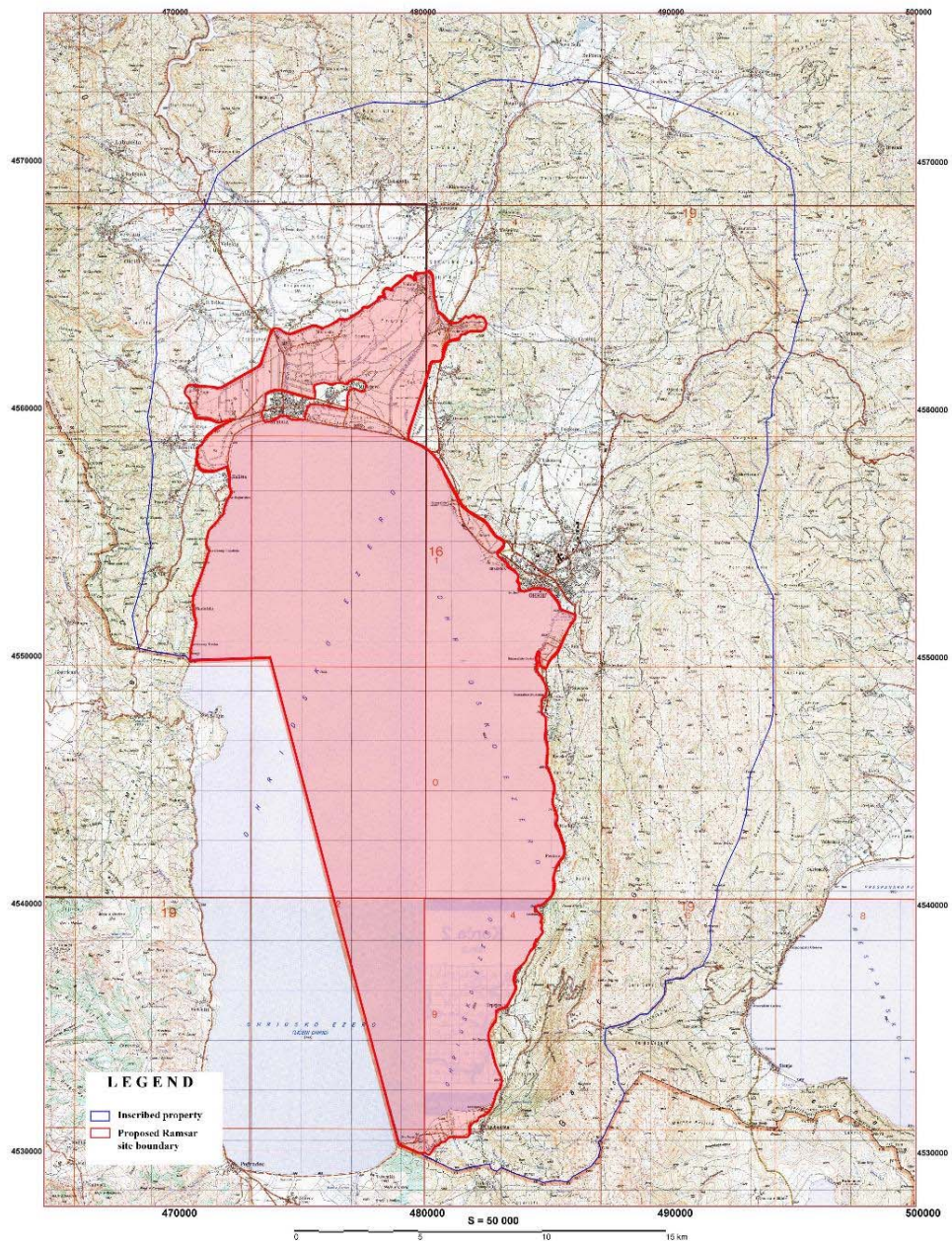
fotografia 51 Zona kryesore për biodiversitet

Zona e Ramsarit

Këtë viti është parashtruar nominim për Liqenin e Ohrit dhe Moçalin e Studençishtes si zonë e Ramsarit. Siç mund të shihet në fotografinë 52 është përfshirë një pjesë e bregut nga ana e Strugës.

"Natural and Cultural Heritage in Ohrid Region"

fotografia 52 Zona e Ramsarit¹⁴

¹⁴ burim: OJQ Ohër SOS

6. CAKTIMI I VËLLIMIT TË VSMJ

6.1. Përcaktimi i qëllimeve dhe sfidave të Planit

Procesi i përcaktimit të vëllimit përfshin:

- analiza të sfidave dhe qëllimeve dhe detyrave të Planit,
- vendosje të qëllimeve të VSMJ dhe
- testim të kompatibilitetit/harmonizimit ose divergjencës së qëllimeve të Planit dhe VSMJ

Sfida zhvillimore të Planit

Ruajtja e vlerave të jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore botërore të Rajonit të Ohrit, has në numër të madh të sfidave. Me analizën e Raporteve të UNESCO-s, mendimet e publikut dhe palëve të prekur si mendime ekspertësh, të veçuara nga sfidat kryesore (fotografia 53) të cilat potencohen në të gjitha dokumentet e lartpërmendura dhe atë:

URBANIZIMI I PAKONTROLLUAR

SISTEM JO MJAFT FUNKSIONAL ME TRASHËGIMINË NATYRORE DHE KULTURORE

MOSIMPLEMENTIMI I KORNIZËS JURIDIKE DHE INSTITUCIONALE

EKSPLOATIMI I RESURSEVE NATYRORE; TRANSFORMIMI URBAN BREGOR DHE RAJONAL DHE NDIKIMI KUMULATIV I OBJEKTEVE INFRASTRUKTURE

VETËDIJA JO MJAFT E ZHVILLUAR TE POPULLATA LOKALE DHE KAPACITETET INSTITUCIONALE PËR VJU

ÇREGULLIMI I INDEKSIT TË FUNKSIONALITETIT TË BREGUT

Fotografia 53 Sfida zhvillimore të Planit

Përgjigja e këtyre sfidave zhvillimore duhet të jetë prioritare si dhe të bëhet plan për realizimin e tyre.

Pikërisht prej atje u vendosën qëllimet e VSMJ – të vendosura në bazë të ligjeve, strategjive dhe planeve relevante kombëtare dhe të BE-së. Ato diskutohen më vonë në këtë raport.

6.1.1 Analiza e qëllimeve të Planit

Në pikën 2.2. janë analizuar qëllimet e planit.

6.2 Vendosja e qëllimeve të VSMJ

Qëllimi i kësaj VSMJ-je është që të sigurohet se mbrojtja e mjedisit jetësor veçanërisht e VJU e Rajonit të Ohrit është në përputhje me Planin për menaxhim si dhe me kornizën juridike. Kjo do të bëhet përmes vlerësimit në kohë të ndikimeve të cilat mund t'i kenë detektuar problemet mbi VJU dhe përmes shqyrtimit të alternativave për shmangie ose zvogëlim të tyre. Përfshirja në kohë e qëllimeve të mbrojtjes së VJU do të mundësojë zhvillim të qëndrueshëm të Rajonit të Ohrit dhe ruajtje të pasurisë natyrore dhe kulturore për të cilat i njëjti është nën mbrojtjen e UNESCO-s.

Qëllimi i vlerësimit strategjik është përcaktuar në pajtim me:

- ✓ *Ligjin për mjedisin jetësor (Gazeta Zyrtare e RM-së" nr. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 39/16, 99/ 18).*

Ndërsa i njëjti është i lidhur me:

Ligjin për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit ("Gazeta Zyrtare e RM-së" nr. 75/2010),

Ligjin për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore ("Gazeta Zyrtare e RM-së" nr. 20/04, 71/04, 115/07, 18/11, 148/11, 23/13, 137/13, 164/13, 44/14, 199/14, 104/15, 154/15, 192/1539/16 dhe 11/18)

Ligjin për shpallje të qendrës së vjetër të qytetit të Ohrit trashëgimi kulturore me rëndësi të veçantë ("Gazeta Zyrtare e RM-së" nr. 47/11 dhe 154/15)

Ligji për mbrojtjen e natyrës ("Gazeta Zyrtare e RM-së" nr. 67/2004, 14/2006 и 84/2007, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14146/15, 39/16 , 63/16 dhe 113/18)

Ligjin për mjedisin jetësor ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë, nr. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 39/16, 99/ 18)

Ligjin për ujërat ("Gazeta Zyrtare e RM-së" nr. 87/08, 06/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 146/15 dhe 52/16)

Ligjin për lundrim të brendshëm ("Gazeta Zyrtare e RM-së" nr. 55/07, 26/09, 22/10, 23/11, 53/11, 155/12 и 15/13, 137/13, 163/13, 42/14, 166/14, 146/15, 193/15 dhe 31/16)

Ligjin për mbrojtje të Liqenit të Ohrit, Prespës dhe Dojranit ("Gazeta zyrtare e RM-së" nr. 45/77, 8/80, 51/88, 10/90 dhe 62/93) Liqeni i Ohrit u shpall zonë e mbrojtur në kategorinë monument natyror.

Ligjin për shpallje të zonave pyjore në malin Galiçica Park kombëtar ("Gazeta Zyrtare e RMP" nr. 31/58 dhe 16/65) dhe **Ligjin për shpallje të një pjese të malit Galiçica park kombëtar** ("Gazeta Zyrtare e RM-së nr. 171/10)

Ligjin për pyjet ("Gazeta zyrtare e RM-së" nr. 64/09, 24/11, 53/11, 25/13, 79/13, 147/14, 160/14, 33/15, 44/15, 147/15 dhe 39/16)

Ligjin për kullosat ("Gazeta zyrtare e RM-së" nr. 3/98, 101/00, 89/08, 105/09, 42/10, 116/10, 164/13, 193/15 dhe 215/15)

Ligjin për planifikim hapësinor dhe urbanistik ("Gazeta zyrtare e RM-së nr. 199/14, 44/15, 193/15, 31/16, 163/16, 64/18 dhe 168/18)

Ligjin për tokë ndërtimore ("Gazeta zyrtare e RM-së nr. 15/15, 44/15, 98/15, 193/15, 226/15, 30/16 dhe 31/16)

Ligjin për ndërtim ("Gazeta zyrtare e RM-së nr. 130/09, 124/10, 18/11, 36/11, 54/11, 59/11, 13/12, 39/12, 144/12, 25/13, 70/13, 79/13, 137/13, 163/13, 27/14, 28/14, 42/14, 115/14, 187/14, 44/15, 129/15, 217/15, 226/15, 30/16 и 31/16, 39/16, 71/16, 132/16,35/18 64/18 dhe 168/18)

Ligjin për ratifikim të marrëveshjes ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Këshillit ministror të Republikës së Shqipërisë për mbrojtje dhe zhvillim të qëndrueshëm të Liqenit të Ohrit dhe pellgut të tij (Gazeta zyrtare numër 46/05 - 99, mbledhja 10.06.2005)

VSMJ-ja fokusohet në ndikimet të cilat nuk mund të zgjidhen lehtë në nivel të projektit (siç është rasti i ndikimeve kumulative), përkatësisht probleme të cilat duhet të zgjidhen në nivel strategjik. U identifikuan çështjet kryesore që duhet të vlerësohen, të përpiluara në bazë të rekomandimeve të UNESCO-s, çështjet e ngritura nga institucionet e prekura dhe çështjet që shkaktojnë shqetësim te publiku dhe sektori joqeveritar, si dhe konstatimit të ekspertëve të ekipit të studimit për VSMJ.

Duke pasur parasysh faktin që bëhet fjalë për një sistem i ndërlikuar i cili i përfshin mbrojtjen e natyrës dhe trashëgiminë kulturore, i njëjti bashkëvepron me shumë dokumente, programe dhe strategji tjera të planit. Andaj ekzistimi potencial i lidhjeve të drejtpërdrejta dhe të tërthorta ndërmjet planit në fjalë dhe dokumenteve tjera të planit në nivel lokal, rajonal, kombëtar dhe/ose ndërkombëtar, nevojitet që të analizohet kompatibiliteti dhe harmonizimi i tyre në kuadër të procedurës për vlerësim strategjik të mjedisit jetësor. Ky lloj i analizës duhet të konstatojë nëse eventualisht ekziston konflikt në harmonizimin ndërmjet qëllimeve të dokumenteve të ndryshme të planit, e nëse konstatohet e njëjta, atëherë nevojitet definim i masave për sigurim të kompatibilitetit. Për nevojat e analizës së lidhjeve dhe kompatibilitetit ndërmjet Planit për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit për periudhën 2019-2028 dhe dokumentet tjera të planit, në kuadër të procedurës për VSMJ të planit në fjalë janë analizuar më shumë dokumente të planit në nivel lokal, rajonal dhe kombëtar nga sferat kryesore vijuese: Menaxhimi me zonat e mbrojtura; b)

Mbrojtja e mjedisit jetësor; c) Zhvillimi ekonomik; ç) Zhvillimi i qëndrueshëm, d) Zonat relevante - turizmi, energjia, transporti, politika sociale.

Sinkronizimi i dokumentit të shqyrtuar të planit me planet, programet dhe strategjitë tjera ekzistuese në mënyrë perspektive do ta mundësojë realizimin e tij, e krahas kësaj edhe arritjen e qëllimeve të drejtpërdrejta të planit, më pak ose më shumë të kontribuojë edhe në realizimin e qëllimeve të planeve tjera. Me aplikimin e vazhdueshëm të qasjes së tillë, në kuadër të VSMJ-së, sigurohet një zgjidhje sistemore për arritjen e shkallës së lartë të komplementaritetit të qëllimeve të dokumenteve të caktuara të planit dhe optimizim të efikasitetit në realizimin e tyre, pavarësisht nga lidhshmëria e tyre hierarkike ose lloj tjetër të lidhshmërisë.

Dokumenti i planit përgatitet në pajtim me rregullativën e përgjithshme të miratuar ligjore vendore, Legjislacionin e BE-së, si dhe dokumentet ndërkombëtare të cilat janë ratifikuar në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Planet, programet dhe strategjitë kombëtare:

1. Plani hapësinor i Republikës së Maqedonisë së Veriut (2004-2020)
2. Plani hapësinor për rajonin e Ohrit dhe Prespës (2005-2021)
3. Plani për menaxhim me Parkun kombëtar Galiçica (2011-2010) (draft)
4. Strategjia kombëtare për zhvillim të kulturës (2018-2022);
5. Propozim-strategjia kombëtare për biodiversitetet me Plan veprim (2015);
6. Strategjia kombëtare për mbrojtje të natyrës (2017-2027).
7. Strategjia për zhvillim rajonal të Republikës së Maqedonisë së Veriut (2009-2019);
8. Plani i tretë kombëtar i Republikës së Maqedonisë i Konventës kuadër të KB-së për ndryshime klimatike (2014)
9. Strategjia kombëtare për menaxhim me mbeturina (2008-2020);
10. Strategjia kombëtare për zhvillim të qëndrueshëm (2009-2030);
11. Plani kombëtar për mbrojtjen e ajrit ambiental (2013-2019);
12. Strategjia kombëtare për bujqësinë dhe zhvillimin rural (2014-2020);
13. Strategjia kombëtare për Ujëra (2011-2041);
14. Strategjia kombëtare e transportit (2007—2017);
15. Strategjia kombëtare për zhvillim të turizmit (2009-2013);
16. Strategjia e mjedisit jetësor dhe ndryshimeve klimatike (2014-2020)
17. Programi për zhvillim të Rajonit jugperëndimor të planit (2015-2019);
18. Rregullimi hapësinor i Rajonit të Ohrit në nivel komunal

6.3. Testimi i ZE në lidhje me qëllimet e mjedisit jetësor

Siç është cekur, qëllimet e VSMJ-së dalin nga ligjet, strategjitë dhe planet ekzistuese dhe nga problemet e detektuara për VJU-në të rajonit të Ohrit.

Procesi i VSMJ-së doemos duhet të sigurojë se qëllimet e VSMJ-së janë marrë parasysh në mënyrat vijuese:

- krahasimi ndërmjet qëllimeve të Planit dhe VSMJ-së është bërë me qëllim të identifikimit të konflikteve potenciale
- Qëllimet e Planit mund të ridizajnohen që të shmangen dhe/ose reduktohen konfliktet
- Për zonat konfliktuoze duhet të identifikohen masa adekuate për zbutje

6.3.1 Krahasimet ndërmjet qëllimeve të Planit dhe VSMJ-së

Në tabelën më poshtë janë paraqitur qëllimet e Planit dhe raporti i tyre ndaj qëllimeve të VSMJ-së. Numrat krahas qëllimeve të VSMJ-së janë faktikisht Plane, programe dhe strategji kombëtare nga të cilat dalin dhe janë dhënë në faqen 76.

Tabela 17 Testimi i qëllimeve të Planit dhe VSMJ

QËLLIMET E PLANIT	QËLLIMET E VSMJ	RAPORT (konfliktuoz, neutral Sinergjik)
URBANIZMI I KONTROLLUAR	Sigurimi i kushteve hapësinore për ndërtim, rikonstruktim, pajim dhe mbrojtje të Rajonit; (2)	neutral
	Reduktimi i presioneve të drejtpërdrejta dhe të tërthorta mbi biodiversitetin (5)	Sinergjik
	Miratimi i planeve hapësinore për parqet kombëtare Pelister, Galiçica dhe Mavrovë deri në fund të vitit 2020 (6)	Sinergjik
	Të harmonizohen politikat kulturore zhvillimore në Republikën e Maqedonisë me politikat kulturore zhvillimore relevante të karakterit ndërkombëtar (KB, UNESCO, KE, BE). (4)	Sinergjik
	Përmirësimi i sigurisë së udhëzimit me reduktimin e fatkeqësive dhe përmirësimi i sigurisë personale të këmbësorëve, çiklistëve, shoferëve, pasagjerëve. (14)	neutral
	Ruajtja dhe mbrojtja e të gjitha hapësirave (vendeve) me vlera të jashtëzakonshme dhe të papërsëritshme natyrore me rëndësi për funksionet shkencore, kulturore, arsimore, edukative, rekreative dhe funksionet tjera (1)	Sinergjik
	Sigurimi i kushteve për funksionim optimal të sistemeve ekzistuese dhe të planifikuara infrastrukturore, lagjeve, kapaciteteve prodhuese dhe sistemeve tjera (2)	Konfliktuoz

	Përcaktimi i shpërndarjes optimale të aktiviteteve, strukturave fizike dhe popullatës në Rajonin, me respektim kritereve ekonomike, teknike-teknologjike, ekologjike dhe hapësinore-funksionale (3)	Sinergjik
	Organizimi i infrastrukturës me ndikim minimal mbi mjedisin dhe rivitalizimi i hapësirës rurale, strukturave dhe kapaciteteve ekzistuese, dhe mënyrat tradicionale të menaxhimit. (3)	Sinergjik
	Definimi i dokumentacionit të nevojshëm të planit për rregullimin dhe formësimin e hapësirës dhe përcaktimi i kushteve urbanistike-teknike për ndërtim adekuat, përkatësisht rikonstruktiv dhe rregullim të hapësirës në pajtim me dedikimin dhe ndarjen në zona të hapësirës. (3)	Sinergjik
	Koordinimi i zhvillimit hapësinor në drejtim të menaxhimit të qëndrueshëm me resurset natyrore dhe kulturore (3)	Sinergjik
	Definimi i modelit racional dhe optimal për organizimin dhe shfrytëzimin e hapësirës dhe ruajtjen e biodiversitetit dhe mbrojtjen e vlerave natyrore të cilat e përbëjnë parkun kombëtar. (3)	Sinergjik
	Definimi i kushteve hapësinore për zhvillim, si pjesë e menaxhimit integral në kuadër të sistemit të përgjithshëm për mbrojtjen e mjedisit jetësor. (3)	Sinergjik
	Promovimi i mbrojtjes së mjedisit jetësor dhe përmirësimi i shëndetësisë me ndërtim dhe investim në transportin publik dhe llojet tjera të transportit efikas dhe të vazhdueshëm i cili e redukton emisionin dhe konsumin e resurseve dhe energjisë (14)	Sinergjik
	Promovimi i faktorit social me lidhje të komuniteteve të largëta dhe të pazhvilluara dhe qasja në rrjetin e transportit; (14)	neutral
	Promovimi i rritjet ekonomike me ndërtim, përmirësim, menaxhim dhe mirëmbajtje të shërbimeve transportuese, infrastrukturës dhe rrjeteve për marrje të efikasitetit maksimal (14)	KONFLIKTUOZ
	Promovimi i rrjetit të integruar dhe interkonektiv transportues i cili vendos shërbime efektive për shfrytëzuesit (14)	KONFLIKTUOZ
	Caktimi i përfshirjes së planit në zonën e definuar të mjedisit me prioritet dhe etapa të hulumtimit dhe realizimit, e pas ndarjes së përcaktuar të blloqeve urbane.	

	Përcaktimi i parametrave për madhësinë e sipërfaqeve të planifikuara për dedikime të caktuara, në bazë të normave për planifikim të objekteve (18)	Sinergjik
	Shfrytëzimi racional i hapësirës, përputhje maksimale e infrastrukturës dhe objekteve me terrenin; formimi i tërësisë së njohur ambientale; respektimi dhe mbrojtja e të drejtës së njeriut të privatësisë; respektimi dhe mbindërtimi i vlerave të peizazhit; formimi i peizazhit kulturor; inkorporimi i përmbajtjeve shoqëruese të përdorimit themelor me dedikim të tokës; inkorporimi i masave mbrojtëse; respektimi i rregullave, standardeve dhe normativave ligjore në planifikimin; parashikimi i masave për mbrojtje dhe shpëtim. (18)	Sinergjik
	Ridedikimi i KU 17 – BU 17.1 nga (propozim) zonë e mbrojtur rreptësisht ZMRR - Moçali i Studençishtes në A0 - banim me regjim të veçantë (15)	KONFLIKTUOZ
	Ndryshime në zonimin (ndarjen në zona) e PK Galiçica që të mundësohet realizimi i projekteve zhvillimore (18)	KONFLIKTUOZ
	Rivitalizimi i infrastrukturës (18)	Sinergjik
	Të kihet kujdes në kapacitetin e mjedisit ose rrethinës për shfrytëzim të hapësirës në kuptim të numrit të turistëve, aktiviteteve dhe objekteve që mund të jenë të pranishëm njëkohësisht, ndërsa hapësira të mos e humbë aktraktivitetin origjinal (18)	Sinergjik
	Zhvillimi i zonave zhvillimore turistike KK Lubanishtë, KK Ohër 4, KK Kalishtë, KK Strugë, KK Stenjë, KK Oteshevë; - autokampet: “Lubanishtë”, “Gradishtë”, “Eleshec”, “Andon Dukov”, “As”, “Livadhi” dhe Treskë”;	KONFLIKTUOZ
	Të avancohet korniza ligjore, në pajtim me legjislativin e BE-së dhe marrëveshjet e ratifikuara ndërkombëtare relevante për mbrojtjen e natyrës dhe të sigurohet kornizë institucionale përkatëse përmes përforsimit të kapaciteteve administrative (6)	Sinergjik
	Përforsimi i bazës së informatave, kapacitetit analitik dhe institucional të institucioneve kombëtare kryesore për integrim të prioriteteve për ndryshimet klimatike në strategjitë kombëtare për zhvillim dhe programet sektoriale relevante me sigurim të mbështetjes financiare dhe teknike. (8)	Sinergjik
	Deri në vitin 2022 të inkorporohet politika për mbrojtjen e natyrës në strategjitë, planet dhe programet në sektorët tjerë. (6)	Sinergjik

PËRFORCIMI I KAPACITETEVE DREJTUESE TË INSTITUCIONEVE KOMPETENTE	Inicimi i bashkëpunimit në nivel trepalësh në të gjitha segmentet e zhvillimit dhe vendosja e bazave të zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik dhe social dhe mbrojtje integrale e hapësirës nga të tre anët (2)	Sinergjik
	Të vendoset ambient i volitshëm financiar dhe material për zhvillim afatgjatë të kulturës me angazhim për rritje të vazhdueshme të mjeteve buxhetore të dedikuara për financimin e aktiviteteve programore në kulturën. (4)	Sinergjik
	Të stimulohet potenciali artistik kreativ i të gjithë qytetarëve të Republikës së Maqedonisë pavarësisht të përkatësisë së tyre etnike, fetare, ideologjike, politike, sociale, gjinore dhe të moshës (4)	neutral
	Përfshirja e Republikës së Maqedonisë në përpjekjet globale për zbutje të ndryshimeve klimatike dhe zbatim të obligimeve të ndërmarra nga anëtarësimi në Konventën kuadër të Kombeve të Bashkuara për ndryshimet klimatike dhe Protokollin e Kiotos. (8)	neutral
	Vendosja e fondit kombëtar për testimin e masave për adaptim dhe futje të llojeve të rezistueshëm ndaj thatësisë (8)	neutral
	Formimi i qendrës nacionale për thatësi (8)	neutral
	Zhvillimi i kriterëve dhe identifikimi i mënyrave për përdorim të tokës dhe zonave agroekologjike etj. (8)	neutral
	Të sigurohet financimi i vazhdueshëm dhe i zmadhuar i mbrojtjes së natyrës nga mjete buxhetore në nivel qendror dhe lokal, nga investime dhe burime tjera të financimit, përmes vendosjes së modeleve të qëndrueshme adekuate dhe efikase të financimit të mbrojtjes dhe shfrytëzimit të qëndrueshëm të natyrës. (6)	neutral
	Futja e resurseve të qëndrueshme financiare dhe mekanizmave ekonomike adekuate për sigurimin e mbilimit të plotë të shpenzimeve për mirëmbajtje të sistemit të integruar për menaxhim me mbeturina; (9)	neutral
	Vendosja e sistemit për mbledhje të të dhënave/informatave për burimet, natyrën, sasinë dhe fatin e rrjedhave të mbeturinave, si dhe për kapacitetet për përtëritje të materialeve/energjisë dhe për deponimin e mbeturinave dhe sigurim të qasjes së nevojshme të publikut në të; (9)	neutral

	Vendosja e sistemit bashkëkohor teknik për menaxhim me mbeturina; (9)	neutral
	Aplikimi i teknikave efikase dhe të pagueshme për menaxhim me rrjedhat e veçanta të mbeturinave; (9)	neutral
	Futja e depove për mbeturina të rrezikshme dhe të parrezikshme dhe kapacitete tjera për deponim të mbeturinave në pajtim me standardet moderne; (9)	neutral
	Mbyllja graduale dhe/ose sanimi i depove komunale ekzistuese për mbeturina dhe/ose vendeve ekologjike industriale. (9)	Sinergjik
	Krijimi i mjedisit dhe hapësirës së biznesit për punësime të reja (18)	Sinergjik
TRASHËGIMI NATYRORE	Kontrolli i cilësisë së ajrit dhe të reduktohen rreziqet ndaj shëndetit të njeriut dhe funksionimit të ekosistemeve (11)	neutral
	Ruajtja dhe mbrojtja e të gjitha hapësirave (vendeve) me vlera të jashtëzakonshme dhe të papërsëritshme natyrore me rëndësi për funksionet shkencore, kulturore, arsimore, edukative, rekreative dhe funksionet tjera (1)	Sinergjik
	Të sigurohet mbrojtja integrale e tërësisë hapësinore natyrore e Parqeve kombëtare dhe Monumenteve natyrore (Jabalanicë, Liqeni i Ohrit, Galiçica, Liqeni i Prespës, Pelisteri). (2)	Sinergjik
	Sigurimi i mbrojtjes së natyrës në Maqedoni është bazuar në principet e rrjetit "Natura 2000" përmes implementimit të përforcuar të Strategjisë për biodiversitet dhe Plan veprimit (10)	Sinergjik
	Promovimi i rrjetit të ri për monitorim të mjedisit jetësor (10)	Sinergjik
	Ruajtja e gjendjes së mirë të ujit, parandalimi i ndotjes së ujit, parandalimi i ndryshimeve hidromorfologjike dhe rehabilitimi i gjendjes së ujit ku është çrregulluar. (13)	Sinergjik
	Mbrojtja e njerëzve dhe të mirave materiale nga efektet e dëmshme të ujit; (13)	neutral
	Arritja e gjendjes së mirë të ujit të trupave ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore (13)	Sinergjik
	Mbrojtja e ujit dhe ekosistemeve të varur nga uji (13)	Sinergjik

	Harmonizimi i masave të menaxhimit me ujërat me shfrytëzuesit e hapësirës nga sektorët tjerë (13)	Sinergjik
	Menaxhimi i qëndrueshëm me ujërat me shfrytëzim racional dhe të qëndrueshëm të resurseve ujore (13)	Sinergjik
	Përmirësimi i gjendjes së biodiversitetit përmes ruajtjes së ekosistemeve, llojeve dhe diversitetit gjenetik për shkak të rritjes së përfitimeve nga biodiversiteti dhe shërbimet e ekosistemit (5)	Sinergjik
		Sinergjik
		Sinergjik
		neutral
MBROJTJA TRASHËGIMISË KULTURORE E	Përgatitja e listës së monumenteve me rëndësi kombëtare, evaluimi dhe përpunimi i listës së veçantë të të mirave më të rrezikuara të trashëgimisë së patundshme kulturore (4)	Sinergjik
	Miratimi i standardeve për konservim të trashëgimisë kulturore dhe përpunim të manualeve metodologjike profesionale, drejtimeve dhe normave për konservim (4)	Sinergjik
	Vendosja e metodave profesionale të identifikimit, evidenca dhe valorizimi i vendeve kulturore, rajoneve kulturore, inicimi i qasjes integrale në mbrojtjen e tyre dhe trajnimi i kuadrit për përpunimin dhe implementimin e tyre (4)	Sinergjik
	Përgatitja e strategjisë për ruajtje, përtëritje dhe zhvillim të zejeve të vjetra në funksion të mbrojtjes dhe konservimit (4)	Sinergjik
	Mbrojtja dhe ruajtja e trashëgimisë kulturore në gjendje burimore dhe krijimi i kushteve të volitshme për mbijetesën e saj si qëllim esencial (2)	Sinergjik
	Përcaktimi i detyrueshëm i masave të planit për mbrojtje dhe drejtimet e caktimit të regjimit të mbrojtjes së të mirave të patundshme kulturore, mbi baza mbrojtëse-konservatore sipas llojit të planit për të cilin janë dedikuar, aprovuar dhe verifikuar nga Drejtoria për mbrojtje të trashëgimisë kulturore (2)	Sinergjik
	Përpunimi i planeve të reja hapësinore dhe urbanistike dhe revizioni i planeve të tilla ekzistuese për rajonin në fjalë, si dhe përpunimi i planeve, programeve tjera	Sinergjik

	dhe dokumentacionit teknik, për shkak të harmonizimit në aspekt të mbrojtjes së trashëgimisë së patundshme kulturore (2)	
	Harmonizimi i interesit publik për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore dhe përfshirja e tij aktive në rrjedhat moderne të jetës si faktor i zhvillimit të qëndrueshëm shoqëror (2)	Sinergjik
	Të realizohet mbrojtja e vazhdueshme e trashëgimisë kulturore pavarësisht nga karakteristika e saj historike, civilizuese dhe etnokulturore. (4)	neutral
	Të digjitalizohet krijimtaria artistike bashkëkohore si pjesë e pasurisë kulturore bashkëkohore të Republikës së Maqedonisë. (4)	neutral
	Të krijohen kushte për rritjen e numrit të të mirave kulturore nën mbrojtjen e UNESCO-s si të mira kulturore me rëndësi të jashtëzakonshme botërore. (4)	Sinergjik
	Të avancohet mbrojtja e pronësisë intelektuale në kulturën dhe në krijimtarinë kulturore. (4)	neutral
	Vendosja e Qendrës së vjetër të qytetit si destinacion turistik për Vizitë	Sinergjik
	Të vendoset dhe praktikohet shfrytëzimi i qëndrueshëm i gjeodiversitetit, gjeotrashëgimisë dhe komponentëve tjera të natyrës (biodiversiteti dhe diversiteti rajonal) përmes përdorimit të njohurive tradicionale, novacioneve, praktikave më të mira dhe stimulimeve pozitive për ruajtje dhe shfrytëzim të qëndrueshëm të natyrës. 6)	Sinergjik
	Ekonomia rajonale moderne e bazuar në teknologjinë dhe njohuritë e larta (17)	neutral
	Realizimi i shfrytëzimit racional, organizimi dhe rregullimi i hapësirës me zhvendosje racionale të forcave prodhuese (1)	Sinergjik
	Sigurimi i sasive të mjaftueshme të ujit cilësor të pijshëm dhe revitalizimi i dhe modernizimi i sistemeve për ujitje dhe furnizim me ujë (13)	neutral

ZHVILLIMI QËNDRUESHËM EKONOMIK NUK ËSHTË NË KUNDËRSHTIM ME VLERAST E JASHTËZAKONSH ME UNIVERSALE TË TË MIRAVE		
	Kursimi i energjisë nga prodhimi industrial, bujqësia, energjia dhe veprimtaritë komunale (1)	neutral
	Përmirësimi i efikasitetit energjetik-përdorimi i karburanteve më cilësore dhe pastrimi i gazrave para lëshimit të tyre në mjedisin (1)	neutral
	-Pyllëzimi i terreneve dhe shfrytëzimi më racional i masës së drurit përmes rritjes së drurit teknik për llogari të drurit të zjarrit (1)	neutral
	Realizimi i zhvillimit të barabartë rajonal, me zhvillim më të shpejtë të viseve jo mjaft të zhvilluara;	neutral
	Përmirësimi i shkallës së shfrytëzueshmërisë së sistemit energjetik dhe rritja e fleksibilitetit dhe sigurisë së tij; (1)	KONFLIKTUOZ
	Shfrytëzimi i bogazit të depos dhe riciklimi si kursim i lëndëve të para, resurseve natyrore dhe energjisë; (1)	neutral
	Rajonet konkurruese të planit që karakterizohen me zhvillim dinamik dhe të qëndrueshëm; (7)	Sinergjik
	Ruajtja dhe avancimi i fondit pyjor, (12)	Sinergjik
	Rritja e prodhimit akuakulturor dhe peshkimi i qëndrueshëm (12)	neutral
Mbrojtja e mjedisit jetësor përmes zbatimit të praktikave të mira bujqësore – përputhshmëri të kryqëzuar (12)	Sinergjik	
Sigurimi i prodhimit të qëndrueshëm organik tregtar dhe aplikimi më i gjerë i qasjes agroekologjike, (12)	Sinergjik	

	rritja e konkurrencës së prodhimit bujqësor maqedonas dhe industrisë ushqimore, zhvillimi i mjediseve rurale dhe menaxhimi i qëndrueshëm me resurset natyrore. (12)	neutral
	Kohezioni më i madh demografik, ekonomik, social dhe hapësinor ndërmjet dhe në kuadër të rajoneve të planit në Republikën e Maqedonisë (7)	neutral
	Biodiversiteti - mbrojtja e racave dhe llojeve autoktone, (12)	Sinergjik
	Zhvillimi i lulëtarisë dhe prodhimit të erëzave dhe bimëve shëruese përmes të cilit mund të aktivizohen sipërfaqet të cilat nuk janë mjaft të frytshme dhe strukturore për kultivim të bimëve të kopshtit, por edhe zhvillimi i prodhimit organik të kulturave të kopshtit. (12)	neutral
	Ballafaqimi efikas me mbeturina nga bujqësia, prodhimi dhe përdorimi i burimeve të rinovueshme të energjisë në bujqësinë (12)	Sinergjik
	Përshtatja e sektorit bujqësor ndaj ndryshimeve klimatike. (12)	Sinergjik
	Të inkurajohen ndryshimet strukturore në industrinë, në favor të atyre industrive që nuk shfrytëzojnë sasi të mëdha të energjisë elektrike dhe që kanë gjithsej ndikim më të vogël negativ mbi mjedisin jetësor; (10)	Sinergjik
	Të shfrytëzohet mekanizmi për zhvillim të pastër sipas protokollit të Kiotos, si vegël plotësuese për realizimin e projekteve për reduktim (10)	Sinergjik
	Përcaktimi i teknikave dhe procedurave për kultivim, shfrytëzim të plehrave artificiale dhe reklamacion të tokës për kulturat kryesore në rajonet e goditur nga ndryshimet klimatike (8)	Neutral
	Futja e praktikave të ndryshme të lëvrimin për promovim të praktikave të qëndrueshme bujqësore (8)	Neutral
	Zhvillimi i teknikave për ujitje dhe furnizim me ujë (8)	Neutral

	Përcaktimi i teknikave dhe procedurave për kultivim, shfrytëzim të plehrave artificiale dhe reklamacion të tokës për kulturat kryesore në rajonet e goditur nga ndryshimet klimatike (8)	Neutral
	Ndërtimi i imazhit të destinacionit të njohur evropian për turizëm, të bazuar në trashëgiminë kulturore dhe natyrore dhe e njohur sipas prodhimeve me cilësi të lartë të inkorporuar në emrin e përbashkët – prodhim turistik i Maqedonisë. (15)	Sinergjik
	Zhvillimi i prodhimeve dhe shërbimeve (Prodhime të njohura, Kategorizimi i kapaciteteve akomoduese, Turizmi i verës, Turizmi rural, Kultura dhe zejet, Banjat), Qasje adekuate dhe infrastrukturë (Infrastruktura rrugore, Qasja ajrore); (15)	Sinergjik
	Plani për realizim të strategjisë për zhvillim të turizmit (15)	Sinergjik
	Promovimi i mbrojtjes së mjedisit jetësor dhe përmirësimi i shëndetësisë me ndërtim dhe investim në transportin publik dhe llojet tjera të transportit efikas dhe të vazhdueshëm i cili e redukton emisionin dhe konsumin e resurseve dhe energjisë; (15)	Sinergjik
	Menaxhimi dhe mbrojtja e mjedisit jetësor dhe trashëgimia kulturore dhe zhvillimi i turizmit përmes partneritetit privat-publik, si dhe përmirësimi i infrastrukturës turistike dhe ofertës turistike (15)	Sinergjik
	Rritja e punësimit dhe përmirësimi i vazhdueshëm i kushteve materiale, kulturore, shoqërore dhe kushteve tjera për jetë dhe punës së qytetarëve; (1)	Neutral
	Të mbështetet lëshimi i revistës referente për kulturë dhe art, si dhe lëshimi i botimeve relevante për veprimtari të caktuara nga sfera e kulturës (me karakter ndërkombëtar). (4)	Sinergjik
	Të mbështeten projekte për promovim dhe plasman të kulturës së Republikës së Maqedonisë në korniza ndërkombëtare (4)	Sinergjik

NGRITJA VETËDIJES EDUKIMI	E DHE	Të kultivohet komunikimi i identiteteve të caktuara kulturore, me ç'rast do të ngrihet vetëdija për kulturën si sferë me interes të veçantë shoqëror dhe nacional. (4)	Sinergjik
		Të krijohen kushte për arsim adekuat të kuadrove të reja të talentuara, për edukim të qytetarëve në sferën e kulturës dhe artit dhe për aplikim të metodave të reja në edukimin kulturor në sistemin arsimor në kuadër të institucioneve shtetërore dhe private. (4)	Sinergjik
		Të vendoset dhe të mbahet bashkëpunim i fortë ndërmjet sektorit të kulturës dhe sektorëve të arsimit dhe shkencës, politikës ndërkombëtare dhe turizmit dhe sektorëve tjerë që implementohen në sektorin e kulturës si bazë për zhvillim të kulturës dhe shoqërisë (4)	Sinergjik
		Të ndahet fond i veçantë për marrje me qira të hapësirave të internetit që do ta afirmojnë kulturën në Republikën e Maqedonisë në korniza ndërkombëtare dhe do ta përmirësojnë informimin për historinë kulturore të Republikës së Maqedonisë. (4)	Sinergjik
		Të nxitet zhvillimi i kulturës në gjithë kompleksitetin e saj të: identitetit të trashëguar tradicional dhe etnokulturor të popullit maqedonas dhe popujve tjerë që jetojnë në Republikën e Maqedonisë, (b) realitetit multikulturor të shoqërisë maqedonase, (c) pluralizmit estetik të vlerave artistike dhe (ç) dimensioneve humaniste, etike, edukative, zbavitëse, ekonomike, prodhuese, kohezive dhe dimensioneve tjera të kulturës (4)	Sinergjik
		Arsimi i përshtatur ndaj nevojave të zhvillimit ekonomik, mbrojtjes efikase sociale dhe shëndetësore për popullatën në Rajon dhe krijimi i kushteve për ndërprerjen e migracionit (17)	neutral
		Gjeodiversiteti dhe gjeotrashëgimia dhe komponentët tjerë të natyrës (biodiversiteti dhe diversiteti rajonal) të identifikohen, hulumtohen, monitorohen dhe inventarizohen në mënyrë përkatëse (6)	Sinergjik
Të ngrihet niveli i informimit, edukimit dhe promovimit për vlerat dhe rëndësinë e gjeodiversitetit dhe gjeotrashëgimisë dhe komponentët tjerë të natyrës (biodiversiteti dhe diversiteti rajonal); (6)	Sinergjik		

6.3.2 Plan veprim i dokumentit të planit

Për përmbushjen e qëllimeve, Plani propozon plan veprim. Plani i definon qartë të gjitha aktivitetet, kohën e nevojshme për realizim të aktiviteteve, institucionin përgjegjës për aktivitetin e dhënë si dhe shpenzimet e nevojshme për realizim të aktiviteteve. Në Plan veprimin janë përfshirë faza të qarta dhe të matshme për çdo detyrë përkatësisht seri masash. Plan veprimi është paraqitur në tabelën 18 më poshtë:

Tabela 18 Plan veprimi

Masa	Aktiviteti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
<p>Ndikimi: Plane joadekuade dhe të fragmentuara për zonat e mbrojtura, koordinimi i pamjaftueshëm gjatë planifikimit dhe realizimit të projekteve infrastrukturore, realizimit të ndërtimeve në zonat e mbrojtura</p> <p>Qëllimi: Urbanizmi i kontrolluar</p>						
Zbatimi i standardeve dhe normativave specifike për planifikimin urbanistik në zonat e mbrojtura	Harmonizimi i Ligjit për planifikim urbanistik, Ligjit për tokë ndërtimore dhe Ligjit për ndërtim për shkak të aplikimit të standardeve dhe normativave për	MTL	Deri në fund të vitit 2020	500.000	Buxheti kombëtar	Ligji për planifikim urbanistik, Ligji për tokë ndërtimore dhe Ligji për ndërtim janë harmonizuar me regjimet dhe masat për

Report për VSMJ nga realizimi i Planit për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit

Objekti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
mbrojtje të planin për					mbrojtje të përcaktuara në Planin për menaxhim
menaxhim me ore dhe in e Ohrit	MK	Deri në fund të vitit 2020	/	/	Ligji i miratuar për menaxhim
menaxhim me ore dhe in e Ohrit	MMJPH	Deri në fund të vitit 2025	10,000,000		Plani hapësinor i miratuar dhe i ndryshuar
tegral dhe n e parë hëgiminë e 50 metrash i parcelës ni i Ohrit)	MTL	Deri në fund të vitit 2020			Plan urbanistik, i miratuar
të reja ryshimi dhe urbanistike m zbatimin e veve në zonat hëgiminë	MTL Komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës	Deri në fund të vitit 2025	20.000.000	Buxheti kombëtar/ Programi vjetor i MTL	Plane urbanistike të reja të miratuara ose plane urbanistike të ndryshuara ose të plotësuara
të zonave për gimisë rore në planin	MMJPH, MK, Agjencia e kadastrës së patundshmërive, Komuna e Ohrit, Strugës dhe				

Report për VSMJ nga realizimi i Planit për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit

Buxheti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
Buxheti i Këshilli për menaxhim të trashëgiminë natyrore në të gjitha fazat dhe planeve të realizimit të kulturore	infrastrukturore ¹⁵ (publike dhe private)				kulturore, përkatësisht Këshilli për Projekte për infrastrukturën dhe dokumente tjera të planit për zhvillim të projekteve infrastrukturore
Alternative të	MTL, Hekurudha, institucione kompetente në Shqipëri	Deri në fund të vitit 2020	1.000.000	Buxheti kombëtar	Alternativa e miratuar me ndikime minimale mbi Vlerat e jashtëzakonshme universale të të mirës
Më së shpejtë -Qafëthanë e Ohrit me ndikime të mirës universale të së	MTL, NPRRSH, MMJPH	Deri në fund të vitit 2022	2.500.000	Buxheti kombëtar, burime tjera	Alternativa e miratuar me ndikime minimale mbi Vlerat e jashtëzakonshme universale të të mirës
Më së shpejtë -Këveprim me Ohrit kufirit me ndikime të mirës universale të së	MTL, REM, MMJPH	Deri në fund të vitit 2025			Alternativa e miratuar me ndikime minimale mbi Vlerat e jashtëzakonshme universale të të mirës
Realizimi i planeve të kompleksë në	MTL, Komuna e Ohrit	Më së voni deri në vitin 2022		Buxheti kombëtar	Plane të përpunuara urbanistike

Masa	Aktiviteti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
qendrën e vjetër të qytetit të Ohrit	Qendrën e vjetër të qytetit të Ohrit					
Planifikimi dhe zbatim i mënjanimit të objekteve të ndërtuara pa leje në zonat e mbrojtura	Mënjanimi gradual i objekteve të ndërtuara pa leje në zonat e mbrojtura për të cilat është lëshuar Aktvendim i plotfuqishëm për mënjanim nga ana e organit kompetent.	MTL Komuna e Debërcës dhe Strugës, Qeveria e RMV	Më së voni deri në vitin 2022			Numri i objekteve të mënjanuara kundruall regjistrimit të objekteve të ndërtuara pa leje
	Realizimi i vlerësimit të ndikimit mbi trashëgiminë kulturore dhe natyrore	MTL	Deri në fund të vitit 2020	2.000.000	Buxheti kombëtar	Raport për vlerësimin e ndikimit mbi trashëgiminë kulturore dhe natyrore
	Realizimi gradual i mënjanimit të objekteve të ndërtuara pa leje në zonat e mbrojtura në pajtim me vlerësimet e bëra të ndikimit.	MTL Komuna e Debërcës dhe Strugës, Qeveria e RMV	Më së voni deri në vitin 2025	30.000.000	Buxheti kombëtar	Numri i objekteve të mënjanuara kundruall regjistrimit të objekteve të ndërtuara pa leje
Kontrolli mbi urbanizimin pa plan/të pakontrolluar	Kryerja e kontrolleve të rregullta dhe të jashtëzakonshme nga a organeve inspektuese kompetente me qëllim për parandalimin e urbanizimit të pakontrolluar dhe shkatërrimit të funksionalitetit ¹⁶ të bregut	Këshilli inspektues, inspektoratet për mjedis jetësor në nivel kombëtar dhe lokal, ndërtimtari dhe bujqësi	Në vazhdimësi	5.000.000 në vit	Buxheti kombëtar, buxhetet e komunave	Numri i kontrolleve inspektuese, numri i dënimeve të shqiptuara
Përpunimi i zonës së kontaktit të rajonit të mbrojtur	Definimi i kufijve të zonës së kontaktit të së mirës	MMJPH, MK, Enti dhe Muzeu – Ohër, DMTK	Deri në fund të vitit 2020	5.000.000	Donatorë	Definimi zonës së kontaktit të së mirës
Ndikimi: Reduktimi i biodiversitetit, shkatërrimi i habitateve bregore dhe veçanërisht në lokalitetet e përcaktuara me dosje nominuese						
Qëllimi: Mbrojtja e trashëgimisë natyrore						

¹⁶ Bregu i liqenit, nëse i njëjti është në gjendje natyrore (me shkallë të lartë të funksionalitetit), mund t'i kryejë funksionet e veta pozitive mbi biodiversitetin dhe cilësinë e ujit të liqenit dhe atë: filtrim të sedimentacionit dhe ndotjes; mbrojtje nga erozioni; mënjanim i nutrientëve; kontroll i temperaturës së ujit; formim dhe mirëmbajtje të habitateve natyrore; mbrojtje dhe ruajtje të vlerës së lartë të vendit, që është formuar nga atributet natyrore dhe kulturore që kanë vlerë historike.

Masa	Aktiviteti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
Vendosja e zonave dhe masave për mbrojtje të Liqenit të Ohrit dhe caktim të trupit për menaxhim me zonën e mbrojtur	Përpunimi i Studimit për rivlerësim, miratim të Ligjit për shpallje të Liqenit të Ohrit zonë e mbrojtur dhe përpunimi i Planit për menaxhim me zonën e mbrojtur Liqeni i Ohrit	MMJPH	Deri në fund të vitit 2020	20.000.000	Buxheti kombëtar, donatorë	Ligji i miratuar
Vendosja e zonave dhe masave për mbrojtje të Moçalit të Studençishtes dhe caktimi i trupit për menaxhim	Përpunimi i Studimit për rivlerësim, miratim të Ligjit për shpallje të Moçalit të Studençishtes zonë e mbrojtur dhe përpunimi i Planit për menaxhim me zonën e mbrojtur	MMJPH	Deri në fund të vitit 2020	15.000.000	Buxheti kombëtar, donatorë	Studim i përpunuar, ligj
Mbrojtja e zogjve në zonën e Liqenit të Ohrit dhe Moçalit të Studençishtes	Parashtrimi i dosjes nominuese dhe Shpallja e Liqenit të Ohrit dhe Moçalit të Studençishtes si vende të Ramsarit	MMJPH	Deri në fund të vitit 2020	1.000.000	Buxheti kombëtar, donatorë	Vende të shpallura të Ramsarit
Ndikimi: Urbanizimi i pakontrolluar, përmirësimi i gjendjes, vlerësimi, rivlerësimi dhe prezantimi i trashëgimisë natyrore dhe kulturore Qëllimi: Mbrojtja e trashëgimisë kulturore						
Vlerësimi dhe rivlerësimi i trashëgimisë kulturore në Rajonin e Ohrit	Përpunimi i Elaboreteve për vlerësim (për të cilat ende nuk është përpunuar) dhe rivlerësimi i të mirave kulturore Revidimi i Ligjit për mbrojtje të trashëgimisë kulturore, Revitimi i Ligjit për shpallje të qendrës së vjetër të qytetit të Ohrit trashëgimi kulturore me rëndësi të veçantë	Enti dhe Muzeu – Ohër, DMTK, MK	Deri në fund të vitit 2020	10.000.000	Buxheti kombëtar, donatorë	Elaborete të përpunuara, ligje të reviduara
Monitorimi i ndikimit të ndryshimeve klimatike mbi	Ndjekja e vazhdueshme ndryshimeve mbi trashëgiminë	MMJPH, PKG, IHBO, Enti dhe Muzeu - Ohër	Në vazhdimësi	5.000.000 në vit	Buxheti kombëtar, donatorë	Raporte të përpunuara për ndikimin nga ndryshimet klimatike

Masa	Aktiviteti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
trashëgiminë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit	kulturore dhe natyrore të Rajonit të Ohrit					
<p>Ndikimi: Kompetencat e institucioneve për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit janë të fragmentuara ose nuk sigurojnë mbrojtje adekuate</p> <p>Qëllimi: Përforcimi i kapaciteteve drejtuese të institucioneve kompetentE</p>						
Themelimi i Këshillit për ndjekje dhe koordinim të menaxhimit me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në rajonin e Ohrit	Miratim i ligjit për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit	MK; MMJPH, MTL	Deri në fund të vitit 2020	2.000.000 në vit	Buxheti kombëtar	U miratua Ligji për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit
Bartje të kompetencës për menaxhim me bregun në nivel lokal dhe kombëtar	Ndryshimi dhe plotësimi i Ligjit për ndërtim	MTL	Deri në fund të vitit 2020	1.000.000	Buxheti kombëtar	Ligji është ndryshuar dhe plotësuar
Menaxhimi me zonat e mbrojtura Liqeni i Ohrit dhe Moçali i Studençishtes	Themelimi i trupit për menaxhim me zonat e mbrojtura Liqeni i Ohrit dhe Moçali i Studençishtes	Qeveria e RMV, MMJPH	Deri në fund të vitit 2020	30.000.000 në vit	Buxheti kombëtar	Trupi funksional për menaxhim
Përforcimi i kapaciteteve të institucioneve/trupat që kanë kompetencë për menaxhim me të mirën	Realizimi i trajnimeve, vizitave studimore, këmbimit ndërkombëtar me trupa drejtuese përkatëse në këshillin	MK, MMJPH	Në vazhdimësi	15.000.000 në vit	Buxheti kombëtar, buxheti i komunave, ndihma teknike dhe donacionet	Numri i trajnimeve të realizuara
Përmirësimi i koordinimit dhe bashkëpunimit ndërmjet pushtetit	Involivimi i pushtetit lokal dhe i bashkësive lokale në sjelljen e vendimeve	Qeveria, komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës, MK, MMJPH, PN	Në vazhdimësi	5.000.000	Buxheti kombëtar dhe buxhete lokale	Trupa të formuara për koordinim të përmirësuar

Masa	Aktiviteti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
qendror dhe lokal dhe palëve tjerë të prekur	Formimi i trupit (këshillit) nga të gjitha palët e prekura në nivel lokal dhe organizmi i debateve dhe dëgjimeve publike	Galiçica, Enti dhe Muzeu - Ohër, sektori i biznesit etj.				
Menaxhimi tejkufitar me rajonin e Liqenit të Ohrit	Formimi i trupit për menaxhim tejkufitar me trashëgiminë botërore me përfaqësues nga të dyja shtetet	Përfaqësues nga institucionet e prekura dhe organizatat joqeveritare	Në vazhdimësi	5.000.000 në vit	Buxheti kombëtar dhe buxhete lokale	Formimi i trupit për menaxhim tejkufitar
<p>Ndikimi: Turizmi masovik, rrëmujat në trafik, bujqësia intensive, peshkimi i paqëndrueshëm, menaxhimi joadekuat me mbeturina, lëshimi i ujërave të zeza të pa pastruara, trafik i paqëndrueshëm ujqor</p> <p>Qëllimi: Zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik që nuk është në kundërshtim me vlerat e jashtëzakonshme universale të të mirave</p>						
Zhvillimi i turizmit të qëndrueshëm	Studimi i turizmit të qëndrueshëm në Rajonin e Ohrit	Komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës	Deri në fund të vitit 2020	3.000.000	Buxhetit e komunave, ndihma teknike dhe donacionet	Studimi i miratuar për turizëm të qëndrueshëm
	Shënimi i trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit me shenjë kombëtare dhe ndërkombëtare për mbrojtje dhe shenja tjera përkatëse	Komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës dhe Muzeu - Ohër, PN Galiçica, MK, MMJPH, DMTK	Deri në fund të vitit 2020	5.000.000	Buxheti kombëtar, buxhetet e komunave, donatorët	Shenja të fituara përkatëse
Zhvillimi i sektorit (të qëndrueshëm) të biznesit	Miratimi i plan veprimit për zhvillim të zejeve tradicionale dhe formimi i qendrës për zeje	ME, OJQ, Komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës	Deri në fund të vitit 2022	3.000.000	Buxheti kombëtar, donacione	Plan veprimi i miratuar
	Mbështetja dhe nxitja e zhvillimit të ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme si gjeneratorë të zhvillimit të ekonomisë lokale	ME, MF, SB, Komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës	Në vazhdimësi	5.000.000 në vit	Buxheti kombëtar, donacione	Programe të miratuara dhe të realizuara për mbështetje

Masa	Aktiviteti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
Vendosja e komunikacionit të qëndrueshëm	Përpunimi dhe realizimi i planit të komunikacionit në Ohër dhe Strugë	Komuna e Ohrit, Strugës	Deri në fund të vitit 2020	3.000.000	Buxheti e komunave, ndihma teknike dhe donacionet	Plan i miratuar i komunikacionit
Zhvillimi i bujqësisë së qëndrueshme	Përpunimi dhe realizimi i Programit afatgjatë për bujqësi të qëndrueshme	MMJU, MF	Në vazhdimësi	10.000.000	Buxheti kombëtar, donacione	Program për bujqësi të qëndrueshme, trajnime të realizuara, subvencione të realizuara
Zhvillimi i peshkimit të qëndrueshëm	Revizioni në bazë peshkimi për Liqenin e Ohrit që përfshin kritere për mbrojtje të biodiversitetit në liqenin	MMJU	Më së voni deri në vitin 2022	10.000.000	Buxheti kombëtar, ndihma teknike, donacionet	Baza e reviduar e peshkimit
Vendosja e sistemit të integruar rajonal për menaxhim me mbeturina	Përpunimi i Studimit për opsione për financimin e sistemit të integruar rajonal për menaxhim me mbeturina në 4 rajone të planit dhe zgjedhja e lokacionit të ri për stabiliment rajonal për mënjanimin e mbeturinave në Rajonin jugperëndimor të planit	MMJPH	Më së voni deri kah mesi i vitit 2020	6.000.000	Ndihma teknike, donacioni	Studim i përpunuar
	Prokurimi i pajisjes për mbledhje dhe seleksionim të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit	MMJPH	Më së voni deri në fund të vitit 2020	30.000.000	Buxheti kombëtar, kredi	Pajisje e prokuruar
	Mbyllje të depove të parregullta (përfshirë edhe Bukovën)	MMJPH	Më së voni deri në fund të vitit 2022	50.000.000	Buxheti kombëtar, kredi	Depoja e mbyllur e parregullt Bukovë
	Ndërtimi i stabilimenteve për transferim dhe mënjanim të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit	MMJPH	Më së voni deri kah mesi i vitit 2022	100.000.000	Buxheti kombëtar, kredi	Stabilimente të ndërtuara për transferim ose mënjanim

Masa	Aktiviteti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
Rikonstruktiv të stacionit për filtrim të ujërave të zeza, kolektorit dhe rrjetit të kanalizimit në lagjet përgjatë Liqenit të Ohrit	Realizimi i dokumentacionit projektues për rikonstruktiv të kolektorit, rrjeteve të kanalizimit dhe stacionit për filtrim	MMJPH, NP Sistemi i kolektorit	Më së voni deri në fund të vitit 2030	30 miliardë	Buxheti kombëtar, kredi	Kolektori dhe stacioni për filtrim të ujërave të zeza janë funksionale
Menaxhimi i qëndrueshëm me vizita	Përpunimi i Planit për vizitorët	MMJPH, IP PK Galiçica, Kapedania e portit – Ohër, Komuna e Ohrit, Debërcës dhe Strugës	Më së voni deri në fund të vitit 2020	5.000.000	Buxheti kombëtar, donacione	Plani për vizitorë
Bujqësia e qëndrueshme	Përpunimi i programit për bujqësi të qëndrueshme në të mirën	MBPEU	Më së voni deri në fund të vitit 2022	10.000.000	Buxheti kombëtar, donacione	Programi për bujqësi të qëndrueshme
Menaxhimi me turizëm masiv dhe sjellja e turizmit të qëndrueshme	Përpunimi i Analizës së ndikimit dhe pasojave nga zhvillimi i pakontrolluar i turizmit dhe vlerësimi i kapacitetit të qëndrueshmërisë (<i>carrying capacity</i>)	MEST, MK, MMJPH, VLO, VLS, VLD, EMO, OJQ	2021	5.000.000	Buxheti kombëtar, donacione	Vlerësimi i përpunuar i kapacitetit të qëndrueshmërisë (<i>carrying capacity</i>)
Ndikimi: Vetëdija e ulët për rëndësinë e të mirës dhe shërbimeve të ekosistemit për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik të rajonit						
Qëllimi: Ngritja e vetëdijes dhe edukimi						
Edukimi i vazhdueshëm i popullatës dhe institucioneve kompetente	Përpunimi dhe realizimi i Programit për edukim	MEST, MK, MMJPH, VLO, VLS, VLD, EMO, OJQ	Në vazhdimësi	2.000.000 në vit	Buxheti kombëtar, donacione	Programi i përpunuar për edukim
	Realizimi i trajnimeve dhe aktiviteteve edukative për grupe të ndryshme qëllimore	MEST, MK, MMJPH, VLO, VLS, VLD, EMO, OJQ	Në vazhdimësi	2.000.000 në vit	Buxheti kombëtar, donacione	Trajnime të realizuara
Ndikimi: Harmonizimi i legjislativitet ligjor që ka të bëjë me Rajonin e Ohrit						
Qëllimi: Vendosja e kornizës efikase ligjore dhe institucionale për mbrojtjen e trashëgimisë natyrore dhe kulturore						

Masa	Aktiviteti	Institucioni përgjegjës	Afati	Vlerësimi i mjeteve financiare (MKD)	Burimi i financimit	Indikatorë
Ndryshimi i rregullave për tatime dhe dogana	Ndryshimi i rregullave për tatime dhe dogana për shkak të përcaktimit të burimeve të përhershme të financimit të mbrojtjes së trashëgimisë natyrore dhe kulturore dhe zhvillimi i turizmit (futja e taksës monumentale, taksës ekologjike, taksës komunale dhe privilegjeve tjera tatimore dhe doganore dhe subvencioneve)	DDRM, MF, MK, MMJPH, VLO, VLS , VLD	2025	3.000.000	Buxheti kombëtar, donacione	Burime të siguruara të financimit
Miratimi i Strategjisë kombëtare për mbrojtje të trashëgimisë kulturore	Përpunimi i Strategjisë kombëtare për mbrojtje të trashëgimisë kulturore	MK, DMTK, Institucionet për mbrojtje të trashëgimisë kulturore	2020	5.000.000	Buxheti kombëtar, donacione	Përpunimi i Strategjisë kombëtare për mbrojtje të trashëgimisë kulturore

7. ANALIZA E ZGJIDHJEVE ALTERNATIVE

7.1 Hyrje

Me kornizën juridike për VSMJ nevojitet që të “ceken shkaqet për zgjedhjen e zgjidhjes alternative”. Në rastin e kësaj VSMJ të Planit për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore u shqyrtuan zgjidhjet alternative vijuese:

♣ *Skenar “pa ndryshime”*: Kjo shënon që plani për menaxhim të mos miratohet

♣ *Qasjet alternative për menaxhim*: këtu janë përmbledhur reagimet alternative për menaxhim me qëllim përfshirjen e projekteve të propozuara infrastrukturore. Në këtë pjesë është dhënë një pasqyrë e opsioneve alternative plotësuese të cilat janë shqyrtuar nga ana e Investitorëve të projekteve të planifikuara zhvillimore të cilat u përcaktuan nga ana e VSMJ-së me qëllim që ndikime tjera të caktuara potenciale të shmangen dhe/ose të reduktohen në minimum.

♣ *Zgjidhjet alternative për Zonën e kontaktit*

Megjithëse në VSMJ-në është dhënë pasqyrë e zgjidhjeve alternative të projekteve infrastrukturore, kjo nuk paraqet analizë të detajuar të zgjidhjeve alternative sipas më shumë kritereve. Kjo duhet të jetë detyrë e studimit për VSMJ-në në nivel të çdo projekti. Çështjet kryesore në nivel strategjik sipas të cilave dallohen zgjidhjet alternative në nivel të projektit janë theksuar në kuadër të VSMJ-së.

7.2. Skenar “pa ndryshime”

Skenari “pa ndryshime” ka të bëjë me zgjidhjen alternative – të mos implementohet Plani, përkatësisht të mos realizohen aksionet e propozuara për ruajtje të VJU të Rajonit të Ohrit. Supozohet se gjendja fillestare aktuale në zonat “natyrore” të Rajonit do të vazhdojë “siç është” dhe se edhe më tutje do të ketë rrezik plotësues nga urbanizimi sipas gjatësisë së bregut të liqenit. Pasojat nga skenari “pa ndryshime” janë dhënë në vazhdim” për të cilin nevojitet të tërhiqet:

Nëse nuk miratohet Plani për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit, do të mbetet kërcënimi nga rreziku i dëmtimit, shkatërrimit ose cenimit më serioz të integritetit të tij, për shkak të prishjes së përsheptuar të shkaktuar nga realizimi i projekteve të vëllimshme, zhvillimit urban dhe turistik, shkatërrimit për shkak të ndryshimit në shfrytëzimin

ose pronësinë e tokës, si dhe ndryshimet e konsiderueshme të krijuara nga shkaqe të panjohura, braktisje, rrezik për shkak të veprimeve me karakter luftarak, ndryshime klimatike, zjarre, ndryshimi i nivelit të ujërave, vërshimet dhe ndodhja e katastrofave natyrore.

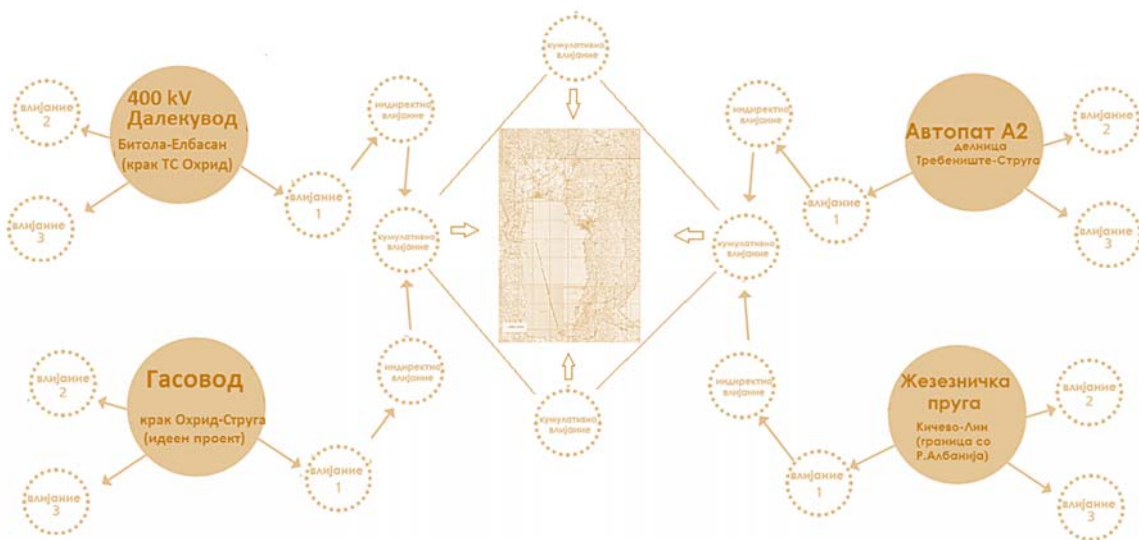
Gjithashtu, ekziston rrezik nga humbja e autenticitetit të formave origjinale (forma, koncepti, materiale, komponentë, përdorimi dhe funksioni, traditat dhe teknikat, lokacioni dhe struktura, si dhe faktorë tjerë të brendshëm dhe të jashtëm), me të cilat në mënyrë të besueshme vërtetohet vlera e jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore.

7.3. Zgjidhjet alternative për projekte infrastrukturore

Të gjitha aktivitetet në hapësirën duhet të harmonizohen me drejtimit e Planit hapësinor të shtetit, veçanërisht të konsiderueshmet dhe ato që kanë të bëjnë me planifikimin dhe ndërtimin e sistemeve të mëdha infrastrukturore shtetërore (rrugët, hekurudha, komunikacioni ajror, telekomunikacionet).

Ajo që është konstatuar gjatë përpunimit të këtij raporti për VSMJ është se ekziston mundësi për ndikimet kumulative të më shumë projekteve infrastrukturore (përveç atyre për të cilat UNESCO jep rekomandime të shqyrtohen).

Është e pakontestueshme nevoja për realizimin e llojit të tillë të infrastrukturës, por trasetë, teknologjitë e aplikueshme të realizimit dhe mirëmbajtjes, mund të ndikojnë negativisht në vlerën e jashtëzakonshme universale të së mirës (fotografia 53).

Fotografia 53 Ndikimet kumulative mbi VJU

Tabela 19. Alternativat e shqyrtuara gjatë caktimit të traseve

INFRASTRUKTURA E PLANIFIKUAR NË RAJON	STUDIMI I PËRPUNUAR PËR VNMJ	ALTERNATIVA TË SHQYRTUARA
<p>HEKURUDHA KËRKÇOVË-LINË (KUFIRI ME REPUBLIKËN E SHQIPËRISË)</p>	<p>Është përpunuar VNMJ</p>	<p>Traseja e hekurudhës Kërçovë-Linë (kufiri me Republikën e Shqipërisë) është zgjedhur në fazën e studimit parafizibilitet në bazë të kriterëve teknike, të komunikacionit, eksploatimit dhe ekonomike, pa u analizuar kriteret ekologjike dhe sociale. Janë shqyrtuar dy alternativa (fotografia 27):</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1 SA 1 – me të cilën lidhja me Republikën e Shqipërisë realizohet përmes një tuneli të më të gjatë (me ç'rast ndikimet mbi biodiversitetin dhe rajonin janë reduktuar në minimum) dhe në largësi më të madhe nga bregu i liqenit (kështu që ndikimet mbi cilësinë e ujërave të liqenit janë reduktuar në minimum) dhe • 1 SA 2 – e dyta, me të cilën traseja e hekurudhës afrohet drejt bregut të liqenit, njëkohësisht duke u prerë në shpatet e rrezës së malit Jablanica (i cili është rajon potencial Natura 2000). <p>Gjatë realizimit të Vlerësimit të ndikimit mbi mjedisin jetësor, traseja që shpie në tunel nuk është shqyrtuar aspak; nga të dyja variantet e zgjidhjeve (alternativa zero <u>të mos ndërtohet</u> dhe traseja alternative 1 SA 2 që <u>lëshohet në rrezë të Jablanicës dhe afrohet me liqenin</u>) nuk jepet mundësi për zgjedhje objektive, përkatësisht kriteret ekologjike nuk janë barazuar për nga rëndësia me kriteret teknike dhe financiare. Traseja që është zgjedhur në bashkëveprim me rrugën Strugë-Qafëthanë, mund të shkaktojë çrregullim të vendit dhe ta prishin përgjithmonë vlerën e jashtëzakonshme universale të mjedisit. Prandaj, para se të vendoset përfundimisht për zgjedhjen e trasesë së hekurudhës që do të financohet me mjete nga fondet evropiane (IPA), nevojitet që të merret parasysh alternativa e cila përmes tunelit e kalon kufirin me Shqipërinë. Shqyrtimi së paku edhe një i alternative (që do ta përfshijë edhe propozimin e IKOMOS-it i dhënë gjatë misionit reaktiv në prill 2017) mbetet si obligim që duhet të realizohet para dorëzimit të raportit në Komitetin për trashëgimi botërore në shkurt 2020.</p>

		<p>Për autostradën A2, segmentin rrugor Trebenishtë-Strugë: është realizuar Vlerësim i ndikimeve mbi mjedisin jetësor (VNMJ), e me kërkesë të Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) janë përpunuar edhe:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vlerësimi i biodiversitetit (Biodiversity Assessment) • Plani për vlerësimin e ndikimit mbi trashëgiminë kulturore (Heritage Impact Assessment Report) <p>Gjatë procesit të zgjedhjes së lokacionit të trasesë së Autostradës A2, (korridori evropian VIII, segmenti rrugor Trebenishtë-Strugë), në studimin për VNMJ janë shqyrtuar 3 variante të zgjidhjes (alternativa zero - të mos ndërtohet, traseja alternative e majtë dhe e djathtë). Gjatë zgjedhjes së trasesë finale janë marrë parasysh kriteret teknike, ekonomike dhe ekologjike. Në aspekt të ruajtjes së të mirës, traseja finale (e djathtë) është më e volitshme sesa varianta e shqyrtuar e majtë e cila është më e pavolitshme për shkak të afërsisë së drejtpërdrejtë të Liqenit të Ohrit dhe lumit Sateska, që mund të ndikojë në ndotjen e ujërave në rajonin të cilat janë ekosistem më i ndjeshëm. Në mënyrë plotësuese, janë paraparë numër i mjaftueshëm i kalimeve për kafshë në trupin e rrugës. Në atë mënyrë në tërësi është aplikuar rekomandimi i UNESCO-s.</p>
<p>AUTOSTRADA A2, SEGMENTI RRUGOR TREBENISHTË-STRUGË:</p>	<p>U përpunua VNMJ, Në mënyrë plotësuese me kërkesë të BERZH janë përpunuar edhe:</p> <p>- Biodiversity Assessment (Vlerësimi i biodiversitetit) dhe Heritage Impact Assessment Report (Plani për vlerësimin e ndikimit mbi trashëgiminë kulturore)</p>	<p>Gjatë procesit të zgjedhjes së lokacionit të trasesë së Autostradës A2, korridori evropian VIII, segmenti rrugor Trebenishtë-Strugë, në studimin për VNMJ janë shqyrtuar 3 variante të zgjidhjes (alternativa zero - të mos ndërtohet, traseja alternative e majtë dhe e djathtë). Gjatë zgjedhjes së trasesë finale janë marrë parasysh kriteret teknike, ekonomike dhe ekologjike. Në aspekt të ruajtjes së të mirës, traseja finale është më e volitshme sesa varianti e shqyrtuar e majtë e cila është më e pavolitshme për shkak të afërsisë së drejtpërdrejtë të Liqenit të Ohrit. Mangësi të (Varianti i majtë) janë ato që traseja ka orientim përkatësisht është vendosur në afërsi më të madhe me bregun e Liqenit të Ohrit dhe lumit Sateska dhe ekziston mundësi më të madhe për ndotje të ujërave në rajonin të cilat janë ekosistem më i ndjeshëm. Sipas dispozitave të Konventës së UNESCO-s dhe Ligjit për mbrojtje të natyrës dhe Ligjit për mbrojtje të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit më e volitshme është traseja e djathtë e cila është caktuar përfundimisht në krahasim me variantin e majtë të shkaqeve të cekura. Gjithashtu traseja</p>

		<p>nuk është në përputhje të plotë dhe nuk i has faktorët e kufizimit të cilat e kushtëzojnë zgjidhjen horizontale.</p>
<p>STUDIMI I VNMJ DHE ASPEKTET SOCIALE: LARGPËRÇUES NËNTOKËSOR INTERKONEKTIV 400 KV NËNSTACIONI MANASTIR 2 – KUFIRI MAQEDONI-SHQIPËRI DHE NËNSTACIONI 400/110 KV OHËR</p>	<p>Është përpunuar VNMJ</p>	<p>Gjatë zgjedhjes së janë marrë parasysh dy korridore alternative strategjike kryesore të largpërçuesit.</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Korridori alternativ 1 i largpërçuesit kalon përmes seksionit i gjatë 11 km përmes zonave qendrore të PK Galiçica, gjithashtu, i identifikuar si Zonë Emerald (NATURA 2000 e ardhshme). Projekti i propozuar për largpërçues nuk është në përputhje me statusin e rajonit të mbrojtur – PK Galiçica. ● Korridori alternativ 2 i largpërçuesit kalon përmes pjesës veriore periferike të rajonit të shpallur si trashëgimi natyrore dhe kulturore botërore nga ana e UNESCO-s – Rajoni i Ohrit, larg zonës me vlerat natyrore kryesore dhe Liqenit të Ohrit. Zona e prekur kryesisht përbëhet nga toka e punueshme, kullosat dhe pyjet e kohëpaskohshme dhe lagjet periferike që gravitojnë kah qyteti i Ohrit dhe Strugës dhe shmanget çfarëdo ndikimi mbi vlerat natyrore dhe statusin e tyre të mbrojtjes. Korridori alternativ 2 i largpërçuesit i shmang të gjitha kategoritë e zonave të mbrojtura në rajonin e Ohrit, përfshirë edhe PK Pelister dhe PK Galiçica. <p>Në zonën e lidhjes me Shqipërinë, janë analizuar dy variante (nënkorradore) të korridorit alternativ 2 të largpërçuesit:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Nënkorradori 2A: korridori i largpërçuesit me kalim drejt Shqipërisë në lokalitetin Qafëthanë në afërsi të pikës kufitare ekzistuese. Ai kalon përmes zonës juglindore periferike të KK Jablanicë në një seksion përafërsisht të gjatë 2 kilometra. Kjo zonë është e urbanizuar dhe përfshinë ndërhyrje të shumta të shkaktuara nga njeriu: lagje, rrugë, objekte banesore dhe komerciale, etj. Prandaj, me siguri nuk do të ketë ndikime të dukshme mbi PK-në e propozuar. ● Nënkorradori 2B: korridori i largpërçuesit me kalim drejt Shqipërisë përmes malit Jablanicë. Ai kalon përmes zonës juglindore periferike të KK Jablanicë në një seksion përafërsisht të gjatë 5 kilometra. Me siguri do të ketë ndikim të dukshëm mbi vlerat ekologjike dhe rajonale të PK-së së propozuar. Ky opsion kalon në lartësi mbidetare më të lartë se 1.500 m lartësi mbidetare, duke e vështirësuar shumë qasjen dhe ndërtimin, si dhe kontrollin operativ dhe mirëmbajtjen. <p>Varianti 2B i korridorit të largpërçuesit (pika e lidhjes me Shqipërinë te lokaliteti Qafëthanë, që i shmang zonat qendrore të malit Jablanicë), konsiderohet si alternativë më e volitshme e largpërçuesit të propozuar.</p>

		Traseja e gazsjellësit Kërçovë-Strugë-Qafëthanë dhe Prilep-Manastir-Ohër ende nuk është caktuar. Gjatë definimit të saj do të duhet të merren parasysh ndikimet kumulative me infrastrukturën tjetër dhe strukturat tjera antropogjene.
SISTEMI KOMBËTAR I GASIFIKIMIT NË REPUBLIKËN E MAQEDONISË SEGMENTI OHËR- STRUGË	Projekti nuk është deri në atë fazë	/

Kriteret për analizën komparative të zgjidhjeve alternative për trasetë

Analiza komparative është bërë në zgjidhjet alternative për trasetë e projekteve. U shfrytëzuan katër kriteret kryesore me nënkritere (siç janë rezymuar më poshtë):

TEKNIKE

- Gjatësia
- Pjerrësia
- Ndërtim, etj.

2. EKONOMIKE

- Shpenzime për ndërtim

EKOLOGJIKE

- Biodiversiteti (përfshirë edhe fragmentimin e habitateve) dhe
- Hyrje në zonën e mbrojtur
- Emisioni i gazrave, zhurma dhe vibrimet
- Toka
- Vis/peizazh

4. SOCIALE

- Trashëgimia kulturore
- Shfrytëzimi i tokës dhe përfshirja e tokës
- Qasja
- Vizuale

Nga të gjitha projektet e cekura infrastrukturore, projekti për autostradën A2 segmenti rrugor Trbenishtë-Strugë dhe projekti për largpërçuesin interkonektiv mbitokësor 400KV Nënstacioni Manastir 2 – kufiri Maqedoni-Shqipëri dhe Nënstacioni 400/110 KV Ohër i kanë marrë parasysh shumicën e kriterëve dhe nënkritereve të lartpërmendura gjatë definimit të trasesë finale nga shumica e varianteve të ofruara.

7.4. Qasje alternative për precizim shtesë të kufijve të a.q zona e kontaktit

Rëndësia dhe funksionimi i zonës dhe masat e nevojshme mbrojtëse që dalin nga ajo është koncept relativisht i ri në shkencë për konservim dhe mund të dallohen në masë të madhe për çdo lokacion.

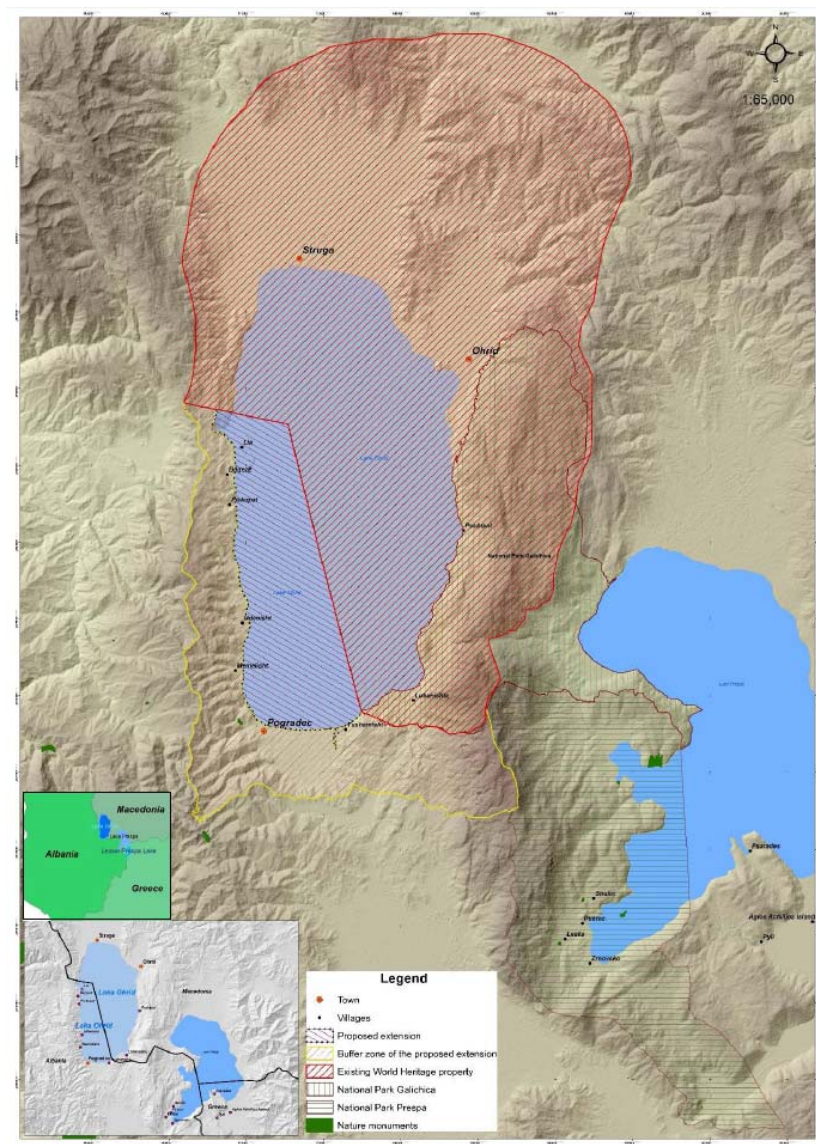
Me këtë Plan për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore janë përcaktuar tre alternativa për caktim të kufirit të zonës së kontaktit dhe atë:

1. Kufiri i zonës së kontaktit është identik me kufirin e **Rezervatit të biosferës tejkufitare Ohër-Prepë**
2. Kufiri i zonës kontaktit është zvogëluar në krahasim me atë të **Rezervatit të biosferës tejkufitare Ohër-Prepë**, por e përfshin Liqenin e Prespës.
3. Kufiri i zonës së kontaktit është zvogëluar dhe nuk e përfshin Liqenin e Prespës, por e përfshin kufirin e jashtëm të Parkut Kombëtar Galiçica.

Zona e kontaktit e përfshin mjedisin e drejtpërdrejtë të së Mirës, që t'i mbrojnë pamjet nga dhe kah lokalitetet që posedojnë vlera të jashtëzakonshme universale, si dhe t'i përfshijë vendet të cilat janë funksionalisht të ndërlidhura me zonat e mbrojtura.

Definimi i kufijve të zonës së kontaktit do të bëhet përmes një procesi të gjerë këshillimor që do t'i marrë parasysh të tre alternativat e përcaktuara me këtë draft-plan dhe do t'i përcaktojë sipërfaqen, karakteristikat dhe dedikimet e shfrytëzimit të tokës; kufiri i zonës së kontaktit do të përfshihet në dosjen nominuese dhe do të paraqesë modifikim të kufirit të së Mirës. Ky kufi do të vendoset në planin kadastral dhe do të lëvizë përgjatë parcelave kadastrale ekzistuese.

Duke e marrë parasysh faktin që në korrik 2019 pjesa e Shqipërisë nga Liqeni i Ohrit është shënuar në listën e trashëgimisë botërore të UNESCO-s, për ruajtje të integritetit të së Mirës në të gjitha alternativat e shqyrtuara është marrë kufiri i zonës së kontaktit të anës së Shqipërisë.

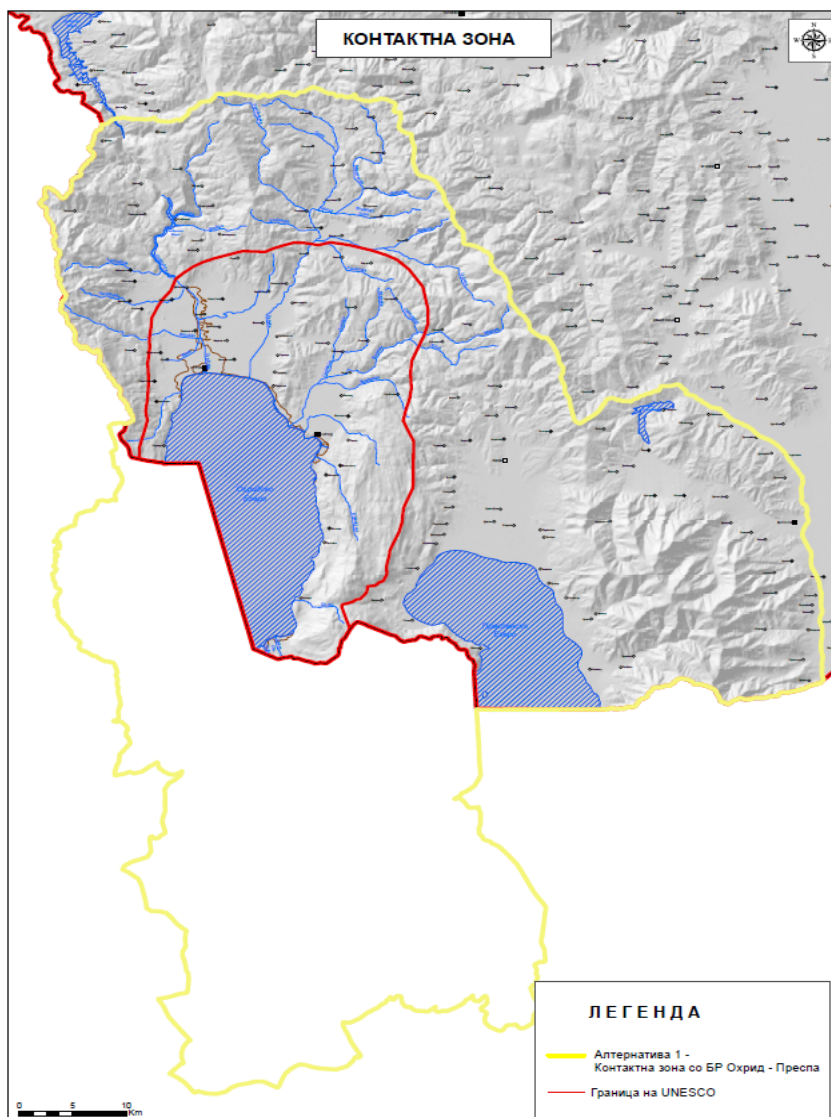

Fotografia 54. Zona e kontaktit e anës së Shqipërisë

7.4.1 Alternativa 1: kufiri i zonës së kontaktit identik me kufirin e zonës kalimtare të rezervatit të biosferës Ohër-Prepeša

Në rajonin në kuadër të kufirit potencial të zonës së kontaktit të trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit që do të jetë identike me kufirin e zonës kalimtare të rezervatit të biosferës Ohër-Prepeša, do të përfshihen Komuna e Resnjës dhe Institucioni Parku Kombëtar Pelister. Ky zgjerim mund ta ndërlikojë modelin drejtues kompleks ekzistues që bazohet në procese të ndërlikuara të cilat i zbatojnë një numër i madh i institucioneve. Në mënyrë plotësuese, zona e kontaktit që është përcaktuar me nominim të së Mirës nga ana e Shqipërisë është më e vogël se zona e kalimtare me kufirin e rezervatit të biosferës Ohër-Prepeša.

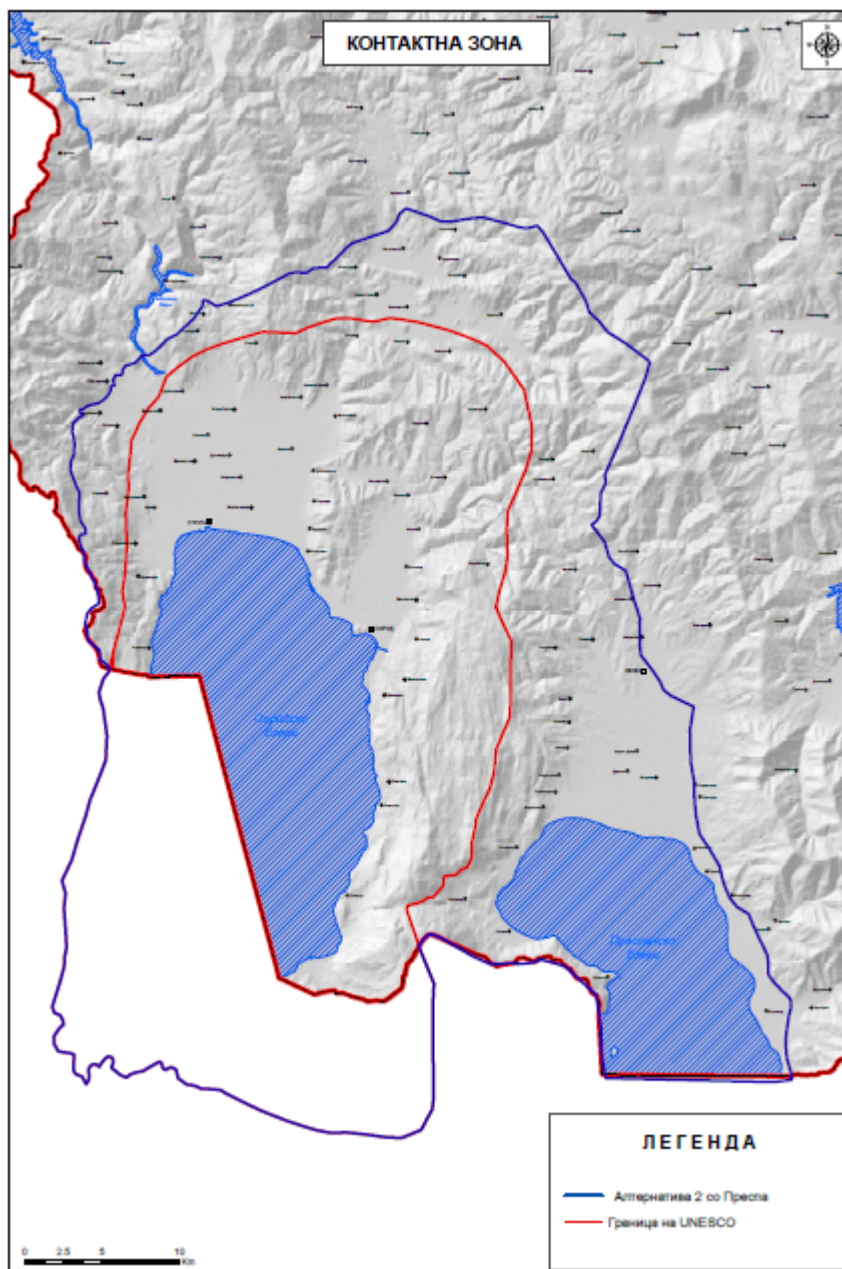

Fotografia 55 Kufiri i zonës kalimtare e rezervatit të biosferës Ohër-Strugë, kufiri i zonës së mbrojtur dhe kufiri i trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit

Për ato shkaqe nuk rekomandohet miratimi i kufirit të zonës së kontaktit që është identike me zonën kalimtare të parkut të biosferës Ohër-Preospë.

7.4.2 Alternativa 2: Kufiri i zonës së kontaktit më i vogël se zona e kontaktit e rezervatit të biosferës Ohër-Preospë por me Liqenin e përfshirë të Preospës

Me qëllim mbrojtjen plotësuese të së Mirës, e si përgjigje e propozimit të përfshirë në raportin e Misionit reaktiv të UNESCO-s në vitin 2017, është propozuar kufiri i zonës së kontaktit që lëviz nëpër format natyrore të relievit, përfshin rajone që kanë dedikim të njëjtë ose të ngjashëm të shfrytëzimit që të përmirësohet funksionalizmi i rajonit. Ky kufi ndërlidhet me zonën e kontaktit të Liqenit të Ohrit nga ana e Shqipërisë.

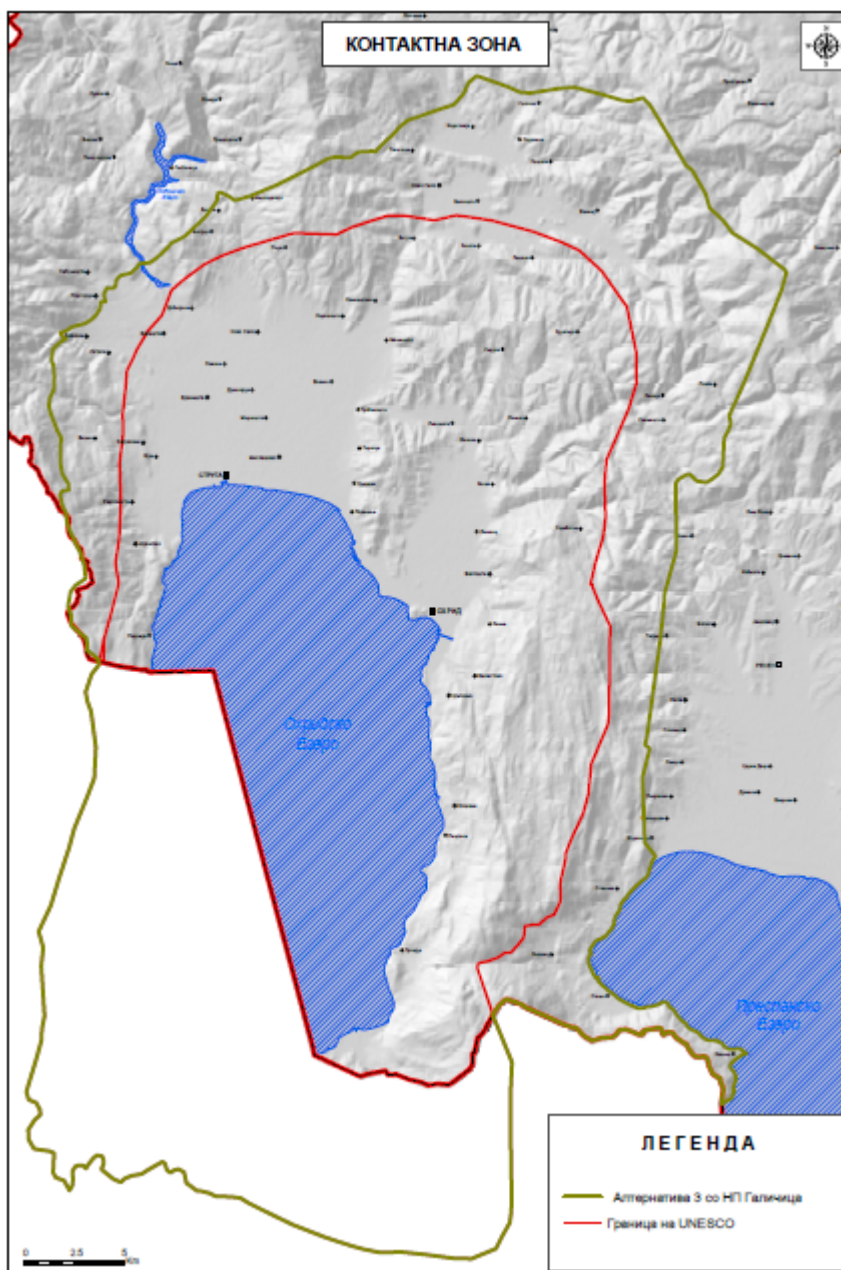

Fotografia 56 Kufiri i trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit dhe propozim për zonën e kontaktit që është më e vogël se zona e kontaktit e rezervatit të biosferës Ohër-Strugë dhe e përfshin Liqenin e Prespës

Me miratimin e kësaj zone kontaktuese alternative do të përfshihet Komuna e Resnjës që përsëri mund ta ndërlikojë modelin drejtues kompleks ekzistues. Në aspekt të mbrojtjes së nevojshme të cilën duhet ta sigurojë zona e kontaktit, ky propozim ka volitshmëri sepse me përfshirjen e Liqenit të Prespës njihet lidhshmëria e këtij trupi ujor me Liqenin e Ohrit.

7.4.3 Alternativa 3: Kufiri i zonës së kontaktit më i vogël se zona e kontaktit e rezervatit të biosferës Ohër-Prepë pa u përfshirë Liqeni i Prespës

Ky kufi alternativ i zonës së kontaktit në pjesën e vet fillestare është pothuajse identike me alternativën e dytë, por në vend që ta përfshijë Liqenin e Prespës, ajo lëshohet në jug dhe lëviz nëpër kufirin lindor të Parkut Kombëtar Galiçica. Ky kufi, gjithashtu, ndërlidhet me zonën e kontaktit të Liqenit të Ohrit nga ana e Shqipërisë.

Fotografia 57 Kufiri i trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit dhe propozim për zonën e kontaktit që është më e vogël se zona e kontaktit e rezervatit të biosferës Ohër-Strugë por nuk e përfshin Liqenin e Prespës

Me miratimin e kësaj zone kontaktuese alternative nuk ndërlikohet modeli drejtues kompleks ekzistues. Nga ana tjetër, formohen në mënyrë plotësuese kufijtë e të Mirës, sepse me zonën e kontaktit përfshihet gjithë sipërfaqja e Parkut Kombëtar Galichica, kundruall kufirit aktual që përhapet në kreshtën e malit.

Në aspekt të mbrojtjes së nevojshme që duhet ta sigurojë zonën e kontaktit, ky propozim ka vullnetshmëri sepse me përfshirjen e Liqenit të Prespës njihet lidhshmëria e këtij trupi ujqor me Liqenin e Ohrit.

8. NDIKIMET E RËNDËSISHME TË MUNDSHME TË DOKUMENTIT TË PLANIT MBI MJEDISIN JETËSOR

Plani për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit paraqet për sistemin e integruar për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në mënyrë në të cilën bëhet kontrolli i llojeve të ndryshme të aktiviteteve që do të kontribuojnë në:

- Kontrollimin e urbanizimit;
- përforcimi i kapaciteteve drejtuese të institucioneve kompetent;
- mbrojtja e trashëgimisë natyrore dhe kulturore;
- ngritja e vetëdijes dhe edukimi;
- rritja e funksionalitetit ekologjik të bregut.

Në këtë kapitull do të identifikohen ndikimet pozitive dhe negative potenciale nga zbatimi i Plan veprimit. Raporti për Vlerësim strategjik i merr parasysh ndikimet mbi ujin, tokën, biodiversitetin, viset dhe vlerat e tyre të peizazhit, trashëgiminë natyrore dhe kulturore, si dhe ndikimet mbi gjendjen socioekonomike dhe shëndetin e njerëzve në Rajonin e Ohrit (komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës). Marrë në përgjithësi implementimi i zgjidhjeve të planit është në drejtim të ndikimit pozitiv mbi mjedisin jetësor dhe aspektet sociale.

Doemos duhet të përmendet se edhe Raporti për vlerësim strategjik nuk përfshin analizë të detajuar të projekteve të veçanta zhvillimore, por i analizon ndikimet mbi mediumet dhe zonat në mjedisin jetësor në kontekst më të gjerë. Në Raportin është bërë vlerësim i ndikimeve potenciale mbi mjedisin jetësor dhe aspektet socioekonomike, ndërsa, në fazat më të vonshme, përmes Studimeve për vlerësim të ndikimit mbi mjedisin jetësor ose Elaborateve për mbrojtje të mjedisit jetësor, që dalin si obligim ligjor në bazë të ndikimeve të potencuar negative potenciale bëhen analiza dhe rekomandime të detajuara.

Në pajtim me Ligjin për mjedis jetësor dhe Rregulloren për caktim të kriterëve në bazë të mjedisit jetësor nevojitet që të konstatohet nevoja për zbatim të procedurës për vlerësim të ndikimit të projektit mbi mjedisin jetësor. Nevojën për vlerësim të ndikimeve mbi mjedisin jetësor e miraton Organi i administratës shtetërore kompetente për punët nga sfera e mjedisit jetësor. Në pajtim me Ligjin për mjedis jetësor, si dhe Ligjin për mbrojtje të natyrës, personat juridikë ose fizikë që kryejnë veprimtari ose aktivitete që nuk bëjnë pjesë në projekte për të cilat zbatohet procedurë për vlerësim të ndikimit mbi mjedisin jetësor janë të detyruar që të përpilojnë Elaborat për mbrojtje të mjedisit jetësor, me qëllim të vlerësimit të ndikimit të veprimtarive ose aktiviteteve mbi mjedisin jetësor, para se të fillojnë me realizim të projektit dhe të njëjtin ta dorëzojnë te organi kompetent për miratim të realizimit të projektit.

Gjatë analizës së ndikimeve vëmendje të veçantë do t'u kushtohet ndikimeve mbi trashëgiminë e mbrojtur botërore, veçanërisht të Liqenit të Ohrit. Gjatë vlerësimit, janë realizuar konsultime me palët e prekura në lidhje me zonën e mbrojtur.

Nëse gjatë implementimit të një pjese të masave dhe aktiviteteve dhe që dalin nga Plani, nuk veprohet në mënyrë adekuate dhe me dinamikë paraprakisht të caktuar, do të pritët ndikim

negativ plotësues mbi mediumet dhe zonat e mjedisit jetësor. Një pjesë e Veprimeve në Planin nga të cilat pritet ndikim mbi mediumet e mjedisit jetësor janë:

1. Rikonstruktimi i kolektorit dhe i rrjeteve të kanalizimit në lagjet përgjatë Liqenit të Ohrit si dhe stacionit të filtrimit të ujërave të zeza,
2. Ndërtimi i stabilimenteve për transferim dhe mënjanim të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit
3. Rrënimi i objekteve të ndërtuara pa leje në zonat e mbrojtura për të cilat është lëshuar Aktvendim i plotfuqishëm për rrënim nga ana e organit kompetent.

Ndikimet kryesore, me siguri do t'i referohen:

- Rrezikut nga ndotja dhe sedimentimi i Liqenit të Ohrit, gjatë punëve ndërtimore (veçanërisht rrënimi përgjatë bregut);
- Emisione në ajrin dhe zhurma gjatë fazës ndërtimore të cilat mund të shkaktojnë pasoja për florën dhe faunën;
- Ndikimi mbi trashëgiminë kulturore për shkak të angazhimeve ndërtimore veçanërisht në qendrën e vjetër të qytetit;
- Pakëndshmëri nga emisionet në ajrin dhe nga zhurma gjatë fazës ndërtimore për popullatën lokale.

Angazhimet e planifikuara si rrënimi dhe rikonstruktimi i objekteve në zonën bregore, mund të çojnë në përkeqësimin e hidrologjisë, cilësisë së ujit të liqenit, biodiversitetit, vlerave të peizazhit dhe të reflektohet negativisht në ruajtjen e: arkitekturës së vjetër të qytetit, strukturës së lagjeve nga bregu, strukturës së qendrave të vjetra të qytetit të Ohrit dhe Strugës dhe hapësirave përreth në të cilat gjenden monumentet historike.

Për Veprimet e veçanta për secilin veçmas duhet të bëhet një analizë e detajuar e llojit të ndikimeve në të gjitha fazat e projektit. Të gjitha fazat e projektit si ndërtimi i objekteve, rrënimi, faza operative, rasti i avarisë së befasishme dhe në rast të ndërprerjes së punës së projektit duhet të analizohen në aspekt të ndikimeve të të gjitha projekteve mbi të gjitha elementet e mjedisit jetësor në studimet për VNMJ ose elaboratet (siç është cekur paraprakisht).

Për dy ndikime nga ato të detektuara deri më tani është bërë vlerësim i caktuar i ndikimit mbi mjedisin jetësor dhe atë:

- Ndikimet të cilat do të dalin nga rikonstruktimi i sistemit kolektor janë përpunuar në Studimin për mbledhje të të dhënave për përmirësimin e mjedisit jetësor të Liqenit të Ohrit dhe teknikave për rehabilitim të sistemit kolektor, XHAJKA, viti 2015.
- Analiza e ndikimeve të cilat do të dalin nga Ndërtimi i stabilimenteve për transferim dhe mënjanim të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit është kryer në kuadër të VSMJ dhe VNMJ të Planit rajonal për menaxhim me mbeturina për Rajonin jugperëndimor.

Për rrënim të objekteve pa leje në zonat e mbrojtura për të cilat është lëshuar Aktvendim i plotfuqishëm për rrënim nga ana e organit kompetent nevojitet që të përpunohet elaborat

për rrënim të objekteve pa leje, në pajtim me Ligjin për ndërtim dhe vlerësim të veçantë të ndikimit mbi mjedisin jetësor dhe vlerësim të ndikimit mbi trashëgiminë. Në bazë të informatave të njohura të deritanishme, rreziqet ekologjike të këtyre aktiviteteve me siguri nuk do të jenë të konsiderueshme dhe afatgjate dhe do të mund të zbuten me masa ndërtimore tipike për kontroll.

8.1 Ndikimi mbi cilësinë e ajrit

Me implementim të masave të parapara në Plan veprimin tërthorazi do të përmirësohet cilësia e ajrit, shëndetit të popullatës dhe do të zbuten ndryshimet klimatike. Ndikimet kryesore të Veprimeve mbi cilësinë e ajrit në zonën priten gjatë rikonstruktimit të stacionit të filtrimit të ujërave të zeza, të kolektorit dhe rrjeteve të kanalizimit, gjatë ndërtimit të stabilimenteve të transferimit dhe mënjanimit të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit dhe rrënimin të objekteve pa leje në zonat e mbrojtura për të cilat është lëshuar Aktvendim i plotfuqishëm për rrënim nga ana e organit kompetent.

Llojet e ndryshme të mjeteve, pajisjes dhe mekanizmit ndërtimor të cilat do të shfrytëzohen gjatë ndërtimit, rikonstruktimit dhe gjatë rrënimin paraqesin burime mobile të emisioneve të materieve ndotëse nga të cilat më karakteristike janë NO_x, CO, PM₁₀, hidrokarbure të padjegura, sulfur, plumb, benzen dhe hidrokarbure tjera aromatike të cilat kontribuojnë në krijimin dytësor të ozonit dhe të gjitha paraqesin rrezik të drejtpërdrejtë ose të tërthortë ndaj shëndetit të njeriut dhe mjedisit jetësor. Cilësia e karburanteve në Maqedoninë e Veriut është në kuadër të standardeve evropiane dhe kontrollohet në laboratoritë e akredituara. Paraqitja e emisioneve të substancave djegëse dhe ndikimi negativ është me intensitet të shkurtër, në nivel lokal dhe përmes shpërndarjes së substancave ndotëse vepron në cilësinë e ajrit në zonën. Pritet frekuencë e zmadhuar e mjeteve për livrim të materialeve ndërtimore, mallit dhe transportit të fuqisë punëtore në dhe jashtë përfshirjeve në fjalë si proces afatgjatë dhe kumulativ. Ndikimet potenciale mbi cilësinë e ajrit si rezultat i rrënimin përfshijnë emisione të pluhurit të gjeneruar gjatë punëve ndërtimore dhe punëve të pastrimit dhe shkatërrimit të tokës.

Ndikimet e dukshme specifike mbi cilësinë e ajrit do të parashihen për vlerësim të ndikimeve mbi mjedisin jetësor nga çdo aktivitet/projekt i veçantë, të cilat do të realizohen dhe gjithsesi do të marrin edhe trajtim adekuat me masa për reduktim dhe eliminim të tyre. Duhet të parashihen masa preventive për reduktim të emisioneve, monitorim të vazhdueshëm dhe raportim të institucioneve kompetente. Shfrytëzimi efikas i karburanteve dhe energjisë si dhe gjetja e mundësive për shfrytëzim të burimeve të rinovueshme të energjisë doemos duhet të jenë imperativ në përmbushjen e qëllimeve të planit dhe projekteve të ardhshme.

Për ato projekte për të cilat tashmë janë përpunuar Vlerësime të ndikimeve mbi mjedisin jetësor dhe janë caktuar masa për zbutje/reduktim, nevojitet implementimi i tyre.

8.2 Ndikimi mbi cilësinë dhe sasinë e ujërave

Implementimi i pjesës më të madhe të veprimeve të planit janë në drejtim të përmirësimit të cilësisë së ujërave në pellgun e Liqenit të Ohrit. Megjithatë, ekzistojnë aktivitete të elaboruara në ndikimet e përgjithshme, për të cilat konsiderohet se mund të shkaktojnë ndikime negative mbi ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore. Doemos duhet të përmendet se ndikimet do të reflektohen drejtpërdrejt mbi cilësinë e ujit në Liqenin e Ohrit.

Shikuar në përgjithësi gjatë aktiviteteve ndërtimore do të pritet:

- turbullirë dhe llum i zmadhuar për shkak të lirimit të rastësishëm në trupat e drejtpërdrejta ujore;
- Ngarkim i zmadhuar i sedimentit të ujërave të kanalizimit dhe infrastrukturës;

Pritet që çfarëdo ndikimesh të lokalizohen përkohësisht dhe përgjithësisht në zonat e punëve aktive shoqëruese, por mund të kenë ndikime më afatgjate mbi bashkësitë ekologjike lokale.

Gjatë rrënimit mund të rrezikohet cilësia e ujërave nëntokësore, për shkak të manipulimit me makinat ndërtimore dhe aktivitetet tjera ndërtimore (punë të tokës dhe ngjashëm). Veprimi me karburante, siç është nafta, vaji për lubrifikim dhe ngjyrat (për mbrojtje të konstruksioneve të metalta dhe ngjashëm) si dhe veprimi me materie të hedhura që krijohen si rezultat i mirëmbajtjes së mekanizmit (pjesë të ujërave të zeza nga larja, vajra të përdorura për lubrifikim etj) është edhe një rrezik tjetër për ndotjen e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore.

Si një prej dukurive negative kryesore që rezulton nga infiltrimi i derivateve të naftës në ujërat nëntokësore janë proceset e reduktimit të cilat e shkatërrojnë hidrogjenin në ujërat, e të njëjtat shkaktohen nga dekompozimi i derivateve të naftës. Ujërat nëntokësore mund të rrezikohen nga lëshimi eventual i yndyrave dhe vajrave nga makinat ndërtimore gjatë ndërtimit. Për faktin që këto ndikime karakterizohen si afatshkurtër, por megjithatë organizimi i kantierit duhet të sigurojë se këto ndikime potenciale do të reduktohen në minimum.

Është veçanërisht e rëndësishme të ndërmerren masa të praktikës së mirë ndërtimore të cilat do të ndikojnë në mënyrë preventive mbi ndikimet negative të aktiviteteve projektuese mbi ujërat.

Siç është cekur në Studimin nga Xhajka gjatë fazës ndërtimore të rikonstruktimit të sistemit kolektor nuk pritet ndotje të ujërave në liqenin. Megjithatë, ekziston mundësi nga ndotja me prejardhje kryesisht nga mbeturina e ngurtë e mbledhur, e cila ka gjasa të jetë me prejardhje të ndryshme (shpesh mbeturina e përzier komunale dhe material ndërtimor intert). Larja e kësaj mbeturine dhe dekompozimi i saj ka gjasa të jenë burim i ndotjes së ujërave në Liqenin e Ohrit.

Analiza e ndikimeve negative të cilat do të priten veçmas, do të analizohen në vlerësimet e mëtutjeshme të ndikimeve mbi mjedisin jetësor nga çdo aktivitet/projekt i veçantë.

Për ato projekte për të cilat tashmë janë përpunuar Vlerësime të ndikimeve mbi mjedisin jetësor dhe janë caktuar masa për zbutje/reduktim, nevojitet implementimi i tyre.

8.3. Ndikimet mbi tokën

Implementimi i masave të planifikuara për arritjen e qëllimeve, veçanërisht masat teknike, të cilat përfshijnë masa për përmirësimin e sistemit kolektor dhe stacionit të filtrimit të ujërave të zeza, zbatimi i praktikave të mira bujqësore në prodhimtarinë bujqësore, aplikimi i praktikave të mira në pylltari dhe peshkatari dhe ngjashëm do të mundësojnë shfrytëzim të qëndrueshëm dhe planifikim të tokës.

Ndikimi negativ do të ekzistojë edhe mbi tokën në rast të menaxhimit joadekuat me ujërat e zeza dhe mbeturinat e gjeneruara. Gjatë rrënimit të objekteve pa leje do të prishen karakteristikat gjeologjike të tokës, si rezultat i shfrytëzimit të mekanizmit dhe mjeteve të rënda, transportit dhe grumbullimit të tepricës së materialit të gërmuar, grumbullimit të mbeturinave (materialit) ndërtimore etj. Gjatë rikonstruktimit të sistemit kolektor nuk priten ndikime mbi tokat.

8.4 Ndikimi mbi zonën

Implementimi i dokumentit të planit është në drejtim të organizimit hapësinor adekuat dhe mbrojtjes së VJU të të Mirës.

Gjatë ndërtimit të kolektorit dhe rrënimit të objekteve, pamja vizuale e rajonit do të ndryshojë në afat të shkurtër si rezultat i aktiviteteve të cilat do të ndërmerren në terren në formë të rrënimit, gërryerjes, ardhjes dhe prezencës së mjeteve të mëdha të transportit, kamionëve dhe mekanizmit tjetër të nevojshëm për transport të materialit ndërtimore dhe konstruksioneve, energji elektrike, furnizim me ujë dhe shkarkim të ujërave të zeza në lokacionin përkatës si dhe menaxhim me mbeturina.

Por, nuk pritet ndikim i dukshëm negativ sepse qëllimi i atyre aktiviteteve është pikërisht përmirësimi i efekteve vizuale, si dhe fakti që punohet për infrastrukturë e cila është në fazë operative mund të jetë nëntokësor.

Për shkak të lokacionit të ndjeshëm në fazën konstruktive priten efekte mbi peizazhin dhe aspektet vizuale. Këto ndikime do të shprehen përmes prezencës së makinave, pajisjes, mjeteve, punëtorëve ndërtimorë dhe materialeve të deponuara ndërtimore.

Ndryshimet do të shkaktojnë ndjenja të ndryshme te receptorët. Megjithatë, ato do të jenë ndryshime afatshkurtër gjatë ndërtimit. Ndikimet do të jenë lokale, me afat të shkurtër, të pakthyeshme, magnitudë/intensitet i madh dhe rëndësi të madhe.

Për Veprimet e veçanta për secilin veçmas duhet të bëhet një analizë e detajuar e llojit të ndikimeve në të gjitha fazat e projektit. Të gjitha fazat e projektit si punë hulumtimi, ndërtimi i objekteve, faza operative e projektit, rasti i avarisë së befasishme dhe në rast të ndërprerjes së punës së projektit duhet të analizohen në aspekt të ndikimeve të të gjitha projekteve mbi të gjitha elementet e mjedisit jetësor në studimet për VNMJ ose elaboratet. Për ato projekte për të cilat tashmë janë përpunuar Vlerësime të ndikimeve mbi mjedisin jetësor dhe janë caktuar masa për zbutje/reduktim, nevojitet implementimi i tyre.

8.5 Ndikimi mbi gjendjen socio-ekonomike

Me implementimin e Planit, mund të tangohet Popullata lokale e cila jeton dhe punon në rajonin. Aktivitetet do të mundësojnë zhvillim të turizmit të qëndrueshëm, e me atë hapje të vendeve të reja të punës dhe angazhim të zmadhuar të popullatës (veçanërisht të të rinjve), zhvillim të prodhimit të qëndrueshme bujqësore dhe produkteve bujqësore të harmonizuara me standardet evropiane për cilësi, rritje të rendimentit të kulturave bujqësore dhe të ardhurave, shfrytëzim dhe planifikim të qëndrueshëm të tokës gjë që do të kontribuojë për përfitime socioekonomike në nivel lokal dhe kombëtar. Hapja e mundësive për punësim do të kontribuojë për ruajtjen e kuadrit të edukuar të ri në shtetin dhe zvogëlimin e trendit të migrimit.

Implementimi i masave të parapara për ngritjen e vetëdijes publike dhe edukimit, gjithashtu, do të kontribuojë për rritjen e edukimit dhe vetëdijes te popullata për rëndësinë e të Mirës, përfshirjen aktive të popullatës në miratimin e vendimeve me ç'rast do të përmirësohet drejtpërdrejt ose tërthorazi mirëqenia e popullatës.

Me vendosjen e rendit i gjithë bregu veçanërisht lokalitetet e Ramsarit mund të vihen në funksion dhe të shfrytëzohet dedikimi edukativ, por edhe oferta turistike selektive. Që këtu, rëndësia e ruajtjes së ekosistemeve moçalike është me rëndësi shumë të madhe për progresin socioekonomik të popullatës në rajon.

Megjithatë, aktivitetet e propozuara mund të shkaktojnë edhe ndikime negative në aspekt ekonomik, të shprehura përmes shpenzimeve financiare plotësuese te popullata, të shprehura përmes taksave të rritura në lloj të taksave/kompensimeve, ose për poseduesit e shtëpive të cilat janë shpallur si trashëgimi kulturore botërore do të shënojnë shpenzime rreth mirëmbajtjes dhe restaurimit. Ndalimi ose restriktionet për kryerje të veprimtarive të caktuara në zona të caktuara, mund të shkaktojnë ndikime negative në aspekt socioekonomik.

Sipas studimit sipërfaqja Xhajka prej 500m² do të përfshihet me rikonstruktim, (nuk do të rrezikohen lagjet e njerëzve), të sistemit kolektor, dhe nuk priten ndikime mbi tokat.

Futja e regjimeve të mbrojtjes në bregun ku janë edhe zonat rekreative, si dhe regjimet e mbrojtjes në qendrën e vjetër të qytetit, do të shënojë situatë e sapokrijuar për të cilën doemos duhet të jetë e përgatitur popullata lokale. Gjithashtu, realizimi i këtyre masave mund ta prekë edhe popullatën lokale, për shkak të përfshirjes së mundshme të pronës private, ndryshimit të shprehive aktuale të jetës, humbjeve ekonomike për komunitetin të shkaktuara nga implementimi i aktiviteteve dhe ngjashëm.

Rrërimi i objekteve pa leje do ta prishë rrehatinë e banorëve në afërsi të drejtpërdrejtë për shkak të prezencës së punëtorëve, mekanizmit ndërtimor, zhurmës, vibrimeve dhe pluhurit. Ndryshimet mund të ndikojnë mbi banorët lokalë, pronarët e objekteve komerciale në afërsi të kantierit, vizitorët vendorë dhe të huaj në qytetin e Ohrit etj.

8.6 Ndikimi mbi popullsinë dhe shëndetin e njeriut

Aplikimi i masave nga Plani do të kontribuojë për mbrojtjen e medimeve dhe zonave të mjedisit jetësor, veçanërisht të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, biodiversitetit, të

mirave materiale, si dhe shëndetin e popullatës. Regullimi i nivelit të Liqenit do ta zgjidhë problemin afatgjatë i cili është detektuar në komunën e Strugës.

Një pjesë e madhe e masave shprijnë në përmirësimin e gjendjes së popullatës. Me përpunimin dhe realizimin e planit të komunikacionit në Ohër dhe Strugë do të zgjidhet problemi të cilin e kanë këto komuna veçanërisht gjatë sezonit turistik dhe shkakton pakëndshmëri për popullatën lokale.

Gjatë implementimit të Planit, mund të paraqiten ndikime të dukshme të cilat mund ta cenojnë shëndetin e njeriut nëse nuk parashihen masa mbrojtëse. Nëse bëhet rrënimi paplan i objekteve priten ndikime të vogla të drejtpërdrejtë mbi shëndetin e njerëzve (zhurmë, vibracione, emisione në ajrin nga mjetet, pluhuri etj). Duke e pasur parasysh atë se ky Vlerësim strategjik i ndikimeve ndërmerren në fazën e hershme të procesit të planit, me aplikim të masave dhe rekomandimeve përkatëse mund të ndikohet të pengohen ndotjet dhe të mbrohet shëndetësi i njerëzve. Është e domosdoshme që, analiza e detajuar e ndikimeve mbi shëndetin e njeriut nga projekte të veçanta, të jetë pjesë e dokumentacionit përkatës për vlerësimin e ndikimit mbi mjedisin jetësor.

8.7. Ndikimi mbi trashëgiminë kulturore

Është evidente se implementimi i aktiviteteve do të kontribuojë për zvogëlimin e rreziqeve dhe përmirësimin e gjendjes me trashëgiminë kulturore. Por, gjithashtu aktivitetet të cilat përfshijnë aktivitete ndërtimore mund të kontribuojnë për paraqitje të gjendjeve të reja, burime të mundshme të emisioneve dhe rreziqeve për trashëgimi kulturore. Gjatë përcaktimit të ndikimeve të mundshme nga aktivitetet ndërtimore mbi trashëgiminë kulturore, fakt veçanërisht i rëndësishëm është lokacioni, duke e marrë parasysh faktin që një pjesë e objekteve pa leje gjenden në qendrat e vjetra të qytetit dhe në bregun e Liqenit të Ohrit.

Rrënimi i objekteve në qendrat e vjetra të qytetit në Ohër dhe Strugë mund të ketë efekt negativ mbi të mirat e mbrojtura të veçanta në kuadër të kompleksit.

Rrënimi i objekteve në brezin e bregut të Liqenit të Ohrit mund të ketë efekt negativ veçanërisht nëse bëhet fjalë për vende ku është regjistruar trashëgimi i mbrojtur kulturore si:

1. kompleks të manastirit Shën Arhangel Mihail (Shën Naumi);
2. kompleks të manastirit Shën Mëria-Zaum, në f. Tërpejcë;
3. kompleks të manastirit Shën Mëria – Kalishtë;
4. Shën Arhangel Mihail në f. Radozhdë;
5. Shën Jovan Bogosllav – Kanevë.

Realizimi i punëve ndërtimore, në zonën projektuese, mund të shkaktojë gjithashtu ndikime negative mbi trashëgiminë kulturore, me ç'rast ndikimet e pritura do të manifestohen përmes disa aktiviteteve:

- Ndikimet nga përdorimi i makinave ndërtimore dhe prezenca e vibracioneve
- Ndikimi nga mbeturinat ndërtimore dhe materialet ndërtimore
- Ndikimet me pengim të funksionimit normal të të mirës përreth gjatë punëve ndërtimore.

Ndikimet e dukshme specifike mbi trashëgiminë kulturore do të parashihen për çdo aktivitet/projekt i veçantë, të cilat do të realizohen në kuadër të përfshirjeve të planit dhe gjithsesi do të marrin edhe trajtim adekuat me masa për reduktim dhe eliminim të tyre. Këto detyra janë për fazat e mëvonshme, përmes përpunimit të Studimeve për vlerësim të ndikimit mbi mjedisin jetësor, Studimeve për vlerësimj të ndikimit mbi trashëgiminë kulturore ose Elaboratet për mbrojtje të mjedisit jetësor, që dalin si obligim ligjor në bazë të ndikimeve të sugjeruara potenciale bëhen analiza dhe rekomandime të detajuara.

8.8 Ndikimi mbi biodiversitetin (flora dhe fauna)

Implementimi i Planit do të ketë ndikim pozitiv mbi biodiversitetin përmes: Harmonizimit të legjislacionit në pajtim me kërkesat e Konventës për trashëgimi natyrore dhe kulturore dhe dokumentet tjera ndërkombëtare relevante, për ndryshim dhe miratim të akteve nënligjore lidhur me çështjet e planifikimit urbanistik në Rajonin e Ohrit, që dalin nga ligjet themelore, azhurnim të strategjive relevante ekzistuese dhe plan veprimeve të cilat i trejantojnë çështjet e së Mirës, urbanizimit të kontrolluar në pajtim me zonat e mbrojtura dhe regjimet e territorit të së mirës, përfshirjes së çështjeve lidhur me të Mirën në dokumentet strategjike sektoriale në sferën e bujqësisë, pylltarisë, ekonomisë së ujërave dhe planifikimit hapësinor, (P.sh. Revizioni në bazë të peshkimit për Liqenin e Ohrit që përfshin kritere për mbrojtjen e biodiversitetit në liqenin) precizimit plotësues të kompetencave ndërmjet institucioneve në nivel qendror dhe lokal, si dhe palëve tjerë të interesuar për zgjidhjen e problemeve, krijimit të mekanizmit për koordinim horizontal të institucioneve në planifikimin dhe realizimin e aktiviteteve.

Implementimi i aktiviteteve do të rezultojë me ndryshime në planifikimin e ardhshëm urbanistik dhe definimin e dedikimit të tokës, përmirësim të gjendjeve në shfrytëzimin e tokës, ruajtjen e biodiversitetit, mënyrën e shfrytëzimit dhe menaxhimit me ujërat që do të shkaktojë ndikime të drejtpërdrejta pozitive mbi të gjitha mediumet dhe zonat e mjedisit jetësor, veçanërisht biodiversitetin.

Rrënimi i objekteve në brezin e bregut të Liqenit të Ohrit mund të ketë efekt negativ veçanërisht nëse bëhet fjalë për vende ku është regjistruar trashëgimi e mbrojtur kulturore e cila posedon Vlera të Jashtëzakonshme Universale si:

1. Kalishta – habitat i vetëm natyror i zambakut të verdhë (*Nuphar lutea*) në Liqenin e Ohrit;
3. Podmole – brez më i përhapur me kallam (*Phragmites australis*) në Liqenin e Ohrit, habitat natyror i llojeve të rrezikuara të zogjve dhe vend për lëshimin e vezëve të krapit;
4. Mazi – habitat i revitalizuar natyror i zambakut të verdhë (*Nuphar lutea*), vend për lëshimin e vezëve të krapit dhe habitat dhe fole zogjësh;
5. Moçali i Studençishtes – vegjetacioni makrofitik dhe vend pllenim i krapit;
6. Veli Dab – burimet sublakustrine, vend pllenimi i troftës dhe biodiversiteti i faunës bentike;
7. Vela Pesh – burimet sublakustrine, vend pllenimi i troftës dhe biodiversiteti i faunës bentike;

8. Sveti Petar - burime bregore dhe sublakustrine, vend për lëshim të vezëve të troftës dhe biodiversiteti i faunës bentike;

9. Burime të Shën Naumit – burim më i pasur i Liqenit të Ohrit, vend për lëshim të vezëve të troftës dhe krapit.

Realizimi i punëve ndërtimore, në zonën projektuese, mund të shkaktojë ndikime negative mbi habitatin (zona litorale me vegetacion makrofitik) dhe botën e egër që jeton në atë habitat. Ndikimet e pritura do të manifestohen përmes disa aktiviteteve:

- Ndikimet nga derdhja e karburanteve, yndyrnave dhe vajrave
- Ndikimi nga mbeturinat ndërtimore dhe materialet ndërtimore

Praktika joadekuate ndërtimore do të rezultojë me ndikime negative mbi bashkësinë bimore të cilat janë me përhapje shumë të kufizuar, si dhe mbi llojet e makro jovertebrorëve dhe algave të cilat hasen vetëm në ato lokalitete dhe askund tjetër në botë. Aktivitetet ndërtimore do të kenë ndikim mbi zogjtë e ujit sepse brezi i kallamit është strehimore dhe fole e rëndësishme përgjatë bregut të Liqenit të Ohrit.

Implementimi teknik i projekteve infrasdrturore dhe aktiviteteve për rikonstruktim/ndërtim/rrënim të sistemeve, mund të shkaktojë ndikime negative mbi lokalitetet ku të njëjtat do të implementohen dhe intensiteti i ndikimeve do të varet nga zgjedhja e lokacionit, receptorët e nedjshme, si dhe nga aktivitetet zhvillimore në zonat ku do të ndërtohen ato. Këto ndikime do të shqyrtohen më hollësisht në nivel të VNMJ/elaboratit. Është e domosdoshme të bëhet shqyrtim më i hollësishëm i ndikimeve mbi biodiversitetin dhe planifikimin e masave përkatëse për parandalim dhe kontroll të ndotjes, në nivel të dokumentacionit teknik dhe projektues gjatë detajeve të njohura teknike. Duke pasur parasysh ndikimet e pritura është e domosdoshme të bëhet vlerësimi i ndikimit të projektit mbi mjedisin jetësor. Në kushte të më shumë detajeve të njohura, e varësisht nga vëlimi dhe nevojat, për projekte tjera më të vogla të lidhura ndoshta do të jetë e domosdoshme të bëhet vlerësimi i ndikimit në nivel të elaboratit për mbrojtje të mjedisit jetësor.

8.9 Ndikimet lidhur me menaxhimin me mbeturinat

Menaxhimi me mbeturina paraqet problem në përgjithësi për gjithë rajonin për shkak të mbledhjes joadekuate të mbeturinave komunale, mungesës së arritshmërisë për mbledhje dhe transport të mbeturinave komunale në vende të caktuara dhe ekzistimit të depo plehrash. Një pjesë e masave në Planin janë orientuar pikërisht në zgjidhjen e problemit rajonal me menaxhimin me mbeturina.

Nga aktivitete e veçanta të cekura në ndikimet e përgjithshme, mund të priten fraksione të caktuara të mbeturinave inerte dhe të parrezikshme. Ndikimi në këtë fazë pritet të jetë lokal dhe pa karakteristika të rëndësishme. Në fazën e ndërtimit, pjesa më e madhe e mbeturinave do të rrjedhë nga aktivitetet për pastrim të terrenit me qëllim të fillimit të eksploatimit, pastrim të terrenit dhe vendosje të infrastrukturës së nevojshme.

Në vlerësimin strategjik të ndikimit nga Plani rajonal për menaxhim me mbeturina në mënyrë integrale janë marrë parasysh edhe depoja dhe infrastruktura tjetër për veprim me mbeturina me qëllim vlerësimin e ndikimeve të mundshme të përgjithshme përkatësisht kumulative. Remediacioni i depove dhe pleqërishteve të parregullta gjithashtu duhet të vijojnë pas vlerësimit të kryer paraprak të ndikimit mbi mjedisin jetësor, ku dhet të identifikohen masa adekuate për parandalim dhe reduktim të ndikimit nga realizimi i aktiviteteve për mbyllje dhe remediacion specifike për vetë lokacionet.

Ndërtimi i kolektorit dhe rrënimi i objekteve vetvetiu do të gjenerojnë sasi të konsiderueshme të mbeturinave veçanërisht në fazë ndërtimi.

Implementimi teknik i projekteve infrastrukturore dhe aktiviteteve mund të shkaktojë ndikime negative mbi mediumet dhe zonat e mjedisit jetësor në vendet ku të njëjtat do të implementohen dhe intensiteti i ndikimeve do të varet nga zgjedhja e lokacionit, receptorët e ndjeshëm, operimi dhe mirëmbajtja e kapaciteteve, si dhe nga aktivitetet zhvillimore në zonat ku do të realizohen ato. Këto ndikime do të shqyrtohen më hollësisht në nivel të dokumentacionit më konkret projektues/të planit në raportet për VSMJ dhe në dokumentet për VNMJ, studime/elaborat.

3.10 Ndikimi nga zhurma

Implementimi i Planit mund të ketë ndikim mbi mjedisin jetësor nga emisionet nga zhurma. Në fazën e ndërtimit/rikonstruktimit dhe rrënitit paraqitja e zhurmës është e lidhur me punën e mekanizmit ndërtimor dhe mjeteve të transportit dhe e njëjta në pjesën më të madhe nuk mund të shmanget. Ndikimi pritet të jetë me pavazhdimësi, lokal dhe i kufizuar në kohë në fazën e ndërtimit.

Gjatë fazës operative, me interes të veçantë pritet të jenë aktivitetet e rrënitit nga puna e mekanizmit, makinave dhe ngjashëm. Varësisht nga planet për rrënim, rrënimi mund të jetë i menjëhershëm, disa herë në ditë deri në disa herë në javë.

Të domosdoshme janë vlerësimet e detajuara të ndikimeve të mundshme të cilat do t'i marrin parasysh të gjitha aktivitetet në këtë fazë dhe rrethanat e mjedisit. Në bazë të kësaj, është e domosdoshme të identifikohet vëllimi dhe intensiteti i ndikimeve nga zhurma si në fazën e ndërtimit, e veçanërisht në fazën operative duhet të përcaktohen dhe vlerësohen në mënyrë të detajuar dhe përkatëse në kuadër të studimit, përkatësisht elaboreve për mbrojtje të mjedisit jetësor.

8.11 Ndikimet kumulative

Duke i marrë parasysh të gjitha aktivitetet që janë në Plan veprimin, priten ndikime pozitive dhe negative kumulative. Pozitive do të jenë për shkak të natyrës sinergjike të masave për përmirësim me gjendjen e trashëgimisë natyrore dhe kulturore. Ndikimet negative kumulative dhe sinergjike identifikohen edhe përmes emisionit të materieve të dëmshme ndotëse në ajër nga mekanizmi i angazhuar përkatësisht trafiku i zmadhuar dhe paraqitja e pluhurit, kundërmimit dhe zhurmës gjatë aktiviteteve ndërtimore të cilat mund të ndodhin gjatë rrënitit të njëkohshëm të objekteve pa leje.

Ndikimet negative kumulative dhe sinergjike mund të paraqiten mbi ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore, tokën, biodiversitetin nëse lokacioni i depove dhe vendi për trajtim të

mbeturinave nuk janë zgjedhur përmes procedurës për vlerësim të ndikimeve mbi mjedisin jetësor dhe nëse me to nuk veprohet në mënyrë siç është përcaktuar në legjislacionin vendor. Megjithatë, realizimi i planit në masë të madhe do ta reduktojë ndikimin negativ aktual mbi ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore gjë që është rezultat i veprimit aktual me mbeturinan.

8.12 Ndikimet nga fatkeqësitë dhe avaritë

Implementimi i dokumentit të planit mund të ketë ndikim nga fatkeqësitë dhe avaritë të cilat mund të shprehen përmes:

- Rizikut nga rreziku elektrik
- Rrezikut nga shpërthimi
- Rrezikut nga zjarri
- Rrezikut nga tërmeti
- Dukurive meteorologjike me karakteristika të fatkeqësive elementare, vërshimeve,
- Incidenteve dhe avarive të shkaktuara nga defektet më të ndryshme dhe fatkeqësitë teknologjike

-mundësisë për ndotje më të madhe të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore për shkak të avarive gjatë transportit të materieve të dëmshme, por gjithashtu edhe për mikro ndotje permanente;

Rreziqet gjatë shfrytëzimit të energjisë elektronike duhet të përfshihen gjatë projektimit dhe realizimit të objekteve në përbërje të përfshirjeve urbane. Rreziku nga shpërthimi dhe zjarri është i pranishëm si në fazën e ndërtimit ashtu edhe në fazën funksionale.

Katastrofat natyrore mund të jenë tërmetet, të cilat mund të kenë pasoja katastrofave mbi njeriun dhe natyrën. Rajoni i Ohrit është vend aktiv sizmik, që do të thotë se vendi gjendet në zonë të tërmeteve të pritura. Si fatkeqësi ose katastrofë natyrore janë edhe vërshimet dhe ardhja e ujërave, valëve të mëdha nga liqeni ndërsa nga dukuritë tjera meteorologjike të cilat mund të kenë karakter të fatkeqësive dhe katastrofave natyrore janë: paraqitja e breshrit, erërave të fuqishme dhe mjegullave.

Për shkak të konfigurimit të terrenit i njëjti është nën rrezik nga dy lloje rreziku nga vërshimet dhe atë vërshim nga paraqitja e ujërave nëntokësore dhe vërshime gjatë shirave të rrëmbyer. Gjithashtu rrezik paraqet edhe afërsia e drejtpërdrejtë e Liqenit të Ohrit. Katastrofat teknike-teknologjike, përkatësisht avaritë dhe fatkeqësitë mund të paraqiten gjatë funksionimit të objekteve. Prandaj, nevojitet të përpilohet plan për menaxhim me avaritë dhe fatkeqësitë i cili do të jetë pjesë përbërëse në elaboratin, përkatësisht studimin për ndikim të projektit mbi mjedisin jetësor dhe shëndetin e njeriut.

8.13. Ndikimi tejkufitar

Njohja e natyrës tejkufitare e resurseve natyrore dhe kulturore shihet në numër të madh në planet, marrëveshjet, shenjat tejkufitare, dhe atë:

- Marrëveshja ndërmjet Këshillit Ministror të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së
- Republikës së Maqedonisë për mbrojtje dhe zhvillim të qëndrueshëm të Liqenit të Ohrit dhe pellgut të tij (Shkup, 2004);
- Galijca është përfshirë në Parkun tejkufitar Prespa në vitin 2000 dhe 2010;

- rezervati tejkufitar i biosferës Ohër-Prepë, 2014.

Të gjitha ndikimet mbi resurset tejkufitare ose ndikimet nga plani të cilat i tejkalojnë kompetencat bëhen ndikime tejkufitare. Duke e shqyrtuar diskutimin për vlerësim të ndikimeve të dhënë më lartë, si rezultat i miratimit të planit për menaxhim, përfshirë edhe realizimin e projekteve, mund të paraqiten ndikimet tejkufitare vijuese: Efektet nga ndikimet/rreziqet mbi Liqenin mund të përfshijnë prishje të cilësisë, ndryshime në hidrologjinë, humbje të habitateve dhe biodiversitetit etj. Këto efekte mund të reflektohen edhe në aspektet ekonomike dhe sociale. Është me rëndësi të veçantë të përmendet se këto rreziqe dhe efekte janë të pranishme në të dyja anët e liqenit (Shqipëria dhe Maqedonia e Veriut).

Shkurtimisht, ndikimet (pozitive dhe negative) nga miratimi i Planit të propozuar për menaxhim nuk është e sigurt se do të kenë disa ndikime të dukshme tejkufitare. Megjithatë, rreziku kumulativ për trashëgiminë kulturore dhe natyrore në zonën, mund të shkaktojë shqetësim te partnerët e ndryshëm ndërkombëtarë, si te vendet fqinje ashtu edhe te agjencitë ndërkombëtare. Duke pasur parasysh marrëveshjet tejkufitare, palët e interesuara tejkufitare duhet të konsultohen në lidhje me Miratimin e planit për menaxhim, si dhe për të gjitha implikimet mbi marrëveshjet e ndryshme tejkufitare. Për atë qëllim nevojiten konsultime publike në lidhje me Draft-planin dhe draft-VSMJ.

9. MASAT DHE REKOMANDIMET PËR MBROJTJE, REDUKTIM DHE NEUTRALIZIM TË NDIKIMEVE NEGATIVE

Analiza e ndikimeve konstaton se implementimi i masave dhe aktiviteteve të përfshirë në Plan veprimin do të japë kontribut në menaxhimin e qëndrueshëm me të mirën e Rajonit të Ohrit. Secila prej aktiviteteve është me qëllim të reduktimit të problemeve tanimë ekzistuese të cilat i përfshijnë mediumet dhe zonat e mjedisit jetësor, andaj pikërisht konsiderohet se ndikimet e Planit janë pozitive dhe me implementimin e tyre do të arrihet mbrojtje e trashëgimisë natyrore dhe zhvillim i qëndrueshëm në rajonin, si dhe përmbushje të qëllimeve për mbrojtje të mjedisit jetësor.

Duhet të theksohet se një numër i madh i masave japin drejtime për përgatitje dhe/ose ndryshim të kornizës ligjore, strategjive, planeve, programeve dhe projekteve. Një pjesë prej tyre kanë karakter rregullator, e një pjesë paraqesin realizim të projekteve konkrete, për të cilat në mënyrë plotësuese do të udhëhiqet procedurë për vlerësim më të detajuar të ndikimeve mbi mjedisin jetësor.

Nga ndikimet e përmendura që përfshijnë aktivitete ndërtimore përgjithësisht, me praktikë dhe organizim të mirë projektuese të kantierit mund të minimizohen një pjesë e ndikimeve që janë identifikuar për fazën e ndërtimit. Gjithashtu, përmes metodave të menaxhimit me mjedisin jetësor në masë të madhe do të zbuten ndikimet që janë identifikuar për fazën operative.

Masat e rekomanduara me këtë Raport do të duhet të shqyrtohen në fazat e ardhshme të planifikimit. Masat finale, të përcaktuara me lokacionin e saktë, llojin dhe vëllimin e aktiviteteve, do të definohen nëpërmjet procedurave për dokumentacion konkret të planit ose në nivel të projektit nëpërmjet studimeve për vlerësim të ndikimeve mbi mjedisin jetësor ose elaborateve për mbrojtje të mjedisit jetësor (për çdo projekt/objekt në veçanti). Në atë mënyrë masat për mbrojtje të mjedisit jetësor do të inkorporohen në projektin dhe do të merren parasysh gjatë realizimit.

Ajo që veçanërisht është e rëndësishme dhe që është qëllim i planifikimit strategjik është që të sigurohet kontroll mbi zbatimin e masave dhe aktiviteteve nga Plani në institucionet resore, vetëqeverisjet lokale, ndërmarrjet publike dhe sektori privat. Për atë qëllim nevojitet:

- Përgatitje të Informacionit drejtuar Qeverisë së RMV-së me analizë të detajuar të obligimeve ligjore, që rrjedhin nga marrëveshjet e nënshkruara kombëtare dhe ndërkombëtare në të gjitha politikat sektoriale dhe harmonizimi i tyre, me implikime financiare, që të shmangen kolizione/kundërshtime,
- Sigurim i bashkëpunimit dhe koordinimit me ministritë resore dhe institucionet, me qëllim arritjen e harmonizimit të masave që dalin nga Plani me dokumente dhe aktivitete sektoriale strategjike dhe të planit të cilat e përfshijnë kornizën e njëjtë kohore, e ende më shumë edhe me strategjitë dhe planet e ardhshme sektoriale,
- Bashkëpunim i gjerë ndërsektorial, diskutim dhe harmonizim

9.1 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimeve negative mbi cilësinë e ajrit

Ndikimet mbi ajrin ambiental do të priten gjatë aktiviteteve ndërtimore (rikonstruktiv të kolektorit) ose gjatë rrënimit të objekteve pa leje në zonat e mbrojtura. Si masë propozohet që rrënim të zhvillohet sipas një plani të parapërgatitur për rrënim gradual. Propozohen disa masa:

- Rrënim të bëhet në atë mënyrë që do të shkaktojë çrregullim të rrethinës.
- Procesi i rrënimit duhet të jetë në pajtim me kërkesat e të gjitha organeve relevante (organet lokale, ministritë përgjegjëse për infrastrukturën publike) dhe në pajtim me Ligjin për veprim me objekte të ndërtuara pa leje.
- të përpunohet Plan për menaxhimin me pluhurin

Shuma e pluhurit të krijuar do të varet nga madhësia e ndërtesës/objektit që rrënohet, si dhe metoda dhe pajisja që shfrytëzohet gjatë procesit të rrënimit.

Masat për zbutje përfshijnë:

- Përdorimin e teknologjisë më të mirë të arritshme në proces të rrënimit,
- Masat përkatëse të sigurisë, siç janë tabelat informative,
- Rrënim të zhvillohet në periudha të erës së dobët që të reduktohen emisionet e pluhurit,
- Gjatë rrënimit të stërpiket toka me ujë, që të mos vijë në gjendje të reduktohet cilësia e ajrit nga pluhuri i krijuar dhe grimcat e ngurta.

Duhet të theksohet se masat konkrete për zbutje të ndikimeve mbi ajrin, do të (ose tanimë janë në studime për vlerësim të ndikimeve mbi mjedisin jetësor, vetëm duhet të respektohen) definohet në studimet/elaboratet për ndikimet mbi mjedisin jetësor për çdo objekt në veçanti.

9.2 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimeve negative mbi cilësinë e ujërave

---

Gjatë implementimit të aksioneve nga Plani, në fazë ndërtimore mund të rrezikohet cilësia e ujërave nëntokësore, për shkak të manipulimit me makinat ndërtimore dhe aktivitetet tjera ndërtimore (punë të tokës dhe ngjashëm). Këto ndikime karakterizohen si afatshkurtër, por megjithatë organizimi i kantierit duhet të sigurojë se këto ndikime potenciale do të reduktohen në minimum.

Gjatë realizimit të cilitdo aktivitet nga Plani, kanalizimet natyrore ekzistuese dhe rrjedhat e ujit ose në afërsi të lokacionit nuk duhet të kufizohen. Ky rekomandim veçanërisht ka të bëjë me Liqenin e Ohrit.

Masat konkrete për zbutje të ndikimeve mbi ujërat, do të definohen në studimet/elaboratet për ndikimet mbi mjedisin jetësor për çdo objekt në veçanti.

9.3 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimeve negative mbi cilësinë e tokës

---

Cilësia e tokës ndikon drejtpërdrejtë në cilësinë e ujit dhe ujërave nëntokësore, prandaj nevojitet të parashihen masa përkatëse për parandalim dhe reduktim të ndikimeve mbi tokën.

Gjatë aktivitetetve ndërtimore nevojitet mënjanim i kontrolluar dhe i vëmendshëm i shtresës sipërfaqësore nga toka, të mos kryhen gërryerje më të mëdha nga ato të planifikuara, si dhe teprica e tokës të shfrytëzohet ose të kthehet dhe ngjishet. Materiali ndërtimor duhet të hidhet në depo të përkohshme të parapara për atë dedikim të cilat pastaj duhet të dislokohen.

Para se të fillojë me aksionin e paraparë në Planin, nevojitet që të përpunohet një elaborat i veçantë për mënyrën e mënjanimit të objektit ekzistues, në të cilin do të jepen zgjidhje për trajtimin e materialit ndërtimor të krijuar nga mënjanimi i objektit të ndërtuar më parë.

Është veçanërisht e rëndësishme të ceket paraprakisht mënyra e furnizimit të kantierit me energji elektrike dhe ujë, mënyra e kyçjes së kantierit në trafiqet ekzistuese dhe mënyra e trajtimit të mbeturinave ndërtimore (material ndërtimor) të prodhuar në vetë kantierin dhe - shtojcë grafike e cila përmban skemë të organizimit të kantierit dhe mënyrë e kyçjes së kantierit në trafiqet ekzistuese.

Veçanërisht e rëndësishme është që punëtorët ndërtimorë të cilët do të punojnë në rrënimin e objekteve pa leje në zonat e mbrojtura, do të edukohen për rëndësinë e zonës dhe ndikimet e mundshme të padëshiruara që para se të fillojnë me aktivitetet.

Masat konkrete për zbutje të ndikimeve mbi tokën, do të definohen në studimet/elaboratet për ndikimet mbi mjedisin jetësor për çdo objekt në veçanti.

9.4 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimeve negative mbi vendin

---

Rrënimi i paraparë i objekteve pa leje do të paraqesë ndikim serioz mbi vendin dhe kërkon gasje të vëmendshme me qëllim ruajtjen e trashëgimisë dhe interesave tjera publike.

Me qëllim zbutjen e ndikimeve gjatë fazës ndërtimore, rekomandohen masat e përgjithshme vijuese:

- Aplikimi i praktikës së mirë ndërtimore në kantierin

Planifikimi dhe organizimi i avancuar i aktiviteteve ndërtimore për dinamikën ndërtimore përkatëse

Gjatë ndërtimit, masat për reduktim të pluhurit duhet të aplikohen në mënyrë thelbësore, siç është rekomanduar

- Nuk lejohet grumbullimi i mbeturinave ndërtimore në kantier.
- Kufizimi i kantierit në sipërfaqe sa më të vogël

Masat konkrete për zbutje të ndikimeve mbi rajonin, do të definojnë në vlerësimet e ndikimeve mbi mjedisin jetësor për çdo objekt në veçanti.

9.5 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje negative mbi karakteristikat socioekonomike

---

Me qëllim zbutjen e ndikimeve mbi aspektet socioekonomike propozohet:

- Subvencionimi i formave alternative të turizmit;
- Sigurimi i mbështetjes (hapësinor, teknik, financiar etj) i popullatës lokale për fillimin e bizneseve të reja ose aplikimi i masave në bujqësi;
- Sigurimi i mbështetjes financiare, të shprehur përmes subvencioneve dhe kredive të volitshme për bujqësinë, në pajtim me politikën bujqësore të Qeverisë, me qëllim implementimin e aksioneve të parapara;
- Edukimi i grupeve të ndryshme të shfrytëzuesve për rëndësinë e statusit të UNESCO-s në rajonin,
- Përgatitja e materialit informativ dhe organizimi i takimeve informative me grupe të ndryshme të shfrytëzuesve për aplikim të masave për mbrojtje të trashëgimisë natyrore dhe kulturore, me ç'rast do të arrihet mbrojtja e tyre, e njëkohësisht do të arrihen përfitime socioekonomike;
- Vendosja e kornizës financiare për përmbushjen e qëllimeve dhe masave me benefite të caktuara për kategoritë vulnerabile

Masat konkrete për zbutje të ndikimeve mbi aspektet sociale, do të definojnë në studimet/elaboratet për ndikimet mbi mjedisin jetësor për çdo objekt në veçanti.

9.6 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimit negativ mbi popullatën

---

Për zvogëlimin e ndikimeve mbi popullatën dhe shëndetin e njeriut nevojitet që të parashihen dhe implementohen masa për mbrojtje të të gjitha medimeve dhe zonave të

mjedisit jetësor, si dhe të mjedisit të punës, në fazën ndërtimore. Në atë mënyrë mbrohen drejtpërdrejt ose tërthorazi shëndeti dhe mirëqenia e popullatës dhe punëtorëve. Implementimi i dokumentit të planit pritet që përgjithësisht të ketë ndikim pozitiv afatgjatë mbi popullatën.

Aplikimi i të gjitha masave të propozuara veçmas sipas ndikimeve të ndryshme, duke filluar nga faza e planifikimit, përmes fazës ndërtimore do të mundësojë parandalim dhe kontroll të ndikimeve të identifikuara, të cilat mund në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë të reflektohen mbi popullatën dhe shëndetin e njeriut.

Me qëllim ndjekjen e efikasitetit të masave të implementuara për pengim dhe kontroll, është e domosdoshme vendosje e planit të mirë të qartë monitorues i cili do ta ndjekë punën e aktivitetit dhe të gjitha proceset e saj, dhe në mënyrë adekuate do t'i informojë organet kompetente.

9.7 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimit negativ mbi trashëgiminë kulturore

---

Masat e përgjithshme të cilat mund të parashihen me qëllim mbrojtjen e trashëgimisë kulturore janë:

-Respektimi i masave të dhënë në VNMJ, elaboratet, si dhe studimet për vlerësim strategjik për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore.

Aplikimi i masave të parapara për menaxhim të rregullt me hapësirën dhe mbeturinat, do t'i zbusë tërthorazi ndikimet negative mbi trashëgiminë kulturore.

Gjatë vendosjes së masave për reduktim të ndikimeve, është e domosdoshme që të ndiqen drejtimet për aktivitete të lejuara/të palejuara për zonën e regjimit të mbrojtjes, të cekura në Planin për menaxhim. Të njëjtat duhet të përmbahen në projektet themelore në pajtim me vlerësimin e bërë të ndikimit mbi trashëgiminë kulturore në kuadër të studimeve, përkatësisht elaboreteve për mbrojtje të mjedisit jetësor.

Për shkak të sigurimit të trashëgimisë kulturore gjatë aktiviteteve për rrënim është i domosdoshëm zbatimi i masave vijuese:

- Projekt i aprovuar për mënjanimin e objektit ose pjesës së tij sipas Ligjit për ndërtim (neni 99 dhe neni 99-a);
- Të gjitha procedurat ligjore dhe masat të cilat janë paraparë sipas Ligjit për Ndërtim, një pjesë e Mënjimit të objektit (nga neni 99 deri neni 106);
- Elaborat për ndikimin e mënjimit të objektit në trashëgiminë e afërt kulturore (Heritage Impact Assessment HIA);
- Përgatitja e kushteve konservatore mbrojtëse dhe marrja e Pëlqimit konservator-mbrojtës;
- Gjatë gjithë periudhës së aktiviteteve ndërtimore, pesë ditë në javë, person i caktuar profesional nga institucioni I.SH. Enti për mbrojtje të monumenteve dhe kulturës dhe Muzeu-Ohër dhe inxhinier i caktuar ndërtimor duhet ta monitorojë vendin dhe gjendjen e trashëgimisë kulturore në zonën e projektit;

- Punëtorët të cilët do të punojnë në këtë projekt, duhet të jenë të informuar dhe edukuar për rëndësinë e Ohrit dhe trashëgimisë kulturore në të.

9.8 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimeve negative mbi biodiversitetin (florën dhe faunën)

Për shkak të sigurimit të habitateve dhe mbrojtjen e botës së gjallë gjatë aktiviteteve për rrënim, është e domosdoshme të zbatohen masat vijuese:

- Kontraktuesi duhet ta përgatisë Planin për menaxhim me biodiversitetin gjatë aktiviteteve të projektit të cilat do të zhvillohen rreth bregut ku janë edhe lokalitetet VJU
- Pas përfundimit të aktiviteteve ndërtimore të bëhet restaurimi i habitateve;
- Aktivitetet ndërtimore duhet të bëhen në periudha me nivel të ulët të ujit;
- Gjatë gjithë periudhës së aktiviteteve ndërtimore për rikonstruktim/ndërtim/rrënim së paku njëherë në javë, eksperti i pavarur i caktuar (biolog/ekolog) duhet ta monitorojë vendin dhe gjendjen e habitatit dhe botës së egër në zonën e projektit;
- Punëtorët, të cilët do të punojnë në këtë projekt, duhet të informohen dhe edukohen për rëndësinë e Liqenit të Ohrit dhe botës së tij të gjallë.

Para fillimit të punëve, duhet të bëhet rrethimi mbrojtës rreth drunjve në pajtim me Planin për rrënim me biodiversitetin. Mirëmbajtja dhe rrethimi i përkohshëm rreth drunjve dhe ndjekja e gjendjes gjatë gjithë procesit të rrënit.

- Aplikimi i masave të parapara për menaxhim të rregullt me hapësirën, ujërat e zeza dhe mbeturinan, do t'i zbusë tërthorazi ndikimet negative mbi florën dhe faunën;

- Aplikimi i masave administrative të kompensimit, kompensimi i habitateve të humbura dhe ndalimi i ndërtimit.

Gjatë vendosjes së masave për reduktim të ndikimeve, është e domosdoshme që të ndiqen drejtimit për aktivitete të lejuara/të palejuara për zonën e shfrytëzimit të qëndrueshëm të PK Galiçica, të cekura në Planin për menaxhim me mjedisin jetësor. Të njëjtat duhet të përfshihen në projektet e ndërtimit në pajtim me vlerësimin e bërë të ndikimit mbi mjedisin jetësor në kuadër të studimeve, përkatësisht elaborateve për mbrojtje të mjedisit jetësor.

- Të gjitha aktivitetet të cilat planifikohen të harmonizohen me legjislacionin pozitiv të Republikës së Maqedonisë së Veriut i cili e rregullon mbrojtjen e mjedisit jetësor, natyrës, si dhe menaxhimin me zonat e mbrojtura, si dhe me dokumentet më të larta të planit. Në mënyrë plotësuese, aktivitetet e planifikuara të harmonizohen me marrëveshjet dhe konventat ndërkombëtare të cilat R. e Maqedonisë i ka nënshkruar, e që kanë të bëjnë me Rajonin e Ohrit
- Për shkak të mbrojtjes dhe ruajtjes së të Mirës, të gjitha aktivitetet që parashihen duhet të jenë në përputhje me principet e mbrojtjes së pasurisë natyrore dhe kulturore.

Për faktin që pritet ndërhyrje në bregun ku ka objekte pa leje, e njëkohësisht bëhet fjalë për lokalitete ku ka lloje bimore endemike dhe shtazore dhe janë vend pllenim i shumë llojeve të peshqve cipirinide, Institucioni Shkencor Publik Enti hidrobiologjik – Ohër, të njoftohet me aktivitetet dhe të përfshihet drejtpërdrejt.

Masat konkrete për zbutje të ndikimeve mbi biodiversitetin, do të definohen në studimet/elaboratet për ndikimet mbi mjedisin jetësor për çdo objekt në veçanti.

9.9 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimit negativ mbi dokumentin e planit nga menaxhimi me mbeturinat

Realizuesi i punëve ndërtimore duhet të përgatisë Program për menaxhim me mbeturinat për fazën ndërtimore. Programi duhet të përmbajë:

- Identifikim të llojeve të ndryshme të mbeturinave dhe sasive të cilat do të krijohen gjatë fazës ndërtimore në pajtim me Listën e llojeve të mbeturinave ("Gazeta zyrtare e RM-së nr. 100/05)

- Seleksionimi dhe klasifikimi i llojeve të ndryshme të mbeturinave, në pajtim me Listën e llojeve të mbeturinave dhe dorëzimi i tij te kompanitë e autorizuar

- Caktimi i mënyrës së trajtimit të llojeve të ndryshme të mbeturinave
- Vendosja e procedurës për menaxhim me mbeturina
  - Sigurimi i kontejnerëve dhe lokacioneve për deponim të mbeturinave
  - Definimi i kohës për grumbullim të mbeturinave dhe transport të tij nga kantieri
  - Ripërdorim i tokës së gërryer sa më shumë që është e mundshme
  - Ripërdorimi i llojeve tjera të mbeturinave
  - Caktimi i vlerës së caktuar për rishfrytëzim të mbeturinave së riciklueshme
  - Vendosja e monitorimit për masat e dhëna për menaxhim me mbeturina
  - Trajnimi i të punësuarve për trajtim adekuat të mbeturinave

Gjithashtu rekomandohet:

- Implementim i plotë i masave dhe rekomandimeve nga Programi për menaxhim me mbeturina: marrëveshje me Studimin për vlerësim të ndikimit mbi mjedisin jetësor dhe aspektet sociale nga kompanitë e autorizuar për mbledhje, transport dhe trajtim të mbeturinave si dhe pranim të tij.

- Angazhimi i menaxhuesit të autorizuar me mbeturinat për sigurimin e implementimit të plotë të Programit në pajtim me rekomandimet ligjore

- Mbeturina inerte/materiali ndërtimor të deponohet në depon Maucker, ose lokacion tjetër për grumbullim të materialit ndërtimor të propozuar nga komuna.

Mbeturina që do të gjenerohet gjatë ndërtimit të objekteve të planifikuara do të deponohet në lokacionin për material ndërtimor që do të propozohet nga ana e shërbimeve komunale. Për t'u shmangur ndikimeve mbi mjedisin jetësor, të shkaktuara nga menaxhimi joadekuat me mbeturina në fazën operative, do të aplikohet principi i hierarkisë së mbeturinave, përkatësisht parandalimit, rishfrytëzimit, riciklimit, përpunimit, trajtimit dhe deponimit të sasisë së mbetur të mbeturinave që nuk mund të ripërdoret.

Në elaboratet për mbrojtje të mjedisit jetësor për objekte të caktuara, do të përcaktohen llojet dhe sasi të që do të gjenerohen në lokacionet dhe mundësitë për reduktim dhe riciklim të tij.

9.10 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimit negativ dokumentit të planit nga zhurma

Masa të cilat parashihen për parandalim dhe reduktim të zhurmës janë:

- Përgatitja dhe publikimi i planit për fillimin dhe përfundimin e punëve;
- Të kihet kujdes për orët e punës gjatë ditës për shkak të mundësisë për shqetësim nga zhurma (nga 07.00-17.00);
- Të shfrytëzohen makina të reja teknikisht të rregullta dhe më pak të zhurmshëm;
- Sipërfaqja ekzistuese dhe e paraparë me gjelbërim mbrojtës në masë të konsiderueshme mund të kontribuojë për mbrojtje dhe reduktim të ndikimeve nga zhurma;

Masat konkrete për zbutje të ndikimeve mbi mjedisin jetësor, do të definojnë në studimet/elaboratet për ndikimet mbi mjedisin jetësor për çdo projekt.

9.11 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimeve kumulative dhe tejkufitare

Rreziqet nga ndikimet kumulative u diskutuan në Kapitullin 8. Këto ndikime më së miri zgjidhen me reduktim të ndikimit të përgjithshëm nga çdo aktivitet, siç është rekomanduar në pjesët e cekura më lart.

Ndikimi nga Projektet, përfshirë edhe ndikimin e tyre kumulativ, duhet të ndiqet kohë pas kohe me qëllim të identifikimit nëse janë të nevojshme disa ndryshime ose revizione të parametrave operative të Projekteve që të kontrollohen ndikimet negative. Rekomandohet regjim i monitorimit të vazhdueshëm me resurse të mjaftueshme për Entin Hidrobiologjik.

Për zgjedhjen e ndikimeve tejkufitare, duhet të respektohen masat në nivel të Projektit për të cilat u diskutua më lart, dhe masat e ndryshme të cila do të identifikohen në fazën e VNMI të Projektit. Por, Plani aktual monitorues do të identifikojë nëse ekzistojnë çështje aktuale të cilat shkaktojnë shqetësim në lidhje me ndikimet dhe duhet të zgjidhet cilado çështje e cila mund të marrë karakter tejkufitar. Rekomandimet për konsultime dhe komunikim tejkufitar janë të detyrueshme siç thotë edhe vetë Konventa ESPO.

9.12 Masat për mbrojtje, reduktim dhe zbutje të ndikimit nga fatkeqësitë dhe avaritë

Për shkak të realizimit të organizuar të mbrojtjes dhe shpëtimit, pjesëmarrësit në sistemin për mbrojtje dhe shpëtim, duhet të miratojnë Plan për mbrojtje dhe shpëtim nga

fatkeqësitë natyrore, epidemitë, epizootët, epifitotët dhe fatkeqësi tjera. Plani për mbrojtje dhe shpëtim përmban masa preventive dhe operative, aktivitete dhe procedura për mbrojtje dhe shpëtim. Planin e miraton Këshilli i Komunës. Masat për mbrojtje dhe shpëtim aplikohen detyrimisht:

gjatë planifikimit dhe rregullimit të hapësirës dhe lagjeve;

në projektet për ndërtim dhe procese teknologjike të dedikuara për deponim, prodhim dhe përdorim të materieve të rrezikshme, naftës dhe derivateve të saj, gazrave energjetike, komunikacionin publik, metalurgji të zezë dhe me ngjyra, si dhe për veprimtari publike, administrative, kulturore dhe turistike-hotelerie;

- gjatë ndërtimit të objekteve dhe objekteve nga infrastruktura.

Në funksionimin e rregullimit të hapësirës, detyrimisht duhet të sigurohet:

- Ndërtimi i objekteve të rezistueshme ndaj veprimeve sizmike;
- Rregullimi i rrjedhave ujore dhe ndërtimi i sistemit të pendëve mbrojtëse;
- Ndërtimi i brezave për mbrojtje nga bora dhe pyllëzimi i vendeve të zhveshura;
- Sigurimi i pengesave kundër zjarrit;
- Ndërtimi i objekteve për mbrojtje;
- Ndërtimi i infrastrukturës së nevojshme

Masat për mbrojtje dhe shpëtim janë:

-masat urbanistike-teknike, humanitare dhe masat tjera për mbrojtje dhe shpëtim të cilat do të paraqiten edhe pas fatkeqësive natyrore etj, e që nuk janë paraparë me këtë ligj.

Masat urbanistike-teknike janë:

- strehim;
- mbrojtja dhe shpëtimi nga vërshimet;
- mbrojtja dhe shpëtimi nga zjarri, shpërthimet dhe materiet e rrezikshme;
- mbrojtja nga mjete të pashpërthyera vrasëse dhe mjeteve tjera shpërthyese;
- mbrojtja dhe shpëtimi nga rrënojat;
- mbrojtja dhe shpëtimi nga fatkeqësitë teknike-teknologjike dhe
- shpëtimi nga fatkeqësitë në komunikacion.

mbrojtja dhe shpëtimi nga vërshimet përfshin rregullim të rrjedhave ujore, ndërtim të objekteve mbrojtëse, mbikëqyrje dhe meremetim të pjesëve të dëmtuara të objekteve mbrojtëse, mbikëqyrje të gjendjeve të rrjedhave ujore dhe valëve të larta, objekteve mbrojtëse dhe rrethinës, shënim të pikës së lartësisë së valëve blu, njoftim dhe alarmim në kohë të popullatës në rajonin e rrezikuar dhe evakuimi dhe shpëtimi i tyre, si dhe pjesëmarrja në meremetimin e pasojave të shkaktuara nga vërshimi.

10. PLANI PËR MONITORIMIN E MJEDISIT JETËSOR

Qëllimi i Planit për monitorim të mjedisit jetësor është ndjekja e efekteve nga realizimi i dokumentit të planit mbi mediumet e mjedisit jetësor.

Plani duhet të mundësojë shqyrtim të efekteve të sapoparashikuara dhe ndërmarrje të veprimeve përkatëse për përmirësim të gjendjes. Në rast të efekteve të shqyrtuara negative nga realizimi i dokumentit të planit, organi i cili e përgatit dokumentin e planit si dhe personi tjetër juridik ose fizik dhe shoqëritë e qytetarëve nga zona e mjedisit jetësor janë të detyruar që për atë ta njoftojnë organin e administratës shtetërore kompetent nga sfera e mjedisit jetësor.

Qëllimet themelore dhe benefiti nga monitorimi i efekteve mbi mjedisin jetësor janë:

- ndjekja e implementimit të aktiviteteve në dokumentin e paraparë me planin;
- ndjekja e implementimit të masave për kontroll të ndikimeve;
- të sigurohen të dhëna për ndjekje të mëtutjeshme të gjendjeve në mjedisin jetësor;
- ndjekje të gjendjes në mjedisin jetësor me qëllim të shqyrtimit në kohë të ndikimeve të sapoparapara nga implementimi i Planit dhe menaxhimi me to;
- të vërtetohet se me aplikimin e masave për zbutje rriten përfitimet në lidhje me mbrojtjen e mjedisit jetësor;
- përcaktimi se cilat aktivitete duhet të ndërmerren për reduktimin e ndikimeve mbi mjedisin jetësor.

Me qëllim të kryerjes së monitorimit të efikasitetit të dokumentit të planit, nevojitet ndjekje të indikatorëve të vendosura dhe zhvillimit të tyre me ç'rast do të vërtetohen qëllimet e Projektit. Për ndjekje të indikatorëve nevojitet të merren parasysh edhe të dhënat për gjendjen rrjedhëse të mjedisit jetësor.

Ndjekja e gjendjeve të mjedisit jetësor e vërteton arsyeshmërinë dhe aplikimin e masave të propozuara për zbutje dhe funksionalizmin e tyre, gjë që paraqet përfitim të madh në lidhje me mbrojtjen e mjedisit jetësor.

LËNDA	QËLLIMET	MONITORIMI	INDIKATORËT Indikatorë	BURIME TË VERIFIKIMIT/ORGAN KOMPETENT
	Përmirësimi i cilësisë së jetesës dhe rritja e standardit jetësor	<ul style="list-style-type: none"> - Ndjekja e gjendjes demografike, - Ndjekja e shkallës së punësisë, -Ndjekja e realizimit të aktiviteteve për ngritje të vetëdijes publike të popullatës për VJU të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit dhe për hapat të cilat duhet të merren për mbrojtje dhe shfrytëzim të qëndrueshëm të resurseve natyrore - Ndjekja e inkorporimit të VJU të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit në politikat për zhvillim ekonomik në nivel kombëtar dhe lokal, Ndjekja e zhvillimit të turizmit të qëndrueshëm - Përpunimi dhe realizimi i Planeve të komunikacionit për komunën e Ohrit dhe Strugës -Ndjekja e rrënimit të objekteve të ndërtuara pa leje në zonat e mbrojtura për të cilat është lëshuar Aktvendim i plotfuqishëm për rrënim nga ana e organit kompetent. Përforcimi i kapaciteteve të institucioneve/trupat që kanë kompetencë për menaxhim me të mirën 	<ul style="list-style-type: none"> -Trendët e migrimit, -Shkalla e punësisë, - Numri i: trajnimeve, edukimeve, punëtorive, fushatave mediatike, materialeve të shtypura - Niveli i vetëdijes dhe qëndrimeve publike të popullatës në lidhje me statusin e UNESCO-s të zonës -Trendi i menaxhimit të qëndrueshëm me tokën (p.sh. praktika të vendosura të mira bujqësore) dhe praktikat për mbrojtjen e tokës, - Numri i dokumenteve të përpunuara të planit për shfrytëzim të qëndrueshëm të resurseve natyrore, turizëm të qëndrueshëm etj. - Plane të përpunuara të komunikacionit për komunat e Ohrit dhe Strugës -Strategjia e përpunuar për turizëm të qëndrueshëm -Plane të përpunuara të komunikacionit në Ohër dhe Strugë dhe realizimi i tyre - Numri i ankesave të parashtruara nga ane e popullatës si rezultat i gjendjes së çrregulluar shëndetësore dhe cilësisë së çrregulluar të mjedisit jetësor. 	<ul style="list-style-type: none"> Ministria e Transportit dhe Lidhjeve - Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor (MMJPH) - Ministria e Ekonomisë - Ministria e Financave Ministria e Arsimit dhe Shkencës - Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut - Këshilli Nacional për Zhvillim të Qëndrueshëm në Republikën e Maqedonisë së Veriut - Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave

		<p>Ndjekja e procesit për zgjedhje të lokacionit për objektet dhe instalacionet për menaxhim me mbeturina</p> <p>-Ndjekja e mbështetjes së siguruar financiare për implementimin e masave,</p> <p>- Ndjekja e procesit të mbylljes dhe meremetimi i depove dhe plehërishtave të parregullta</p> <p>- Ndjekja e gjendjes shëndetësore të popullatës lokale</p>	<p>-Realizimi i trajnimeve, vizitave studimore, këmbimit me trupa drejtuese përkatëse për zonën e UNESCO-s</p> <p>-Rezultatet nga hulumtimet hidrogjeologjike për lokacionin përkatës për depon rajonale</p> <p>-Mbështetja e implementuar financiare, numri i qytetarëve/bizneseve të subvencionuara</p> <p>-Rezultatet nga hulumtimet hidrogjeologjike për lokacionin përkatës</p> <p>-Statusi shëndetësor i popullatës krahasuar me periudhën pasra realizimit të aktiviteteve</p>	<p>- Ministria e Punës dhe Politikës Sociale</p> <p>- Ministria e Shëndetësisë</p> <p>- Qendra për Zhvillim të RJP</p> <p>- Instituti për Shëndet Publik</p> <p>- Agjencia e Punësimit të RM-së</p> <p>- Enti Shtetëror për Statistikë</p> <p>- Komunat në rajonin</p> <p>- Qendrat për punë sociale</p> <p>- Qendra për menaxhim me kriza – Shoqata e qytetarëve, organizatat, institucionet</p>
--	--	---	---	---

<p>Biodiversiteti dhe diversiteti rajonal</p>	<p>Mbrojtja e biodiversitetit dhe diversitetit rajonal</p>	<p>Ndjekja e procesit të harmonizimit të rregullativës ligjore për ballafaqim me efektet nga Plani në pajtim me udhëzuesin operativ të UNESCO-s</p> <p>-Ndjekja e planifikimit strategjik në nivel qendror dhe lokal dhe harmonizimi i qëllimeve për ballafaqim me efektet nga Plani me strategjitë dhe planet tjera sektoriale,</p> <p>-Ndjekja e përforsimit të kapaciteteve institucionale për implementimin e masave që dalin nga Plani,</p> <p>Ndjekja e zonave të mbrojtura Liqeni i Ohrit dhe Moçali i Studençishtes</p> <p>-Monitorimi i Biodiversitetit në Liqenin e Ohrit</p> <p>-Monitorimi mbi reduktimin/rritjen e sipërfaqeve të mbuluara me vegjetacion</p> <p>-Monitorimi i bregut dhe brezit të kallamit pranë Liqenit të Ohrit</p> <p>-Monitorimi i përpunimit të Studimit për rivlerësimin Moçalit të Studençishtes</p> <p>Monitorimi i miratimit të Ligjit për shpallje të Moçalit të Studençishtes si zonë e mbrojtur</p> <p>Monitorimi i përpunimit të Planit për menaxhim me zonën e Moçalit të Studençishtes</p>	<p>Numri i ligjeve të miratuara/ndryshuara dhe akteve nënligjore të cilat e trajtojnë problematikën me menaxhim të trashëgimisë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit</p> <p>-Trendi i përfshirjes së mbrojtjes së trashëgimisë natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit në strategji dhe plane të ndryshme,</p> <p>-Numri i dokumenteve strategjike dhe të planit</p> <p>-Themelimi i trupit për menaxhim me Liqenin e Ohrit dhe Moçali i Studençishtes</p> <p>-Analizat sasiore dhe cilësore të grupeve të organizmave të cilat shfrytëzohen për përcaktimin e statusit ekologjik të trupave ujore në pajtim me Direktivën kornizë për Ujëra</p> <p>-Sasia e evidentuar dhe lidhjet reciproke ndërmjet florës dhe faunës dhe vendbanimet e tyre;</p> <p>-Sipërfaqet e mbuluara me vegjetacion.</p> <p>-revitalizimi i habitateve bregore;</p> <p>Restaurimi i bregut,</p> <p>-Përpunimi i Studimit për rivlerësimin të Moçalit të Studençishtes</p> <p>-Ligji i miratuar për shpallje të Moçalit të Studençishtes si zonë e mbrojtur</p>	<p>- Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor;</p> <p>- Ministria e Ekonomisë</p> <p>- Ministria e Financave</p> <p>- Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave</p> <p>- Ministria e Transportit dhe Lidhjeve</p> <p>- Ministria e Kulturës</p> <p>- Ministria e Arsimit dhe Shkencës</p> <p>- Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut</p> <p>- Inspektorati shtetëror i mjedisit jetësor</p> <p>- IP Parku kombëtar Galiçica</p> <p>Enti hidrobiologjik</p> <p>-Komuna e Ohrit</p> <p>-Komuna e Strugës</p> <p>-Komuna e Debërcës</p> <p>-Kapedania Ohër</p> <p>- Shoqata të qytetarëve, organizata, institucione shkencore</p>
---	---	--	---	---

		<p>Monitorimi i parashtrimit të dosjes nominuese dhe Shpallja e Liqenit të Ohrit, Moçalit të Studençishtes si vende të Ramsarit</p> <p>Monitorimi i themelimit të trupit për menaxhim me zonat e mbrojtura Liqeni i Ohrit dhe Moçali i Studençishtes</p> <p>-Ndjekja e bashkëpunimit institucional në lidhje me problemet në aspekt të urbanizmit dhe mbrojtjes së biodiversitetit,</p> <p>-Ndjekja e futjes së teknikave dhe teknologjive të reja në bujqësinë e qëndrueshme</p> <p>-Ndjekja e futjes së teknikave dhe teknologjive të reja në peshkimin e qëndrueshëm</p> <p>-Revizioni në bazë peshkimi për Liqenin e Ohrit që përfshin kritere për mbrojtje të biodiversitetit në liqenin</p> <p>- Ndjekja e koordinimit dhe planifikimit dhe realizimit të projekteve infrastrukturore në kufijtë e të Mirës</p> <p>-Restriksionet e lundrimit me objekte lundruese dhe instalacione që lëvizin me motorë me djegie të brendshme si dhe parkimit të tyre në zonat e mbrojtura të burimeve sublakustrike Veli Dab, Velja Pesh, Sveti Petar, Shën Naum</p>	<p>-Plan i përpunuar për menaxhim me zonën e Moçalit të Studençishtes</p> <p>-Vende të shpallura të Ramsarit në Rajonin e Ohrit</p> <p>-Trup i themeluar për menaxhim me zonat e mbrojtura Liqeni i Ohrit dhe Moçali i Studençishtes</p> <p>-Trendi i kapaciteteve të përforcuara institucionale dhe teknike në nivel shtetëror dhe lokal për punën nga sfera</p> <p>-Bujqësi të qëndrueshme të vendosur</p> <p>-Peshkim të qëndrueshëm të vendosur</p> <p>-Bazë e përpunuar e re e peshkimit për Liqenin e Ohrit</p> <p>-Përfshirje të Këshillit për ndjekje dhe koordinim të menaxhimit me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit në procedurën për aprovim për ndërtim të projekteve infrastrukturore</p> <p>-Numri i dënimeve të përcaktuara për mosrespektim të rrugëve të lundrimit dhe vendeve për parkim të objekteve lundruese në zonat e mbrojtura të burimeve</p> <p>- Studim i përpunuar për rivlerësim të Liqenit të Ohrit,</p> <p>- Ligj i miratuar për shpallje të Liqenit të Ohrit si zonë e mbrojtur</p> <p>-Plan i përpunuar për menaxhim me zonën e mbrojtur të Liqenit të Ohrit</p>	
--	--	---	---	--

		<p>Monitorimi i Studimit të përpunuar për rivlerësim të Liqenit të Ohrit,</p> <p>Monitorimi i përpunimit të Planit për menaxhim me zonën e mbrojtur të Liqenit të Ohrit</p> <p>Monitorimi i miratimit të Ligjit për shpallje të Liqenit të Ohrit si zonë e mbrojtur</p> <p>-Monitorimi i përforsimit të kapaciteteve të institucioneve/trupave që kanë kompetencë për menaxhim me të Mirën</p> <p>-Monitorimi i përpunimit dhe miratimit të Studimit për turizëm të qëndrueshëm në Rajonin e Ohrit</p> <p>-Ndryshimi dhe plotësimi i Planit hapësinor për Rajonin e Ohrit-Prepës</p> <p>-Ndjekja e ndryshimit të standardeve dhe normativave të caktuara për planifikim urbanistik në zonën e parë të mbrojtur të Liqenit të Ohrit dhe zonën e tij kontaktuese</p> <p>Ndjekja e kontrollit të urbanizimit të bregut dhe zonave të mbrojtura të PK Galiçica</p> <p>Monitorimi në zonat e mbrojtura në pajtim me programet për monitorim dhe Planet për menaxhim me këto zona të mbrojtura me të cilat</p>	<p>-numri i realizimit të trajnimeve, vizitave studimore, këmbimit ndërkombëtare me trupa drejtuese në BE dhe në këshillin</p> <p>-Studim i përpunuar për turizëm të qëndrueshëm në Rajonin e Ohrit</p> <p>-Plan i reviduar hapësinor për Rajonin e Ohrit-Prepës</p> <p>-Harmonizimi i kritereve për planifikim, projektim dhe ndërtim të objekteve në zonën e parë të mbrojtur të Liqenit të Ohrit dhe zonës së kontaktit të tij</p> <p>-Numri i vlerësimeve të përpunuara të ndikimit mbi mjedisin jetësor nga objektet e ndërtuara pa leje</p> <p>-Numri i objekteve të rrënuara pa leje dhe/ose joadekuate përgjatë bregut dhe në zonat e mbrojtura të PK Galiçica</p> <p>-monitorimi i parametrave në pajtim me Planet.</p>	
--	--	--	--	--

		janë përcaktuar parametrat dhe shpeshtia e matjes;		
Ajri	Mbrojtja e cilësisë së ajrit	<p>-Monitorimi i gazserrave;</p> <p>-Monitorimi mbi zbatimin e masave të definuara në studimet për VNMI/elaboratet për mbrojtje të mjedisit jetësor.</p> <p>Ndjekja e përmbushjes së qëllimeve të legjislacionit kombëtar dhe ndërkombëtar</p> <p>- Ndjekja e procesit për zgjedhje të lokacionit për objektet dhe instalacionet për menaxhim me mbeturina</p> <p>- Ndjekja e ndërtimit të objekteve dhe instalacioneve për menaxhim me mbeturina</p> <p>-Ndjekja e rrënimit të objekteve të ndërtuara pa leje në zonat e mbrojtura për të cilat është lëshuar Aktvendim i plotfuqishëm për rrënim nga ana e organit kompetent.</p> <p>-Ndjekja e emisionit të grimcave të suspenduara të krijuara gjatë rrënimit</p>	<p>-Trendi i reduktimit të emisioneve të ndotësve të materieve SO₂, CO,CO₂,NO, NO_x,VOC, grimca të suspenduara</p> <p>-Implementimi i masave për mbrojtje nga studimet për VSMJ/elaboratet për mbrojtje të m.j.</p> <p>Trendi i përmbushjes së qëllimeve të dhënë në legjislacionin kombëtar dhe ndërkombëtar</p> <p>- Rezultate nga matjet dhe vëzhgimet meteorologjike</p> <p>- Numri i licencave dhe lejeve të lëshuara për parandalim dhe kontroll të integruar të ndotjes</p> <p>-Rezultatet nga matja e kryer e emisionit të grimcave të suspenduara të krijuara gjatë rrënimit të objekteve të ndërtuara pa leje/joadekuata</p>	<p>Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor;</p> <p>- Ministria e Transportit dhe Lidhjeve</p> <p>- Ministria e Shëndetësisë</p> <p>- Instituti për Shëndet Publik</p> <p>-Komuna e Ohrit</p> <p>-Komuna e Strugës</p> <p>-Komuna e Debërcës</p>
Ujërat sipërfaqësore dhe	Mbrojtja e cilësisë së ujërave sipërfaqësore	<p>-Monitorimi në zonat e mbrojtura në pajtim me programet për monitorim dhe Planet për menaxhim me këto zona të mbrojtura me të cilat janë përcaktuar parametrat dhe shpeshtia e matjes;</p>	<p>- Rezultatet nga monitorimi i kryer i ujit të Liqenit dhe degëve në pajtim me programin e EHB</p> <p>- Sistem i restauruar kolektor</p>	<p>Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor;</p>

<p>nëntokësore</p>	<p>dhe nëntokësore</p>	<p>-Monitorimi i meremetimit të instalimit ekzistues të stacionit të filtrimit – Vranishti dhe sistemit të stacioneve të pompimit në sistemin kolektor</p> <p>-Monitorimi i planeve të reviduara urbanistike që hyjnë në zonën e parë të mbrojtur (a) I (b) (bregu i Liqenit të Ohrit) .</p> <p>-Monitorimi i nivelit të liqenit,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Zgjerimi dhe përmirësimi i fazës biologjike të pastrimit të stacionit të filtrimit Vranishti dhe meremetimi i pjesëve tjera përbërëse të stacionit të filtrimit - Zëvendësim të stacioneve ekzistuese të pompimit, vendosje të stacioneve të reja të pompimit sipas nevojave, si dhe zëvendësimi i instalimit të vjetruar - Stacione të ndërtuara të vogla të filtrimit, për nevojat e fshatrave dhe lagjeve, të cilat nuk janë përfshirë në sistemin kolektor - Plane të ndaluara/ndryshuara/plotësuara urbanistike që hyjnë në zonën e parë të mbrojtur (a) I (b) bregu i Liqenit të Ohrit) . - Lëshim i rregulluar i ujit nga Liqeni i Ohrit - Nivel i stabilizuar i ujit të Liqenit të Ohrit - Implementimi i masave për mbrojtje nga studimet për VSMJ/elaboratet për mbrojtje të m.j. 	<p>- Ministria e Transportit dhe Lidhjeve</p> <p>-EHB</p> <p>-Komuna e Ohrit</p> <p>-Komuna e Strugës</p> <p>-Komuna e Debërcës</p>
	<p>Ruajtja e karakteristika ve pedologjike</p>	<p>Monitorimi i realizimit të Planit për menaxhim me mbeturina</p> <p>-Ndjekja e procesit për zgjedhje të lokacionit për objektet dhe instalacionet për menaxhim me mbeturina</p> <p>- Ndjekja e aktiviteteve për konstatim dhe mbrojtje të lokaliteteve të cilat posedojnë VJU të trashëgimisë kulturore dhe natyrore</p> <p>Ndjekja e cilësisë së tokës</p> <p>Ndjekja e mbikëqyrjeve inspektuese të urbanizimit të pakontrolluar/jo i planit</p>	<p>-Përshtatshmëri të cilësisë së tokës ndaj dedikimit (analiza fizike-kimike)</p> <p>-menaxhim adekuat me mbeturinat</p> <p>-Trendët në mbrojtjen e lokaliteteve me VJU</p> <p>Rezultatet nga analizat hidrogjeologjike dhe sizmologjike të lokacionit</p> <p>- Evidenca e raporteve nga mbikëqyrja e realizuar mbi procesin e rrënimit të objekteve pa leje</p>	<p>-Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor;</p> <p>- Ministria e Transportit dhe Lidhjeve</p> <p>- Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave</p>

		<p>Ndjekja e lëshimit të ujërave të zeza të pafiltruara (me shpeshtinë e matjes që do të harmonizohet me Entin Hidrobiologjik);</p> <p>Ndjekja e sistemit të rikonstruktuar kolektor (km), (me shpeshtinë e ndjekjes njëherë në vit);</p> <p>Sasitë e mbeturinave së mënjauar të parregullt (shpeshtia e matjes njëherë në muaj);</p> <p>Numri i objekteve të rrënuara të ndërtuara pa leje në zonat e mbrojtura (shpeshtia e ndjekjes njëherë në muaj);</p> <p>Ndjekja e depozitës erozive dhe ndotësve (në ujë dhe lym) nga lumi Sateska</p>	<p>- Numri i kontrolleve të kryera të rregullta dhe të jashtëzakonshme nga organet inspektuese kompetente me qëllim për parandalimin e urbanizimit të pakontrolluar dhe shkatërrimit të funksionalitetit të bregut</p> <p>Ndjekja e BKP5 e ujërave të zeza të filtruara që lëshohen në Drinin e Zi</p> <p>Sasia e lymit të ujit të Liqenit të Ohrit pas derdhjes së lumit Sateska në të</p> <p>Përbërja kimike e ndotësve në ujë dhe në lym pas derdhjes së Sateskës</p>	<p>- Ministria e Shëndetësisë</p> <p>- Qendra për Zhvillim të RJP</p> <p>DPHM</p> <p>- Komuna e Ohrit</p> <p>-Komuna e Strugës</p> <p>-Komuna e Debërcës</p> <p>- Qendra për menaxhim me kriza</p>
Mbeturina	Minimizimi i mbeturinave, trajtimi dhe deponimi adekuat	<p>-Shkalla e implementimit të Programit për menaxhim me mbeturinat;</p> <p>-Dorëzimi i raporteve për menaxhim me mbeturinat.</p> <p>Ndjekja e zgjedhjes së lokacionit të ri për stabiliment rajonal për mënjanimin e mbeturinave në Rajonin Jugperëndimor të planit</p> <p>Vendosja e sistemit të integruar rajonal për menaxhim me mbeturina</p>	<p>Përpunimi dhe implementimi i Programit për menaxhim me mbeturina</p> <p>-Sasitë e materialit të mbledhur dhe të transportuar në lokacionet e parapara</p> <p>-Vendosja e sistemit të integruar rajonal për menaxhim me mbeturina</p> <p>- Lokacion i ri i zgjedhur për stabiliment rajonal për mënjanimin e mbeturinave në Rajonin Jugperëndimor të planit</p> <p>- Prokurimi i pajisjes për mbledhje dhe seleksionim të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit</p>	<p>Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor;</p> <p>- Ministria e Transportit dhe Lidhjeve</p> <p>- Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Ekonomisë së Ujërave</p> <p>- Ministria e Shëndetësisë</p>

			<ul style="list-style-type: none"> - Mbyllje të depove të parregullta (përfshirë edhe Bukovën) - Stabilimente të ndërtuara për transferim dhe mënjanim të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit 	<ul style="list-style-type: none"> - Qendra për Zhvillim të RJP - Instituti për Shëndet Publik - Komunat në rajonin - Qendra për menaxhim me kriza - Komuna e Ohrit -Komuna e Strugës -Komuna e Debërcës
	<p>Mbrojtja e trashëgimisë kulturore</p>	<p>Monitorimi i mbrojtjes së trashëgimisë kulturore</p> <p>Ndjekja e përpunimit të elaboreteve për rivlerësimin e të mirave kulturore në Qendrën e vjetër të qytetit në Ohër dhe Strugë, si dhe në gjithë zonën e mbrojtur nga UNESCO</p> <p>Monitorimi i ligjit të reviduar për qendrën e vjetër të qytetit, ligjit të reviduar për mbrojtje të trashëgimisë kulturore</p> <p>Ndjekja e urbanizimit në zonën e mbrojtur</p>	<p>Numri i Elaboreteve të përpunuara për rivlerësim të të mirave kulturore (për të cilat ende nuk është përpunuar)</p> <p>Revidimi i Ligjit për mbrojtje të trashëgimisë kulturore, Ligjit për shpallje të qendrës së vjetër të qytetit të Ohrit trashëgimi kulturore me rëndësi të veçantë</p> <p>Numri i lejeve të lëshuara për ndërtim</p>	<p>Ministria e Kulturës</p> <p>Mbrojtja e trashëgimisë kulturore</p> <p>ISH Enti për mbrojtje të monumenteve të kulturës – Muzeu Ohër</p> <p>ISH Muzeu dr. Nikolla Nezllobinski</p>

		<p>Monitorimi i përpunimit të HIA për të gjitha objektet e ndërtuara pa leje</p> <p>Ndjekja e harmonizimit të legjislativit kombëtar për ndërtim me legjislacionin për mbrojtje të trashëgimisë kulturore</p> <p>Ndjekja e bashkëpunimit institucional në lidhje me problemet në aspekt të urbanizmit dhe mbrojtjes së trashëgimisë kulturore,</p> <p>Monitorimi i përpunimit dhe revidimit të planeve urbanistike që hyjnë në zonën e parë, të dytë dhe të tretë të trashëgimisë kulturore</p> <p>Ndjekja e koordinimit dhe planifikimit dhe realizimit të projekteve infrastrukturore në kufijtë e të Mirës</p> <p>Monitorimi i përforsimit të kapaciteteve të institucioneve/trupave që kanë kompetencë për menaxhim me të Mirën</p> <p>Ndjekja e vetëdijes publike te popullata për të mirat kulturore</p>	<p>Numri i Studimeve të përpunuara për ndikim mbi trashëgiminë kulturore (HIA)</p> <p>Trendi i kapaciteteve të përforsuara institucionale dhe teknike në nivel shtetëror dhe lokal për punën nga zona</p> <p>Plane të ndaluara/ndryshuara/plotësuara urbanistike dhe ligjeve të reviduara</p> <p>Plane të ndaluara/ndryshuara/plotësuara urbanistike që hyjnë në zonën e parë, të dytë dhe të tretë</p> <p>Trendi i Mendimit të dhënë nga Këshilli për Projekte për infrastrukturën dhe dokumente tjera të planit për zhvillim të projekteve infrastrukturore</p> <p>Numri i realizimit të trajnimeve, vizitave studimore, këmbimit me trupa drejtuese në këshillin</p>	<p>Komisioni UNESCO</p> <p>Muzeu dhe institucionet për mbrojtje të trashëgimisë kulturore</p> <p>Komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës</p> <p>Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor;</p> <p>Ministria e Transportit dhe Lidhjeve</p>
--	--	--	---	---

		<p>Monitorimi i përpunimit dhe miratimit të Studimit për turizëm të qëndrueshëm në Rajonin e Ohrit</p> <p>Ndryshimi dhe plotësimi i Planit hapësinor për Rajonin e Ohrit-Prepës</p>	<p>Numri i realizimit të trajnimeve, ngjarjeve dhe punëtorive për ngritje të vetëdijes publike te popullata</p> <p>Studim i përpunuar për turizëm të qëndrueshëm në Rajonin e Ohrit</p> <p>Plan i reviduar hapësinor për Rajonin e Ohrit-Prepës</p>	<p>Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut</p> <p>Shoqata e qytetarëve organizatat</p> <p>Njësia e vetëqeverisjes lokale</p>
--	--	---	---	---

11. REZYME JOTEKNIKE

Vlerësimi strategjik i mjedisit jetësor (VSMJ) është proces sistematik dhe participativ që realizohet për të analizuar ndikimet mbi mjedisin jetësor, jetën dhe shëndetin e njerëzve, si dhe aspektet ekonomike dhe sociale me realizimin e dokumentit të caktuar të planit në këtë rast "*Plani për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore Rajoni i Ohrit*" (në tekstin e mëtutjeshëm **Plani**). Me procedurën për VSMJ integrohen çështjet nga sfera e mjedisit jetësor gjatë miratimit të vendimeve për vëllimin dhe mënyrën e realizimit të Planit. Njëkohësisht organet (Ministria e Kulturës dhe Ministria e Mjedisit Jetësor dhe Planifikimit Hapësinor) kompetentë për realizimin e Planit, gjatë revidimit dhe finalizimit të tij, do ta marrin parasysh këtë:

- *Gjendjet dhe trendët e zonat dhe aktivitetet në mjedisin jetësor, që mund të kenë ndikim ose të preken nga realizimi i Planit;*
- *Qëllimet e mjedisit jetësor dhe indikatorët për arritjen e tyre gjatë realizimit të Planit;*
- *Efektet e rëndësishme të mundshme mbi mjedisin jetësor që mund të ndodhin si rezultat i realizimit të Planit;*
- *Masat për shmangie, reduktim ose zbutje të ndikimeve negative;*
- *Qëndrimet, nevojat dhe informatat e siguruara nga palët e prekura (përfshirë edhe nga organet kompetente), në shtetin dhe jashtë kontekstit tejkufitar.*

Vlerësimi strategjik i mjedisit jetësor në pajtim me Ligjin për mjedisin jetësor ("Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15 dhe 192/15) Këto dy procese, do të mundësojnë inkorporim më adekuat të qëllimeve për mbrojtje të mjedisit jetësor dhe masave për reduktim të ndikimeve mbi Vlerën e Jashtëzakonshme Universale (**VJU**) e Rajonit të Ohrit në kuadër të Planit.

Gjithë procesi i VSMJ i udhëhequr përmes bashkëpunimit të drejtpërdrejtë me Bartësit e Planit shpie në mbrojtje dhe menaxhim më të mirë me mjedisin jetësor (me theks të veçantë në trashëgiminë natyrore dhe kulturore) dhe promovim të zhvillimit të qëndrueshëm në Rajonin e Ohrit, si dhe stimulim të procesit të konsultimit me publikun dhe palët e prekura. Gjithashtu, e përforcon procesin e krijimit të politikave, planifikimit dhe miratimit të Planit, e me atë siguron numër të madh të përfitimeve momentale dhe afatgjate për bartësit e vendimeve si vetëqeverisje lokale, organet kompetente, institucionet publike etj. Përfitimet procedurale nga VSMJ përfshijnë efikasitet të proceseve të planifikimit dhe menaxhim të përmirësuar në Rajonin e Ohrit.

Procesi i përpunimit të Planit është bazuar në konceptin e punës ekipore dhe qasjes interdisiplinore, që nënkupton udhëheqje të sinkronizuar të më shumë procedurave hulumtuese nga ana e ekipit të punës nga ekspertë nga specialitete të ndryshme, mbi bazë të platformës së përbashkët metodologjike, qëllimeve që duhet të realizohen dhe koordinimit të vetëm. Gjatë përpunimit të Planit, është realizuar konsultim i gjerë me palët e prekura. Në procesin janë përfshirë edhe institucione dhe organizata kompetente nga Shqipëria që të

sigurohet sinergji ndërmjet Planeve kombëtare për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit.

Gjatë përpunimit të Planit për menaxhim janë shfrytëzuar analiza dhe përvoja komparative nga shtetet tjera të cilat tanimë kanë përpiluar Plane për menaxhim për Trashëgiminë botërore, si dhe rekomandimet e ekspertëve të UNEKSO-s dhe trupave të tyre këshillimore.

Temat që janë elaboruar në Planin janë:

- 13. Pjesa hyrëse: historiku i Rajonit të Ohrit, vlerat e jashtëzakonshme universale, Kriteret për regjistrim të Rajonit të Ohrit në listën e trashëgimisë botërore*
- 14. Vlerat e rajonit (natyrore, kulturore, shoqërore, shkencore-arsimore), integriteti dhe origjinaliteti dhe kufijtë e trashëgimisë botërore në Rajonin e Ohrit*
- 15. Metodologjia dhe procesi i përpunimit të Planit për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit*
- 16. Menaxhimi me trashëgiminë botërore në Rajonin e Ohrit*
- 17. Rreziqet dhe vlerësimi i rrezikimit të vlerave të jashtëzakonshme universale*
- 18. Vizioni dhe qëllimet e mbrojtjes*
- 19. Zonimi dhe mbrojtja e kufijve të trashëgimisë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit*
- 20. Plan veprimi*
- 21. Plani për monitorim*
- 22. Plani për menaxhim me vizita*
- 23. Programi për edukim*
- 24. Shtojca*

Plani parasheh orientim të zhvillimit të ardhshëm hapësinor të Rajonit të Ohrit për shkak të mbrojtjes së VJU. Njëkohësisht, bëhet zonimi me definim të masave të mbrojtjes së trashëgimisë natyrore dhe kulturore. Me zbatim të sistemit të vlerave dhe vendosjes së relacioneve ndërmjet balancës ekologjike, sociale dhe ekonomike, janë definuar kritere për zonimin si për trashëgiminë natyrore ashtu edhe për atë kulturore.

Analiza e karakteristikave morfologjike-topografike të terrenit, degëzimi i lartësisë, shfrytëzimi i tokës në pajtim me Corine land Cover, zonat e mbrojtura dhe përfaqësimi hapësinor i tyre, si dhe indeksi i funksionalitetit të bregut (shorezone functionality index -SFI), në Rajonin e Ohrit e jep zonimi i trashëgimisë natyrore për të cilën janë vendosur masa të mbrojtjes. Masa për zonë të parë mbrojtëse, të dytë mbrojtëse dhe të tretë mbrojtëse.

Për secilën prej zonave të parapara për mbrojtje të trashëgimisë natyrore, në planin janë dhënë regjime përkatëse për mbrojtje, me aktivitete të ndaluara të përshkruara hollësisht të cilat duhet të rregullohen me akt juridik përkatës.

Duke e pasur parasysh kompleksitetin dhe diversitetin e trashëgimisë kulturore, e me qëllim mbrojtjen përkatëse të trashëgimisë kulturore, zhvillimin e qëndrueshëm dhe urbanizimin e kontrolluar, në Rajonin e Ohrit definohe disa zona të mbrojtjes me kushte dhe masa të tyre

specifike për ruajtjen e cilësive të cekura: Qendrat urbane të qytetit, Trashëgimia fetare, Lagje bregore dhe rurale dhe Lokalitete arkeologjike.

Në planin është dhënë Raporti i misionit monitorues rekreativ ku janë shënuar **rreziqet dhe kërcënimet mbi vlerën e jashtëzakonshme universale** të trashëgimisë botërore natyrore dhe kulturore të Rajonit të Ohrit. Në mënyrë plotësuese në VSMJ është bërë vlerësimi i rrezikut në pajtim me udhëzimet e publikuara nga ana e IUCN dhe GIWA. Klasifikimi i rekomanduar nga IUCN ka të bëjë me rreziqe mbi llojet e rrezikuara të florës dhe faunës, ndërsa rreziqet e identifikuar nga ana e GIWA aplikojnë qasje të ekosistemit. Efektet nga ndikimet/rreziqet mbi Liqenin mund të përfshijnë çrregullim të cilësisë, ndryshime në hidrologjinë, humbje të habitateve dhe biodiversitet etj. Këto efekte mund të reflektohen edhe në aspektet ekonomike dhe sociale. Është me rëndësi të veçantë të përmendet se këto rreziqe dhe efekte janë të pranishme në të dyja anët e liqenit (Shqipëri dhe Maqedonia e Veriut).

Urbanizimi i Rajonit të Ohrit ka filluar në mesin e shekullit XX, e veçanërisht është intensiv urbanizimi i pjesëve të tij nga qytetet dhe komplekset turistike në pjesën bregore të liqenit; qendrat historike me ndryshime më të mëdha ose më të vogla janë të mbetura në kornizat e tyre historike dhe peizazhin kulturor ekzistues.

Urbanizimi tej mase dhe i pakontrolluar ndikon negativisht në ruajtjen e: strukturës së qendrave të vjetra të qytetit të Ohrit dhe Strugës me arkitekturën e vjetër të qytetit, strukturës së lagjeve të bregut, dhe hapësirat tjera ku gjenden të mirat kulturore.

Analizat e ndikimeve kumulative nga hekurudha dhe autostrada, paraqet edhe një prej rekomandimeve të UNESCO-s. Në mënyrë plotësuese në këtë raport për VSMJ janë analizuar edhe ndikimet kumulative të gazsjellësit dhe largpërçuesit që janë planifikuar në kufijtë e zonës së UNESCO-s. Për dallim prej studimeve për VNMJ (siç janë përpunuar për çdo projekt veçmas, përveç për gazsjellësin) ku priten ndikimet nga projektet e caktuara, VSMJ fokusohet në atë që pritet si ndikim i nivelit të peizazhit ose nivelit rajonal, përkatësisht si do të përputhen të gjitha projektet infrastrukturore lineare në rajon. Prandaj ndikimet kumulative në këtë VSMJ janë shqyrtuar në nivel rajonal dhe atë si ndikimi i vlerave të peizazhit.

Në kapitullin 3 janë dhënë **të dhënat themelore për Rajonin** si dhe **gjendja me mjedisin jetësor**. Theksi i veçantë është dhënë **në karakteristikat e mjedisit jetësor në zonat të cilat do të jenë dukshëm të prekura dhe gjendja pa implementim të planit si lokalitetet me VJU të trashëgimisë natyrore dhe kulturore**. Gjithashtu janë analizuar **zonat të cilat janë me rëndësi të veçantë për mjedisin jetësor, në aspekt të mbrojtjes së zogjve të egra dhe habitateve**.

Është i caktuar edhe vëllimi i VSMJ, përmes **vendosjes së qëllimeve dhe sfidave të Planit dhe të VSMJ**, si dhe **testimit të korrelacionit të tyre**. Ruajtja e vlerave të jashtëzakonshme universale të trashëgimisë natyrore dhe kulturore botërore të Rajonit të Ohrit, has në numër të madh të sfidave. Me analizë të Raporteve nga UNESCO, mendimet nga publiku dhe palët e prekura si mendimi i ekspertëve, janë veçuar sfidat kryesore të cilat përmenden në të gjitha dokumentet e lartpërmendura dhe atë urbanizimi i pakontrolluar, sistemi jo mjaft funksional i menaxhimit me trashëgiminë natyrore dhe kulturore,

mosimplementimi i kornizës juridike dhe institucionale, eksploatimi i resurseve natyrore; transformimi bregor dhe urban rajonal dhe ndikimi kumulativ i objekteve infrastrukturore, bota jo mjaft e zhvilluar te popullata lokale dhe kapacitetet institucionale për VJU, çrregullimi i indeksit të funksionalitetit të bregut. Përgjigja e këtyre sfidave zhvillimore duhet të jetë prioritare si dhe të bëhet plan për realizimin e tyre.

Pikërisht prej atje u vendosën qëllimet e VSMJ – të vendosura në bazë të ligjeve, strategjive dhe planeve relevante kombëtare dhe të BE-së. Qëllimi i kësaj VSMJ-je është që të sigurohet se mbrojtja e mjedisit jetësor veçanërisht e VJU e Rajonit të Ohrit është në përputhje me Planin për menaxhim si dhe me kornizën juridike. Kjo do të bëhet përmes vlerësimit në kohë të ndikimeve të cilat mund t'i kenë detektuar problemet mbi VJU dhe përmes shqyrtimit të alternativave për shmangie ose zvogëlim të tyre. Përfshirja në kohë e qëllimeve të mbrojtjes së VJU do të mundësojë zhvillim të qëndrueshëm të Rajonit të Ohrit dhe ruajtje të pasurisë natyrore dhe kulturore për të cilat i njëjti është nën mbrojtjen e UNESCO-s.

VSMJ-ja fokusohet në ndikimet të cilat nuk mund të zgjidhen lehtë në nivel të projektit (siç është rasti i ndikimeve kumulative), përkatësisht probleme të cilat duhet të zgjidhen në nivel strategjik. Për atë qëllim u identifikuan çështjet kryesore që duhet të vlerësohen, të përpiluara në bazë të rekomandimeve të UNESCO-s, çështjet e ngritura nga institucionet e prekura dhe çështjet që shkaktojnë shqetësim te publiku dhe sektori joqeveritar, si dhe konstatimit të ekspertëve të ekipit të studimit për VSMJ.

Duke pasur parasysh faktin që bëhet fjalë për një sistem i ndërlikuar i cili i përfshin mbrojtjen e natyrës dhe trashëgiminë kulturore, i njëjti bashkëvepron me shumë dokumente, programe dhe strategji tjera të planit. Andaj ekzistimi potencial i lidhjeve të drejtpërdrejta dhe të tërthorta ndërmjet planit në fjalë dhe dokumenteve tjera të planit në nivel lokal, rajonal, kombëtar dhe/ose ndërkombëtar, nevojitet që të analizohet kompatibiliteti dhe harmonizimi i tyre në kuadër të procedurës për vlerësim strategjik të mjedisit jetësor. Ky lloj i analizës duhet të konstatojë nëse eventualisht ekziston konflikt në harmonizimin ndërmjet qëllimeve të dokumenteve të ndryshme të planit, e nëse konstatohet e njëjta, atëherë nevojitet definim i masave për sigurim të kompatibilitetit. Për nevojat e analizës së lidhjeve dhe kompatibilitetit ndërmjet Planit për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore në Rajonin e Ohrit për periudhën 2019-2028 dhe dokumentet tjera të planit, në kuadër të procedurës për VSMJ të planit në fjalë janë analizuar më shumë dokumente të planit në nivel lokal, rajonal dhe kombëtar nga sferat kryesore vijuese: Menaxhimi me zonat e mbrojtura; b) Mbrojtja e mjedisit jetësor; c) Zhvillimi ekonomik; ç) Zhvillimi i qëndrueshëm, d) Zonat relevante - turizmi, energjia, transporti, politika sociale.

Sinkronizimi i dokumentit të shqyrtuar të planit me planet, programet dhe strategjitë tjera ekzistuese në mënyrë perspektive do ta mundësojë realizimin e tij, e krahas kësaj edhe arritjen e qëllimeve të drejtpërdrejta të planit, më pak ose më shumë të kontribuojë edhe në realizimin e qëllimeve të planeve tjera. Me aplikimin e vazhdueshëm të qasjes së tillë, në

kuadër të VSMJ-së, sigurohet një zgjidhje sistemore për arritjen e shkallës së lartë të komplementaritetit të qëllimeve të dokumenteve të caktuara të planit dhe optimizim të efikasitetit në realizimin e tyre, pavarësisht nga lidhshmëria e tyre hierarkike ose lloj tjetër të lidhshmërisë.

Dokumenti i planit përgatitet në pajtim me rregullativën e përgjithshme të miratuar ligjore vendore, Legjislacionin e BE-së, si dhe dokumentet ndërkombëtare të cilat janë ratifikuar në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Me kornizën juridike për VSMJ nevojitet që të “ceken shkaqet për zgjedhjen e zgjidhjes alternative”. Në rastin e kësaj VSMJ të Planit për menaxhim me trashëgiminë natyrore dhe kulturore u **shqyrtuan zgjidhjet alternative vijuese:**

Skenar “pa ndryshime”: kjo supozon që plani për menaxhim të mos miratohet

Qasjet alternative për menaxhim: këtu janë përmbledhur reagimet alternative për menaxhim me qëllim përfshirjen e projekteve të propozuara infrastrukturore. Në këtë pjesë është dhënë një pasqyrë e opsioneve alternative plotësuese të cilat janë shqyrtuar nga ana e Investitorëve të projekteve të planifikuara zhvillimore të cilat u përcaktuan nga ana e VSMJ-së me qëllim që ndikime tjera të caktuara potenciale të shmangen dhe/ose të reduktohen në minimum.

Zgjidhjet alternative për Zonën e kontaktit

Megjithëse në VSMJ-në është dhënë pasqyrë e zgjidhjeve alternative të projekteve infrastrukturore, kjo nuk paraqet analizë të detajuar të zgjidhjeve alternative sipas më shumë kritereve. Kjo duhet të jetë detyrë e studimit për VSMJ-në në nivel të çdo projekti. Çështjet kryesore në nivel strategjik sipas të cilave dallohen zgjidhjet alternative në nivel të projektit janë theksuar në kuadër të VSMJ-së.

Në këtë kapitull do të identifikohen **ndikimet pozitive dhe negative potenciale nga zbatimi i Plan veprimit**. Raporti për Vlerësim strategjik i merr parasysh ndikimet mbi ujën, tokën, biodiversitetin, viset dhe vlerat e tyre të peizazhit, trashëgimia natyrore dhe kulturore, si dhe ndikimet mbi gjendjen socioekonomike dhe shëndetin e njerëzve në Rajonin e Ohrit (komuna e Ohrit, Strugës dhe Debërcës). Marrë në përgjithësi implementimi i zgjidhjeve të planit është në drejtim të ndikimit pozitiv mbi mjedisin jetësor dhe aspektet sociale.

Doemos duhet të përmendet se edhe Raporti për vlerësim strategjik nuk përfshin analizë të detajuar të projekteve të veçanta zhvillimore, por i analizon ndikimet mbi mediumet dhe zonat në mjedisin jetësor në kontekst më të gjerë. Në Raportin është bërë vlerësim i ndikimeve potenciale mbi mjedisin jetësor dhe aspektet socioekonomike, ndërsa, në fazat më të vonshme, përmes Studimeve për vlerësim të ndikimit mbi mjedisin jetësor ose Elaborateve për mbrojtje të mjedisit jetësor, që dalin si obligim ligjor në bazë të ndikimeve të potencuar negative potenciale bëhen analiza dhe rekomandime të detajuara.

Në pajtim me Ligjin për mjedis jetësor dhe Rregulloren për caktim të kritereve në bazë të mjedisit jetësor nevojitet që të konstatohet nevoja për zbatim të procedurës për vlerësim të ndikimit të projektit mbi mjedisin jetësor. Nevojën për vlerësim të ndikimeve mbi mjedisin jetësor e miraton Organi i administratës shtetërore kompetente për punët nga sfera e mjedisit jetësor. Në pajtim me Ligjin për mjedis jetësor, si dhe Ligjin për mbrojtje të natyrës,

personat juridikë ose fizikë që kryejnë veprimtari ose aktivitete që nuk bëjnë pjesë në projekte për të cilat zbatohet procedurë për vlerësim të ndikimit mbi mjedisin jetësor janë të detyruar që të përpilojnë Elaborat për mbrojtje të mjedisit jetësor, me qëllim të vlerësimit të ndikimit të veprimtarive ose aktiviteteve mbi mjedisin jetësor, para se të fillojnë me realizim të projektit dhe të njëjtin ta dorëzojnë te organi kompetent për miratim të realizimit të projektit. Gjatë analizës së ndikimeve vëmendje të veçantë do t'u kushtohet ndikimeve mbi trashëgiminë e mbrojtur botërore, veçanërisht të Liqenit të Ohrit. Gjatë vlerësimit, janë realizuar konsultime me palët e prekura në lidhje me zonën e mbrojtur.

Nëse gjatë implementimit të një pjese të masave dhe aktiviteteve dhe që dalin nga Plani, nuk veprohet në mënyrë adekuate dhe me dinamikë paraprakisht të caktuar, do të pritet ndikim negativ plotësues mbi mjediset dhe zonat e mjedisit jetësor. Një pjesë e Veprimeve në Planin nga të cilat pritet ndikim mbi mediumet e mjedisit jetësor janë:

4. Rikonstruktimi i kolektorit dhe i rrjeteve të kanalizimit në lagjet përgjatë Liqenit të Ohrit si dhe stacioni i filtrimit të ujërave të zeza,
5. Ndërtimi i stabilimenteve për transferim dhe mënjanim të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit
6. Rrënimi i objekteve të ndërtuara pa leje në zonat e mbrojtura për të cilat është lëshuar Aktvendim i plotfuqishëm për rrënim nga ana e organit kompetent.

Ndikimet kryesore, me siguri do t'i referohen:

- Rrezikut nga ndotja dhe sedimentimi i Liqenit të Ohrit, gjatë punëve ndërtimore (veçanërisht rrënimi përgjatë bregut);
- Emisione në ajrin dhe zhurma gjatë fazës ndërtimore të cilat mund të shkaktojnë pasoja për florën dhe faunën;
- Ndikimi mbi trashëgiminë kulturore për shkak të angazhimeve ndërtimore veçanërisht në qendrën e vjetër të qytetit;
- Pakëndshmëri nga emisionet në ajrin dhe nga zhurma gjatë fazës ndërtimore për popullatën lokale.

Angazhimet e planifikuara si rrënimi dhe rikonstruktimi i objekteve në zonën bregore, mund të çojnë në përkeqësimin e hidrologjisë, cilësisë së ujit të liqenit, biodiversitetit, vlerave të peizazhit dhe të reflektohet negativisht në ruajtjen e: arkitekturës së vjetër të qytetit, strukturës së lagjeve nga bregu, strukturës së qendrave të vjetra të qytetit të Ohrit dhe Strugës dhe hapësirave përreth në të cilat gjenden monumentet historike.

Për Veprimet e veçanta për secilin veçmas duhet të bëhet një analizë e detajuar e llojit të ndikimeve në të gjitha fazat e projektit. Të gjitha fazat e projektit si ndërtimi i objekteve, rrënimi, faza operative, rasti i avarisë së befasishme dhe në rast të ndërprerjes së punës së projektit duhet të analizohen në aspekt të ndikimeve të të gjitha projekteve mbi të gjitha elementet e mjedisit jetësor në studimet për VNMJ ose elaboratet (siç është cekur paraprakisht).

Për dy ndikime nga ato të detektuar deri më tani është bërë vlerësim i caktuar i ndikimit mbi mjedisin jetësor dhe atë:

- Ndikimet të cilat do të dalin nga rikonstruktimi i sistemit kolektor janë përpunuar në Studimin për mbledhje të të dhënave për përmirësimin e mjedisit jetësor të Liqenit të Ohrit dhe teknikave për rehabilitim të sistemit kolektor, XHAJKA, viti 2015.
- Analiza e ndikimeve të cilat do të dalin nga Ndërtimi i stabilimenteve për transferim dhe mënjanim të mbeturinave për Rajonin jugperëndimor të planit është kryer në kuadër të VSMJ dhe VNMJ të Planit rajonal për menaxhim me mbeturina për Rajonin jugperëndimor.

Për rrënim të objekteve pa leje në zonat e mbrojtura për të cilat është lëshuar Aktvendim i plotfuqishëm për rrënim nga ana e organit kompetent nevojitet që të përpunohet elaborat për rrënim të objekteve pa leje, në pajtim me Ligjin për ndërtim dhe vlerësim të veçantë të ndikimit mbi mjedisin jetësor dhe vlerësim të ndikimit mbi trashëgiminë. Në bazë të informatave të njohura të deritanishme, rreziqet ekologjike të këtyre aktiviteteve me siguri nuk do të jenë të konsiderueshme dhe afatgjate dhe do të mund të zbuten me masa ndërtimore tipike për kontroll.

Analiza e ndikimeve konstaton se implementimi i masave dhe aktiviteteve të përfshirë në Plan veprimin do të japë kontribut në menaxhimin e qëndrueshëm me të mirën e Rajonit të Ohrit. Secila prej aktiviteteve është me qëllim të reduktimit të problemeve tanimë ekzistuese të cilat i përfshijnë mediumet dhe zonat e mjedisit jetësor, andaj pikërisht konsiderohet se ndikimet e Planit janë pozitive dhe me implementimin e tyre do të arrihet mbrojtje e trashëgimisë natyrore dhe zhvillim i qëndrueshëm në rajonin, si dhe përmbushje të qëllimeve për mbrojtje të mjedisit jetësor. Duhet të theksohet se një numër i madh i masave japin drejtime për përgatitje dhe/ose ndryshim të kornizës ligjore, strategjive, planeve, programeve dhe projekteve. Një pjesë prej tyre kanë karakter rregullator, e një pjesë paraqesin realizim të projekteve konkrete, për të cilat në mënyrë plotësuese do të udhëhiqet procedurë për vlerësim më të detajuar të ndikimeve mbi mjedisin jetësor.

Nga ndikimet e përmendura që përfshijnë aktivitete ndërtimore përgjithësisht, me praktikë dhe organizim të mirë projektuese të kantierit mund të minimizohen një pjesë e ndikimeve që janë identifikuar për fazën e ndërtimit. Gjithashtu, përmes metodave të menaxhimit me mjedisin jetësor në masë të madhe do të zbuten ndikimet që janë identifikuar për fazën operative.

Masat e rekomanduara me këtë Raport do të duhet të shqyrtohen në fazat e ardhshme të planifikimit. Masat finale, të përcaktuara me lokacionin e saktë, llojin dhe vëllimin e aktiviteteve, do të definojnë nëpërmjet procedurave për dokumentacion konkret të planit ose në nivel të projektit nëpërmjet studimeve për vlerësim të ndikimeve mbi mjedisin jetësor ose elaborateve për mbrojtje të mjedisit jetësor (për çdo projekt/objekt në veçanti). Në atë mënyrë masat për mbrojtje të mjedisit jetësor do të inkorporohen në projektin dhe do të merren parasysh gjatë realizimit.

Ajo që veçanërisht është e rëndësishme dhe që është qëllim i planifikimit strategjik është që të sigurohet kontroll mbi zbatimin e masave dhe aktiviteteve nga Plani në institucionet resore, vetëqeverisjet lokale, ndërmarrjet publike dhe sektori privat. Për atë qëllim nevojitet që:

- Përgatitje të Informacionit drejtuar Qeverisë së RMV-së me analizë të detajuar të obligimeve ligjore, që rrjedhin nga marrëveshjet e nënshkuara kombëtare dhe ndërkombëtare në të gjitha politikat sektoriale dhe harmonizimi i tyre, me implikime financiare, që të shmangen kolizione/kundërshtime,
- Sigurimi i bashkëpunimit dhe koordinimit me ministritë resore dhe institucionet, me qëllim arritjen e harmonizimit të masave që dalin nga Plani me dokumente dhe aktivitete sektoriale strategjike dhe të planit të cilat e përfshijnë kornizën e njëjtë kohore, e ende më shumë edhe me strategjitë dhe planet e ardhshme sektoriale,
- Bashkëpunim i gjerë ndërsektorial, diskutim dhe harmonizim

Qëllimi i **Planit për monitorim të mjedisit jetësor** është ndjekja e efekteve nga realizimi i dokumentit të planit mbi mediumet e mjedisit jetësor.

Plani duhet të mundësojë shqyrtim të efekteve të sapoparashikuara dhe ndërmarrje të veprimeve përkatëse për përmirësim të gjendjes. Në rast të efekteve të shqyrtuara negative nga realizimi i dokumentit të planit, organi i cili e përgatit dokumentin e planit si dhe personi tjetër juridik ose fizik dhe shoqëritë e qytetarëve nga zona e mjedisit jetësor janë të detyruar që për atë ta njoftojnë organin e administratës shtetërore kompetent nga sfera e mjedisit jetësor.

Qëllimet themelore dhe benefiti nga monitorimi i efekteve mbi mjedisin jetësor janë:

- ndjekja e implementimit të aktiviteteve në dokumentin e paraparë me planin;
- ndjekja e implementimit të masave për kontroll të ndikimit;
- të sigurohen të dhëna për ndjekje të mëtutjeshme të gjendjeve në mjedisin jetësor;
- ndjekje të gjendjes në mjedisin jetësor me qëllim të shqyrtimit në kohë të ndikimeve të sapoparapara nga implementimi i Planit dhe menaxhimi me to;
- të vërtetohet se me aplikimin e masave për zbutje rriten përfitimet në lidhje me mbrojtjen e mjedisit jetësor;
- përcaktimi se cilat aktivitete duhet të ndërmerren për reduktimin e ndikimeve mbi mjedisin jetësor.

Me qëllim të kryerjes së monitorimit të efikasitetit të dokumentit të planit, nevojitet ndjekje të indikatorëve të vendosura dhe zhvillimit të tyre me ç'rast do të vërtetohen qëllimet e Projektit. Për ndjekje të indikatorëve nevojitet të merren parasysh edhe të dhënat për gjendjen rrjedhëse të mjedisit jetësor.

Ndjekja e gjendjeve të mjedisit jetësor e vërteton arsyeshmërinë dhe aplikimin e masave të propozuara për zbutje dhe funksionalizmin e tyre, gjë që paraqet përfitim të madh në lidhje me mbrojtjen e mjedisit jetësor.

12. RAPORTI NGA KONSULTIMET PUBLIKE

